ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 72

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΗ΄ — ΛΕ΄
(ΚΕΦ. 1 — 4)

Κείμενον: Γ. Καρυοφύλλη
Μετάφρασις - Σχόλια
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Χ. ΜΠΙΤΣΑΚΟΥ
Θεολόγου
ΟΜΙΛΙΑΙ ΙΗ΄ - ΚΗ΄
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
Θεολόγου - φιλολόγου
ΟΜΙΛΙΑΙ ΚΘ΄ - ΛΕ΄

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ εἶναι οἱ ἀντίστοιχοι τῶν σελίδων τοῦ ἀρχαίου κειμένου.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΟΜΙΛΙΑ ΙΗ' (18)

(Ἰωάν. α', 35 - 41)

«Τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ» (Ἰωάν. 1, 35 - 37).

α'*. Ὁ ἄνθρωπος ρέπει πρὸς τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ὀκνηρίαν καὶ φέρεται εὔκολα καὶ γρήγορα πρὸς τὴν καταστροφήν. Τοῦτο δὲ ὄχι λόγῳ τῆς φυσικῆς του κατασκευῆς, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς νωθρότητος τῆς διαθέσεώς του. Δι' αὐτὸ καὶ ἔχει ἀνάγκην συνεχοῦς παρακινήσεως καὶ διδασκαλίας. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ ὁ Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Φιλιππησίους, ἔλεγε· «Τὸ νὰ σᾶς

* Εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν τονίζονται κατὰ παραγράφους τὰ ἀκόλουθα: εἰς τὴν πρώτην ἡ ἀνάγκη μελέτης καὶ κατανοήσεως τοῦ θείου λόγου καὶ ἐφαρμογῆς αὐτοῦ εἰς τὴν ζωήν· εἰς τὴν δευτέραν ἡ δημοσία διακήρυξις τῆς μαρτυρίας τοῦ Προδρόμου, ἡ ὁποία ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ πεισθοῦν οἱ μαθηταὶ νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Χριστὸν ὄχι πρὸς χάριν του, ἀλλὰ πρὸς ἰδικόν των ὄφελος.

γράφω τὰ αὐτὰ εἰς ἐμὲ μὲν δὲν εἶναι ὀχληρόν, εἰς ἐσᾶς δὲ ἀσφαλές»[1]. Διότι ἡ μὲν γῆ, μόλις δεχθῇ τοὺς σπόρους, ἀμέσως ἀποδίδει τοὺς καρποὺς καὶ δὲν χρειάζεται δευτέραν σποράν. Μὲ τὴν ψυχήν μας, ὅμως, δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο, ἀλλ' εἶναι καλὸν καὶ ὠφέλιμον νὰ σπείρωμεν πολλὲς φορὲς καὶ νὰ φροντίσωμεν μεγάλως, διὰ νὰ κατορθώσωμεν κάποτε νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν καρπὸν ἅπαξ διὰ παντός. Διότι κατ' ἀρχὴν μὲν δύσκολα εἰσχωροῦν τὰ λεγόμενα μέσα εἰς τὸ μυαλὸ ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης σκληρότητος, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπόκειται καὶ ἐπειδὴ συμπνίγεται μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ πολλοί, ποὺ ἐπιβουλεύονται αὐτὴν τὴν σποράν καὶ καταστρέφουν τοὺς σπόρους. Ἔπειτα, ὅταν οἱ σπόροι στερεωθοῦν καλὰ καὶ ριζώσουν, χρειάζονται τὴν ἰδίαν πάντοτε φροντίδα, διὰ νὰ ὡριμάσουν καὶ παραμείνουν σταθεροὶ καὶ ἀκέραιοι καὶ χωρὶς νὰ κινδυνεύσουν νὰ πάθουν τίποτε ἀπὸ κανένα. Καὶ ὅσον μὲν ἀφορᾷ εἰς τοὺς σπόρους, ὅταν ἡ ἀνάπτυξις τοῦ σταχιοῦ ὁλοκληρωθῇ καὶ ἀποκτήσῃ πλήρως τὴν ἰσχύν του, εὔκολα περιφρονεῖ καὶ ἀποτελεσματικὰ ἀντιστέκεται καὶ εἰς τὴν ἐρυσίβην καὶ εἰς τὴν ξηρασίαν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους ἐχθρούς του. Εἰς ὅ,τι ὅμως ἀφορᾷ εἰς τὰ δόγματα τὰ πράγματα δὲν ἔχουν τοιουτοτρόπως, διότι καὶ μετὰ τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ τὴν ἀπολύτως ἐπιτυχῆ ἐμπέδωσίν των, συμβαίνει ἐνίοτε νὰ τὰ καταστρέψουν κάποια φουρτούνα εἰς τὴν ζωήν, μιὰ μεγάλη συμφορά, κάποια δυσκολία, ἀκόμη καὶ ἄνθρωποι

Εἰς τὴν τρίτην ἑρμηνεύεται τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου διατυπωθὲν ἐρώτημα «τί ζητεῖτε;», τὸ ὁποῖον ὑπεβλήθη διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ θάρρος καὶ παρρησίαν εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς τὴν τετάρτην ἡ ἀνάγκη ὅπως οἱ χριστιανοὶ ἀποφεύγουν τὰ ψυχοφθόρα θεάματα καὶ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἀρετῆς.

1. Φιλιπ. 3, 1.

κακοί, ποὺ γνωρίζουν νὰ ἐξαπατοῦν καὶ ἄλλοι πάσης φύσεως πειρασμοί. Αὐτά, ὅμως, δὲν ἐλέχθησαν σὲ μᾶς ἁπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ κατηγορήσῃς τὸν Ἰωάννην ὡς φλύαρον, ὅταν ἀκούσῃς νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὰ ἴδια πάλιν, οὔτε νὰ νομίσῃς ὅτι εἶναι ἀσήμαντος καὶ φορτικός. Διότι ἤθελεν ἀσφαλῶς ἀμέσως μόλις τὰ εἶπε νὰ τὸν ἀκούσουν καὶ νὰ τὸν καταλάβουν ὅλοι, ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἐπρόσεχαν πολλοὶ εἰς τὰ λεγόμενά του ἀπ' ἀρχῆς ἕνεκα τῆς μεγάλης πνευματικῆς των νωθρότητος, τοὺς ἀφυπνίζει ἐπαναλαμβάνων διὰ δευτέραν φορὰν τὰ ἴδια πάλιν.

Πρόσεξε, ὅμως. Εἶπεν ὅτι «ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ ἐμὲ»[2] καὶ ὅτι «δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ λύσῃ τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματος Αὐτοῦ»[3] καὶ ὅτι «Αὐτὸς βαπτίζει μὲ Πνεῦμα Ἅγιον καὶ μὲ τὸ πῦρ τῆς χάριτος»[4] καὶ ὅτι εἶδε τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ κατεβαίνῃ σὰν περιστέρι καὶ νὰ μένῃ ἐπ' Αὐτοῦ[5] καὶ ἐμαρτύρησεν ὅτι Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ[6]. Ἐν τούτοις κανεὶς δὲν ἐπρόσεξε, οὔτε τὸν ἠρώτησε, οὔτε τοῦ εἶπε· «Τί σημαίνουν αὐτά, ποὺ λέγεις; καὶ διὰ ποῖον τὰ λέγεις; καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν;». Εἶπεν ἀκόμη· «Ἰδοὺ ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀποσταλεὶς διὰ νὰ σηκώσῃ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἐξαλείφων αὐτήν»[7]. Ἐν τούτοις οὔτε ἔτσι προσέβαλε τὴν ἀναισθησίαν των. Δι' αὐτό, λοιπόν, ἠναγκάσθη νὰ εἰπῇ τὰ ἴδια πάλιν, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ νὰ φυτεύσῃ εἰς τὸ βάθος τῆς διανοίας των, σὰν σὲ ἄλλην γῆν, τὴν ὁποίαν, σκληρὰν καὶ ἀνυποχώ-

2. Ἰωάν. 1, 15.
3. Ἰωάν. 1, 27 καὶ Μάρκ. 1, 7.
4. Ματθ. 3, 11.
5. Ἰωάν. 1, 32.
6. Ἰωάν. 1, 34.
7. Ἰωάν. 1, 29.

ρητον προηγουμένως, ἐμαλάκωσε μὲ τὴν πρόσφατον καλλιέργειαν, τοὺς σπόρους καὶ μὲ τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος σὰν ἄλλο ἄροτρον τὴν ἀνύψωσεν, ἐνῷ ἦταν πολὺ πατημένη καὶ ἄγονη πνευματικῶς. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ δὲν μακρυγορεῖ, διότι ἕνα μόνον πρᾶγμα ἐφρόντιζε νὰ ἐπιτύχῃ, νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ προσκολληθοῦν καὶ στερεωθοῦν καλὰ εἰς Αὐτὸν καὶ μόνον. Διότι ἐγνώριζεν ὅτι, ἐὰν ἀπεδέχοντο τοῦτο προθύμως καὶ ἐπείθοντο, δὲν θὰ εἶχαν ἔκτοτε ἀνάγκην τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος θὰ τοὺς ἔδιδε μαρτυρίαν περὶ Αὐτοῦ, πρᾶγμα ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Διότι, ἂν οἱ Σαμαρεῖται εἶπαν εἰς τὴν γυναῖκα, μόλις Τὸν ἤκουσαν· «Δὲν πιστεύομεν πλέον διὰ τὸν λόγον σου· ἐπειδὴ ἡμεῖς ἠκούσαμεν καὶ γνωρίζομεν ὅτι οὗτος εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός»[8], πολὺ περισσότερον οἱ μαθηταὶ ἦταν φυσικὸν νὰ αἰχμαλωτισθοῦν γρήγορα καὶ νὰ Τὸν ἀναγνωρίσουν, πρᾶγμα ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινε. Διότι μόλις προσῆλθαν καὶ Τὸν ἤκουσαν μίαν ἑσπέραν, δὲν ἐπέστρεψαν πλέον εἰς τὸν Ἰωάννην, ἀλλ' ἀφωσιώθησαν εἰς Αὐτὸν τόσον πολύ, ὥστε ἀνέλαβαν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐκήρυτταν Αὐτόν. Διότι λέγει· «Εὑρίσκει αὐτὸς τὸν ἀδελφόν του Σίμωνα καὶ λέγει εἰς αὐτόν· εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, τὸ ὁποῖον μεθερμηνευόμενον εἶναι ὁ Χριστός»[9]. Πρόσεξε ὅμως καὶ τοῦτο, ὅτι, ὅταν μὲν τοὺς εἶπεν· «Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος εἶναι λαμπρότερος καὶ ἐνδοξότερος ἀπὸ ἐμὲ»[10] καὶ ὅτι «δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ λύσω τὸ λουρὶ τοῦ ὑποδήματος Αὐτοῦ»[11] κανένα δὲν προσ-

8. Ἰωάν. 4, 42.
9. Ἰωάν. 1, 42.
10. Ἰωάν. 1, 15.
11. Ἰωάν. 1, 27.

είλκυσεν, ὅταν, ὅμως, τοὺς ὡμίλησε περὶ τῆς οἰκονομίας καὶ ἐπὶ τὸ ἀνθρωπινώτερον καὶ ἀνεφέρθη εἰς θέματα, ποὺ εἶχαν σχέσιν μὲ αὐτοὺς καὶ τὴν σωτηρίαν των, τότε οἱ μαθηταί του Τὸν ἠκολούθησαν προθύμως.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτό, ποὺ ἠμπορεῖς νὰ παρατηρήσῃς, ἀλλὰ καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ πολλοὶ δὲν προσελκύονται τόσον, ὅταν λέγεται κάτι μέγα καὶ ὑψηλὸν περὶ Θεοῦ, ὅσον, ὅταν λέγεται κάτι χρήσιμον δι' ἑαυτοὺς καὶ φιλάνθρωπον καὶ ἀναφέρεται εἰς τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ποὺ παρακολουθοῦν. Ἤκουσαν λοιπὸν ὅτι σηκώνει τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου καὶ ἀμέσως ἔτρεξαν. Διότι, ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά μας, διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἀναβάλλομεν; Πῶς δὲν εἶναι ἐσχάτη ἀνοησία, ἐνῷ εὑρίσκεται ἐνώπιόν μας ἐκεῖνος, ποὺ ἠμπορεῖ χωρὶς κόπους καὶ ταλαιπωρίας νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐνοχῆς, νὰ παρατείνωμεν τὸν χρόνον τῆς προσοικειώσεως τῆς δωρεᾶς; Ἂς ἀκούουν οἱ κατηχούμενοι, οἱ ὁποῖοι ἀναβάλλουν τὴν σωτηρίαν των καὶ μέχρι τέλους τῆς ζωῆς των[12]. Πάλιν ἐστάθη,, λέγει, ὁ Ἰωάννης καὶ εἶπεν· «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ». Τίποτε δὲν λέγει ὁ Χριστός, ἀλλὰ ὅλα τὰ λέγει ἐκεῖνος. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὸν γαμβρόν. Δὲν λέγει ὁ γαμβρὸς προηγουμένως τίποτε εἰς τὴν νύμφην, ἀλλὰ παρίσταται χωρὶς νὰ ὁμιλῇ, ἄλλοι δὲ γνωρίζουν αὐτὸν καὶ τὴν νύμφην, ἄλλοι δὲ πάλιν τὴν παραδίδουν, αὐτὴ δὲ ἐμφανίζεται μόνον καὶ δὲν τὴν παίρνει μόνος του καὶ φεύγει, ἀλλ' ἀφοῦ τὴν παραδώσῃ ἄλλος. Ἀκολούθως, ὅταν τὴν πάρῃ, τῆς δημιουργεῖ τόσον εὐχάριστον ψυχικὴν διάθεσιν, ὥστε νὰ μὴ ἐνθυμῆται πλέον καθόλου ἐκείνους, ποὺ τὴν παρέδωσαν εἰς αὐτόν. Αὐτὰ ἀκριβῶς ἔγινε καὶ μὲ τὸν Χριστόν. Ὁ

12. Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν ὑπῆρχεν ἡ συνήθεια νὰ ἀναβάλ-

Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ νυμφευθῇ τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ ἴδιος δὲν εἶπε τίποτε, ἀλλὰ μόνον προσῆλθεν. Ὁ δὲ φίλος του Ἰωάννης ἔδωσε εἰς αὐτὸν τὴν δεξιὰν τῆς νύμφης, δηλαδή, μὲ τοὺς λόγους του παρέδωσεν εἰς Αὐτὸν τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖνος παρέλαβεν αὐτούς, τοὺς ἐπροξένησε τόσην χαρὰν καὶ εὐτυχίαν, ὥστε δὲν ἐπέστρεψαν πλέον εἰς ἐκεῖνον, ποὺ παρέδωσεν αὐτούς.

β'. Δὲν εἶναι ὅμως μόνον αὐτό, ποὺ ἠμποροῦμε νὰ προσέξωμεν ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο. Ὅπως, δηλαδή, εἰς τοὺς γάμους δὲν πηγαίνει ἡ κόρη πρὸς τὸν γαμβρόν, ἀλλ' ὁ γαμβρὸς σπεύδει πρὸς αὐτήν, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι υἱὸς βασιλέως καὶ πρόκειται νὰ νυμφευθῇ κάποιαν ἀσήμαντον καὶ περιφρονημένην κόρην, ἢ καὶ κάποιαν ὑπηρέτριαν, τοιουτοτρόπως συνέβη καὶ ἐδῶ. Δὲν ἀνέβηκεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' Αὐτὸς ἦλθε κοντὰ εἰς τὸν ἀξιοκατάκριτον ἄνθρωπον. Καὶ ἀκολούθως, μόλις ἔγιναν οἱ γάμοι, δὲν τὸν ἄφησεν ἐδῶ, ἀλλὰ τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸ πατρικό του σπίτι. Διατί λοιπὸν ὁ Ἰωάννης δὲν παίρνει ἰδιαιτέρως τοὺς μαθητάς του καὶ δὲν τοὺς ὁμιλεῖ δι' αὐτὰ κατ' ἰδίαν καὶ δὲν παραδίδει αὐτοὺς τοιουτοτρόπως εἰς τὸν Χριστόν, ἀλλ' ὁμιλεῖ δημοσίως πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐνώπιον ὅλων τοὺς λέγει· «Ἰδοὺ ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ»; Διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι πρόκειται περὶ δόλου καὶ σκευωρίας. Διότι, ἂν τοὺς προσκαλοῦσεν ἰδιαιτέρως καὶ τοὺς προέτρεπε νὰ Τὸν ἀκολουθήσουν καὶ πρὸς χάριν του Τὸν ἀκολουθοῦσαν, ἴσως γρήγορα καὶ νὰ ἐγκατέλειπαν Αὐτόν, ἐνῷ τώρα ἐδέχθησαν νὰ Τὸν ἀκολουθήσουν ὕστερα ἀπὸ τὴν κατὰ τρόπον τελείως φανερὸν καὶ πρὸς ὅλους γενομένην διδασκαλίαν καὶ παρέμειναν σταθεροὶ μαθηταί Του, ὡς ἀκολουθήσαντες Αὐτὸν ὄχι πρὸς χάριν τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ μὲ εἰλικρίνειαν καὶ ἀποβλέποντες εἰς τὴν προσωπικήν των σωτηρίαν.

λουν οἱ χριστιανοὶ τὸ βάπτισμα, ἡ ὁποία, πολεμηθεῖσα ἀπὸ τοὺς μεγάλους Πατέρας (Καππαδόκας, Ἀμβρόσιον Μεδιολάνων, Κύριλλον Ἀλεξανδρείας, ἱερὸν Χρυσόστομον, ὅπως βλέπομεν ἐδῶ), ἐξέλιπε ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐπεκράτησεν ὁ νηπιοβαπτισμός.

Οἱ μὲν λοιπὸν Προφῆται καὶ οἱ Ἀπόστολοι ὅλοι ἐκήρυτταν Αὐτὸν ἀπόντα — οἱ μὲν Προφῆται πρὸ τῆς κατὰ σάρκα παρουσίας Του, οἱ δὲ Ἀπόστολοι μετὰ τὴν Ἀνάληψίν Του — ὁ δὲ Ἰωάννης μόνος ἐκήρυττεν Αὐτὸν παρόντα. Δι' αὐτὸ καὶ λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι φίλος τοῦ νυμφίου Χριστοῦ, ἐπειδὴ καὶ εἰς τοὺς γάμους Του μόνος αὐτὸς ἦλθε. Ἐπὶ πλέον δὲ αὐτὸς ἐτακτοποίησε τὰ πάντα καὶ ἐπραγματοποίησε τοὺς γάμους. Αὐτὸς ἔκαμε τὴν ἀρχὴν τῆς συναντήσεως αὐτῶν· «Καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· Ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ». Τοῦτο εἶπε, δεικνύων ὅτι δὲν ἐμαρτύρει μόνον μὲ τὴν φωνήν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ διότι ἐθαύμαζε τὸν Χριστὸν καὶ ἐχαίρετο καὶ ηὐχαριστεῖτο πολὺ νὰ τὸν βλέπῃ. Καὶ δὲν ὁμιλεῖ ἐκ προοιμίου παρακλητικῶς, ἀλλὰ ἀφήνει νὰ φανῇ ὁ θαυμασμός του πρῶτα καὶ ἡ ἔκπληξίς του διὰ τὸν παρόντα, ἀκολούθως δὲ ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους αὐτοὺς καὶ τὴν δωρεάν, τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ κάμῃ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον πρόκειται νὰ πραγματοποιῇ αἰωνίως τὴν δωρεὰν αὐτοῦ τοῦ καθαρμοῦ. Διότι ὁ ἀμνὸς ὑπεμφαίνει καὶ τὰ δύο αὐτά. Καὶ δὲν εἶπε· «ὁ ληψόμενος» ἢ «ὁ ἄρας», ἀλλ' «ὁ αἴρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου», διὰ νὰ γίνῃ τελείως σαφές, ὅτι ὁ Χριστὸς πραγματοποιεῖ τοῦτο πάντοτε, αἰωνίως. Διότι δὲν ἐσήκωσε μόνον τότε τὰς ἁμαρτίας, ὅταν ἔπαθεν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, ἀλλ' ἀπὸ τότε ποὺ ἔπαθε μέχρι σήμερα «αἴρει» τὰς ἁμαρτίας, ὄχι βεβαίως αἰωνίως πάσχων καὶ σταυρούμενος, διότι μίαν θυσίαν προσέφερεν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, ἀλλ' αἰωνίως διὰ τῆς μιᾶς αὐτῆς θυσίας καθ-

αίρων τὰς ἁμαρτίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ὅπως, λοιπόν, ἀκριβῶς ὁ Λόγος δεικνύει σὲ μᾶς τὸ ἐξαίρετον ἢ ξεχωριστὸν τοῦ Λόγου ἐκείνου ἔναντι τῶν ἄλλων λόγων καὶ ὁ Υἱὸς φανερώνει ἐκεῖνον τὸν Υἱόν, ὁ ὁποῖος ἔχει ξεχωρισθῆ ἀπὸ τοὺς ἄλλους υἱούς, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Ἀμνὸς καὶ ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Προφήτης καὶ τὸ Φῶς τὸ ἀληθινὸν καὶ ὁ Ποιμὴν ὁ καλὸς καὶ ὅσα γενικῶς περὶ Αὐτοῦ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται μὲ τὴν προσθήκην τοῦ ἄρθρου, ὅλα φανερώνουν τὸ διακεκριμένον ἀπὸ τὰ ἄλλα, τὸ μοναδικὸν καὶ ἐξαίρετον. Καὶ διότι ἀμνοὶ ἦσαν πολλοί, καθὼς καὶ προφῆται καὶ χριστοὶ καὶ υἱοί, ἀλλὰ ἀπ' ὅλους αὐτοὺς ἐξεχώρισεν Αὐτὸν ἀπείρως καὶ ἔδειξεν ἔτσι τὴν μεγάλην μεταξὺ αὐτῶν διαφοράν. Καὶ δὲν κατωχύρωσε τὸ διακεκριμένον Αὐτοῦ μὲ τὴν προσθήκην αὐτὴν τοῦ ἄρθρου, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν προσθήκην τοῦ *Μονογενοῦς*. Διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει τίποτε κοινὸν πρὸς τὴν κτίσιν.

Αὐτὸς δὲ ποὺ νομίζει ὅτι εἶναι ἄκαιρον νὰ λέγωνται αὐτὰ κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς ἡμέρας, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν τῆς ἡμέρας ἐλέγοντο αὐτά, καθ' ὅσον λέγει· «ὥρα γὰρ ἦν ὡς δεκάτη»[13], αὐτὸς μοῦ φαίνεται ὅτι κάνει μεγάλο σφάλμα. Διότι διὰ τοὺς πολλοὺς καὶ ὑποδουλωμένους εἰς τὴν σάρκα, εἶναι πολὺ φυσικὸν ὁ μετὰ τὸ φαγητὸν χρόνος νὰ μὴ εἶναι ὁ πλέον κατάλληλος διὰ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ κάτι ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα[14]. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ἐξ αἰτίας τῶν τροφῶν ἔρχονται εἰς κατάστασιν πνευματικῆς νωθρότητος καὶ ἀναισθησίας. Ἐδῶ, ὅμως, πρόκειται περὶ ἀνδρός, ὁ ὁποῖος ὄχι μόνον δὲν ἐπιβαρύνει τὸν ἑαυτόν του μὲ πολλὰς τροφάς, ἀλλ' οὔτε κἂν συνηθισμένα τρώγει. Διότι ἔζουσε μὲ πολλὴν ἐγκράτειαν καὶ ἀπεῖχε τροφῆς

13. Ἰωάν. 1, 40.
14. Μὲ τὴν λέξιν αὐτὴν ὁ Χρυσόστομος ἐννοεῖ τὰ πνευματικά, τὰ χριστιανικά.

τόσον, ὅσον ἀπέχομεν ἡμεῖς κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς αὐγῆς, ποὺ εἴμεθα ἐδῶ συγκεντρωμένοι[15]. Μᾶλλον δὲ πολὺ περισσότερον, διότι μὲ μᾶς συμβαίνει πολλὲς φορὲς νὰ ξεγελοῦμε τὸν ἑαυτόν μας μὲ ὅ,τι ἐπερίσσεψεν ἀπὸ τὸ προηγούμενο βράδυ, ἐνῶ ἐκεῖνος δὲν ἐκούραζε τὸν ἑαυτόν του μὲ τίποτε ἀπὸ αὐτά. Ὑπ' αὐτάς, λοιπόν, τὰς συνθήκας, ἦτο πολὺ φυσικὸν ὅτι ὡμιλοῦσε περὶ αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀπογεύματος, μετὰ τὸ μεσημεριανὸ φαγητόν. Ἔπειτα, ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς διέμενε καὶ εἰς τὴν ἔρημον, πλησίον τοῦ Ἰορδάνου ποταμοῦ, ὅπου ὅλοι μὲ πολὺν φόβον ἐπήγαιναν διὰ νὰ λάβουν τὸ βάπτισμα καὶ φυσικὰ τότε ἐφρόντιζαν ὀλίγον διὰ τὰς βιοτικὰς ἀνάγκας. Εἶναι γνωστόν, ἐπίσης, ὅτι οἱ ὄχλοι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἔμεναν κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν μὲ ἐπιμονὴν καὶ ἀφοσίωσιν καὶ δὲν εἶχαν τίποτε νὰ φάγουν. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀληθινοῦ διδασκάλου καὶ ἐπιμελοῦς γεωργοῦ γνώρισμα, ὅτι οὐδέποτε ὑποχωρεῖ καὶ ἐγκαταλείπει τὸν ἀγῶνα, ἕως ὅτου βεβαιωθῇ ὅτι ὁ λόγος ποὺ ἐφυτεύθη ἀπὸ αὐτὸν μὲ κόπον καὶ προσοχὴν ἐρρίζωσε καλὰ καὶ ἀφωμοιώθη πλήρως Διατί, ὅμως, δὲν ἐπῆγε εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας διὰ νὰ κηρύξῃ Αὐτόν, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἐπερίμενε ἐκεῖνον νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ Τὸν δείξῃ προσερχόμενον; Διότι αὐτὸ ἤθελε νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τῶν ἔργων. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον ἐφρόντιζεν ἐπιμελῶς ἦταν νὰ κάμῃ Αὐτὸν κατ' ἀρχὴν γνωστὸν μόνον καὶ νὰ πείσῃ μερικοὺς νὰ ἀκούσουν περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ἄφησε δὲ εἰς Αὐτὸν τὴν μεγαλυτέραν καὶ σπουδαιοτέραν μαρτυρίαν, τὴν μαρτυρίαν τὴν διδομένην διὰ τῶν ἔργων, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ ἴδιος λέγει· «Ἐγὼ δὲ ἀπὸ ἄνθρωπον

15. Ἀπὸ ἐδῶ πληροφορούμεθα τὸν χρόνον τῆς πραγματοποιήσεως αὐτῶν τῶν ὁμιλιῶν.

δὲν λαμβάνω τὴν μαρτυρίαν· διότι τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα μοῦ ἔδωσεν ὁ Πατὴρ διὰ νὰ τελειώσω αὐτά, αὐτὰ εἶναι τὰ μαρτυροῦντα περὶ ἐμοῦ»[16]. Κύτταξε, λοιπόν, αὐτὸ πόσον ἀποτελεσματικώτερον ἦτο καὶ ἀποδοτικώτερον. Διότι ὁ μικρὸς σπινθῆρας ποὺ ἄναψε, ἐμεγάλωσε πολὺ καὶ ἐφούντωσε γρήγορα τὸ πῦρ, καθ' ὅσον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι προηγουμένως δὲν ἐπρόσεχαν εἰς τὰ λεγόμενα, ἔπειτα ἔλεγαν· «Ὅλα, ὅσα εἶπεν ὁ Ἰωάννης, εἶναι ἀληθῆ»[17].

γ'. Ἄλλωστε, ἂν ἔλεγεν αὐτὰ περιερχόμενος τὴν Ἰουδαίαν, θὰ ἐνομίζετο ὅτι ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐλάμβαναν χώραν, τὰ πραγματοποιοῦσεν ὁ ἀνθρώπινος ζῆλος καὶ τὸ κήρυγμά του θὰ ἐφαίνετο πολὺ ὕποπτον. «Καὶ ἤκουσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ οἱ δύο, καὶ ἠκολούθησαν τὸν Ἰησοῦν». Παρ' ὅλον βεβαίως ὅτι μαζί του ἦσαν καὶ ἄλλοι μαθηταί, ἐν τούτοις ἐκεῖνοι ὄχι μόνον δὲν ἠκολούθησαν τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ τὸν εἶδαν μὲ διάθεσιν φθόνου καὶ δυσπιστίας, διότι λέγει· «Ραββί, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἦτο μαζί σου πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὸν ὁποῖον σὺ ἐμαρτύρησες, ἰδοὺ οὗτος βαπτίζει καὶ ὅλοι ἔρχονται πρὸς αὐτόν»[18], ἀλλὰ καὶ πάλιν αὐτοὶ φανερὰ Τὸν κατηγοροῦσαν· «Διατί ἐμεῖς νηστεύομεν καὶ οἱ μαθηταί σου δὲν νηστεύουν;»[19]. Ἀλλ' οἱ καλλίτεροι ἀπὸ τοὺς ἄλλους δὲν ἔπαθαν τίποτε τέτοιο, ἀλλ' ἤκουσαν τὸν Ἰωάννην καὶ ἀμέσως ἠκολούθησαν τὸν Χριστόν. Ἠκολούθησαν δὲ τὸν Χριστόν, ὄχι διότι περιεφρόνησαν τὸν διδάσκαλόν τους, ἀλλ' ἀκριβῶς διότι ἐπείσθησαν εἰς αὐτὸν καὶ ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἀπομακρυνθέντες ἀπέδειξαν ὅτι ἔπραξαν τοῦτο κατόπιν ὀρθῆς καὶ ἀνεπη-

16. Ἰωάν. 5, 34 καὶ 36.
17. Ἰωάν. 10, 41.
18. Ἰωάν. 3, 26.
19. Ματθ. 9, 14.

ρεάστου κρίσεως. Διότι δὲν ἔπραξαν τοῦτο κατόπιν παρακλήσεως, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἦταν ἀσφαλῶς ὕποπτον, ἀλλ' ἠκολούθησαν Αὐτὸν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἐπειδὴ προεῖπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι θὰ πραγματοποιήσῃ τὸ ἀληθινόν, τὸ ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ βάπτισμα. Δὲν ἐγκατέλειψαν, λοιπόν, τὸν διδάσκαλον, ἀλλ' ἠθέλησαν νὰ μάθουν τί περισσότερον φέρει ἀπὸ τὸν Ἰωάννην.

Κύτταξε, ὅμως, μὲ πόσον σεβασμὸν Τὸν πλησιάζουν καὶ προσπαθοῦν νὰ μάθουν. Διότι δὲν ἠρώτησαν τὸν Ἰησοῦν μόλις ἐπῆγαν κοντά Του διὰ τὰ ἀναγκαῖα καὶ μέγιστα ζητήματα, οὔτε ἔπραξαν τοῦτο δημοσίως, ἐνώπιον ὅλων καὶ κατὰ τρόπον πρόχειρον καὶ ἐπιπόλαιον, ἀλλ' ἔσπευσαν νὰ συνομιλήσουν μαζί Του ἰδιαιτέρως. Διότι ἐγνώριζαν ὅτι οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου δὲν προήρχοντο ἀπὸ διάθεσιν ταπεινοφροσύνης, ἀλλ' ἦσαν λόγοι ἀποκαλύπτοντες τὴν περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀλήθειαν. Λέγει· «Ἕνας δὲ ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς μαθητάς, ποὺ ἤκουσαν ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὰ ὅσα εἶπε περὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτόν, ἦτο ὁ Ἀνδρέας, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σίμωνος Πέτρου»[20]. Διατί, ὅμως, δὲν ἀνέφερε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἄλλου μαθητοῦ, ὁ ὁποῖος ἦταν μαζί μὲ τὸν Ἀνδρέα; Μερικοὶ λέγουν ὅτι δὲν τὸν ἀνέφερε, ἐπειδὴ ἦταν αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ γράφων ἐκεῖνος[21], ὁ ὁποῖος ἠκολούθησε μαζί μὲ τὸν Ἀνδρέα τὸν Χριστόν. Μερικοὶ ὅμως δὲν παραδέχονται αὐτὴν τὴν ἄποψιν, ἀλλ' ἄλλην, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος δὲν ἦταν ἐκ τῶν ἐπισήμων καὶ γνωστῶν καὶ δὲν ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ τὸν ἀναφέρῃ. Ἐπομένως, δὲν ἐχρειάζετο νὰ ἀναφέρῃ τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα. Διότι ποῖον ὄφελος θὰ

20. Ἰωάν. 1, 41.
21. Δηλαδή, ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστής, κατὰ τὴν ἄποψιν αὐτήν.

προέκυπτεν, ἐὰν ἐμαθαίναμε τὸ ὄνομα ἐκείνου τοῦ μαθητοῦ, ἐφ' ὅσον οὔτε τῶν ἑβδομήντα δύο[22] μαθητῶν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα; Αὐτὸ ἠμπορεῖς νὰ τὸ διαπιστώσῃς καὶ ἀπὸ τὸν Παῦλον· «Ἐστείλαμε δὲ μαζὶ μὲ αὐτόν, λέγει, τὸν ἀδελφόν, τὸν ὁποῖον πολλάκις ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς ὅτι εἶναι πρόθυμος, τοῦ ὁποίου ὁ ἔπαινος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ»[23]. Τὸν δὲ Ἀνδρέαν ἀναφέρει καὶ δι' ἄλλον λόγον. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτός; Διὰ νὰ μάθῃς, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὁ Σίμων, μόλις ἤκουσε μαζὶ μὲ αὐτόν· «Ἀκολουθήσατέ με καὶ θὰ σᾶς κάμω ἁλιεῖς ἀνθρώπων»[24], δὲν ἀπόρησε διὰ τὴν παράδοξον ταύτην ὑπόσχεσιν, ὅτι τὰ πρῶτα σπέρματα τῆς πίστεως προκατέβαλλεν ἤδη ὁ ἀδελφός.

«Ἔστρεψε δὲ ὀπίσω ὁ Ἰησοῦς καὶ ὅταν τοὺς εἶδε νὰ τὸν ἀκολουθοῦν, τοὺς εἶπε· τί ζητεῖτε;»[25]. Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτὰ διδασκόμεθα, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν χορηγεῖ τὰ ἀγαθὰ ἀνεξαρτήτως τῶν ἐπιθυμιῶν μας, ἀλλ' ὅταν ἀρχίσωμεν, ὅταν δώσωμεν τὴν θέλησίν μας, τότε καὶ Αὐτὸς μᾶς χορηγεῖ πλουσίως τὰς ἀφορμὰς τῆς σωτηρίας μας. Τί ζητεῖτε; τί σημείνει τοῦτο; Ἐκεῖνος, ποὺ γνωρίζει τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων, Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰσδύει καὶ γνωρίζει καλὰ τὰς σκέψεις μας, Ἐκεῖνος ἐρωτᾷ; Μάλιστα, ἀλλ' ὄχι διὰ νὰ μάθῃ —διότι πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἐρωτᾷ, Θεὸς ὢν καὶ γνωρίζων τὰ πάντα, διὰ νὰ μάθῃ;— ἀλλὰ διὰ τῆς ἐρωτήσεως νὰ τοὺς κάμῃ νὰ αἰσθάνωνται κοντά Του περισσότερον οἰκεῖα καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ μεγαλυτέραν παρρησίαν καὶ νὰ τοὺς δείξῃ ὅτι εἶναι ἄξιοι τῆς διδασκαλίας. Διότι ἦταν φυσικόν, σὰν ἄγνωστοι ποὺ ἦσαν, νὰ αἰσθανθοῦν φόβον καὶ συστο-

22. Πρβλ. Λουκ. 10, 1.
23. Β' Κορινθ. 8, 18 καὶ 22.
24. Ματθ. 4, 19.
25. Ἰωάν. 1, 38.

λὴν ἐνώπιον Αὐτοῦ, περὶ τοῦ ὁποίου μάλιστα εἶχαν ἀκούσει ἀπὸ τὸν διδάσκαλόν τους τόσον σπουδαῖα λόγια. Ὅλα αὐτά, λοιπόν, τὴν ἐκ σεβασμοῦ συστολὴν καὶ τὸν φόβον διεσκέδασε μὲ τὴν ἐρώτησιν, ποὺ ὑπέβαλε καὶ δὲν ἄφησε τὴν ἀπόστασιν μέχρι τῆς οἰκίας νὰ διέλθουν ἐν σιγῇ καὶ ἀμηχανίᾳ. Καίτοι τὸ ἴδιο θὰ ἐγίνετο καὶ ἂν δὲν ἐρωτοῦσε, διότι θὰ τὸν ἀκολουθοῦσαν ὁπωσδήποτε καὶ θὰ προχωροῦσαν σταθερὰ πρὸς τὴν οἰκίαν. Διατί λοιπὸν ἐρωτᾷ; Ὅπως εἶπε, τοὺς ὑπέβαλεν αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ καθησυχάσῃ τὸ μυαλό τους, ποὺ ἀκόμη ἦταν ταραγμένο καὶ ἀγωνιοῦσε, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος. Καὶ δὲν ἐφανέρωσαν τὸν ζῆλον τους μόνον μὲ τὴν ἀπόφασίν τους νὰ τὸν ἀκολουθήσουν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐρώτησιν. Διότι παρ' ὅλον ποὺ δὲν εἶχαν μάθει τίποτε ἀκόμη ἀπὸ Αὐτὸν καὶ δὲν εἶχαν ἀκούσει τίποτε ἀπολύτως, ἐν τούτοις Τὸν ἀπεκάλεσαν διδάσκαλον καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐπέτυχαν νὰ συγκαταριθμηθοῦν μεταξὺ τῶν μαθητῶν καὶ νὰ φανερώσουν τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν Τὸν ἀκολουθοῦσαν καὶ ἡ ὁποία δὲν ἦταν ἄλλη ἀπὸ τὸ νὰ μάθουν κάτι ἀπὸ τὰ χρήσιμα.

Ἀλλὰ πρόσεξε καὶ τὴν σύνεσίν των. Δὲν εἶπαν· «Δίδαξέ μας περὶ τῶν θείων δογμάτων, ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὴν σωτηρίαν μας», ἀλλὰ τί εἶπαν; «Ποῦ μένεις;». Διότι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἤθελαν μὲ ἠρεμίαν καὶ ἡσυχίαν καὶ νὰ εἰποῦν κάτι πρὸς Αὐτὸν καὶ νὰ ἀκούσουν κάτι ἀπὸ Αὐτὸν καὶ νὰ μάθουν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς οὔτε ἀνέβαλαν, οὔτε εἶπαν· «Θὰ ἔλθωμεν πάντως αὔριον καὶ θὰ σὲ ἀκούσωμε ποὺ θὰ ὁμιλῇς δημοσίως», ἀλλ' ἐφανέρωσαν τὸν μεγάλον τους πόθον καὶ τὴν βιασύνη τους νὰ μάθουν ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι οὔτε ἡ ἀκατάλληλος ὥρα τοὺς ἠμπόδισε νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀπόφασίν των καὶ διότι, ὅταν συνέβησαν αὐτά, ὁ ἥλιος ἐβάδιζε πρὸς τὴν δύσιν του, καθ' ὅσον λέ-

γει· «Διότι ἡ ὥρα ἦταν περίπου δέκα»[26]. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς δὲν τοὺς λέγει τὴν κατεύθυνσιν, ποὺ θὰ πάρουν, οὔτε τὸν τόπον εἰς τὸν ὁποῖον θὰ πορευθοῦν, ἀλλὰ τοὺς ἀφήνει πλέον νὰ Τὸν ἀκολουθήσουν, δεικνύων ὅτι συγκατετέθη καὶ ἀπεδέχθη πλήρως αὐτούς. Καὶ δι' αὐτὸ οὔτε ὁ ἴδιος εἶπε κάτι τέτοιο· «Εἶναι ἀκατάλληλη τώρα ἡ ὥρα διὰ νὰ ἔλθετε εἰς τὸ σπίτι, ἂν ἐπιθυμῆτε νὰ ἀκούσετε κάτι, θὰ τὸ ἀκούσετε αὔριο, τώρα ὅμως πηγαίνετε εἰς τὰ σπίτια σας», ἀλλὰ τοὺς ὁμιλεῖ σὰν νὰ εἶναι φίλοι Του καὶ σὰν νὰ Τὸν συναναστράφησαν ἐπὶ πολὺν χρόνον. Πῶς, ὅμως, ἀλλοῦ λέγει· «Ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν»[27], ἐδῶ δὲ λέγει· «Ἔλθετε καὶ ἴδετε ποῦ μένω»; Ἡ φράσις «δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν» σημαίνει, ὅτι δὲν εἶχεν οὔτε κατοικίαν ἰδικήν του, ὄχι ὅτι δὲν διέμενεν εἰς οἰκίαν. Ἄλλωστε καὶ ὁ παραβολικὸς αὐτὸς λόγος αὐτὸ ἀκριβῶς θέλει νὰ φανερώσῃ. Καὶ ὅτι ἔμειναν, λοιπόν, κοντά Του ἐκείνην τὴν ἡμέραν, τὸ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, διὰ ποῖον λόγον ὅμως ἔμειναν κοντά Του δὲν μᾶς τὸ εἶπεν ἐπίσης, ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς παραμονῆς των εἶναι φανερός. Διότι οὔτε αὐτοὶ ἠκολούθησαν τὸν Χριστὸν δι' ἄλλον λόγον, οὔτε ὁ Χριστὸς τοὺς ἐπῆρε μαζί Του δι' ἄλλην τινὰ αἰτίαν, παρὰ μόνον χάριν τῆς διδασκαλίας, τὴν ὁποίαν τόσον ἀφθόνως καὶ προθύμως ἀπήλαυσαν καὶ εἰς διάρκειαν μιᾶς νυκτός, ὥστε ἀμέσως νὰ θελήσουν νὰ προσελκύσουν καὶ ἄλλους.

δ΄. Λοιπόν, ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τῶν δύο αὐτῶν μαθητῶν ἂς μάθωμε καὶ μεῖς νὰ δίδωμε τὴν πρώτην θέ-

26. Ἰωάν. 1, 40. Ἀκολουθεῖ τὸν παλαιὸν ὑπολογισμὸν τῆς ὥρας, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖον «δεκάτη» ὥρα ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ἦταν ἡ τετάρτη ἀπογευματινή.
27. Λουκ. 9, 58.

σιν εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου, ὅλα δὲ τὰ ἄλλα ἔμπρὸς εἰς αὐτὴν νὰ θεωρῶμεν δευτερεύοντα καὶ ἐπουσιώδη. Δὲν πρέπει νὰ νομίζωμεν καμμίαν στιγμὴν ἀκατάλληλον διὰ τὴν ἀκρόασιν τοῦ θείου λόγου καὶ οὐδέποτε ἐπιτρέπεται νὰ ἀμελῶμεν τὸ καθῆκον μας τοῦτο εἴτε παραστῇ ἀνάγκη νὰ μεταβῶμεν εἰς ξένην οἰκίαν, εἴτε πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς μεγάλους ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀγνοοῦν, εἴτε τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ εἰς προχωρημένην ὥραν τῆς ἡμέρας, εἴτε εἰς οἱονδήποτε χρόνον. Ὅλαι αἱ ἄλλαι βιοτικαὶ ἀσχολίαι καὶ ἀνάγκαι, ὅπως εἶναι, φερ' εἰπεῖν, ἡ τροφή, τὰ λουτρά, τὰ δεῖπνα, ἠμποροῦν καὶ πρέπει νὰ ἔχουν τὸν καθωρισμένον χρόνον, ποὺ θὰ γίνωνται, ἡ διδασκαλία, ὅμως, τῆς θείας φιλοσοφίας ἂς μὴ ἔχῃ καμμίαν καθωρισμένην ὥραν, ἀλλ' ἂς εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν της ὅλος ὁ καιρός, ἂς γίνεται εἰς οἱανδήποτε ὥραν τῆς ἡμέρας. Ἐδῶ ἔχει ἐφαρμογὴν ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, ὁ ὁποῖος λέγει· «εὐκαίρως ἀκαίρως ἔλεγξε, ἐπίπληξε, παρηγόρησε»[28] καὶ ὁ λόγος τοῦ Προφήτου, ὁ ὁποῖος λέγει· «Καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου θὰ μελετᾷ ἡμέραν καὶ νύκτα»[29], ἀλλὰ καὶ ὁ Μωϋσῆς αὐτὸ προέτρεπε τοὺς Ἰουδαίους νὰ κάμνουν πάντοτε. Διότι τὰ μὲν βιοτικά, τὰ λουτρὰ δηλαδὴ καὶ τὰ δεῖπνα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ἂν καὶ εἶναι ἀναγκαῖα, ἐν τούτοις, ὅταν γίνωνται συνεχῶς, φθείρουν καὶ καταστρέφουν τὸ σῶμα, ἐνῶ ἡ ψυχωφελὴς διδασκαλία, ὅσον περισσότερον γίνεται, τόσον περισσότερον ἰσχυροποιεῖ τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία δέχεται αὐτήν. Τώρα, ὅμως, διαθέτομεν οἱονδήποτε χρόνον διὰ μωρολογίας καὶ ἀνωφελεῖς φλυαρίας καὶ τὸ πρωῒ καὶ τὸ ἀπόγευμα καὶ τὸ μεσημέρι, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ βράδυ συγκεντρωνό-

28. Β΄ Τιμοθ. 4, 2.
29. Ψαλμ. 1, 2.

μεθα ἀσκόπως καὶ ματαίως, ἐπὶ πλέον ἐξεχωρίσαμε δι' αὐτὸ καὶ τόπους, ἐνῷ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ διδασκόμεθα μίαν ἢ δύο φορὰς τὴν ἑβδομάδα μόνον καὶ ζαλιζόμεθα καὶ κουραζόμεθα καὶ αἰσθανόμεθα ὑπερβολικῶς χορτασμένοι ἀπὸ αὐτόν.

Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ αἰτία; Εἴμεθα ψυχικῶς ἀσθενεῖς. Κατεστρέψαμε τελείως τὴν πρὸς τὰ πνευματικὰ ὁρμὴν καὶ ἐπιθυμίαν τῆς ψυχῆς μας. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ὑγιαίνει, ὥστε νὰ θέλῃ νὰ τρέφεται πνευματικῶς. Εἶναι δὲ καὶ αὐτὴ τρανὴ ἀπόδειξις ὅτι εἶναι ἀσθενής, ὅταν, δηλαδή, ἡ ψυχὴ δὲν αἰσθάνεται πεῖνα καὶ δίψα πρὸς τὰ πνευματικά, ἀλλ' ἀποστρέφεται καὶ στενοχωρεῖται καὶ μὲ τὰ δύο, τότε σημαίνει ὅτι ἀσθενεῖ. Ἐὰν δὲ τοῦτο συμβαίνει μὲ τὰ σώματα, ἄν, δηλαδή, τὸ νὰ μὴ θέλῃ νὰ φάγῃ καὶ νὰ πιῇ ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀπόδειξις σοβαρᾶς ἀσθενείας, τὴν ὁποίαν καὶ συνεχῶς χειροτερεύει, πολὺ περισσότερον μὲ τὴν ψυχήν. Πῶς, λοιπόν, θὰ κάμωμεν τὴν ψυχήν μας, ποὺ εἶναι πεσμένη καὶ κατεστραμμένη, πῶς θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ τὴν κάμωμεν νὰ ἀναρρώσῃ; Τί πρέπει νὰ πράττωμεν, λέγει, καὶ τί πρέπει νὰ λέγωμεν, διὰ νὰ κατορθώσωμεν τοῦτο; Πρέπει νὰ ἐπιδοθῶμεν εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων λόγων, νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τοὺς λόγους τῶν Προφητῶν, τῶν Ἀποστόλων, τῶν Εὐαγγελιστῶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους τῶν θεοπνεύστων καὶ ἁγίων ἀνδρῶν. Διότι τότε θὰ καταλάβωμεν, ὅτι εἶναι πολὺ καλλίτερα νὰ τρεφώμεθα μὲ αὐτούς, παρὰ μὲ τὰς ἀκαθάρτους τροφάς. Διότι ἔτσι πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν τὰς βλαπτικὰς καὶ ἀνοήτους φλυαρίας καὶ τὰς πρὸς τοῦτο συγκεντρώσεις. Διότι, πές μου, τί εἶναι ἀνώτερον, νὰ ἀσχολούμεθα μὲ τὰ συμβαίνοντα εἰς τὴν ἀγοράν, εἰς τὰ δικαστήρια, εἰς τὸ στρατόπεδον, ἢ μὲ τὰ οὐράνια καὶ μὲ τὰ μετὰ θάνατον; Τί εἶναι καλλίτερον, νὰ ὁμιλοῦμε διὰ τὸν γείτονα καὶ διὰ τὰ πράγματα τοῦ γείτονος καὶ νὰ περιεργαζώμεθα τὰ ξένα πράγματα, ἢ νὰ ἐξετάζωμεν καὶ μελετῶμεν τὰ τῶν ἀγγέλων καὶ ἐκεῖνα, ποὺ ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς τοὺς ἰδίους, ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴν ψυχήν μας; Διότι τὰ τοῦ γείτονος δὲν εἶναι ὁπωσδήποτε ἰδικά σου, ἐνῶ τὰ οὐράνια εἶναι ἰδικά σου. Ἀλλ' εἶναι δυνατόν, λέγει, ἀφοῦ ὁμιλήσωμεν μίαν φορὰν δι' αὐτά, νὰ ἐξαντλήσωμεν τὰ πάντα. Τί λοιπόν, δὲν καταλαβαίνετε τοῦτο, ὅτι ὁμιλεῖτε ματαίως καὶ ἀσκόπως περὶ αὐτῶν ποὺ ὁμιλεῖτε, ἀλλ' ἐξοδεύοντες εἰς αὐτὸ ὅλην σας τὴν ζωήν, δὲν ἐξαντλήσατε ποτὲ τὴν περὶ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ὑπόθεσιν; Καὶ δὲν λέγω καθόλου διὰ τὰ ἐνοχλητικώτερα ἀπὸ αὐτά.

Διότι οἱ μὲν ἐγκρατέστεροι αὐτὰ συζητοῦν μεταξύ τους, οἱ δὲ ὀκνηρότεροι καὶ οἱ περισσότερον ἀμελεῖς περιφέρουν διαρκῶς εἰς τοὺς λόγους των μίμους καὶ χορευτὰς καὶ ἡνιόχους καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν μολύνουν τὴν ἀκοήν, καταστρέφουν τὴν ψυχήν, ἐκπορνεύουν τὴν σεμνότητα τῆς φύσεως μὲ αὐτὰς τὰς διηγήσεις καὶ βάζουν μέσα εἰς τὸ μυαλό τους κάθε εἶδος κακίας μὲ αὐτὴν τὴν συζήτησιν. Διότι, μόλις ἡ γλῶσσα ἀνέφερε τὸ ὄνομα τοῦ χορευτοῦ, ἀμέσως ἡ ψυχὴ ἔφερε μπροστά της καὶ ἀναπαρέστησε τὴν ὄψιν του, τὸ κεφάλι του, τὸ λεπτὸν ἔνδυμά του, αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὁ ὁποῖος εἶναι θηλυπρεπέστερος ὅλων αὐτῶν. Ἄλλος πάλιν μὲ ἄλλην διήγησιν ὑπεδαύλισε τὴν φλόγα τοῦ ἐσωτερικοῦ πάθους, διότι ἀνέφερε κατὰ τὴν συζήτησιν γυναῖκα πόρνην, τὰ λόγια της, τὰ ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά της, τὰ πονηρὰ βλέμματά της, τὴν μαλθακότητα καὶ φιληδονίαν τῆς ὄψεώς της, τὸ ἐξεζητημένον κτένισμα τῶν μαλλιῶν της, τὰ φτιασιδώματα τοῦ προσώπου της, τὸ βάψιμο τῶν ματιῶν της. Ἄραγε δὲν ἐπάθατε τίποτε, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ ἐγὼ ἀκόμη διηγούμην αὐτά; Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ ντραπῆτε, οὔτε νὰ κοκκινίσετε, διότι βέβαια ἡ ἀνάγκη τῆς φύσεως ἀπαιτεῖ τοῦτο καὶ διαθέτει τό-

σον περισσότερον τὴν ψυχήν, ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ δύναμις τῆς διηγήσεως.

Ἐὰν δέ, καίτοι ὁμιλῶ ἐγὼ καὶ εὑρισκόμεθα μέσα εἰς Ἐκκλησίαν καὶ παρ' ὅλον ὅτι εἴμεθα μακρὰν ἐκείνων, ἐπάθατε ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τὸ ἄκουσμά τους, καταλαβαίνετε πῶς φυσικὰ πρέπει νὰ αἰσθάνωνται αὐτοὶ πού εὑρίσκονται μέσα εἰς τὸ ἴδιο τὸ θέατρον, εἰς τὸ ὁποῖον συμβαίνουν αὐτά, αὐτοὶ πού μέσα ἐκεῖ ἔχουν μεγάλην ἐλευθερίαν, πού εὑρίσκονται μακριὰ ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ τὴν σεμνὴν καὶ ἱερὰν σύναξιν, πού βλέπουν καὶ ἀκούουν ἐκεῖνα μὲ μεγάλην ἀναίδειαν καὶ πολλὴν ἀδιαντροπιά. Καὶ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐρωτήσῃ ἴσως κάποιος ἀπὸ τοὺς μὴ προσέχοντας, διατί, λοιπόν, ἐὰν ἡ ἀνάγκη τῆς φύσεως διαθέτει τοιουτοτρόπως τὴν ψυχήν, ἀφοῦ ἄφησες ἐκείνην, καταφέρεσαι ἐναντίον μας; Διότι εἶναι μὲν ἴδιον τῆς φύσεως νὰ παθαίνῃ ὅταν ἀκούῃ τέτοια πράγματα, τὸ νὰ ἀκούῃ ὅμως τέτοιου εἴδους ἀκούσματα δὲν εἶναι ἐπίσης ἔργον τῆς φύσεως, ἀλλ' εἶναι τῆς προαιρέσεως ἁμάρτημα. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ὁμιλῶν πρέπει νὰ κατακαίεται μέσα εἰς τὸ πῦρ αὐτῶν πού λέγει καὶ αὐτὸ θέλει ἡ ἀδυναμία τῆς φύσεως, ἐν τούτοις ἡ φύσις δὲν μᾶς ὁδηγεῖ καὶ εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὴν ἐξ αὐτοῦ προερχομένην ἠθικὴν διαφθοράν, διότι ἁπλούστατα ἡ φωτιὰ τῶν παθῶν καὶ ἡ ἠθικὴ διαφθορὰ ὀφείλεται εἰς τὴν διαστροφὴν τῆς προαιρέσεως ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον.

Τοῦτο, λοιπόν, ἀπαιτῶ νὰ ἐξαλείψωμεν καὶ νὰ διορθώσωμεν, ὥστε νὰ μὴ ὁδηγήσωμεν θεληματικῶς τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸν γκρεμόν, οὔτε νὰ τοὺς ὠθήσωμε εἰς τὰ βάραθρα τῆς κακίας, οὔτε νὰ τρέχωμε κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ πῦρ τῆς διαφθορᾶς, διὰ νὰ μὴ καταστήσωμε τοὺς ἑαυτούς μας ὑπευθύνους καὶ διὰ τὴν φοβερὰν φλόγα τῆς κολάσεως, πού εἶναι κατεσκευασμένη διὰ τὸν διάβολον. Μακάρι δὲ ὅλοι ἡμεῖς, ἀφοῦ ἀπαλλαγῶμεν καὶ

ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην, νὰ εὑρεθῶμεν εἰς αὐτοὺς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΙΘ' (19)

('Ιωάν. α', 42 - 43)

«Εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ· Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον Χριστός, καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν» (Ἰωάν. 1, 42).

α'*. Ὁ Θεός, ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, ποὺ ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον[1], δὲν τὸν ἄφησε μόνον καὶ ἔρημον, ἀλλὰ τοῦ ἔδωσεν ὡς βοηθὸν καὶ σύνοικόν του τὴν γυναῖκα, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν συνοίκησιν καὶ συζυγίαν θὰ προήρχετο μεγάλο κέρδος. Ἀλλὰ ποῖον κέρδος, ἐφ' ὅσον δὲν ἐχρησιμοποίησεν ὀρθῶς καὶ πρεπόντως τὴν εὐεργεσίαν αὐτὴν ἡ γυναῖκα; Ἐν τούτοις, ἐὰν ἐξετάσῃ κανεὶς προσεκτικὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ τοῦ ζητήματος, θὰ διαπιστώσῃ ὅτι ἀπὸ αὐτὴν τὴν συν-

* Ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ἐπισημαίνει τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γνησία ἀγάπη μεταξὺ δύο προσώπων ὠφελεῖ αὐτὰ μεγάλως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἀδελφῶν Ἀνδρέου καὶ Πέτρου. Ὁ τελευταῖος ἐγνώρισε τὸν Χριστὸν διὰ τοῦ Ἀνδρέου. Ἐν συνεχείᾳ, ἀπὸ τὴν πραγματοποιουμένην ἐν τῇ δευτέρᾳ παραγράφῳ σύγκρισιν μεταξὺ θαύματος καὶ προφητείας, ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ προφητεία ὑπερέχει τοῦ θαύματος εἰς δύναμιν καὶ πειστικότητα. Ἀκολούθως δὲ εἰς τὴν τρίτην παράγραφον ὁ ἱερὸς Πατὴρ καλεῖ τοὺς χριστιανοὺς νὰ τιμήσουν τὸ ἱερὸν αὐτὸ ὄνομα, μιμούμενοι εἰς ὅλα τὸν Χριστόν.

1. Πρβλ. Γεν. 2, 18.

οἴκησιν ὠφελοῦνται πολὺ ὅσοι ἔχουν μυαλό. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει μόνον μὲ τὴν γυναῖκα καὶ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀδελφούς, ὅταν συγκατοικοῦν μὲ ἀγάπην. Καὶ αὐτοὶ θὰ ὠφεληθοῦν καὶ θὰ ἀπολαύσουν αὐτὴν τὴν εὐεργεσίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Προφήτης ἔλεγε· «Τί καλὸν καὶ τί τερπνόν, νὰ συγκατοικοῦν ἐν ὁμονοίᾳ ἀδελφοί»[2] καὶ ὁ Παῦλος συνεβούλευε νὰ μὴ ἐγκαταλείπουν τὴν σύναξίν των καὶ τὴν τακτικὴν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνάντησίν των[3]. Διότι αὐτὸ εἶναι ἕνα ἐπὶ πλέον σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον διαφέρομεν ἀπὸ τὰ ζῶα καὶ ὑπερέχομεν αὐτῶν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ πόλεις ἐκτίσαμε καὶ ἀγορὰς καὶ κατοικίας, ὄχι βέβαια διὰ νὰ συγκατοικοῦμε μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ εἴμεθα ἀγαπημένοι.

Ἐπειδή, δηλαδή, ἡ φύσις μας ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν Θεὸν ἀδύνατη καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἐπαρκεῖ πλήρως εἰς τὸν ἑαυτόν της, ὁ Θεὸς οἰκονόμησε κατὰ τὸν καλλίτερον καὶ συμφερώτερον τρόπον αὐτὴν τὴν ἀδυναμίαν μας, μὲ τὸ νὰ ἀναπληρώσῃ αὐτὴν μὲ τὴν ὠφέλειαν τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν ἱκανότητα ποὺ ἔχομεν νὰ συγκροτοῦμε πόλεις καὶ νὰ ζοῦμε ἑνωμένοι. Δι' αὐτὸ συνεστήθη κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ τὸ Μυστήριον τοῦ γάμου, διὰ νὰ ἀναπληρώνεται ἀμοιβαίως ἡ ἔλλειψις τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ ἡ ἀδύνατος φύσις μας νὰ καταστῇ τόσον αὐτάρκης, ὥστε αὐτὴ ἂν καὶ ἐδημιουργήθη θνητὴ νὰ διατηρῇ διὰ τῆς διαδοχῆς τὴν ἀθανασίαν ἐπὶ πολύ. Καὶ ἔπρεπε μὲν νὰ ἀσχοληθῶμεν περισσότερον μὲ αὐτὸν τὸν λόγον, ὁ ὁποῖος φανερώνει τί κερδίζουν καὶ πόσον ὠφελοῦνται μεταξύ των, ὅσοι ἑνώνονται μὲ τὰ δεσμὰ τῆς γνησίας καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ἐν ἀγάπῃ αὐτῆς ἑνώσεως, ἀλλὰ τώρα ἐπείγει νὰ ἀσχοληθῶ-

2. Ψαλμ. 132, 1.
3. Ἑβρ. 10, 25.

μεν μὲ ἄλλο θέμα, χάριν τοῦ ὁποίου καὶ ἐλέχθησαν αὐτά.

Διότι ὁ Ἀνδρέας, ἀφοῦ ἔμεινε κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀφοῦ ἔμαθεν ὅσα ἀκριβῶς ἔμαθε, δὲν ἐκράτησε τὸν θησαυρὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλ' ἔτρεξε γρήγορα εἰς τὸν ἀδελφόν του, διὰ νὰ τοῦ μεταδώσῃ ἀπὸ τὰ ἀγαθά, τὰ ὁποῖα ἔλαβε. Διατί, ὅμως, ὁ Ἰωάννης δὲν εἶπε, τί ἀκριβῶς συνεζήτησεν ὁ Χριστὸς μὲ αὐτούς; Ἀπὸ ποῦ δὲ γίνεται φανερόν, ὅτι δι' αὐτὸ ἔμειναν κοντά Του; Αὐτὸ ἔγινε φανερὸν εἰς ἡμᾶς καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα, εἶναι δυνατὸν ὅμως νὰ μάθωμεν καὶ τώρα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἀνεγνώσθησαν σήμερον. Διότι κύτταξε τί λέγει αὐτὸς πρὸς τὸν ἀδελφόν του· «Εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὃς ἑρμηνεύεται Χριστός»[4]. Εἶδες, λοιπόν, μὲ ποῖον τρόπον ἐφανέρωσε, μὲ μίαν συντομωτάτην φράσιν, ὅσα ἔμαθε; Ἐπὶ πλέον δὲ ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν αὐτήν, ποὺ ἔκαμε πρὸς τὸν ἀδελφόν του, ἐφανέρωσε καὶ τὴν δύναμιν τοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἔπεισεν αὐτοὺς καὶ τὴν ἰδικήν τους προθυμίαν, οἱ ὁποῖοι ἀνέκαθεν καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἐρευνοῦσαν αὐτὰ μὲ ζῆλον καὶ προσοχὴν καὶ ἐφρόντιζαν νὰ μάθουν. Διότι ἡ λέξις αὐτὴ[5] προέρχεται ἀπὸ ψυχήν, ἡ ὁποία πονεῖ πολὺ καὶ ἀγωνιᾷ διὰ τὸν ἐρχομόν Του καὶ ποθεῖ διακαῶς τὴν παρουσίαν Του ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐκ Θεοῦ ἀναμένει αὐτὴν καὶ ἡ ὁποία μόλις ἐφάνη Ἐκεῖνος, ποὺ ἀνέμενεν, ἐπληρώθη ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐχάρηκε πολὺ καὶ ἔσπευσε νὰ μεταδώσῃ καὶ εἰς ἄλλους τὴν μεγάλην εἴδησιν καὶ τὴν χαράν του. Αὐτὴ ἡ λέξις φανερώνει ἀδελφικὸν ἐνδιαφέρον, πραγματικὴν μεταξὺ συγγενῶν ἀγάπην, εἰλικρινῆ διάθεσιν παροχῆς βοηθεί-

4. Ἰωάν. 1, 42.

5. Ἐννοεῖ τὴν πρώτην λέξιν τῆς φράσεως, ποὺ ἀναλύει ἐδῶ, τὸ ρῆμα «εὑρήκαμεν».

ας εἰς ἄλλους πρὸς μελέτην καὶ κατανόησιν τῶν πνευματικῶν.

Ἄκουσε, ὅμως καὶ αὐτόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ἀκολούθως διὰ τὸν Μεσσίαν μὲ τὸ ἄρθρον. Διότι δὲν εἶπε· «Μεσσίαν», ἀλλὰ «τὸν Μεσσίαν», τὸ ὁποῖον φανερώνει ὅτι ἀνέμεναν τὸν ἕνα, τὸν μοναδικὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τίποτε κοινὸν πρὸς τοὺς ἄλλους. Κύτταξε, ὅμως καὶ τὴν προθυμίαν μὲ τὴν ὁποίαν ἀκούει ὁ Πέτρος καὶ τὴν προσήλωσίν του, τὴν ὁποίαν ἔδειξεν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν. Ἐπειδὴ καθόλου δὲν ἀδιαφόρησεν, ἀλλ' ἔτρεξεν ἀμέσως, καθ' ὅσον λέγει· «ἔφερεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν». Ἀλλ' ἂς μὴ τοῦ ἀποδώσῃ κανεὶς ἐπιπολαιότητα καὶ ἀφέλειαν, ἐπειδὴ ἐδέχθη τὸν λόγον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ ἐπίστευσεν ἀμέσως, χωρὶς νὰ ζητήσῃ νὰ μάθῃ πολλά, διότι εἶναι φυσικὸν καὶ ὁ ἀδελφὸς νὰ τοῦ ἐξέθεσε τὰ γεγονότα ἀκριβῶς καὶ λεπτομερῶς, ἀλλ' οἱ Εὐαγγελισταί, χάριν συντομίας, περιέκοψαν ἀπὸ παντοῦ πολλά. Ἄλλωστε, δὲν ἐλέχθη καθόλου ὅτι ἐπίστευσεν ἁπλῶς, ἀλλ' ὅτι «ἔφερεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν»[6], διὰ νὰ τὸν ἐμπιστευθῇ, λοιπόν, εἰς Ἐκεῖνον, ὥστε τὰ πάντα νὰ μάθῃ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν. Καὶ διότι καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς παρευρίσκετο ἐκεῖ καὶ συνέβαλεν εἰς ὅλα αὐτά. Ἐὰν δὲ ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι εἶναι Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι βαπτίζει μὲ Πνεῦμα Ἅγιον, ἄφησε νὰ μάθωμεν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστὸν ἀκριβέστερα καὶ πληρέστερα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ Πρόσωπον καὶ τὴν Ἀποστολήν Του, πολὺ περισσότερον ὁ Ἀνδρέας θὰ ἐνεργοῦσε παρομοίως, ὁ ὁποῖος ὁ ἴδιος μὲν δὲν εἶχε τὴν γνώμην ὅτι ἐπαρκοῦσε, μὲ ὅσα ἐγνώριζε, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὰ πάντα, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς προσείλκυσε τὸν ἀδελφόν του μὲ τόσην προθυ-

6. Ἰωάν. 1, 43.

μίαν καὶ χαράν, ὥστε ἐκεῖνος οὔτε νὰ προφθάση κἂν νὰ σκεφθῆ νὰ παραμελήση καὶ ἀναβάλη τὸν πρὸς Ἐκεῖνον ἐρχομόν του. «Καὶ τὸν ἐκκύταξεν ὁ Ἰησοῦς καὶ τοῦ εἶπε· Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ· σὺ θὰ ὀνομασθῆς Κηφᾶς, τὸ ὁποῖον μεταφράζεται Πέτρος»[7]. Ἀρχίζει, λοιπόν, ἐδῶ νὰ ἀποκαλύπτη τὰ τῆς θεότητος καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ φανερώνη αὐτὴν ἀπὸ τὰς προφητείας. Παρομοίως ἔκαμε καὶ μὲ τὸν Ναθαναὴλ καὶ μὲ τὴν Σαμαρείτιδα γυναῖκα.

β'. Διότι οἱ προφῆται δὲν προσθέτουν ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ θαύματα, ἐπὶ πλέον δὲ ἔχουν τὸ ἀνεπίδεικτον. Διότι τὰ μὲν θαύματα παρ' ὅλην τὴν σπουδαιότητά τους εἶναι δυνατὸν τοὐλάχιστον νὰ προσβληθοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνοήτους, διότι, καθὼς βεβαιώνει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, ἔλεγαν περὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτι «μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Βεελζεβοὺλ βγάζει τὰ δαιμόνια»[8], ἐνῷ διὰ τὴν προφητείαν οὐδέποτε ἐλέχθη κάτι τέτοιο. Διὰ τὸν Σίμωνα λοιπὸν καὶ τὸν Ναθαναὴλ αὐτὸν τὸν τρόπον διδασκαλίας ἐχρησιμοποίησε, διὰ τὸν Ἀνδρέα ὅμως καὶ τὸν Φίλιππον δὲν ἔκαμε τὸ ἴδιο. Διατί, λοιπόν; Διότι ἐκεῖνοι εἶχαν μὲν μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἰωάννου προπαρασκευασθῆ ὄχι ὀλίγον, ὁ Φίλιππος δὲ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν παρόντων, ἐλάμβανεν ἀξιόπιστον τεκμήριον πίστεως. «Σὺ εἶσαι ὁ Σίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ· σὺ θὰ ὀνομασθῆς Κηφᾶς, τὸ ὁποῖον μεταφράζεται Πέτρος». Ἀπὸ τὸ παρὸν γίνεται ἀξιόπιστον καὶ τὸ μέλλον. Διότι Ἐκεῖνος, ποὺ ἀπεκάλυψε τὸν Πατέρα τοῦ Σίμωνος καὶ ἀνέφερε τὸ ὄνομά του, εἶναι φανερὸν ὅτι ἐγνώριζε καὶ τὸ μέλλον. Καὶ ἡ προφητεία ἔγινε μαζὶ μὲ ἔπαινον. Αὐτὴ δὲ ἡ ἐγκωμιαστικὴ πρόρρησις δὲν ἦταν κολακεύοντος,

7. Ἰωάν. 1, 43.
8. Ματθ. 12, 24.

ἀλλὰ τοῦ προλέγοντος τὸ μέλλον καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν μετὰ ταῦτα.

Παρατήρησε, λοιπόν, ἐπ' αὐτοῦ, μὲ πόσην αὐστηρότητα ὁμιλεῖ πρὸς τὴν Σαμαρείτιδα, εἰς τὴν ὁποίαν μαζὶ μὲ πολὺ αὐστηροὺς ἐλέγχους ἀποκαλύπτει τὴν ζωήν της· «διότι πέντε, λέγει, ἄνδρας ἔλαβες καὶ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον ἔχεις τώρα δὲν εἶναι ἄνδρας σου»[9]. Τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Πατὴρ Του, καταφερόμενος κατὰ τῆς εἰδωλολατρίας, πολὺν λόγον κάμνει περὶ προφητείας, διότι λέγει· «Ἂς σᾶς ἀναγγείλουν (οἱ ἀστρολόγοι) τί πρόκειται νὰ σᾶς συμβῇ»[10] καὶ πάλιν· «Ἐγὼ προανήγγειλα τὴν ἀπελευθέρωσίν σας καὶ σᾶς ἔσωσα, καὶ δὲν ὑπῆρχε σὲ σᾶς ξένος Θεός»[11] καὶ συνεχῶς διὰ μέσου ὁλοκλήρου τῆς προφητείας αὐτὸ παρουσιάζει καὶ διαρκῶς εἰς αὐτὸ ἐπανέρχεται. Διότι αὐτὸ κυρίως καὶ πρωτίστως εἶναι ἔργον Θεοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἠμποροῦσαν μὲ κανένα τρόπον οὔτε κἂν νὰ μιμηθοῦν οἱ δαίμονες, ἔστω καὶ ἂν ἐπιμόνως τὸ ἐπιδιώκουν αὐτό. Διότι τὰ μὲν θαύματα θὰ ἠμποροῦσαν νὰ θεωρηθοῦν καὶ φαντασία, ἐνῷ ἡ προφητεία, διὰ τῆς ὁποίας προλέγονται μὲ ἀκρίβειαν τὰ μέλλοντα, ὡς ἀποκλειστικὴ τῆς ἀφθόρου ἐκείνης θείας φύσεως ἐνέργεια, οὐδέποτε ἐθεωρήθη ὡς τοιαύτη.

Ἐὰν δὲ ἀναφέρεται ὁπουδήποτε ὅτι καὶ οἱ δαίμονες κατώρθωσαν τοῦτο, πρόκειται περὶ ἀπάτης, καθ' ὅσον οἱ ἀνοητότεροι ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐξαπατηθέντες ὑπ' αὐτῶν ἀπέδωσαν καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν δύναμιν νὰ προλέγουν τὰ μέλλοντα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὰ μαντεῖα τους ἀπεκαλύφθησαν παντοῦ καὶ ἐφάνη καθαρὰ ἡ ἀπά-

9. Ἰωάν. 4, 18.
10. Ἠσ. 47, 13.
11. Ἠσ. 43, 12.

τη τους. Ὁ δὲ Πέτρος δὲν ἀπεκρίθη τίποτε εἰς ὅλα αὐτά, διότι δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τίποτε σαφῶς, καθ' ὅσον τότε ἐμάθαινε. Πρόσεξε ὅμως καὶ τοῦτο, ὅτι οὔτε πάλιν ἡ προφητεία ἐξετέθη ἐδῶ ὁλόκληρος, διότι δὲν εἶπεν· «Ἐγὼ θὰ σὲ μετονομάσω Πέτρον, καὶ θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν σταθερὰν πέτραν τῆς πίστεως», ἀλλὰ «σὺ θὰ ὀνομασθῇς Κηφᾶς», μολονότι ἐκεῖνο θὰ ἦταν ἀπόδειξις μεγαλυτέρας αὐθεντίας καὶ δυνάμεως. Ὁ Χριστός, ὅμως, δὲν ἀποκαλύπτει ἀμέσως καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅλην τὴν ἐξουσίαν του, ἀλλ' ὁμιλεῖ προηγουμένως κατὰ τρόπον ταπεινότερον. Μόλις, λοιπόν, ἔδωσε ἀπόδειξιν τῆς θεότητός Του, τότε ἐξέθεσεν αὐτὸ κατὰ τρόπον αὐθεντικώτερον, διὰ τῶν ἑξῆς:. «Μακάριος εἶσαι, Σίμων, διότι ὁ Πατήρ μου σοῦ ἀπεκάλυψε τοῦτο»[12] καὶ πάλιν· «Καὶ ἐγὼ σοῦ λέγω, ὅτι σὺ εἶσαι Πέτρος καὶ ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν πέτραν τῆς πίστεως θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησίαν μου»[13].

Αὐτὸν μὲν λοιπὸν τὸν ὠνόμασε τοιουτοτρόπως, τοὺς δὲ περὶ τὸν Ἰάκωβον, ὠνόμασεν υἱοὺς βροντῆς[14]. Διατί, ὅμως, πράττει τοῦτο; Ἐπειδὴ θέλει νὰ φανερώσῃ ὅτι Αὐτὸς εἶναι, ποὺ ἔδωσε καὶ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ ὁ ὁποῖος μετέβαλε καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἁγίων ἀνδρῶν, μετονομάσας τὸν Ἄβρααμ Ἀβραάμ, τὴν Σάραν Σάρραν καὶ τὸν Ἰακὼβ Ἰσραήλ. Καὶ εἰς πολλοὺς μὲν ἔδωσεν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς τους τὰ ὀνόματα, ὅπως εἰς τὸν Ἰσαάκ, τὸν Σαμψών, τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἡσαΐου καὶ τοῦ Ὠσηέ, εἰς ἄλλους δὲ μετέβαλε τὰ ὀνόματα, τὰ ὁποῖα τοὺς εἶχαν δώσει οἱ γονεῖς τους ἀρχικά, ὅπως συνέβη μὲ τοὺς προαναφερθέντας καὶ μὲ τὸν Ἰησοῦν τοῦ Ναυῆ.

12. Ματθ. 16, 17.
13. Ματθ. 16, 18.
14. Πρβλ. Μάρκ. 3, 17.

Συνήθιζαν δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῦτο, νὰ δίδουν τὰ ὀνόματα ἀνάλογα μὲ τὰς περιστάσεις καὶ τὰ γεγονότα, πρᾶγμα ποὺ ἀκριβῶς ἔκαμε καὶ ὁ προφήτης Ἡλίας. Καὶ αὐτὸ δὲν γίνεται ἁπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς ὑπενθυμίζῃ ἡ προσηγορία ἐκείνη τὴν εὐεργεσίαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ὑπενθυμίζῃ συνεχῶς εἰς τοὺς ἀκούοντας τὴν διὰ τῶν ὀνομάτων πραγματοποιηθεῖσαν προφητείαν. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸν Ἰωάννην[15] ὠνόμασεν ἐξ ἀρχῆς. Διότι εἰς αὐτοὺς μέν, ποὺ ἡ ἀρετὴ ἐπρόκειτο νὰ λάμψῃ ἀπὸ τὴν πρώτην ἡλικίαν, ἀπὸ τότε ἐδίδοντο τὰ ὀνόματα, εἰς ἐκείνους δέ, οἱ ὁποῖοι ἐπρόκειτο μετὰ ταῦτα νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀρετῆς, μετὰ ταῦτα προσετίθετο καὶ τὸ τιμητικὸν ὄνομα.

γ'. Ἀλλὰ τότε ὁ καθένας ἔπαιρνε διαφορετικὸν ὄνομα, ἐνῷ τώρα ἕνα ὄνομα ἔχομεν ὅλοι ἡμεῖς, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀνώτερον καὶ ὡραιότερον ὅλων τῶν ὀνομάτων, τὸ τιμητικὸν ὄνομα «χριστιανοὶ»[16] καὶ «υἱοὶ τοῦ Θεοῦ» καὶ «φίλοι» καὶ «σῶμα»[17]. Εἶναι δὲ αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ

15. Τὴν πληροφορίαν μᾶς δίδει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς (Λουκ. 1 ,13). Τὸ ὄνομα Ἰωάννης σημαίνει Θεόφιλος. Πρόκειται βεβαίως περὶ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

16. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ ὠνομάσθησαν «χριστιανοὶ» πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν (πρβλ. Πραξ. 11, 26). Τὸ ὄνομα αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐπεκράτησε γενικῶς ἀπὸ τοῦ δευτέρου αἰῶνος, ὀφείλεται εἰς τοὺς ἐθνικοὺς τῆς Ἀντιοχείας, οἱ ὁποῖοι εἴτε πρὸς διάκρισιν τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν ὁμάδων τῆς πόλεως, εἴτε χλευαστικῶς — ἦτο ἀκατανόητος δι' αὐτοὺς ἡ ἀναγνώρισις ὡς ἀρχηγοῦ ἑνός... ἐσταυρωμένου — ὠνόμαζον αὐτοὺς τοιουτοτρόπως. Ἐν τούτοις οἱ χριστιανοὶ τὸ διετήρησαν καὶ ἀπέδειξαν ὅτι ἡ ἀληθὴς δύναμις εὑρίσκεται κοντὰ εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον Ἰησοῦν.

17. Οἱ χριστιανοὶ ἀποκαλοῦνται «υἱοὶ τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 20, 36) καὶ «φίλοι» τοῦ Χριστοῦ (Ἰωάν. 15, 14) καὶ «σῶμα» (Ρωμ. 12, 5 καὶ Α' Κορ. 10, 17), τοῦ ὁποίου κεφαλὴ εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός.

περισσότερον ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα ἱκανὸν νὰ μᾶς ὑψώσῃ πνευματικῶς καὶ νὰ μᾶς κάμῃ προθυμοτέρους εἰς τὴν προσπάθειάν μας διὰ τὴν κατάκτησιν τῆς ἀρετῆς. Ἐμεῖς, λοιπόν, πού, σὰν ὀπαδοὶ τοῦ Χριστοῦ, φέρομεν τὸ ὄνομά Του, ἀντιλαμβανόμενοι τὴν ὑπερβολικῶς μεγάλην ἀξίαν τοῦ τιμητικοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ἂς μὴ προβαίνωμεν εἰς πράξεις ἀναξίας αὐτοῦ. Διότι τοιουτοτρόπως μᾶς ὠνόμασεν ὁ Παῦλος. Πρέπει νὰ καταλάβωμε καλὰ τὸ νόημά του καὶ νὰ σεβασθῶμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀξίας του. Διότι, ἂν κάποιος, ποὺ φέρει τὸ ὄνομα κάποιου ἐνδόξου στρατηγοῦ, σὰν ὀπαδός του, ἢ καὶ κάποιου ἄλλου ὁπωσδήποτε λαμπροῦ ἀνδρός, αἰσθάνεται ὑπερήφανος, ὅταν ἀκούῃ νὰ τὸν ὀνομάζουν μὲ τὸ ὄνομα ἐκείνου ἢ τοῦ ἄλλου μεγάλου ἀνδρὸς καὶ θεωρεῖ τὸ ὄνομα ὑψηλὸν καὶ μέγα ἀξίωμα καὶ κάμνει τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὴ προσβάλῃ μὲ τὴν ὀκνηρίαν του ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα φέρει, ἐμεῖς, ποὺ δὲν φέρομεν τὸ ὄνομα, ὡς ὀπαδοί του, κάποιου στρατηγοῦ, οὔτε κάποιου ἄλλου ἄρχοντος οἱουδήποτε ἀπὸ τοὺς ἐπιγείους, οὔτε ἀγγέλου, οὔτε ἀρχαγγέλου, οὔτε τῶν Σεραφίμ, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ Βασιλέως αὐτῶν, τοῦ Χριστοῦ, φέροντες τὸ τιμητικὸν ὄνομα, δὲν πρέπει καὶ τὴν ζωήν μας ἀκόμη νὰ δώσωμεν, ὥστε νὰ μὴ προσβάλωμεν ἐκεῖνον, ποὺ μᾶς ἐτίμησε; Δὲν γνωρίζετε, πόσον τιμῶνται, τὰ περιβάλλοντα τὸν βασιλέα, βασιλικὰ τάγματα τῶν ἀσπιδοφόρων καὶ λογχοφόρων; Ἔτσι καὶ ἐμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἠξιώθημεν τῆς μεγάλης τιμῆς νὰ γίνωμεν ὀπαδοὶ Του καὶ νὰ εὑρεθῶμεν πλησίον Του καὶ μάλιστα πολὺ πλησιέστερα ἀπὸ τοὺς προαναφερθέντας καὶ τόσον περισσότερον πλησιέστερα, ὅσον περισσότερον αὐτῶν τὸ σῶμα εὑρίσκεται πλησίον τῆς κεφαλῆς καὶ συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς αὐτήν, ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ μιμηθῶμεν κατὰ πάντα τὸν Χριστόν.

Τί, λοιπόν, λέγει ὁ Χριστός; «Αἱ ἀλώπεκες ἔχουν

φωλεὰς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατοικίας, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλήν»[18]. Αὐτό, λοιπόν, θὰ ἀπαιτήσωμεν ἀπὸ σᾶς, τὸ ὁποῖον ἐνδεχομένως φανῇ φορτικὸν καὶ ἐπαχθὲς εἰς τοὺς πολλούς. Δι' αὐτὸ ἀφήνω μὲν αὐτὴν τὴν ἀκρίβειαν[19] ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας σας, ἀξιῶ ὅμως νὰ μὴ ἀφοσιώνεσθε εἰς τὰ χρήματα, ἀλλ' ὅπως ἐγὼ ἀποφεύγω τὴν ὑπερβολήν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἀρετήν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν πολλῶν, ἔτσι καὶ σεῖς πρέπει νὰ ἀποφεύγετε τὴν ὑπερβολήν, εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν κακίαν. Καὶ ὄχι μόνον νὰ ἀποφεύγετε τὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ νὰ προχωρῆτε πολὺ πέραν αὐτῆς. Δὲν κατηγορῶ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ χρήματα καὶ ζῶα, ἀλλὰ θέλω νὰ κατέχετε αὐτὰ ἀσφαλῶς καὶ κατὰ τρόπον ἁρμόζοντα. Ἀλλὰ τί σημαίνει, νὰ κατέχετε αὐτὰ κατὰ τρόπον ἁρμόζοντα; Σημαίνει τοῦτο, νὰ κατέχετε αὐτὰ ὡς δεσπόται καὶ ὄχι ὡς δοῦλοι, ὥστε νὰ εἶσθε κυρίαρχοι αὐτῶν καὶ ὄχι νὰ κυριαρχῆσθε ἀπὸ αὐτά, ὥστε νὰ χρησιμοποιῆτε αὐτὰ καλῶς καὶ ὄχι νὰ χρησιμοποιῆτε αὐτὰ κακῶς.

Δι' αὐτὸ ἄλλωστε ἔχουν ὀνομασθῆ χρήματα, διὰ νὰ μεταχειριζώμεθα αὐτὰ ὑπηρετοῦντες τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων μας, ὄχι διὰ νὰ τὰ φυλάττωμεν ἀχρησιμοποίητα. Αὐτὸ δὲ τὸ τελευταῖον εἶναι ἴδιον ὑπηρέτου, ἐνῷ τὸ πρῶτον εἶναι ἴδιον δεσπότου. Ἴδιον τοῦ δούλου εἶναι νὰ φυλάττῃ τὰ χρήματα, ἴδιον τοῦ κυρίου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἔχει μεγάλην ἐπ' αὐτῶν ἐξουσίαν, εἶναι νὰ ἐξοδεύῃ αὐτά. Δὲν ἐπῆρες τὰ χρήματα δι' αὐτό, διὰ νὰ τὰ φυλάξῃς κρυμμένα, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰ δια-

---

18. Λουκ. 9, 58.
19. Ἀναφέρεται εἰς τὴν σκέψιν, ποὺ ἐκφράζεται ἀπὸ τὸ προτασσόμενον χωρίον. Ἀπαιτεῖ λελογισμένην αὐστηρότητα.

μοιράσης. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς ἐπιθυμοῦσε νὰ φυλάσσωνται, δὲν θὰ τὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ θὰ τὰ ἄφηνε νὰ παραμένουν μονίμως εἰς τὴν γῆν. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπιθυμία Του εἶναι αὐτὰ νὰ ἐξοδεύωνται, δι' αὐτὸ τὰ ἄφησε νὰ τὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, διὰ νὰ τὰ δίδωμεν ὁ ἕνας εἰς τὸν ἄλλον. Ἂν δὲ τὰ κρατῶμεν κοντά μας, δὲν εἴμεθα πλέον δεσπόται καὶ ἐξουσιασταὶ αὐτῶν. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμία σου εἶναι νὰ τὰ κάμης περισσότερα καὶ δι' αὐτὸ τὰ κρατᾷς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ ἀρίστη μέθοδος εἶναι νὰ τὰ σκορπίσης καὶ νὰ τὰ διαμοιράσης παντοῦ. Διότι οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσης τίποτε χωρὶς νὰ δαπανήσης, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ πλουτίσης χωρὶς νὰ ὑποβληθῇς εἰς ἔξοδα καὶ ζημίας.

Αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ τὸ διαπιστώση καὶ ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς. Αὐτὸν τὸν δρόμον ἀκολουθοῦν καὶ ὁ ἔμπορος καὶ ὁ γεωργός, διότι καὶ οἱ δύο σκορπίζουν, ὁ μὲν πρῶτος τὰ χρήματα, ὁ δὲ δεύτερος τοὺς σπόρους. Καὶ ὁ μὲν ἔμπορος διαπλέει τὴν θάλασσαν διὰ νὰ σκορπίση τὰ χρήματά του, ὁ δὲ γεωργὸς μοχθεῖ ὁλόκληρον χρόνον μὲ τὴν σποράν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν του, εἰς τοὺς ὁποίους ἐσκόρπισε τοὺς σπόρους του. Ἐδῶ, ὅμως, δὲν χρειάζεται τίποτε ἀπὸ αὐτά, δὲν χρειάζεται νὰ κατασκευάσωμεν πλοῖον, οὔτε νὰ ζεύξωμεν βόδια καὶ νὰ ὀργώσωμεν γῆν, οὔτε νὰ ἀγωνιῶμεν διὰ τὰς ἀνωμάλους καιρικὰς συνθήκας, οὔτε πρέπει νὰ φοβηθῶμεν τὴν πτῶσιν τῆς χαλάζης, δὲν ὑπάρχουν ἐδῶ κύματα, οὔτε βράχος διὰ νὰ ἐμποδίση τὴν πορείαν μας. Αὐτὸ ἐδῶ τὸ ταξίδι καὶ αὐτὸς ἐδῶ ὁ σπόρος ἕνα μόνον χρειάζεται, νὰ ἀπορρίψωμεν τὰ ὑπάρχοντα, ὅλα δὲ τὰ ὑπόλοιπα Ἐκεῖνος ὁ Γεωργὸς θὰ τὰ κάμη, περὶ τοῦ ὁποίου ὁ Χριστὸς λέγει· «Ὁ Πατήρ μου εἶναι ὁ γεωργός»[20].

20. Ἰωάν. 15, 1.

Πῶς, λοιπόν, δὲν εἶναι παράλογον ἐδῶ μέν, ὅπου εἶναι δυνατὸν ὅλα νὰ τὰ πάρωμεν ἀκόπως, νὰ παραμένωμεν ὀκνηροὶ καὶ ἀδρανεῖς, ἐκεῖ δέ, ὅπου χρειάζονται καὶ ἱδρῶτες πολλοὶ καὶ κόποι καὶ φροντίδες καὶ ὅπου μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸ μέλλον τῶν ἐλπίδων εἶναι ἄδηλον, νὰ ἐπιδεικνύωμεν κάθε προθυμίαν; Παρακαλῶ, λοιπόν, ἂς μὴ φερώμεθα τόσον ἀνοήτως ἔναντι τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, ἀλλά, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν τὰ φορτικώτερα, ἂς τρέχωμεν γρήγορα πρὸς τὰ εὐκολώτατα καὶ ἐπικερδέστερα, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Κ' (20)

('Ιωάν. α', 44 - 49)

«Τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν· καὶ εὑρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ· Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ, ἐκ τῆς πόλεως Ἀνδρέου καὶ Πέτρου» ('Ιωάν. 1, 44).

α'*. «Εἰς κάθε ἐργατικὸν καὶ τίμιον ἄνθρωπον ὑπάρχει πλεόνασμα ἀγαθῶν»[1] λέγει ὁ παροιμιώδης λόγος. Ὁ δὲ Χριστὸς ὑπαινίσσεται καὶ κάτι ἐπὶ πλέον, ὅταν λέγῃ· «Ἐκεῖνος ποὺ ζητεῖ εὑρίσκει»[2]. Δι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἀπορῶ πῶς ὁ Φίλιππος ἠκολούθησε τὸν Χριστόν. Διότι ὁ μὲν Ἀνδρέας ἠκολούθησε τὸν Χριστόν, ἀφοῦ ἐπληροφορήθη περὶ Αὐτοῦ ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν

* Δύο βασικαὶ σκέψεις κυριαρχοῦν εἰς τὴν παράγραφον αὐτήν. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Φιλίππου νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστὸν καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Ναθαναήλ: «Ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;». Καὶ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν πρώτην, ὁ Φίλιππος ἠκολούθησε τὸν Χριστὸν ἢ διότι παρεκινήθη ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν περὶ τὸν Πέτρον καὶ ἤκουσε τὴν περὶ Αὐτοῦ μαρτυρίαν τοῦ Βαπτιστοῦ, ἢ διότι ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου «Ἀκολούθει μοι» τὸν προσείλκυσε κατὰ τρόπον θαυμαστόν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν δευτέραν, ὁ Ναθαναὴλ ὑπέβαλε τὸ ἐρώτημα αὐτό, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Χριστὸς ἦτο προωρισμένον νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ.

1. Παροιμ. 14, 23.
2. Ματθ. 7, 8.

Βαπτιστὴν καὶ ὁ Πέτρος, ἀφοῦ παρεκινήθη ἀπὸ τὸν Ἀνδρέαν, ἐνῷ ὁ Φίλιππος ἐπείσθη ἀμέσως καὶ Τὸν ἠκολούθησε καὶ ὄχι μόνον Τὸν ἠκολούθησεν, ἀλλ' ἐκήρυξεν Αὐτὸν καὶ εἰς ἄλλους, χωρὶς νὰ μάθῃ τίποτε ἀπὸ κανένα, παρὰ μόνον αὐτὸ τὸ «ἀκολούθησέ με», ποὺ τοῦ εἶπεν ὁ Χριστός. Διότι ἔτρεξεν ἀμέσως εἰς τὸν Ναθαναὴλ καὶ τοῦ εἶπεν· «Ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν νόμον καὶ τὸν ὁποῖον προανήγγειλαν οἱ προφῆται, τὸν εὑρήκαμεν»[3]. Βλέπεις πόσον καλὰ πληροφορημένος καὶ κατατοπισμένος ἦταν καὶ συνεχῶς ἐμελετοῦσεν ὅσα ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς καὶ ἀνέμενε τὴν παρουσίαν Του; Καὶ διότι τὸ «εὑρήκαμεν», φανερώνει ὅτι πάντοτε τὸν ἀναζητοῦσαν.

«Τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπῆγεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν». Διότι δὲν προσκαλεῖ κανένα κοντά του, προτοῦ νὰ Τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἐνεργεῖ δὲ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὄχι φυσικὰ ἁπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἰδικήν του σοφίαν καὶ σύνεσιν. Διότι, ἐὰν ὁ ἴδιος τοὺς εἶχε προσελκύσει κοντά του, χωρὶς αὐτοὶ μόνοι τους ἐξ ἰδίας προαιρέσεως καὶ τελείως αὐθορμήτως νὰ τὸν εἶχαν ἀκολουθήσει, ὑπῆρχε πιθανότης νὰ ἀπομακρυνθοῦν, ἐνῷ τώρα ,ἐφ' ὅσον Τὸν ἠκολούθησαν μόνοι τους καὶ χωρὶς καθόλου νὰ πιεσθοῦν, παρέμεναν κοντά Του σταθεροὶ καὶ πιστοὶ μαθηταί. Τὸν Φίλιππον, ὅμως, ὁ ὁποῖος ἦταν περισσότερον γνώριμος εἰς Αὐτόν, τὸν προσεκάλεσε. Διότι τὸν ἐγνώριζε καλλίτερα, ἐπειδὴ ἐγεννήθη καὶ ἀνετράφη εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἀφοῦ, λοιπόν, παρέλαβε τοὺς μαθητάς, ἐπῆγεν ἔπειτα εἰς ἀναζήτησιν τῶν ὑπολοίπων καὶ προσείλκυσε κοντά Του τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Ναθαναήλ. Ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς αὐτόν, τὸ γεγονὸς δὲν ἦταν τόσον ἀξιοθαύμαστον, διότι καὶ ἡ φήμη

3. Ἰωάν. 1, 46.

τοῦ Ἰησοῦ εἶχεν ἁπλωθῆ εἰς ὁλόκληρον τὴν Συρίαν, τὸ ἀξιοθαύμαστον ὅμως μὲ τοὺς περὶ τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Φίλιππον ἦταν τοῦτο, ὅτι ὄχι μόνον πρὸ τῶν θαυμαστῶν φαινομένων ἐπείσθησαν, ἀλλὰ καὶ ὅτι, παρ' ὅλον ποὺ κατήγοντο ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν, περιοχήν, δηλαδή, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὔτε προφήτης ἐμφανίζεται οὔτε εἶναι δυνατὸν κάποιο καλὸ νὰ προέλθη, ἐν τούτοις ἐπίστευσαν καὶ ἠκολούθησαν τὸν Χριστόν. Διότι αὐτοὶ ἦσαν κάπως περισσότερον ἀπαίδευτοι καὶ ἀτίθασοι καὶ τραχεῖς.

Ὁ δὲ Χριστὸς ἀκριβῶς ἐξ αὐτοῦ τοῦ γεγονότος ἀπέδειξε τὴν δύναμίν του, ἐκ τοῦ γεγονότος, δηλαδή, ὅτι ἐξ αὐτῆς τῆς περιοχῆς, περιοχῆς ἡ ὁποία δὲν παρῆγε κανένα καρπόν, ἐξέλεξε τοὺς ἐπιλέκτους ἀπὸ τοὺς μαθητάς του. Ὁ Φίλιππος, λοιπόν, ἦταν φυσικόν, ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἠκολούθησαν τὸν Χριστὸν καὶ ἀπὸ ὅσα ἤκουσε ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πρόσκλησιν τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία φυσικὸν ἦταν νὰ συντελέση εἰς τὴν δημιουργίαν ἐσωτερικῆς καταστάσεως προθυμίας καὶ δεκτικότητος, νὰ ἀκολουθήση Αὐτόν. Διότι γνωρίζει ὁ Χριστὸς ἐκείνους, ποὺ πρόκειται νὰ ἀναδειχθοῦν ἱκανοὶ καὶ κατάλληλοι διὰ τὸ ἔργον του. Ὁ Εὐαγγελιστής, ὅμως, Ἰωάννης ὅλα αὐτὰ τὰ παραλείπει. Ὅτι ἐπρόκειτο, λοιπόν, ὁ Χριστὸς νὰ ἔλθη τὸ ἐγνώριζε καλά, ὅτι ὅμως αὐτὸς ἦταν ὁ Χριστός, ποὺ ἀνεμένετο, τὸ ἀγνοοῦσε. Τοῦτο, ἔχω τὴν γνώμην, ὅτι ἔμαθε ἢ ἀπὸ τὸν Πέτρον ἢ ἀπὸ τὸν Ἰωάννην τὸν Βαπτιστήν.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρει ἐν συνεχείᾳ καὶ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς του, διὰ νὰ μάθης ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς ἀδυνάτους, ὡς πρὸς τὴν κοσμικὴν δύναμιν καὶ σοφίαν, ἐπέλεξεν ὡς μαθητάς του, προκειμένου δι' αὐτῶν νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ προαιώνιον σχέδιόν Του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. «Εὑρίσκει ὁ Φίλιππος τὸν Ναθαναὴλ καὶ λέγει εἰς αὐτόν· Ἐκεῖνον, διὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψεν ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸν νόμον καὶ τὸν ὁποῖον προανήγγειλαν οἱ προφῆται, τὸν εὑρήκαμεν. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Ἰησοῦς, ὁ υἱὸς τοῦ Ἰωσὴφ καὶ κατάγεται ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ»[4]. Λέγει δὲ αὐτά, διὰ νὰ κάμη, μὲ τὴν ἀναφοράν του εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφήτας, τὴν διήγησίν του ἀξιόπιστον καὶ νὰ διαθέση δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εὐμενῶς τὸν ἀκροατήν. Ἐπειδή, δηλαδή, ὁ Ναθαναὴλ ὅλα, ὅσα ἀνεφέροντο εἰς τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου, εἶχεν ἐρευνήσει μὲ ἀκρίβειαν καὶ μὲ κάθε εἰλικρίνειαν καὶ ἀντικειμενικότητα, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἐβεβαίωσε καὶ ἡ πραγματικότης ἀπέδειξεν, εὐλόγως τὸν παρέπεμψεν εἰς τὸν Μωϋσῆν καὶ τοὺς προφήτας, διὰ νὰ τὸν κάμη μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ ἀποδεχθῆ καὶ ὁμολογήση τὸν Χριστόν.

Δὲν πρέπει δὲ καθόλου νὰ θορυβηθῆς, ἐπειδὴ τὸν ἀπεκάλεσε υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ, διότι ἐθεωρεῖτο ἀκόμη μέχρις αὐτῆς τῆς στιγμῆς παιδὶ αὐτοῦ. Καὶ ἀπὸ ποῦ, Φίλιππε, εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Μεσσίας, ὁ ἀναμενόμενος Χριστός; Ποίαν ἀπόδειξιν ἔχεις νὰ μᾶς παρουσιάσης; Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ διακηρύττης. Ποῖον ἀποδεικτικὸν σημεῖον εἶδες καὶ ἐπίστευσες; Ποῖον θαῦμα; Δὲν εἶναι ἀκίνδυνον νὰ πιστεύης ἀβασάνιστα σὲ τέτοιου εἴδους πράγματα. Ποίαν, λοιπόν, ἀπόδειξιν ἔχεις; Αὐτήν, ποὺ εἶχε καὶ ὁ Ἀνδρέας, λέγει. Διότι καὶ ἐκεῖνος, μὴ δυνάμενος νὰ παραστήση τὸν πλοῦτον, τὸν ὁποῖον εὗρηκε καὶ νὰ περιγράψη μὲ λόγους τὸν θησαυρόν, ὡδήγησε τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν ἴδιον τὸν εὑρεθέντα θησαυρόν. Ἔτσι καὶ ὁ Φίλιππος δὲν ἐξήγησεν εἰς τὸν Ναθαναήλ, διατί αὐτός, ποὺ εὗρηκε, εἶναι ἐκεῖνος ὁ Χριστός, ποὺ ἀνεμένετο, οὔτε ἐξήγησε διατί προανήγγειλαν

4. Ἰωάν. 1, 46.

αὐτὸν οἱ προφῆται, ἀλλ' ὡδήγησεν αὐτὸν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἰησοῦν, ἐπειδὴ ἦταν ἀπολύτως βέβαιος ὅτι δὲν θὰ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ κοντά Του, ἂν εἶχε τὴν τιμὴν νὰ γευθῇ τὰ λόγια Του καὶ νὰ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν Του.

«Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ· ἐκ Ναζαρὲτ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος· Ἔλα καὶ θὰ ἰδῇς. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναὴλ νὰ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει δι' αὐτόν· Ἰδού, ἕνας γνήσιος καὶ πραγματικὸς Ἰσραηλίτης, εἰς τὸν ὁποῖον δόλος δὲν ὑπάρχει»[5]. Ἐπειδὴ εἶπεν· «Ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ κάποιο καλό», ἐπαινεῖ καὶ θαυμάζει τὸν ἄνθρωπον. Καί, ὅμως, ἔπρεπε νὰ τὸν καταγγείλῃ. Δὲν ἔκαμεν, ὅμως, καθόλου αὐτό, διότι τὰ λόγια του δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα ἀπιστίας, οὔτε ἄξια τιμωριῶν, ἀλλ' ἐπαίνων. Πῶς καὶ διατί; Διότι ὁ Ναθαναὴλ εἶχεν ἐρευνήσει καὶ ἐγνώριζε καλλίτερα ἀπὸ τὸν Φίλιππον τοὺς προφήτας. Καὶ φυσικὰ εἶχε μάθει ἀπὸ τὰς Γραφάς, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Βηθλεὲμ καὶ ἀπὸ τὸ χωριό, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγεννήθη καὶ ἐμεγάλωσεν ὁ Δαβίδ[6]. Αὐτό, λοιπόν, ἐπιστεύετο καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁ Προφήτης Μιχαίας αὐτὸ ἐκήρυττεν ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων καὶ ἔλεγε· «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, δὲν εἶσαι καθόλου ἡ πλέον ἀσήμαντος ἀπὸ τὰς πρωτευούσας πόλεις, ποὺ ἡγεμονεύουν εἰς τὴν χώραν τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα, διότι ἀπὸ σὲ θὰ βγῇ ἄρχων, ὁ ὁποῖος θὰ ποιμάνῃ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ»[7]. Ὅταν, λοιπόν, ἤκουσεν ὅτι ὁ Χριστὸς προήρχετο ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ἐθορυβήθη καὶ ἀπόρησε, διότι ἡ εὐχάριστη κατὰ πάντα ἀνακοίνωσις τοῦ Φιλίππου, ἀπ' ὅ,τι ἐγνώριζε, δὲν ἐφαίνετο νὰ συμ-

5. Ἰωάν. 1, 47 καὶ 48.
6. Ἰωάν. 7, 42
7. Ματθ. 2, 6 καὶ Μιχ. 5, 2.

φωνῇ μὲ τὴν προφητείαν. Ἀλλὰ πρόσεξε τὴν σύνεσιν καὶ τὴν ἐπιείκειάν του καὶ εἰς τὴν ἀμφιβολίαν του ἀκόμη. Διότι δὲν εἶπεν ἀμέσως· «Μὲ ἐξαπατᾷς, Φίλιππε, καὶ ψεύδεσαι, δὲν πιστεύω εἰς τὰ λόγια σου, οὔτε ἔρχομαι διὰ νὰ διαπιστώσω τὴν ἀλήθεια αὐτῶν. Ἔμαθα ἀπὸ τοὺς προφήτας ὅτι ὁ Χριστὸς πρέπει νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ, σὺ δὲ μοῦ λέγεις ὅτι τὸν εὑρῆκες καὶ ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ. Λοιπόν, δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ εὑρῆκες ὁ ἀναμενόμενος, ὁ Μεσσίας». Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ τί; Προσῆλθε καὶ αὐτός, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ δείξῃ, βάσει τῶν μαρτυριῶν τῶν Γραφῶν, τὰς ὁποίας ἐγνώριζε μὲ κάθε ἀκρίβειαν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ καὶ ὅτι εἶναι συνεπῶς ἀδύνατον ὡς πρὸς τὸ ζήτημα αὐτὸ νὰ ἀλλάξῃ τὰς πεποιθήσεις του, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησε νὰ περιφρονήσῃ ἐκεῖνον ποὺ τοῦ ἀνεκοίνωσε τὸν μεγάλον πόθον, τὸν ὁποῖον εἶχε διὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι ἐκατάλαβεν ὅτι ἦταν φυσικὸν ὁ Φίλιππος νὰ ἔκαμε λάθος ὡς πρὸς τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς τοῦ Χριστοῦ.

β'*. Πρόσεξε, ὅμως, καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὴν πληροφορίαν τοῦ Φιλίππου, πόσον ἤπιος καὶ ἐπιεικὴς εἶναι καὶ πῶς ὑπὸ τύπον ἐρωτή-

* Διατί οἱ προφῆται ὀνομάζουν τὸν Χριστὸν «Ναζωραῖον» καὶ διατί ὁ Χριστὸς λέγει εἰς τὸν Ναθαναὴλ «πρὸ τοῦ σε Φίλιππον φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε»; Εἰς τὸ πρῶτον ἐρώτημα δίδεται ἡ ἀπάντησις, ὅτι ὁ Χριστὸς ὠνομάσθη Ναζωραῖος, ἐπειδὴ ἀνετράφη εἰς τὴν Ναζαρέτ, εἰς τὸ δεύτερον ἐρώτημα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κάμῃ τὸν Ναθαναὴλ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι αὐτὸς εἶναι πραγματικῶς ὁ ἀναμενόμενος Μεσσίας. Τέλος, εἰς τὴν τρίτην παράγραφον τὸ θέμα εἶναι ἠθικόν. Ὁ θεῖος Χρυσόστομος συμβουλεύει τοὺς Χριστιανούς, νὰ μὴ ἀγαποῦν μὲ λόγους μόνον τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα, διότι καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν αὐτοὺς μέχρι θανάτου.

σεως διετύπωσε τὴν ἐπιφύλαξίν του. Διότι δὲν εἶπεν· «Ἡ Γαλιλαία δὲν φέρει κανένα καλό», ἀλλὰ τί; «Ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ κάποιο καλό;»[8]. Ἀλλὰ καὶ ὁ Φίλιππος ἦταν ἐξαιρετικὰ συνετός. Διότι δὲν δυσηρεστήθη, οὔτε ἀγανάκτησε διὰ τὸν δισταγμὸν καὶ τὴν ἀμφιβολίαν τοῦ Ναθαναήλ[9], ἀλλ' ἐπέμενε νὰ τὸν ὁδηγήσῃ κοντὰ εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐφανέρωσεν ἔτσι ἐξ ἀρχῆς εἰς ἡμᾶς τὴν ἁρμόζουσαν εἰς Ἀπόστολον ἐπιμονὴν καὶ καρτερίαν. Ἕνεκα τούτων λέγει καὶ ὁ Χριστός· «Ἰδού, ἕνας γνήσιος καὶ πραγματικὸς Ἰσραηλίτης, εἰς τὸν ὁποῖον δόλος δὲν ὑπάρχει»[10]. Ὥστε ὑπάρχει καὶ πονηρὸς καὶ ἀνειλικρινὴς Ἰσραηλίτης. Αὐτός, ὅμως, δὲν ἦταν τέτοιος, διότι, λέγει, ὅτι ἡ κρίσις του παρέμεινε σταθερά, ἀδέκαστος καὶ ἀμετακίνητος. Τίποτε δὲν εἶπεν ἀπὸ διάθεσιν εὐνοίας, οὔτε ἀπὸ ἀπέχθειαν. Παρ' ὅλον ὅτι Ἰουδαῖοι ἦσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀπήντησαν ὀρθῶς, ὅταν ἠρωτήθησαν ποῦ γεννᾶται ὁ Χριστός, ὅτι γεννᾶται εἰς τὴν Βηθλεέμ καὶ ἀνέφεραν μάλιστα καὶ τὴν μαρτυρίαν, τὴν ἑξῆς· «Καὶ σύ, Βηθλεέμ, δὲν εἶσαι καθόλου ἡ πλέον ἀσήμαντος ἀπὸ τὰς πρωτευούσας πόλεις, ποὺ ἡγεμονεύουν εἰς τὴν χώραν τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα»[11]. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν ἐβεβαίωναν αὐτὰ προτοῦ νὰ τὸν ἰδοῦν, ἀργότερα, ὅμως, ὅταν τὸν εἶδαν, ἀπέκρυψαν τὴν μαρτυρίαν καὶ Τὸν ἠρνήθησαν, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια· «Αὐτὸς ἐδῶ, ὅμως, μᾶς εἶναι ἄγνωστος, δὲν γνωρίζο-

8. Ἰωάν. 1, 47.

9. Ἑβραϊκὸν ὄνομα, ποὺ σημαίνει ὅ,τι ἀκριβῶς καὶ τὸ ἑλληνικὸν Θεόδωρος. Εἰς τοὺς Συνοπτικοὺς ἀναφέρεται πάντοτε μαζὶ μὲ τὸν Φίλιππον ὡς Βαρθολομαῖος, τὸ ὁποῖον εἶναι πατρωνυμικόν. Ὁ Ναθαναὴλ ἐχρημάτισεν ἔπειτα καὶ Ἀπόστολος.

10. Ἰωάν. 1, 48.

11. Ματθ. 2, 6 καὶ Μιχ. 5, 2.

μεν ἀπὸ ποῦ εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἐστάλη»[12], ἐνῶ ὁ Ναθαναὴλ δὲν συμπεριεφέρθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ τὴν γνώμην ποὺ εἶχεν ἐξ ἀρχῆς δι' Αὐτόν, αὐτὴν καὶ ἐπέμενε νὰ διατηρῇ σταθερά, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ.

Πῶς, λοιπόν, οἱ προφῆται Τὸν ὀνομάζουν Ναζωραῖον; Ἐπειδὴ ἐκεῖ διέμεινε καὶ ἀνετράφη. Ὥστε παρέλειψε μὲν νὰ εἰπῇ· «δὲν εἶμαι ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ὅπως σοῦ ἀνήγγειλεν ὁ Φίλιππος, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ», διὰ νὰ μὴ κάμῃ ἀμέσως τὸν λόγον ἀντικείμενον ἀμφισβητήσεως καὶ διαφωνίας. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτων παρέλειψε καὶ δι' ἄλλον λόγον νὰ εἰπῇ τοῦτο, διὰ τὸν λόγον, ὅτι, ἂν καὶ ἦταν δυνατὸν νὰ γίνῃ πιστευτός, ἐν τούτοις τοῦτο δὲν θὰ ἀποτελοῦσε ἱκανὴν ἀπόδειξιν τοῦ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Χριστός. Διότι τί ἐμπόδιζε καὶ χωρὶς νὰ εἶναι Χριστὸς νὰ κατάγεται ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ, ὅπως οἱ ἄλλοι ποὺ ἐγεννήθησαν ἐκεῖ; Ὥστε αὐτὸ μὲν τὸ παρέλειψεν, ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον μάλιστα ἠμποροῦσε νὰ προσθέσῃ, ἐκεῖνο καὶ προσέθεσε. Διότι ἔδειξεν ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν αὐτοὶ συνομιλοῦσαν, ἐκεῖνος ἦταν παρών. Μόλις, λοιπόν, ἐκεῖνος τὸν ἠρώτησεν· «ἀπὸ ποῦ μὲ γνωρίζεις;» ἀπήντησε· «Προτοῦ νὰ σὲ φωνάξῃ ὁ Φίλιππος ὅταν ἤσουν κάτω ἀπὸ τὴν συκῆν, ἐγὼ σὲ εἶδα»[13]. Κύτταξε ἄνθρωπον σταθερὸν καὶ σοβαρόν. Διότι, μόλις εἶπεν ὁ Χριστός· «Ἰδού, ἕνας γνήσιος καὶ πραγματικὸς Ἰσραηλίτης», δὲν ἀπεχαυνώθη ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους, δὲν ἔτρεξε πίσω Του ἀμέσως καὶ ἀνεπιφυλάκτως ἀπὸ τὰ ἐγκώμια, ἀλλ' ἐπέμενε νὰ ἐρωτᾷ καὶ νὰ ἐρευνᾷ ἀκριβέστερα καὶ ζητοῦσε νὰ μάθῃ κάτι ἀπολύτως σαφές.

Αὐτός, λοιπόν, ὡς ἄνθρωπος ἐρωτοῦσεν ἀκόμη, ὁ

12. Ἰωάν. 9, 29. Ἐσκεμμένη ἄγνοια καὶ ἐγκληματικὴ παραποίησις τῆς ἀληθείας. Καρπὸς τοῦ φθόνου.

13. Ἰωάν. 1, 49.

Ἰησοῦς, ὅμως, ὡς Θεὸς ἀπήντησε, καθ' ὅσον ἐβεβαίωσεν, ὅτι «ἀνέκαθεν σὲ γνωρίζω» —καὶ τὴν σοβαρότητα τοῦ χαρακτῆρος του καὶ τὴν εἰλικρίνειαν τῶν διαθέσεών του πάντοτε ἐγνώριζεν ὡς Θεὸς καὶ ὄχι ὡς ἄνθρωπος ὕστερα ἀπὸ προσεκτικὴν παρακολούθησιν— καὶ «τώρα σὲ εἶδα κάτω ἀπὸ τὴν συκῆν», ὅταν δὲν ἦταν κανεὶς ἐκεῖ, ἀλλὰ μόνον ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ναθαναὴλ καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ εἶπαν ἰδιαιτέρως καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς ἀκούσῃ. Δι' αὐτό, λοιπόν, ἐλέχθη, ὅτι «ἀφοῦ εἶδε αὐτὸν ἀπὸ μακριά, εἶπεν· Ἰδού, ἕνας γνήσιος καὶ πραγματικὸς Ἰσραηλίτης», διὰ νὰ μάθῃ ὅτι προτοῦ ἀκόμη πλησιάσῃ ὁ Φίλιππος ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Χριστός, ὥστε νὰ μὴ καταστῇ ὕποπτος ἡ μαρτυρία αὐτή. Δι' αὐτὸ προσδιώρισε καὶ τὴν στιγμὴν καὶ ἀνέφερε καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ δένδρον. Διότι, ἂν ἔλεγε μόνον· «Πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ Φίλιππος κοντά σου ἐγὼ σὲ εἶδα» θὰ ὑποπτευόταν τοὐλάχιστον, ὅτι Αὐτὸς τὸν εἶχε στείλει καὶ ὅτι τίποτε τὸ σπουδαῖον δὲν λέγει, τώρα ὅμως μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ καὶ τὸν τόπον, εἰς τὸν ὁποῖον εὑρίσκετο, κατὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν ἐφώναζεν ὁ Φίλιππος καὶ τὸ ὄνομα τοῦ δένδρου, κάτω ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἦταν καὶ μὲ τὸ νὰ προσδιορίσῃ ἐπακριβῶς τὴν στιγμὴν τῆς συνομιλίας των, κατέστησε τὴν πρόγνωσιν ἀπολύτως ἀκριβῆ καὶ ἀναμφισβήτητον.

Δι' αὐτοῦ δὲ τοῦ τρόπου δὲν κατέστησε φανερὰν μόνον τὴν πρόγνωσιν, ἀλλὰ καὶ ἄλλως τὸν ἐδίδαξε, διότι τὸν ἔκαμε νὰ θυμηθῇ τὰ τότε λεχθέντα, ὅπως, ὅτι «ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ κάποιο καλό;» —ἕνεκα τοῦ ὁποίου καὶ πολὺ περισσότερον εὐχαρίστως τὸν ἐδέχθη— καὶ ὅτι, παρ' ὅλον ποὺ αὐτὸς εἶπεν αὐτά, δὲν τὸν κατέκρινεν, ἀλλ' ὡμίλησε περὶ αὐτοῦ ἐπαινετικὰ καὶ μὲ θαυμασμόν. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκατάλαβε καλὰ κατόπιν τούτου ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶχε μπροστά του ἦταν πράγματι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἐκατάλαβε καὶ ἀπὸ τὴν πρόγνωσιν καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐρεύνησε τὴν σκέψιν του μὲ κάθε ἀκρίβειαν. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπεδείκνυεν ὅτι ἐγνώριζε καλὰ καὶ τὰς σκέψεις του. Αὐτό, ἄλλωστε, ἔγινε φανερὸν καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι, ἐνῷ ἐκεῖνος ἐνόμισεν ὅτι θὰ καταφερθῇ ἐναντίον του, ἐν τούτοις ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐμέμφθη, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐπήνεσε. Ὅτι, λοιπόν, ὁ Φίλιππος τὸν ἐφώναξε, μᾶς τὸ εἶπε, τί τοῦ εἶπεν ὅμως καὶ τί ἐκεῖνος τοῦ ἀπήντησε, τὸ παρέλειψε, τὸ ἄφησε εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ δὲν ἠθέλησε νὰ ἐρευνήσῃ αὐτὸν ἀκόμη περισσότερον.

γ'. Τί λοιπόν; Προτοῦ νὰ τὸν φωνάξῃ ὁ Φίλιππος τὸν εἶδε μόνον, δὲν τὸν ἔβλεπε καὶ προηγουμένως μὲ τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμόν του; Τὸν ἔβλεπε καὶ κανεὶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀντείπῃ τίποτε ὡς πρὸς αὐτό, ἀλλὰ προεῖχε νὰ εἰπῇ ὁπωσδήποτε αὐτὸ προηγουμένως. Τί, λοιπόν, ἔκαμεν ἐκεῖνος; Ὅταν ἔλαβεν ἀναμφισβήτητον τεκμήριον τῆς προγνώσεως, τότε ὡμολόγησεν ἀμέσως τὸν Χριστὸν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἐφανέρωσε καὶ τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν προηγουμένην ἀναβολήν του καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην μὲ τὴν μετὰ ταῦτα συγκατάθεσίν του. Διότι ἀπεκρίθη, λέγει, εἰς Αὐτὸν καὶ εἶπε· «Διδάσκαλε, πράγματι σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ»[14]. Εἶδες ψυχήν, ποὺ κατεχάρηκεν ὁλόκληρη καὶ τρυφερὰ ἀγκάλιασε μὲ τὰ λόγια τὸν Ἰησοῦν; Σὺ εἶσαι, λέγει, ἐκεῖνος, ποὺ ἀνεμέναμε, Σὺ εἶσαι ἐκεῖνος, ποὺ ἀναζητούσαμε. Εἶδες πόσον ἐξεπλάγη, ἐθαύμασε, ἐσκίρτησεν ἀπὸ χαρά, ἐπήδησεν ἀπὸ εὐχαρίστησιν;

Τοιουτοτρόπως πρέπει νὰ χαίρωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι ἠξιώθημεν νὰ μάθωμεν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Νὰ χαίρωμεν δὲ ὄχι μόνον ἐσωτερικῶς, μὲ τὴν καρδιά μας,

14. Ἰωάν. 1, 50.

ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἔργα μας νὰ δεικνύωμεν τοῦτο. Ποῖον ὅμως εἶναι τὸ καθῆκον τῶν χαιρόντων; Νὰ πιστεύουν εἰς Ἐκεῖνον, ποὺ ἔγινε γνωστός. Νὰ πιστεύῃ, ὅμως, κανεὶς σημαίνει νὰ πράττῃ ἐκεῖνα ἀκριβῶς τὰ ὁποῖα Ἐκεῖνος θέλει. Ἐπειδή, ἐὰν πρόκειται νὰ πράττωμεν ὅσα τὸν ἐξοργίζουν, πῶς θὰ φανερώσωμεν ὅτι χαίρομεν; Δὲν βλέπετε ὅτι καὶ εἰς τὰ σπίτια κάτι τέτοιο περίπου γίνεται, ὅταν, δηλαδή, κανεὶς ὑποδέχεται κάποιον ἀπὸ τοὺς πολὺ ἀγαπητούς του φίλους, δὲν βλέπετε πῶς κάμνει τὰ πάντα μὲ μεγάλην χαράν, τρέχει παντοῦ καὶ δὲν λυπᾶται τίποτε, ἀλλ' ἂν χρειασθῇ εἶναι ἕτοιμος νὰ προσφέρῃ ὅ,τι ἔχει, προκειμένου νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν φιλοξενούμενόν του; Ἂν δὲ κανεὶς προσκαλῇ εἰς τὸ σπίτι του κάποιον καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς φιλοξενίας καὶ δὲν πράττει αὐτὰ ποὺ τὸν εὐχαριστοῦν, δὲν ἠμπορεῖ μὲ κανένα τρόπον νὰ πείσῃ τὸν φιλοξενούμενόν του ὅτι εἶναι χαρούμενος ποὺ τὸν ἔχει κοντά του, ἔστω καὶ ἂν τοῦ ἐπαναλαμβάνῃ διαρκῶς τοῦτο. Καὶ πολὺ δικαιοίως, διότι τὴν χαράν μας πρέπει νὰ φανερώνωμεν μὲ τὰς πράξεις μας.

Λοιπόν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε κοντά μας, ἂς δείξωμεν τὴν χαράν μας καὶ ἂς μὴ πράττωμεν ὁτιδήποτε τὸν δυσαρεστεῖ καὶ τὸν παροργίζει. Ἂς καλλωπίσωμεν τὸ σπίτι μας, εἰς τὸ ὁποῖον ἦλθε, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ καθῆκον τῶν χαιρόντων, ὅταν πράγματι χαίρουν. Ἂς τοῦ παραθέσωμεν ὅ,τι ἐκλεκτότατον ἐπιθυμεῖ νὰ φάγῃ, διότι ἔτσι θὰ δείξωμεν ὅτι πράγματι χαίρομεν πολύ. Ποῖον, ὅμως, εἶναι αὐτὸ τὸ ἐκλεκτότατον γεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος ἐπιθυμεῖ νὰ φάγῃ; Τὸ λέγει ὁ ἴδιος· «Ἰδικόν μου φαγητὸν εἶναι νὰ πράττω πάντοτε τὸ θέλημα ἐκείνου, ποὺ μὲ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον»[15]. Ἂς τὸν θρέψωμεν, ἐφ' ὅσον πεινᾷ, ἂς τὸν ποτίσωμεν, ἐφ' ὅσον διψᾷ. Δέχεται ἀκόμη καὶ ἕνα ποτήρι δροσερὸ νερό, διότι σὲ ἀγαπᾷ. Τὰ δὲ προσφερόμενα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀγαπῶνται, ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶναι, φαίνονται μεγάλα εἰς αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ.

15. Ἰωάν. 4, 34.

Πρόσεξε, λοιπόν, ἐσὺ τοῦτο μόνον, νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃς. Διότι δὲν ἀρνεῖται καὶ ἂν ἀκόμη προσφέρῃς δύο ὀβολούς[16], θεωρεῖ μάλιστα αὐτοὺς μεγάλον πλοῦτον καὶ τὸν δέχεται εὐχαρίστως. Ἐπειδή, δηλαδή, Αὐτὸς δὲν ἔχει καμμίαν ἔλλειψιν, ἀλλ' εἶναι πλήρως καὶ τελείως αὐτάρκης, κατὰ συνέπειαν δὲ δέχεται αὐτὰ ὄχι ἀπὸ ἀνάγκην, εὐλόγως ὑπολογίζει τὸ πᾶν ὄχι σύμφωνα μὲ τὸ προσφερόμενον ποσόν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν διάθεσιν τοῦ προσφέροντος καὶ μὲ τὸ μέτρον αὐτὸ τῆς διαθέσεως προσδιορίζει καὶ κρίνει κάθε πρᾶξιν μας. Μόνον δεῖξε εἰς Αὐτὸν ποὺ ἦλθε τὴν ἀγάπην σου, δεῖξε τὸν ζῆλον σου καὶ ὅτι κάνεις τὰ πάντα διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσῃς, δεῖξε τὴν χαράν σου διὰ τὸν ἐρχομόν Του. Κύτταξε Αὐτὸς πῶς διάκειται ἀπέναντί σου. Ἦλθε πρὸς χάριν σου, ἔδωσε τὴν ζωήν του χάριν τῆς ἰδικῆς σου σωτηρίας καὶ παρ' ὅλα αὐτὰ καὶ μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν παύει νὰ σὲ παρακαλῇ· «διότι ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ εἴμεθα πρέσβεις ὡς ἐὰν σᾶς παρακαλοῦσεν ὁ Θεὸς δι' ἡμῶν»[17]. Καὶ ποῖος εἶναι τόσον τρελλὸς καὶ ἀνόητος, λέγει, ὥστε νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὸν κύριόν του; Αὐτὸ λέγω καὶ ἐγὼ καὶ γνωρίζω μὲν ὅτι κανεὶς ἀπὸ μᾶς δὲν θὰ ἀρνηθῇ τοῦτο εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὴν καρδιά του, ἀλλ' ὁ ἀγαπώμενος θέλει νὰ ἀποδείξωμεν αὐτὸ καὶ μὲ τὰς πράξεις μας. Διότι εἶναι εἰρωνεία καὶ καθαρὴ ὑποκρισία νὰ βεβαιώνωμεν μὲ λόγους μόνον ὅτι ἀγαπῶμεν, χωρὶς νὰ πράττωμεν συγχρόνως, ὅπως αὐτοὶ ποὺ πραγματικῶς ἀγαποῦν

16. Νόμισμα παρ' ἀρχαίοις. Μικρὸν καὶ ἀσήμαντον χρηματικὸν ποσόν. Τὸ ἕκτον τῆς δραχμῆς.
17. Β' Κορ. 5, 20.

καὶ τοῦτο δὲν συμβαίνει μόνον μὲ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

Ἐπειδή, λοιπόν, τὸ νὰ ὁμολογῶμεν πίστιν καὶ ἀγάπην μὲ τοὺς λόγους μόνον, ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα μας νὰ ἐναντιούμεθα, εἶναι ὄχι μόνον ἀνωφελές, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβὲς εἰς ἡμᾶς, παρακαλῶ, ἂς προτιμήσωμεν τὴν διὰ τῶν ἔργων ὁμολογίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν ὁμολογίαν Αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς Κρίσεως, ὅταν ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς θὰ ὁμολογῇ τοὺς ἀξίους εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριόν μας, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς Πατέρα πρέπει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ' (21)

(Ἰωάν. α', 50 - β', 3)

«Ἀπεκρίθη Ναθαναήλ, καὶ λέγει αὐτῷ· Ραββί, σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ὅτι εἶπόν σοι· Εἶδόν σε ὑποκάτω τῆς συκῆς, πιστεύεις; Μείζω τούτων ὄψει» (Ἰωάν. 1, 50).

α'*. Μᾶς χρειάζεται, ἀγαπητοί, ἐπισταμένη μελέτη καὶ κοπιώδης φροντίς, χρειάζεται συνεχὴς ἐγρήγορσις καὶ μεγάλη προσπάθεια, διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν προσεκτικὰ τὸ βάθος τῶν θείων Γραφῶν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν ἁπλῶς καὶ ἐπιπολαίως, οὔτε ἀδρανοῦντες καὶ ἀδιαφοροῦντες νὰ ἐννοήσωμεν τὴν βαθυτέραν σκέψιν αὐτῶν, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ ἀκριβὴς μελέτη τῶν ἐκτιθεμένων εἰς αὐτὰς καὶ συνεχὴς καὶ θερμὴ

* Ἐν ἀρχῇ τῆς παρούσης παραγράφου τίθεται τὸ ἐρώτημα: Διατί ὁ Ναθαναήλ, ἂν καὶ ὡμολόγησε τὸν Χριστὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια: «Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ὅπως ἄλλοτε ὁ Πέτρος, δὲν ἐμακαρίσθη ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὅπως ἐμακαρίσθη ὁ Πέτρος; Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀπαντᾶ ὅτι ὁ Πέτρος ἐμακαρίσθη, διότι ἐπίστευε πράγματι ὅτι ὁ Χριστὸς ἦταν Θεός, ἐνῶ ὁ Ναθαναήλ, ἂν καὶ προέβη εἰς τὴν αὐτὴν ὁμολογίαν, ἐν τούτοις ἐνόμιζε τὸν Χριστὸν ψιλὸν ἄνθρωπον. Ἐν συνεχείᾳ παρατηρεῖται ὅτι ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ· «Ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε...» ἐξεπληρώθη κατὰ τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Ἀνάληψιν Αὐτοῦ.

προσευχή, διὰ νὰ κατορθώσωμεν ὀλίγον νὰ διακρίνωμεν τὰ ἱερὰ ἄδυτα τῶν θείων λόγων. Ἰδού, λοιπόν, ὅτι καὶ σήμερον εὑρίσκεται ἐνώπιόν μας, πρὸς ἐξέτασιν ζήτημα, ὄχι μικρὸν καὶ ἀσήμαντον, ἀντιθέτως μάλιστα καὶ πάρα πολὺ σπουδαῖον καὶ τὸ ὁποῖον ἔχει ἀνάγκην πολλῆς μελέτης καὶ προσεκτικῆς ἐρεύνης. Διότι μόλις ὁ Ναθαναὴλ εἶπε· «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ὁ Χριστὸς ἀμέσως τοῦ ἀπήντησεν· «Ἐπειδὴ σοῦ εἶπα, ὅτι σὲ εἶδα κάτω ἀπὸ τὴν συκῆν, πιστεύεις; Θὰ ἴδῃς μεγαλύτερα καὶ θαυμαστότερα ἀπὸ αὐτά». Ποιό, λοιπόν, εἶναι τὸ δημιουργούμενον ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν ζήτημα; Ὅτι ὁ μὲν Πέτρος, ὅταν μετὰ ἀπὸ τόσα θαύματα καὶ μετὰ ἀπὸ τέτοιαν διδασκαλίαν, ὁμολογῇ ὅτι «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», μακαρίζεται ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὡς δεχθεὶς τὴν ἀποκάλυψιν αὐτὴν ἀπὸ τὸν Πατέρα[1], ὁ δὲ Ναθαναὴλ παρ' ὅλον ὅτι ὁμολογεῖ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ μάλιστα προτοῦ ἰδῇ τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀκούσῃ τὴν διδασκαλίαν Του, ἐν τούτοις δὲν ἀκούει τίποτε ἀνάλογον πρὸς αὐτὸ ποὺ ἤκουσεν ὁ Πέτρος καὶ ὄχι μόνον τίποτε ἀνάλογον, ἀλλὰ καὶ σὰν νὰ μὴ εἶπε τίποτε τόσον μέγα, ὅσον ἔπρεπε νὰ εἰπῇ, τὸν βεβαιώνει ὅτι θὰ ἰδῇ μεγαλύτερα.

Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ αἰτία αὐτῶν; Ἡ αἰτία εἶναι, ὅτι ναὶ μὲν τὰ ἴδια λόγια εἶπαν καὶ ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ναθαναήλ, ἀλλ' ὅμως ὄχι μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ μὲ τὸ αὐτὸ νόημα καὶ οἱ δύο, ἀλλ' ὁ μὲν Πέτρος ὡμολόγησε τὸν Χριστὸν Υἱὸν Θεοῦ, ὡς Θεὸν ἀληθινόν, ὁ δὲ Ναθαναὴλ ὡμολόγησε μὲν τὸν Χριστὸν Υἱὸν Θεοῦ, ἐνόμιζεν, ὅμως, Αὐτὸν ψιλὸν[2] ἄνθρωπον. Καὶ ἀπὸ ποῦ τὸ καταλαβαίνομεν αὐτό; Ἀπὸ τὰ ἀκολούθως λεχθέντα. Διότι, ἀφοῦ

1. *Ματθ. 16, 16 καὶ 17.*
2. Ἐπίστευεν ὅτι ἦταν ἁπλὸς ἄνθρωπος.

εἶπε· «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», προσέθεσεν ἀμέσως· «Σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ». Ὁ Υἱός, ὅμως, τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν τὸ συμπεραίνομεν ἀπὸ αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἑξῆς. εἰς μὲν τὸν Πέτρον, δηλαδή, τίποτε πλέον δὲν προσέθεσεν ὁ Χριστός, ἀλλ' εἶπεν, ἀφοῦ διεπίστωσεν ὅτι ἡ πίστις του ἦταν πλήρης καὶ ὡλοκληρωμένη, ὅτι θὰ οἰκοδομήσῃ τὴν Ἐκκλησίαν ἐπάνω εἰς τὴν ὁμολογίαν του αὐτήν, εἰς δὲ τὸν Ναθαναὴλ δὲν ἔκαμε καθόλου κάτι τέτοιο, ἀλλὰ μάλιστα καὶ τὸ ἀντίθετον. Διότι σὰν νὰ ἔλειπε μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν του καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερον, προσέθεσε τὰ ὑπόλοιπα. Τί τοῦ εἶπε, λοιπόν; «Ἀληθῶς σᾶς λέγω, ὅτι ἀπὸ τώρα θὰ ἴδῆτε τὸν οὐρανὸν ἀνοιγμένον καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ νὰ ἀνεβαίνουν καὶ νὰ κατεβαίνουν ἐπὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου».

Βλέπεις, λοιπόν, πῶς τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸν ὑψώνει καὶ τὸν κάνει νὰ μὴ νομίζῃ Αὐτὸν πλέον ἁπλῶς ἄνθρωπον; Διότι ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον ὑπηρετοῦν συνεχῶς ἄγγελοι καὶ ἐπάνω εἰς τὸν ὁποῖον ἀνεβαίνουν καὶ κατεβαίνουν ἄγγελοι, πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἶναι ἁπλὸς ἄνθρωπος; Δι' αὐτὸ εἶπε· «Θὰ ἴδῃς μεγαλύτερα ἀπὸ αὐτά» καὶ τὸ ἐφανέρωσεν αὐτὸ μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν διακονίαν τῶν ἀγγέλων. Αὐτὸ δέ, ποὺ εἶπε, σημαίνει, ἀναλυτικώτερα, τὰ ἀκόλουθα· «Σοῦ ἐφάνη μεγάλο πρᾶγμα» εἶπεν «αὐτό, Ναθαναήλ, καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἀπεκάλεσες βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ, τί λοιπὸν θὰ εἰπῇς, ὅταν ἴδῃς τοὺς ἀγγέλους νὰ ἀνεβαίνουν καὶ νὰ κατεβαίνουν ἐπάνω εἰς ἐμένα;». Καὶ δι' αὐτῶν τὸν ἔπειθε νὰ ὁμολογήσῃ τὸν Χριστὸν Δεσπότην καὶ τῶν ἀγγέλων. Διότι σὰν σὲ γνήσιον υἱὸν βασιλέως, ἔτσι ἀκριβῶς ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν οἱ βασιλικοὶ διάκονοι καὶ κατὰ τὴν Σταύρωσίν του καὶ κατὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Ἀνάληψίν του, ἀλλὰ καὶ

προηγουμένως, ὅταν προσῆλθαν καὶ τὸν ὑπηρετοῦσαν, ὅταν διαλαλοῦσαν τὸ χαρμόσυνον γεγονὸς τῆς Γεννήσεώς του, ὅταν διαλαλοῦσαν παντοῦ· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη»[3], ὅταν ἐπεσκέφθησαν τὴν Μαρίαν, ὅταν ἐφάνησαν εἰς τὸν Ἰωσήφ. Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν εἰς πολλὰς ἄλλας περιπτώσεις, αὐτὸ ἔκαμε καὶ εἰς τὴν παροῦσαν περίπτωσιν. Δύο προγνώσεις ἔκαμε καὶ τῆς μὲν πρώτης ἀπέδειξεν ἤδη τὴν ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν, τῆς δὲ ἄλλης, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸ μέλλον, τὴν ἀλήθειαν ἐβεβαίωσε διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς παρούσης, καθ' ὅσον ἀπὸ τὰ λεχθέντα ἄλλα μὲν ἀπεδείχθησαν, ὅπως φερ' εἰπεῖν ἀπεδείχθη ἡ πρόγνωσις, ἡ ἐκφραζομένη ὡς ἑξῆς· «Προτοῦ νὰ σὲ φωνάξῃ ὁ Φίλιππος, κάτω ἀπὸ τὴν συκῆν σὲ εἶδα»[4], ἄλλα δὲ ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθοῦν καὶ ἐν μέρει ἐπραγματοποιήθησαν, ἐπραγματοποιήθησαν, δηλαδή, ἡ ἀνάβασις καὶ κατάβασις τῶν ἀγγέλων κατὰ τὴν Σταύρωσιν, κατὰ τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὴν Ἀνάληψιν. Τὸ ὁποῖον καὶ αὐτὸ διὰ τῶν λεχθέντων καθιστᾷ ἀξιόπιστον καὶ πρὸ τῆς πραγματοποιήσεώς του.

Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐγνώρισε καὶ ἀντελήφθη ἀπὸ τὰ παρελθόντα τὴν δύναμίν Του, ἦταν εὐκολώτερον νὰ ἀποδεχθῇ καὶ αὐτὴν τὴν πρόγνωσιν, ἡ ὁποία ἀνεφέρετο εἰς τὸ μέλλον. Τί, λοιπόν, ἀπεκρίθη ὁ Ναθαναήλ; Τίποτε δὲν ἀπεκρίθη εἰς αὐτό. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐσταμάτησεν ἐδῶ τὴν συνομιλίαν του μὲ αὐτὸν καὶ τὸν ἄφησε νὰ σκεφθῇ μόνος του τὰ λεχθέντα, ἐπειδὴ ἄλλωστε καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὰ προσφέρῃ ὅλα διὰ μιᾶς, ἀλλ' ἤθελεν, ἀφοῦ ἔρριψε τὰ σπέρματα εἰς τὴν εὔφορον γῆν, νὰ τὴν ἀφήσῃ πλέον μὲ τὴν ἡσυχίαν της σιγὰ - σιγὰ μὲ

3. Λουκ. 2, 14.
4. Ἰωάν 1, 49.

τὸν καιρὸν καὶ μὲ ἰδικήν της προσπάθειαν νὰ βλαστήσῃ. Τὸν τρόπον αὐτὸν ἀκριβῶς τῆς διδασκαλίας καὶ ἀλλοῦ μᾶς ἐφανέρωσε διὰ τῶν ἑξῆς· «Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔσπειρε καλὸν σπόρον εἰς τὸν ἀγρόν του· ἀλλ' ἐνῷ αὐτὸς ἐκοιμᾶτο ἦλθεν ὁ ἐχθρὸς καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνάμεσα εἰς τὸ σιτάρι»[5].

«Καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἔγινε γάμος εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας. Προσεκλήθη καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τοὺς γάμους. Ἦτο δὲ καὶ ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ»[6]. Τὸν προσεκάλεσαν καὶ ἐπῆγε, καθ' ὅσον εἰς τὴν Γαλιλαίαν ἦταν περισσότερον γνωστός. Δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὸν γάμον καὶ ἐπῆγε. Διότι δὲν ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἰδικήν του ἀξίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἰδικήν μας εὐεργεσίαν. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ δὲν ἀπηξίωσε νὰ λάβῃ μορφὴν δούλου, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἀπηξίωνε νὰ παρευρεθῇ σὲ γάμον δούλων. Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος συνανεστράφη καὶ συνέφαγε μὲ τελώνας καὶ ἁμαρτωλούς, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἠρνεῖτο νὰ συμφάγῃ μὲ τοὺς ἄλλους προσκεκλημένους εἰς τὸν γάμον. Αὐτοί, ὅμως, ποὺ τὸν προσεκάλεσαν δὲν εἶχαν δι' Αὐτὸν τὴν ἐμπρέπουσαν γνώμην, οὔτε τὸν ἐκάλεσαν σὰν κάποιον μεγάλον ἄνδρα, ἀλλ' ἁπλῶς σὰν ἕνα μεταξὺ τῶν πολλῶν ἄλλων καὶ σὰν γνώριμον. Καὶ αὐτὸ τὸ ὑπηνίχθη ὁ Εὐαγγελιστής, ὅταν εἶπε· «Ἦτο δὲ ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ». Ὅπως, λοιπόν, ἀκριβῶς ἐκάλεσαν ἐκείνην καὶ τοὺς ἀδελφούς του, ἔτσι ἐκάλεσαν καὶ τὸν Ἰησοῦν. «Καὶ ἐπειδὴ ἔλειψεν ὁ οἶνος, λέγει ἡ μητέρα τοῦ Ἰησοῦ εἰς αὐτόν. Δὲν ἔχουν οἶνον». Ἀξίζει ἐδῶ καὶ πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν, τί ἔκαμε τὴν

5. Ματθ. 13, 24 καὶ 25.
6. Ἰωάν 2, 1.

Μητέρα νὰ φαντασθῇ κάτι τὸ μεγάλο διὰ τὸ παιδί της. Διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη κάμει κανένα θαῦμα, ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὴν παρακινήσῃ εἰς αὐτό· «Ταύτην τὴν ἀρχὴν τῶν θαυμάτων ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας»[7].

ϛ΄*. Ἐὰν δὲ λέγῃ κάποιος, ὅτι αὐτὸ ἐδῶ δὲν εἶναι ἀρκετὴ ἀπόδειξις τοῦ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ, ἐξ αἰτίας τῆς ἁπλῆς προσθήκης τῆς φράσεως «ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας», ὡς ἐὰν τοῦτο ἔγινε πρῶτον ἐκεῖ, ὄχι ὅμως καὶ ἀπολύτως πρῶτον, διότι φυσικὸν ἦτο ἀλλοῦ νὰ ἔκαμε ἄλλα, θὰ εἴπωμεν αὐτό, τὸ ὁποῖον εἴπαμε καὶ προηγουμένως. Ποῖον, λοιπόν, εἶναι αὐτό; Αὐτό, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Ἰωάννης· «Ἐγὼ δὲ δὲν ἐγνώριζα αὐτόν· Ἀλλὰ διὰ νὰ φανερωθῇ εἰς τὸν Ἰσραήλ, δι' αὐτὸ ἦλθα καὶ βαπτίζω»[8]. Ἂν, ὅμως, θαυματουργοῦσε κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν, δὲν θὰ ἐχρειάζοντο οἱ Ἰσραηλῖται ἄλλον, διὰ νὰ τοὺς φανερώσῃ Αὐτόν. Ὁ Ἰησοῦς, λοιπόν, ὁ ὁποῖος ὥριμος πλέον ἐνεφανίσθη εἰς αὐτοὺς καὶ τοιουτοτρόπως ἀπὸ τὰ θαύματα ἐγνωρίσθη, ὄχι μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Σύρους καὶ ἀκόμη μακρύτερα καὶ ὅλα αὐ-

7. Ἰωάν. 2, 11.

* Ἐν ἀρχῇ, ὁ Ἱερὸς Πατὴρ παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας ἔκαμε τὸ πρῶτον του θαῦμα. Τὰ λεγόμενα παιδικὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ ἀπορρίπτει ὡς φανταστικὰ καὶ ἀναληθῆ. Ἀκολούθως, ἀναλύει τὴν πρὸς τὴν Θεοτόκον ἀπευθυνθεῖσαν φράσιν τοῦ Κυρίου· «Τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι;» τὴν ὁποίαν εἶπεν ἐπιπληκτικῶς πρὸς αὐτήν. Καὶ τοῦτο, διότι ἀπέβλεψεν εἰς δύο τινά, πρῶτον, εἰς τὸ νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν Μητέρα ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν, μὲ τὴν ὁποίαν προσῆλθε πρὸς Αὐτὸν καὶ τὸν παρεκάλει νὰ κάμῃ τὸ θαῦμα καὶ δεύτερον, διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ θαῦμα ἀνύποπτον. Διότι τὸ θαῦμα δὲν προκαλεῖ ὑπονοίας, ὅταν γίνεται κατόπιν παρακλήσεως τῶν ἐχόντων ἀνάγκην.

8. Ἰωάν. 1, 31.

τὰ μάλιστα μὲ τὸ νὰ πραγματοποιήσῃ αὐτὰ σὲ διάστημα τριῶν ἐτῶν μόνον, μᾶλλον ὅμως οὔτε εἰς αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα, διότι δὲν ἐχρειάσθη οὔτε τρία χρόνια διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτό του —διότι ἀμέσως καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον θαῦμα ἡ φήμη του ἐξηπλώθη παντοῦ—, ὁ Ἰησοῦς, λοιπόν, ὁ ὁποῖος σὲ τόσο μικρὸ χρονικὸν διάστημα τόσον πολὺ ἔλαμψεν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν θαυμάτων, ὥστε τὸ ὄνομά Του νὰ γίνῃ πασίγνωστον, πολὺ περισσότερον, ἐὰν ἐθαυματουργοῦσεν ἀπὸ τότε ποὺ ἦταν παιδὶ μικρὸ ἀκόμη, δὲν ἐπρόκειτο νὰ παραμείνῃ ἄγνωστος ἐπὶ τόσον χρόνον. Διότι καὶ τὰ γινόμενα θὰ ἐφαίνοντο περισσότερον περίεργα καὶ ἀπίστευτα, ὡς πραγματοποιούμενα ἀπὸ μικρὸ παιδὶ καὶ τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὁποῖον θὰ ἐγίνοντο, θὰ ἦταν διπλάσιον καὶ τριπλάσιον καὶ πολὺ μεγαλύτερον.

Ἀλλὰ κατὰ τὴν παιδικήν του ἡλικίαν δὲν ἔκανε τίποτε, παρὰ μόνον τοῦτο, τὸ ὁποῖον μᾶς περιέσωσεν ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς[9], ὅτι, ὅταν ἦταν δώδεκα ἐτῶν ἐκάθητο καὶ παρακολουθοῦσεν εἰς τὸ ἱερὸν τοὺς διδασκάλους καὶ μὲ τὰς ἀσυνήθεις ἐρωτήσεις, ποὺ ὑπέβαλλεν, ἐφαίνετο σπουδαῖος καὶ ἀξιοθαύμαστος. Ἀλλ' εὔλογα καὶ δικαιολογημένα καὶ δι' ἄλλον λόγον δὲν ἤρχισε νὰ θαυματουργῇ καὶ νὰ ἀποδεικνύῃ μὲ ἔκτακτα ἀποδεικτικὰ γεγονότα τὴν Θεότητά του εὐθὺς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡλικίας. Διότι θὰ θεωροῦσαν τὸ γεγονὸς καθαρὰν φαντασίαν. Ἐὰν δέ, ὅταν ἦταν ὥριμος ἀνὴρ πλέον, πολλοὶ διετύπωσαν αὐτὴν τὴν ὑποψίαν, πολὺ περισσότερον, ἐὰν ἐθαυματουργοῦσεν εἰς πολὺ μικρὰν ἡλικίαν, ἐπὶ πλέον δὲ πολὺ ἐνωρὶς καὶ προτοῦ ἀκόμη ἔλθῃ ὁ κατάλληλος καὶ καθωρισμένος καιρὸς θὰ τὸν ὡδηγοῦσαν εἰς τὸν Σταυρόν, ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου των φθόνου καὶ

9. Λουκ. 2, 46.

τοιουτοτρόπως δὲν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας.

Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, λέγει, ἦλθεν εἰς τὴν Μητέρα νὰ φαντασθῇ διὰ τὸ παιδί της κάτι μεγάλο; Ἐπειδὴ ἤρχετο πλέον, διὰ νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ ἤδη ἦταν τελείως γνωστὸς ἀπὸ τὸν Ἰωάννην καὶ ἀπὸ τὰ ὅσα εἶχεν εἴπει πρὸς τοὺς μαθητάς του. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἡ Σύλληψις καὶ ἡ Γέννησις καὶ ὅσα συνέβησαν μετὰ ἀπὸ αὐτήν, ὅλα αὐτὰ ἐνέβαλαν εἰς τὴν σκέψιν της τὴν μεγάλην διὰ τὸ Παιδί της ὑπόνοιαν. Διότι μᾶς λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς ὅτι ἤκουε μὲ προσοχὴν ὅλα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸ Παιδί της «καὶ τὰ διατηροῦσε ὅλα εἰς τὴν καρδίαν της»[10]. Διατί, ὅμως, λέγει, δὲν ἔλεγεν αὐτὰ προηγουμένως; Διότι, καθὼς εἶπα, τότε ἤρχισε νὰ φανερώνεται εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διότι προηγουμένως ἔζοῦσε, σὰν ἕνας μεταξὺ τῶν πολλῶν, ὁπότε ἡ Μητέρα του οὔτε κἂν τολμοῦσε νὰ τοῦ εἰπῇ κάτι τέτοιο. Ὅταν, ὅμως, ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰωάννης ἦλθε διὰ νὰ προετοιμάσῃ τὸν δρόμον του καὶ ὅτι ἐμαρτύρησε περὶ Αὐτοῦ πῶς ἀκριβῶς ἐμαρτύρησε καὶ ὅτι ἀπέκτησε μαθητάς, τότε, λοιπόν, ἐπῆρε τὸ θάρρος καὶ τοῦ ὑπέβαλεν αὐτὴν τὴν παράκλησιν, ὅταν ἐτελείωσεν ὁ οἶνος, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια· «Οἶνον δὲν ἔχουν». Εἶπε δὲ αὐτό, διότι δὲν ἤθελε καὶ εἰς αὐτοὺς νὰ κάμῃ χάριν καὶ αὐτὴ ἡ ἰδία διὰ τοῦ Υἱοῦ της νὰ ἀποκτήσῃ μεγαλυτέραν αἴγλην καὶ λαμπρότητα.

Καὶ ἴσως ὑπέφερεν ἀπὸ κάποιαν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ὅπως καὶ οἱ ἀδελφοί του, οἱ ὁποῖοι τοῦ ἔλεγαν· «Φανέρωσε τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸν κόσμον»[11], ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ καρπωθοῦν τὴν ἐκ τῶν θαυμάτων δόξαν. Δι'

10. Λουκ. 2, 51.
11. Ἰωάν. 7, 4.

αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐστηρότερα, ὡς ἑξῆς· «Τί εἶναι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ γύναι; Δὲν ἦλθεν ἀκόμη ἡ ὥρα μου». Ὅτι δὲ τὴν Μητέρα του τὴν ἐσέβετο πολύ, μᾶς τὸ λέγει ὁ Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος μᾶς πληροφορεῖ πόσον ὑπάκουος ἦταν εἰς τοὺς γονεῖς του καὶ ὁ ὁποῖος ὁ ἴδιος πάλιν Εὐαγγελιστὴς μᾶς ἀναφέρει πῶς ὁ Ἰησοῦς ἐφρόντισε δι' αὐτὴν καὶ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρόν. Καὶ ὅσον μὲν οἱ γονεῖς δὲν ἐμποδίζουν καὶ δὲν παρεμβάλλουν κανένα ἀπολύτως ἐμπόδιον εἰς τὰ κατὰ Θεὸν ἔργα, εἶναι ἀναγκαῖον καὶ καθῆκον ὀφειλόμενον ἡ ὑπακοὴ εἰς αὐτοὺς καὶ ἡ τυχὸν παράλειψις αὐτοῦ τοῦ καθήκοντος εἶναι πολὺ ἐπικίνδυνος, ὅταν, ὅμως, ζητοῦν πράγματα ἀνάρμοστα καὶ παρεμβάλλουν, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον ἐμπόδιον, εἰς τὴν πνευματικὴν προκοπήν, τότε ἡ ὑπακοὴ δὲν εἶναι ἀσφαλὴς καὶ ἀκίνδυνος. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐδῶ ἀπήντησε τοιουτοτρόπως καὶ ἀλλοῦ πάλιν· «Ποία εἶναι ἡ μητέρα μου καὶ ποῖοι εἶναι οἱ ἀδελφοί μου;»[12]. Διότι δὲν εἶχαν ἀκόμη διὰ τὸν Ἰησοῦν τὴν γνώμην, τὴν ὁποίαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγέννησεν Αὐτόν, εἶχε τὴν ἀπαίτησιν, ὅπως συνήθιζαν νὰ κάνουν αἱ ἄλλαι μητέρες, ἔτσι καὶ αὐτὴ νὰ διατάσσῃ Αὐτὸν εἰς ὅλα, τὸν ὁποῖον ἔπρεπε ὡς Δεσπότην νὰ σέβεται καὶ προσκυνῇ.

Δι' αὐτό, λοιπόν, τότε ἀπεκρίθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι πρόσεξε διὰ νὰ καταλάβῃς πῶς ἦταν, ὅλος ὁ κόσμος ἦταν γύρω του καὶ τὸν παρακολουθοῦσε προσεκτικὰ καὶ ἐκρέμετο ἀπὸ τὰ χείλη του καὶ ἐκεῖνος ἐδίδασκε καὶ τότε ἐκείνη, ἀφοῦ ἐπῆγεν ἐκεῖ, ἐζήτησε νὰ τὸν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν καὶ νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ ἰδιαιτέρως, χωρὶς κἂν νὰ θελήσῃ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν

12. Ματθ. 12, 48.

οἰκίαν, ὅπου ἐδίδασκεν, ἀλλ' ἤθελε νὰ τὸν φέρῃ ἔξω κοντά της καὶ ὁμιλήσῃ πρὸς Αὐτὸν μόνον καὶ ὅλως ἰδιαιτέρως. Δι' αὐτὸ ἔλεγε· «Ποία εἶναι ἡ μητέρα μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου;»[13] καὶ δὲν προσέβαλλε τὴν Μητέρα του, ὄχι, ποτέ! ἀλλὰ τὴν ὠφελοῦσε τὰ μέγιστα καὶ δὲν τὴν ἄφηνε νὰ φρονῇ ταπεινὰ περὶ Αὐτοῦ. Διότι, ἐὰν ἐφρόντιζε διὰ τοὺς ἄλλους καὶ ἔπραττε τὰ πάντα, προκειμένου νὰ τοὺς ἐμβάλῃ τὴν προσήκουσαν περὶ Αὐτοῦ γνώμην καὶ πίστιν, πολὺ περισσότερον θὰ ἔπραττε τοῦτο διὰ τὴν Μητέρα του. Ἐπειδὴ δὲ ἦταν φυσικόν, σὰν μητέρα ποὺ ἦταν καὶ ὅταν ἤκουσεν ἀπὸ τὸ παιδί της, νὰ μὴ ἤθελεν ἀκόμη καὶ τότε νὰ πεισθῇ, ἀλλ' ἀπαιτοῦσε νὰ ἔχῃ παντοῦ τὰ πρωτεῖα, δι' αὐτὸ ἀπήντησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπληροφόρησαν ὅτι τὸν ζητοῦσεν ἡ Μητέρα του. Οὔτε ἄλλωστε ἦταν δυνατὸν κατ' ἄλλον τρόπον, νὰ τὴν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ταπεινότητα αὐτὴν καὶ νὰ τὴν ἀνεβάσῃ εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο, ἐὰν ἀνέμενε πάντοτε νὰ τύχῃ τῆς τιμῆς ἑνὸς παιδιοῦ, ἀλλ' ὄχι ὡς Δεσπότης νὰ ἔλθῃ Αὐτός. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔλεγε· «Τί εἶναι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ γύναι;». Ἀλλὰ τῆς ἀπήντησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, ὄχι μικροτέρας σημασίας καὶ ὀλιγώτερον ἀναγκαίαν. Ποία ἦταν αὐτὴ ἡ αἰτία; Διὰ νὰ μὴ καταστοῦν ὕποπτα τὰ πραγματοποιούμενα θαύματα. Διότι ἔπρεπεν αὐτοί, ποὺ εἶχαν τὴν ἀνάγκην, νὰ παρακαλέσουν τὸν Χριστὸν καὶ ὄχι ἡ Μητέρα του. Διατί ὅμως; Διότι πολλὲς φορὲς τὰ γινόμενα θαύματα, κατόπιν παρακλήσεως τῶν οἰκείων, ἔστω καὶ ἂν εἶναι σπουδαῖα καὶ μεγάλα, δημιουργοῦν ὑπονοίας καὶ ἀμφισβητοῦνται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ βλέπουν, ὅταν ὅμως γίνονται κατόπιν παρακλήσεως αὐτῶν ποὺ ἔχουν ἀνάγκην,

13. Μάρκ. 3, 33.

τότε εἶναι τελείως ἀνύποπτα καὶ ὁ ἔπαινος καθαρὸς καὶ εἰλικρινὴς καὶ ἡ προερχομένη ἀπὸ αὐτὰ ὠφέλεια μεγάλη.

γ΄*. Διότι καὶ ἕνας ἰατρός, ἄριστος κατὰ πάντα, ἐὰν ἐπεσκέπτετο κάποιαν οἰκίαν μὲ πολλοὺς ἀσενθεῖς καὶ δὲν ἤκουεν ἀπὸ αὐτοὺς τίποτε ἀπολύτως, μάλιστα οὔτε τὰ ἁρμόζοντα εἰς αὐτούς, ἀλλὰ τὸν παρακαλοῦσεν ἡ μητέρα του μόνον, θὰ ἐγίνετο καὶ ὕποπτος καὶ ἀντιπαθὴς εἰς αὐτοὺς καὶ κανείς, οὔτε ἀπὸ τοὺς κατακειμένους ἀσθενεῖς, οὔτε ἀπὸ τοὺς παρευρισκομένους ἐκεῖ θὰ ἐνόμιζεν ὅτι εἶναι εἰς θέσιν νὰ πραγματοποιήσῃ κάτι μεγάλο καὶ γενναῖον. Δι' αὐτὸ καὶ τότε τὴν ἐπετίμησε μὲ αὐτὰ τὰ λόγια· «Τί εἶναι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ γύναι;». Καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν ἐπαίδευε νὰ μὴ ἐπαναλαμβάνῃ πλέον αὐτὰ εἰς τὸ μέλλον. Διότι τὸν ἐνδιέφερε καὶ ἡ τιμὴ ἡ ἁρμόζουσα εἰς τὴν Μητέρα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τὸν ἐνδιέφερεν ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς της καὶ ἡ εὐεργεσία τῶν πολλῶν, χάριν τῆς ὁποίας καὶ ἐνεδύθη τὸ ἀνθρώπινον σῶμα.

Δὲν ἦσαν, λοιπόν, αὐθάδους τὰ λόγια αὐτὰ πρὸς τὴν Μητέρα, ἀλλ' ἐλέχθησαν κατ' οἰκονομίαν πολλήν, ἡ ὁποία καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν διώρθωσε καὶ τὰ θαύματα ἐκανόνισε νὰ γίνουν μὲ τὴν ἁρμόζουσαν ἀξίαν καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν κατάλληλον προετοιμασίαν. Ὅτι δὲ τὴν τιμοῦσε ὑπερβολικά, αὐτὸ φαίνεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἄλ-

* Τὸ θέμα ἐδῶ ἠθικόν. Οἱ ἐνάρετοι συγγενεῖς δὲν χαρίζουν τίποτε εἰς τοὺς ἀμελεῖς συγγενεῖς των. Ἀντιθέτως μάλιστα οἱ ἀμελεῖς συγγενεῖς εἶναι ἔνοχοι καὶ μεγαλυτέρας τιμωρίας, ἐφ' ὅσον δὲν μιμοῦνται τοὺς ἐναρέτους συγγενεῖς των. Συνεπῶς ἡ καύχησις διὰ τοὺς ἐναρέτους συγγενεῖς καὶ τοὺς ἐνδόξους προγόνους, ὅταν γίνεται ἀπὸ ἀμελεῖς ἀπογόνους, εἶναι καὶ ματαία καὶ ἐπικίνδυνος. Οἱ Χριστιανοὶ ὀφείλουν νὰ φροντίζουν διὰ τὴν ἀρετήν των ἀνεξαρτήτως τῶν λαμπρῶν ἢ μὴ συγγενῶν των.

λα καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν αὐτὴν ἀπάντησιν, ἡ ὁποία ἐλέχθη ἐπιπληκτικῶς καὶ ἡ ὁποία μάλιστα εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ μᾶς πείσῃ σχετικῶς. Διότι μὲ τὸ νὰ φέρῃ δυσκολίας ἔδειξε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὸν μεγάλον σεβασμόν του πρὸς αὐτήν. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον, θὰ ἐξηγήσωμεν ἐν συνεχείᾳ. Αὐτά, λοιπόν, ἀντιλαμβανόμενος καὶ ὅταν ἀκούσῃς κάποιαν γυναῖκα νὰ λέγῃ· «Μακαρία ἡ κοιλία, ποὺ σὲ ἐβάστασε καὶ οἱ μαστοὶ τοὺς ὁποίους ἐθήλασες»[14] καὶ ὅταν ἔπειτα ἀκούσῃς Αὐτὸν νὰ ἀπαντᾷ· «Μακάριοι μᾶλλον οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ φυλάττοντες αὐτὸν»[15] νὰ εἶσαι βέβαιος ὅτι καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια μὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἐλέχθησαν. Διότι ἡ ἀπάντησις αὐτὴ δὲν περιεῖχε περιφρόνησιν, οὔτε εἶχε τὴν ἔνοιαν ἀπωθήσεως καὶ ἀπομακρύνσεως τῆς Μητρός, ἀλλ' ἐφανέρωνεν ὅτι δὲν θὰ τὴν ὠφελοῦσε σὲ τίποτε τὸ ὅτι τὸν ἐγέννησεν, ἂν δὲν ἦταν πάρα πολὺ ἀγαθὴ καὶ δὲν εἶχεν ἐξαιρετικῶς μεγάλην πίστιν.

Ἐὰν δὲ τὴν Μαρίαν, χωρὶς τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς, δὲν τὴν ὠφελῇ καθόλου τὸ γεγονὸς ὅτι ἐγέννησε τὸν Χριστόν, πολὺ περισσότερον ἐμᾶς, διότι καὶ ἐμᾶς δὲν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ καθόλου ὁ ἐνάρετος καὶ γενναῖος πατέρας, ἢ ἀδελφός, ἢ υἱός, ἂν φυσικὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἔχομεν τέτοιον ἄνθρωπον εἰς τὴν οἰκογένειάν μας, ἂν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι στερούμεθα τῆς ἀρετῆς ἐκείνου. Διότι ὁ Δαβὶδ λέγει ἐπ' αὐτοῦ· «Ἀδελφὸς δὲν ἠμπορεῖ νὰ λυτρώσῃ, θὰ λυτρώσῃ ὁποιοσδήποτε ἄνθρωπος;»[16]. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἔχωμεν τὰς ἐλπίδας τῆς σωτηρίας μας εἰς κανένα ἄλλον, ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ στηριζώμεθα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὰ ἰδικά

14. Λουκ. 11, 27.
15. Λουκ. 11, 28.
16. Ψαλμ. 48, 8.

μας κατορθώματα. Διότι, ἐὰν τὴν Παρθένον τὸ γεγονὸς αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ὅτι ἦταν ἡ Μητέρα τοῦ Χριστοῦ ἐπρόκειτο νὰ τὴν ὠφελήσῃ, θὰ ὠφελοῦσεν ὁμοίως καὶ τοὺς Ἰουδαίους —διότι ὁ Χριστὸς ἦταν συγγενὴς των κατὰ σάρκα— ἐπίσης θὰ ὠφελοῦσε καὶ τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη, θὰ ὠφελοῦσε καὶ τοὺς ἀδελφούς του. Τώρα ὅμως καὶ τοὺς ἀδελφούς του, ὅσον ἀδιαφοροῦσαν διὰ τὴν ἀρετήν των, σὲ τίποτε δὲν τοὺς ὠφελοῦσε τὸ ἀξίωμα τῆς συγγενείας, ἀλλὰ κατεκρίνοντο καὶ αὐτοὶ μαζὶ μὲ τὸν ὑπόλοιπον κόσμον, ὅταν ὅμως ἔλαμψαν ἀπὸ τὴν ἰδικήν των ἀρετήν, τότε μόνον ἐδοξάσθησαν.

Ἀλλ' ἡ πόλις καὶ ἔπεσε καὶ ἐκάη, χωρὶς νὰ κερδίσῃ τίποτε ἀπ' αὐτό. Κατεσφάγησαν δὲ καὶ κατεστράφησαν πολὺ ἄσχημα καὶ οἱ κατὰ σάρκα συγγενεῖς του, χωρὶς νὰ κερδίσουν τίποτε πρὸς σωτηρίαν τους ἀπὸ τὴν συγγένειαν, ποὺ εἶχαν πρὸς Αὐτόν. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔπαθαν, διότι δὲν εἶχαν τὴν προστασίαν τῆς ἀρετῆς των. Καὶ ἀνεφάνησαν ἀνώτεροι ὅλων οἱ Ἀπόστολοι, ἐπειδὴ ἐχρησιμοποίησαν τὸν ἀληθινὸν καὶ ἀξιοζήλευτον τρόπον, διὰ νὰ προσοικειωθοῦν τὸν Χριστόν, τὸν τρόπον τῆς ὑπακοῆς. Ἀπ' ὅλα αὐτά, λοιπόν, διδασκόθεμα, ὅτι παντοῦ μᾶς χρειάζεται ἡ πίστις καὶ ζωὴ λαμπρὰ καὶ φωτεινή. Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς θὰ ἠμπορέσῃ νὰ μᾶς σώσῃ. Ἐπειδὴ καθὼς εἶναι γνωστὸν οἱ συγγενεῖς του ἐπὶ πολὺ ἐθαυμάζοντο παντοῦ, μάλιστα δὲ ἐλέγοντο Δεσπόσυνοι, ἐν τούτοις δὲν γνωρίζομεν οὔτε τὰ ὀνόματά τους, ἐνῶ δὲν συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς Ἀποστόλους, διότι αὐτῶν καὶ ἡ ζωὴ καὶ τὰ ὀνόματα ψάλλονται παντοῦ.

Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ ὑπερηφανευώμεθα διὰ τὴν εὐγενῆ καταγωγήν μας, ἀλλὰ νὰ φροντίζωμεν καὶ ἂν ἔχωμεν ἀναριθμήτους ἐνδόξους προγόνους νὰ ὑπερβαίνωμεν τὰς ἀρετάς των, ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν μέλλουσαν Κρίσιν δὲν θὰ κερδίσωμεν τίποτε ἀπολύτως ἀπὸ τὴν ἠθικὴν προκοπὴν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ

θὰ εἶναι μεγαλύτερον ἁμάρτημα. Διότι, καίτοι εἴμεθα παιδιὰ ἐναρέτων πατέρων καὶ ἔχομεν ἐξ ἰδίων τὸ πρὸς μίμησιν παράδειγμα, ἐν τούτοις καὶ πάλιν δὲν μιμούμεθα τοὺς διδασκάλους. Αὐτὰ δὲ τὰ λέγω τώρα, ἐπειδὴ βλέπω πολλοὺς Ἕλληνας νὰ καταφεύγουν εἰς τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς προγόνους καὶ τὸ σπίτι τους, ὅταν τοὺς παρακινοῦμε εἰς τὴν πίστιν καὶ τοὺς παρακαλοῦμε νὰ γίνουν Χριστιανοί. Καὶ ἀπαντοῦν ἐπ' αὐτοῦ καὶ λέγουν· «Ὅλοι οἱ συγγενεῖς μου καὶ οἱ φίλοι καὶ οἱ οἰκεῖοι μου εἶναι πιστοὶ Χριστιανοί». Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, τί σημασίαν ἔχει αὐτὸ μὲ σένα; Διότι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ θὰ σὲ καταστρέψῃ, ὅτι οὔτε ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὸ πλῆθος τῶν συγγενῶν σου ἔτρεξες πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

Ἄλλοι πάλιν, πιστοὶ αὐτοὶ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι ὅμως ζοῦν βίον ἀδιάφορον καὶ ἀμελῆ, ὅταν προτρέπωνται εἰς τὴν ἀρετήν, τὸ ἴδιο ἀκριβῶς ἐπιχείρημα προβάλλουν καὶ λέγουν· «Ὁ πατέρας μου καὶ ὁ παπποῦς καὶ ὁ πρόπαππος ἦσαν πάρα πολὺ εὐσεβεῖς καὶ σπουδαῖοι ἄνθρωποι». Ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ θὰ σὲ καταδικάσῃ, ὅτι, παρ' ὅλον ποὺ εἶσαι ἔγγονος τόσον ἐνδόξων ἀνδρῶν, ἔζησες κατὰ τρόπον ἀνάξιον καὶ προσβλητικὸν πρὸς τὴν οἰκογένειάν σου. Ἄκουσε, λοιπόν, τί λέγει ὁ προφήτης Ὡσηὲ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· «Ὁ Ἰσραὴλ ἐδούλευσε διὰ γυναῖκα καὶ διὰ γυναῖκα ἐφύλαξε πρόβατα»[17] καὶ πάλιν ὁ Χριστός· «Ὁ Ἀβραὰμ ὁ πατήρ σας εἶχεν ἀγαλλίασιν νὰ ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη»[18]. Καὶ παντοῦ τὰ κατορθώματα τῶν προγόνων μνημονεύουν, ὄχι μόνον ἀντὶ ἐπαίνου, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ μεγαλυτέρας πρὸς αὐτοὺς κατηγορίας.

17. Ὡσηὲ 12, 12.
18. Ἰωάν. 8, 56.

Αὐτά, λοιπόν, ἔχοντες ὑπ' ὄψει μας καὶ ἡμεῖς ἂς πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε διὰ τῶν ἰδίων μας ἔργων νὰ κατορθώσωμεν νὰ σωθῶμεν, διὰ νὰ μὴ μάθωμεν πολὺ ἀργὰ καὶ μάλιστα, ὅταν πλέον διαπιστώσωμεν ὅτι ἐξηπατήθημεν, ὅτι ἐστηρίξαμεν εἰς τοὺς ἄλλους ματαίας ἐλπίδας καὶ ἐξηπατήσαμεν ἔτσι τοὺς ἑαυτούς μας, διότι τότε ἡ διαπίστωσις αὐτὴ δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσῃ καθόλου· «Διότι εἰς τὸν Ἅδην, λέγει, ποῖος θὰ σὲ δοξολογήσῃ;»[19]. Ἐδῶ, λοιπόν, ἂς μετανοήσωμεν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε νὰ κερδίσωμεν ὅλοι ἡμεῖς μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

19. Ψαλμ. 6, 6.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΒ' (22)

('Ιωάν. β', 4 - 10)

«Τί ἐμοί καὶ σοί, γύναι; Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου» ('Ιωάν. 2, 4).

α'*. Εἶναι βέβαια ἡ διδασκαλία ἔργον κοπιαστικόν. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ ἐφανέρωσεν ὁ Παῦλος, ὅταν εἶπεν· «Οἱ καλῶς προϊστάμενοι πρεσβύτεροι ἂς ἀξιώνωνται διπλῆς τιμῆς, μάλιστα ὅσοι κοπιάζουν εἰς λόγον καὶ διδασκαλίαν»[1]. 'Αλλ' ὁ κόπος αὐτὸς ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς νὰ γίνῃ ἐλαφρὸς ἢ βαρύς. Διότι ἂν περιφρονήσητε τὰ λεγόμενα, ἢ δὲν τὰ περιφρονήσετε μέν, ἀλλ' ὅμως δὲν τὰ ἐφαρμόσετε εἰς τὰς πράξεις σας, τότε ὁ κόπος μας θὰ γίνῃ βαρύς, διότι θὰ καταβάλλεται ματαίως καὶ ἀσκόπως. Ἂν, ὅμως, προσέχετε εἰς τὰ λεγόμενα καὶ φανερώνετε αὐτὰ εἰς τὰς πράξεις σας, τότε οὔτε κἂν θὰ καταλάβωμεν τοὺς καταβαλλομένους κόπους. Διότι ὁ προερχόμενος ἀπὸ τοὺς κόπους μας καρπὸς δὲν θὰ ἀφήσῃ νὰ φαίνεται τὸ ὑπερβολικὸν αὐτοῦ τοῦ κόπου. Δείξατε λοιπόν, παρακαλῶ, εἰς ἡμᾶς, τὸν καρπόν, ἐὰν θέλετε νὰ διεγείρετε τὴν προθυμίαν μας καὶ ὄχι νὰ τὴν

* Ὁ Χριστὸς συνηθίζει νὰ πράττῃ κάθε ἔργον εἰς τὸν κατάλληλον καιρόν. Αὐτὸ σημαίνει ἡ φράσις· «Οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου». Ἐν τούτοις, ὁ Κύριος ἐξεπλήρωσε τὴν αἴτησιν τῆς Θεοτόκου διὰ τρεῖς λόγους: πρῶτον, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι Αὐτὸς δὲν ὑπόκειται εἰς καιρούς, δεύτερον, διὰ νὰ μὴ προσβάλῃ τὴν Μητέρα ἐνώπιον τόσων ἀνθρώπων καὶ τρίτον, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι δι' ἀδυναμίαν ἀπέφευγε τὴν θαυματουργίαν.

1. Α' Τιμόθ. 5, 17.

σβήσετε, ἢ νὰ τὴν κάμετε περισσότερον ἀσθενῆ, ὥστε βλέποντες τὰ πνευματικά σας χωράφια νὰ εὐδοκιμοῦν καὶ τρεφόμενοι καὶ μεῖς μὲ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀφθονίας καὶ ἀναλογιζόμενοι τὸν πλοῦτον μας, νὰ μὴ ἀδρανῶμεν, καθ' ἣν στιγμὴν ἐμπορευόμεθα τὴν καλὴν αὐτὴν πνευματικὴν ἐμπορίαν.

Καὶ σήμερον τὸ πρὸς ἐξέτασιν ζήτημα δὲν εἶναι καθόλου μικρόν. Διότι, ὅταν ἡ Μητέρα τοῦ Ἰησοῦ εἶπεν ὅτι «οἶνον δὲν ἔχουν», ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησε· «Τί εἶναι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ σοῦ γύναι; δὲν ἦλθεν ἀκόμη ἡ ὥρα μου» καὶ ἐνῷ ἔδωσεν αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν, ἐν τούτοις ἔκαμεν ὅ,τι εἶπεν ἡ Μητέρα του. Καὶ δὲν εἶναι αὐτὸ μικρότερον ζήτημα ἀπὸ αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐξητάσαμεν κατὰ τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν μας. Ἀφοῦ, λοιπόν, ἐζητήσαμε τὴν βοήθειαν Ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸ θαῦμα, ἂς ἔλθωμεν τοιουτοτρόπως εἰς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ λέγει ἐδῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ παρακάτω ὁ ἴδιος Εὐαγγελιστὴς ἐμφανίζεται νὰ λέγῃ· «Δὲν ἠμποροῦσαν νὰ συλλάβουν αὐτόν, διότι δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα του»[2] καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον· «Οὐδεὶς ἔβαλεν ἐπάνω του χέρι, διότι δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα του»[3] καὶ ἀλλοῦ πάλιν· «Ἦλθεν ἡ ὥρα· δόξασε τὸν Υἱόν σου»[4]. Ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα εἶναι διεσκορπισμένα εἰς ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Ἰωάννου, συνεκέντρωσα ἐδῶ, διὰ νὰ δώσω τώρα ἐφάπαξ εἰς ὅλα αὐτὰ τὴν λύσιν. Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ λύσις τῶν λεγομένων;

Ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· «Δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα μου», ὄχι ὡς ὑποτεταγμένος εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν καιρῶν, ἢ εἰς τὴν παρατήρησιν τῆς ὥρας —διότι πῶς εἶναι

2. Ἰωάν. 8, 20.
3. Ἰωάν. 7, 30.
4. Ἰωάν. 17, 1.

δυνατὸν νὰ συμβαίνῃ αὐτὸ εἰς τὸν Δημιουργὸν τῶν καιρῶν καὶ τῶν χρόνων καὶ τῶν αἰώνων;— ἀλλ' ἐπειδὴ ἤθελε μὲ τὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λεχθέντα νὰ φανερώσῃ τοῦτο, ὅτι ὅλα τὰ πραγματοποιεῖ εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν καὶ ὄχι ὅλα μαζί. Ἐπειδὴ διαφορετικὰ θὰ ἐδημιουργεῖτο σύγχυσις καὶ ἀταξία, ἐὰν δὲν δημιουργοῦσε τὸ καθένα εἰς τὸν καιρόν του, ἀλλ' ὅλα μαζὶ τὰ συνέχεε καὶ Γέννησιν καὶ Ἀνάστασιν καὶ Κρίσιν. Πρόσεξε, ὅμως. Ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ἡ κτίσις, ἀλλ' ὄχι ὅλη μαζί. Ἔπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ μαζί. Ἔπρεπε νὰ καταδικασθῇ μὲ θάνατον τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ νὰ γίνῃ ἡ Ἀνάστασις, ἀλλ' ὑπάρχει μεγάλη ἀπόστασις μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν γεγονότων. Ἔπρεπε νὰ δοθῇ ὁ Νόμος, ἀλλ' ὄχι μαζὶ καὶ ἡ Χάρις, ἀλλὰ τὸ καθένα ἔπρεπε κατ' οἰκονομίαν νὰ δοθῇ εἰς τὸν προσήκοντα καιρόν.

Ὁ Χριστός, λοιπόν, δὲν ὑπετάσσετο εἰς τὴν ἀνάγκην τῶν καιρῶν, ὁ Χριστὸς ὁ ὁποῖος καὶ εἰς τοὺς καιροὺς μάλιστα ἔβαλε τάξιν, ἐπειδὴ εἶναι καὶ ὁ Δημιουργός των. Ἀλλ' ὁ Ἰωάννης παρουσιάζει ἐδῶ τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ τὸ «δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα μου», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἦταν ἀκόμη γνωστὸς εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη συμπληρώσει οὔτε ὅλον τὸν ὅμιλον τῶν μαθητῶν του. Διότι τότε τὸν ἀκολουθοῦσε μόνον ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Φίλιππος καὶ κανεὶς ἄλλος. Ἀλλὰ μᾶλλον οὔτε ὅλοι αὐτοὶ τὸν ἐγνώριζαν ὅσον ἔπρεπε, οὔτε ἡ Μητέρα του, οὔτε οἱ ἀδελφοί του. Διότι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μετὰ τὰ πολλὰ θαύματα εἶπε τοῦτο διὰ τοὺς ἀδελφούς του, ὅτι «οὔτε οἱ ἀδελφοί του ἐπίστευαν εἰς αὐτόν»[5]. Ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸν γάμον τὸν ἐγνώριζαν. Διότι αὐτοὶ ἀσφαλῶς θὰ ἐπλησία-

5. Ἰωάν. 7, 5.

ζαν καὶ θὰ τὸν παρακαλοῦσαν, ἐφ' ὅσον εὑρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην. Δι' αὐτὸ ἀπήντησε· «Δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα μου», σὰν νὰ εἶπε μὲ πιὸ ἁπλᾶ λόγια τὰ ἀκόλουθα· «Δὲν εἶμαι ἀκόμη γνωστὸς εἰς τοὺς παρόντας, ἀλλ' οὔτε κἂν γνωρίζουν ὅτι ἐτελείωσεν ὁ οἶνος. Ἄφησέ τους πρῶτα νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἔλλειψιν τοῦ οἴνου. Διότι δὲν ἔπρεπεν ἀπὸ σένα νὰ ἀκούσω αὐτά, διότι εἶσαι μητέρα μου καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου κάνεις ὕποπτον τὸ θαῦμα. Ἀλλ' ἔπρεπεν αὐτοί, ποὺ ἔχουν τὴν ἀνάγκην, νὰ ἔλθουν καὶ νὰ παρακαλέσουν, ὄχι, φυσικά, ἐπειδὴ ἔχω ἀνάγκην παρακλήσεων, ἀλλὰ διὰ νὰ δεχθοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι τὸ θαῦμα μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ εἰλικρίνειαν. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος γνωρίζει καλὰ ὅτι εὑρίσκεται εἰς ἀνάγκην, ὅταν ζητήσῃ καὶ πάρῃ αὐτὰ ποὺ χρειάζεται, χρεωστεῖ μεγάλην εὐγνωμοσύνην, ἐνῷ αὐτὸς ποὺ δὲν ἐκατάλαβε κἂν τὴν ἀνάγκην τῆς ἐλλείψεως, δὲν ἠμπορεῖ καθὼς εἶναι φυσικὸν νὰ αἰσθανθῇ καλὰ καὶ μὲ τὴν δύναμιν ποὺ πρέπει οὔτε τὴν εὐεργεσίαν».

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, ἀφοῦ εἶπε· «Δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη ἡ ὥρα μου» καὶ ἠρνήθη νὰ κάνῃ αὐτό, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐζήτησεν ἡ Μητέρα του, ἔπειτα ἐπραγματοποίησεν αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ προηγουμένως ἠρνήθη νὰ πραγματοποιήσῃ; Μάλιστα μὲν διὰ νὰ δώσῃ ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν καὶ εἰς τοὺς ἀντιλέγοντας καὶ εἰς αὐτοὺς ποὺ νομίζουν ὅτι ὑπόκειται εἰς καιρούς, ὅτι δὲν ὑπόκειται εἰς αὐτοὺς —διότι, ἐὰν ὑπέκειτο, πῶς θὰ ἔκανε, προτοῦ ἀκόμη ἔλθῃ ὁ κατάλληλος καιρός, ὅ,τι ἀκριβῶς θὰ ἔκανε;— ἔπειτα δὲ καὶ διὰ νὰ τιμήσῃ τὴν Μητέρα, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι συνεχῶς ἀντιλέγει εἰς αὐτήν, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι ἀπὸ ἀδυναμίαν ἀρνεῖται τὴν θαυματουργίαν, διὰ νὰ μὴ προσβάλῃ τὴν Μητέρα του, ἐνώπιον τόσων ἀνθρώπων. Καὶ διότι ἐπὶ πλέον ἔφερε κοντά του τοὺς ὑπηρέτας. Τὸ ἴδιο ἄλλωστε συνέβη καὶ μὲ τὴν Χαναναίαν, εἰς τὴν ὁποίαν μολονότι εἶπε· «Δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ λά-

θῆ κανεὶς τὸν ἄρτον τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸν ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια»[6], ἐν τούτοις, μετὰ τὴν ἀπάντησιν αὐτήν, ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἐξαιρετικὰ μεγάλην ἐπιμονήν της, τῆς ἔδωσε αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ζητοῦσε. Παρ' ὅλον, βέβαια, ποὺ μαζὶ μὲ ἐκεῖνο εἶπε καὶ τοῦτο, ὅτι· «Δὲν ἀπεστάλην παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους»[7], ἐν τούτοις καὶ αὐτὰ ἀφοῦ εἶπεν ἐθεράπευσε τὴν θυγατέρα τῆς γυναίκας ἐκείνης.

β'*. Ἀπ' ἐδῶ μαθαίνομεν ὅτι πολλὲς φορὲς μὲ τὴν θερμότητα τῆς πίστεως καὶ τὴν ἐπιμονήν μας, ἀκόμη καὶ ἀνάξιοι ἂν εἴμεθα, καθιστῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀξίους τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Μητέρα του καὶ παρέμεινε ἐκεῖ καὶ ἐπέμενε καὶ τοὺς ὑπηρέτας ὡδήγησεν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὥστε ἡ αἴτησις νὰ γίνῃ ἀπὸ περισσοτέρους ἀνθρώπους. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσε τὸ «Ὅ,τι σᾶς εἴπῃ, νὰ τὸ κάνετε». Διότι ἐγνώριζεν ὅτι ἡ

6. Ματθ. 15. 26.
7. Ματθ. 15, 24.
* Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν παρατηρεῖται, ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀνέφερεν, ὅτι τὰ πήλινα δοχεῖα, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα τὸ ὕδωρ μετεβλήθη εἰς οἶνον, ἐχρησίμευαν πρὸς καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων, διὰ νὰ μὴ ὑποψιασθῇ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὅτι τὰ δοχεῖα αὐτὰ ἐχρησίμευαν διὰ τὴν ἀποθήκευσιν οἴνου καὶ ἐπομένως ὀλίγος οἶνος ἐξ αὐτοῦ, ἀπομείνας ἐνδεχομένως εἰς τὰ δοχεῖα, συνηνώθη μὲ τὸ ὕδωρ καὶ ἀπετέλεσε τάχα λεπτότατον οἶνον. Ἀκολούθως, ὁ ἱερὸς Πατὴρ παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἐδημιούργησεν οἶνον ἐκ τοῦ μηδενός, διὰ νὰ μὴ θεωρηθῇ τὸ θαῦμα ὡς φαντασία, ἀλλὰ νὰ γίνῃ ἀποδεκτόν. Τέλος, ἡ κρίσις τοῦ Ἀρχιτρικλίνου, ὅτι ὁ οἶνος ἦταν καλός, βεβαιοῖ σαφῶς τὴν ἀλήθειαν τοῦ θαύματος, διότι οἱ Ἀρχιτρίκλινοι εἰς τὰ συμπόσια εἶχαν ὡς ἔργον των τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τῶν τῆς τραπέζης καὶ συνεπῶς ἦσαν ὑποχρεωμένοι, προκειμένου νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰ καθήκοντά των, νὰ διατηροῦν τὴν νηφαλιότητά των, ἀπέχοντες οἴνου καὶ οἱασδήποτε ἄλλης ὑπερβολῆς, ἀπὸ τὰς συνήθεις εἰς τοιαύτας περιπτώσεις.

ἄρνησίς του δὲν ὠφείλετο εἰς ἀδυναμίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὸ ἀνεπίδεικτον τοῦ Ἰησοῦ καὶ διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι προβαίνει εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ θαύματος χωρὶς σοβαρὸν καὶ συγκεκριμένον λόγον. Δι' αὐτὸ καὶ ὡδήγησε κοντά του τοὺς ὑπηρέτας. «Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ἓξ λίθιναι στάμναι κατὰ τὸ ἔθος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι ἑκάστη δύο ἢ τρία μέτρα. Λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς· Γεμίσατε τὰς στάμνας ὕδατος. Καὶ ἐγέμισαν αὐτὰς ἕως ἄνω». Δὲν εἶπεν ἁπλῶς· «κατὰ τὸ ἔθος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν Ἰουδαίων», ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίσουν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὅτι εἶχεν ἀπομείνει ὀλίγος οἶνος μέσα εἰς τὶς στάμνες καὶ ὅτι αὐτὸς ἀφοῦ ἀνεμίχθη μὲ τὸ νερὸ ποὺ ἔρριξαν μέσα, μετεβλήθη εἰς λεπτότατον δῆθεν οἶνον. Δι' αὐτὸ εἶπε· «κατὰ τὸ ἔθος τοῦ καθαρισμοῦ τῶν Ἰουδαίων», διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ σκεύη ἐκεῖνα δὲν ἐχρησιμοποιήθησαν ποτὲ ὡς δοχεῖα οἴνου.

Ἐπειδή, δηλαδή, ἡ Παλαιστίνη εἶναι ἄνυδρος καὶ δὲν ὑπάρχουν σὲ πολλὰ μέρη κρῆνες καὶ πηγές, ἐγέμιζαν πάντοτε τὶς στάμνες μὲ νερό, διὰ νὰ μὴ τρέχουν εἰς τοὺς ποταμούς, ὅταν ἦσαν ἀκάθαρτοι, ἀλλὰ νὰ ἠμποροῦν μὲ τὸ νερὸ ποὺ εἶχαν ἀποθηκεύσει ἐκεῖ νὰ καθαρίζωνται εὔκολα. Καὶ διατί δὲν ἔκαμε τὸ θαῦμα προτοῦ γεμίσουν τὶς στάμνες, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἦταν πολὺ περισσότερον ἀξιοθαύμαστον; Διότι ἄλλο εἶναι ἡ ποιοτικὴ μεταβολὴ τῆς οὐσίας προϋπαρχούσης ὕλης καὶ ἄλλο ἡ ἐκ τοῦ μηδενὸς δημιουργία αὐτῆς τῆς ἰδίας τῆς οὐσίας. Τὸ τελευταῖον αὐτὸ εἶναι φυσικὰ πολὺ περισσότερον ἀξιοθαύμαστον. Ναί, ἀλλὰ τότε δὲν θὰ ἐφαίνετο εἰς τοὺς πολλοὺς τόσον ἀξιόπιστον. Δι' αὐτό, λοιπόν, πολλὲς φορὲς περιορίζει ἠθελημένα τὸ μέγεθος τῶν θαυμάτων, ὥστε νὰ γίνῃ καλλίτερα καὶ εὐκολώτερα ἀποδεκτόν.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, δὲν ἔφερεν ὁ ἴδιος τὸ νερό, ἀλλὰ διέταξε τοὺς ὑπηρέτας νὰ τὸ φέρουν καὶ ἐν

συνεχεία ἀφοῦ ἔκαμε τὸ θαῦμα ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς παρόντας τὸ κρασί; Διά τὸν ἴδιον πάλιν λόγον καὶ ἐπὶ πλέον διὰ νὰ ἔχῃ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους τοὺς ὑπηρέτας, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν τὸ νερό, μάρτυρας τοῦ συντελουμένου θαύματος καὶ ὅτι συνεπῶς τὸ θαῦμα δὲν ἦταν καθόλου φαντασία. Διότι εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ὁποίαν μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, κατὰ τρόπον ἀναιδῆ, ἀμφισβητοῦσαν τὸ θαῦμα, θὰ ἠμποροῦσαν οἱ ὑπηρέται νὰ τοὺς ἀντιτείνουν καὶ τοὺς βεβαιώσουν· «Ἐμεῖς φέραμε τὸ νερό». Ἐπὶ πλέον δὲ πρὸς ὅσα ἐλέχθησαν ἀνατρέπει τοῦτο καὶ τὰ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπινοούμενα καὶ προβαλλόμενα δόγματα. Ἐπειδή, δηλαδή, ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἰσχυρίζονται ὅτι δημιουργὸς τοῦ κόσμου εἶναι ἄλλος καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ ποὺ φαίνονται δὲν εἶναι ἔργα Αὐτοῦ, ἀλλὰ κάποιου ἄλλου θεοῦ, προκειμένου νὰ ἀνατρέψῃ καὶ ἀνασκευάσῃ αὐτὸν τὸν ἀναιδῆ καὶ παράφρονα ἰσχυρισμὸν καὶ κλείσῃ τὰ στόματά τους, πραγματοποιεῖ τοιουτοτρόπως τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ θαύματα ἀπὸ τὰς προϋπαρχούσας οὐσίας. Διότι, ἐὰν ὁ δημιουργὸς θεὸς ἦταν ἀντίθετος πρὸς Αὐτόν, δὲν θὰ ἐχρησιμοποιοῦσε τὰ ξένα πράγματα, διὰ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἰδικήν του δύναμιν[8].

Τώρα, λοιπόν, διὰ νὰ φανερώσῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι, ὁ ὁποῖος μεταβάλλει εἰς τὰ ἀμπέλια τὸ νερὸ καὶ μετατρέπει σὲ κρασὶ τὴν βροχὴν διὰ μέσου τῆς ρίζης, αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ὁποῖον συντελεῖται εἰς τὸ φυτὸν ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον, αὐτὸ ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸν γάμον συγχρόνως καὶ ἀμέσως. Ὅταν δὲ ἐγέμισαν τὶς στάμνες, εἶπεν· «Ἀντλήσατε τώρα καὶ φέρετε πρὸς τὸν ἀρχιτρίκλινον. Καὶ ἔφεραν. Καθὼς δὲ ὁ ἀρχιτρίκλινος ἐγεύθη τὸ

8. Ὑπαινίσσεται τὸν Γνωστικισμόν, τὸν δεχόμενον παραλλήλως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἄλλον κατώτερον αὐτοῦ, τὸν δημιουργόν.

ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβεβλημένον —καὶ δὲν ἤξευρε πόθεν εἶναι, οἱ ὑπηρέται ὅμως οἱ ἀντλήσαντες τὸ ὕδωρ ἤξευραν— φωνάζει τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος καὶ λέγει εἰς αὐτόν· Κάθε ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον βάλλει καὶ ἀφοῦ πιοῦν πολύ, τότε τὸν κατώτερον· σὺ ἐφύλαξες τὸν καλὸν οἶνον ἕως τώρα».

Καὶ ἐδῶ πάλιν μερικοὶ προβάλλουν ἀντιρρήσεις καὶ εἰρωνεύονται καὶ λέγουν· «Οἱ προσκεκλημένοι εἰς τὸν γάμον ἄνθρωποι ἦσαν μεθυσμένοι καὶ ἡ αἴσθησις αὐτῶν, ποὺ ἐκλήθησαν, διὰ νὰ κρίνουν, ἐντελῶς ἀλλοιωμένη καὶ κατεστραμμένη ἀπὸ τὴν ζάλην τῆς μέθης καὶ συνεπῶς ἀνίκανη νὰ ἀντιληφθῇ τὰ γινόμενα καὶ νὰ κρίνῃ τὰ διαδραματιζόμενα. Δὲν ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν ἀκριβῶς οὔτε τί ἀπὸ τὰ δύο ἦταν τὸ γινόμενον νερὸ ἢ κρασί· ὅτι δὲ ἦσαν μεθυσμένοι τὸ ἐφανέρωσε μὲ ὅσα εἶπεν ὁ ἀρχιτρίκλινος». Καὶ εἶναι βεβαίως καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημά τους γελοῖον, ἀλλ' ὁ Εὐαγγελιστὴς καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν μειωτικὴν διὰ τὸ θαῦμα ὑποψίαν ἀνέτρεψε, διότι δὲν εἶπεν ὅτι οἱ συνδαιτημόνες ἐκλήθησαν διὰ νὰ ἀποφανθοῦν διὰ τὸ ἀληθὲς αὐτοῦ, ἀλλ' ὁ ἀρχιτρίκλινος[9], ὁ ὁποῖος ἦταν νηφάλιος καὶ δὲν εἶχεν ἀκόμη τίποτε γευθῆ. Διότι γνωρίζετε λοιπὸν ὅλοι αὐτό, ὅτι οἱ ἐμπεπιστευμένοι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτῶν τῶν δείπνων εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐξ ὅλων μάλιστα ἀπέχουν τελείως ἀπὸ τὸ κρασί, καθ' ὅσον ἔχουν ὡς ἀποκλειστικόν τους ἔργον τὴν ἐν εὐπρεπείᾳ καὶ τάξει διευθέτησιν τῶν πάντων. Δι' αὐτὸ καὶ πρὸς πιστοποίησιν τοῦ θαύματος ἐκάλεσε τὴν νηφαλίαν αἴσθησιν.

Διότι δὲν εἶπε· «Δώσατε εἰς τοὺς συνδαιτημόνας»,

9. Ἀρχιτρίκλινος ἦταν ὁ συμποσίαρχος, ὁ τραπεζοποιὸς θὰ ἐλέγαμε σήμερα. Ἡ λέξις ἀπὸ τὸ τρίκλινον, τὸ ὁποῖον ἦταν ἡ αἴθουσα φαγητοῦ. Εἰς αὐτὴν ἀντὶ καθισμάτων ὑπῆρχαν τρεῖς κλίναι, εἰς τὰς ὁποίας ἀνακεκλιμένοι ἔτρωγαν οἱ συνδαιτυμόνες.

ἀλλὰ «φέρετε εἰς τὸν ἀρχιτρίκλινον. Καθὼς δὲ ὁ ἀρχιτρίκλινος ἐγεύθη τὸ ὕδωρ εἰς οἶνον μεταβεβλημένον — καὶ δὲν ἤξευρε πόθεν εἶναι, οἱ ὑπηρέται ὅμως ἤξευρον οἱ ἀντλήσαντες τὸ ὕδωρ— φωνάζει τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρίκλινος». Καὶ διατί δὲν ἐφώναξε τοὺς ὑπηρέτας; Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ ἀπεκαλύπτετο τὸ θαῦμα. Διότι οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλυπτε τὸ γεγονός, ἀλλ' ἤθελεν ἤρεμα καὶ σιγὰ - σιγὰ νὰ ἀναγνωρισθῇ ἡ δύναμις τῶν ἀποδεικτικῶν τῆς θεότητός του θαυμάτων. Ἐάν, λοιπόν, οἱ ὑπηρέται ἐκαλοῦντο τότε καὶ ἀνεκρίνοντο πρὸς διαπίστωσιν τῆς ἀληθείας τοῦ θαύματος, δὲν θὰ ἐγίνοντο πιστευτοὶ ἀφηγούμενοι τὰ καθέκαστα, ἀλλὰ θὰ ἐθεωροῦντο παράφρονες, ὡς μαρτυροῦντες τόσον ἀσυνήθη καὶ καταπληκτικὰ γεγονότα καὶ ἀποδίδοντες αὐτὰ εἰς ἄνθρωπον ψιλόν, ὡς ἐθεωρεῖτο τότε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ὁ Ἰησοῦς. Διότι αὐτοὶ μὲν καὶ ἐξ ἰδίας πεῖρας ἀντελήφθησαν τὸ ὁλοφάνερον καὶ ἀναντίρρητον τοῦ γεγονότος —διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἀμφισβητήσουν καὶ ἀρνηθοῦν κάτι ποὺ ἔκαναν μὲ τὰ ἴδια τους τὰ χέρια— εἰς ἄλλους ὅμως δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσουν τὸ γεγονός.

Δι' αὐτὸ οὔτε ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ἀπεκάλυψεν εἰς ὅλους τὸ γεγονός, ἀλλ' εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἠμποροῦσε λόγῳ τῆς νηφαλιότητός του νὰ ἀντιληφθῇ πλήρως καὶ νὰ διαπιστώσῃ ἐπακριβῶς τοῦτο. Τὴν σαφεστέραν δὲ κατανόησιν τοῦ θαύματος ἄφησεν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον. Διότι μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἄλλων θαυμάτων ἐπρόκειτο καὶ αὐτὸ νὰ γίνῃ πιστευτόν. Ὅταν δηλαδή, ἀργότερα ἐθεράπευσε τὸν υἱὸν τοῦ βασιλικοῦ, δι' ὅσων εἶπεν ἐκεῖ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, ἐξ ἀφορμῆς τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, κατέστησε φανερὸν ὅτι καὶ τὸ ἐν Κανᾷ θαῦμα εἶχε γίνει περισσότερον σαφὲς καὶ φανερόν. Δι' αὐτὸ ἄλλωστε ὁ βασιλικὸς ἐκάλεσε τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὸν υἱόν του, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὸ θαῦμα, ὅπως εἶπα. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον μᾶς ἀπεκάλυψεν ὁ Ἰωάννης, διὰ τῶν ἑξῆς· «Ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, ὅπου ἔκαμε τὸ νερὸ κρασί»[10]. Καὶ ὄχι μόνον τὸ ἔκαμε κρασί, ἀλλὰ ἄριστο κρασί.

γ'. Τέτοια, λοιπόν, ἦσαν τὰ θαύματα τοῦ Χριστοῦ. Πολὺ ὡραιότερα καὶ ἀνώτερα ἐκείνων, ποὺ ἐπιτελεῖ ἡ φύσις. Τὸ ἴδιο καὶ τὰ ἄλλα. Ὅταν διώρθωνεν ἀνάπηρον μέλος σώματος, τὸ ἀποκαθιστοῦσε πολὺ καλλίτερον, ἀπ' ὅ,τι ἦσαν τὰ ὑγιῆ μέλη. Καὶ ὅτι ἦταν κρασὶ καὶ μάλιστα κρασὶ ἄριστον αὐτὸ ποὺ προῆλθεν ἀπὸ τὴν μεταβολὴν τοῦ νεροῦ εἰς τὴν Κανᾶ, ἐπρόκειτο νὰ βεβαιώσουν ὄχι μόνον οἱ ὑπηρέται, ἀλλὰ καὶ ὁ γαμβρὸς καὶ ὁ ἀρχιτρίκλινος, ὅτι δὲ ἡ θαυμαστὴ μεταβολὴ ἔγινεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἐβεβαίωσαν αὐτοὶ ποὺ ἔφεραν τὸ νερό. Ὥστε, ἂν καὶ δὲν ἀπεκαλύφθη τὸ θαῦμα τότε, ἐν τούτοις δὲν ἀπεσιωπήθη καὶ δὲν ἔμεινεν ἄγνωστον μέχρι τέλους. Τόσας πολλὰς καὶ ἀναγκαίας εἰς αὐτὸ μαρτυρίας προπαρεσκεύαζε διὰ τὸ μέλλον. Διότι, ὡς μάρτυρας μὲν τοῦ πραγματοποιηθέντος θαύματος τῆς μεταβολῆς τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον, εἶχε τοὺς ὑπηρέτας, ὡς μάρτυρας δὲ τοῦ ποιοτικῶς ἀνωτέρου γενομένου οἴνου, εἶχε τὸν ἀρχιτρίκλινον καὶ τὸν γαμβρόν.

Καὶ εἶναι μὲν φυσικὸν ὁ γαμβρὸς κάποιαν ἀπάντησιν ἢ παρατήρησιν νὰ ἔκαμε, ὅταν ὁ ἀρχιτρίκλινος τοῦ ἀνεκοίνωσε τὸ γεγονός, ἀλλ' ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ἐπειγόμενος νὰ ἔλθῃ εἰς τὰ περισσότερον σπουδαῖα καὶ ἀναγκαῖα, παρέλειψε τὰ ὑπόλοιπα, ἀφοῦ προηγουμένως ἐπιτροχάδην καὶ κατὰ τρόπον ξηρὸν ἀνέφερεν τὸ γεγονός. Διότι τὸ ἀναγκαῖον ἦταν νὰ μάθωμεν, ὅτι ἔκαμε τὸ νερὸ κρασὶ καὶ κρασὶ καλό, ἐνῷ τὴν ἀπάντησιν τοῦ γαμβροῦ πρὸς τὸν ἀρχιτρίκλινον δὲν ἐθεώρησεν ἐξ ἰ-

10. Ἰωάν. 4, 46.

σου ἀναγκαῖον νὰ τὴν ἀναφέρῃ. Διότι πολλὰ ἀπὸ τὰ θαυμαστὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προηγουμένως ὁπωσδήποτε περισσότερον ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἔγιναν περισσότερον σαφῆ καὶ κατενοήθησαν καλλίτερα. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐξ ἀρχῆς ὡς αὐτόπται καὶ αὐτήκοοι αὐτῶν τὰ ἐγνώριζαν, τὰ ἐξέθεσαν ἀργότερα μὲ μεγαλυτέραν ἀκρίβειαν. Τότε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς μετέβαλε τὸ νερὸ σὲ κρασὶ καὶ δὲν ἔπαυσεν ἔκτοτε ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα νὰ μεταβάλλῃ διαθέσεις ἀσταθεῖς καὶ χαλαράς. Διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τὸ νερό, τόσον ψυχροὶ καὶ χαλαροὶ καὶ οὐδέποτε σταθεροί. Αὐτούς, λοιπόν, ποὺ εὑρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, πρέπει νὰ τοὺς ὁδηγήσωμεν εἰς τὸν Κύριον, διότι ἔτσι θὰ κατορθώσωμεν νὰ μεταθέσωμεν τὴν διάθεσίν των εἰς τὴν σταθερὰν κατάστασιν τοῦ πνευματικοῦ οἴνου, ὥστε ποτὲ πλέον νὰ μὴ διαρρέουν, ἀλλὰ νὰ διατηρήσουν τὴν σταθερὰν στυφότητα τοῦ οἴνου, καὶ νὰ γίνωνται ἔτσι αἴτιοι εὐφροσύνης καὶ εἰς τοὺς ἑαυτούς των καὶ εἰς ἄλλους.

Ποῖοι θὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ψυχροί, ἢ οἱ προσέχοντες εἰς τὰ ἀσταθῆ καὶ ρέοντα πράγματα τῆς ζωῆς αὐτῆς, οἱ μὴ ἀρνούμενοι νὰ περιγελάσουν τὴν παροῦσαν τρυφήν, οἱ ἐρασταὶ τῆς δόξης καὶ τῆς ἐξουσίας; Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι ρεύματα, τὰ ὁποῖα δὲν στέκουν πουθενά, ἀλλὰ κατρακυλοῦν πάντοτε πρὸς τὰ κάτω μὲ μεγάλην ὁρμήν. Καθ' ὅσον ὁ πλούσιος σήμερα, γίνεται αὔριον πτωχός. Αὐτὸς ποὺ σήμερα ἐμφανίζεται μὲ κήρυκα καὶ ζώνην καὶ ὄχημα καὶ πολλοὺς ραβδούχους, πολλὲς φορὲς τὴν ἑπομένην ἡμέραν κατοίκησε τὴν φυλακήν, ἀφοῦ παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ εἰς ἄλλον παρεχώρησεν αὐτὴν τὴν φαντασίαν. Αὐτὸς πάλιν ποὺ ζῇ πολυτελῶς καὶ τρώγει κατὰ κόρον καὶ ἂν φάγῃ μέχρι σκασμοῦ, δὲν ἠμπορεῖ νὰ συγκρατήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς

κοιλίας του, οὔτε διὰ μίαν ἡμέραν. Διότι καθὼς εἶναι συνηθισμένος νὰ τρώγῃ συνεχῶς, μόλις χωνεύσῃ τὴν ὑπερβολικὴν αὐτὴν τροφὴν ποὺ ἔλαβε, ἀναγκάζεται ἀμέσως ἄλλα πάλιν φαγητὰ νὰ εἰσάγῃ εἰς τὴν κοιλίαν του, σὰν ἄλλος χείμαρρος ποὺ ποτὲ δὲν σταματᾶ. Διότι ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τὸν χείμαρρον, εἰς τὸν ὁποῖον τὸ ἕνα ρεῦμα διαδέχεται συνεχῶς τὸ ἄλλο, ἔτσι καὶ μὲ τὸν κοιλιόδουλον, τὸν ὁποῖον ἡ ἔντονος ἐπιθυμία ἀναγκάζει νὰ τρώγῃ συνεχῶς καὶ νὰ προσθέτῃ ἀσταμάτητα εἰς τὴν προηγουμένην ὑπερβολικὴν τροφὴν καὶ ἄλλην πάλιν.

Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ φύσις τῶν βιοτικῶν πραγμάτων, ἔχει ὡς κλῆρον της νὰ μὴ σταματᾷ ποτέ, ἀλλὰ διαρκῶς νὰ μεταβάλλεται καὶ παρασύρεται. Μὲ τὴν τροφὴν ὅμως δὲν εἶναι μόνον αὐτὸ τὸ δυσάρεστον, ὅτι ζητεῖ διαρκῶς καὶ οὐδέποτε χορταίνει καὶ σταματᾷ, ἀλλὰ δημιουργεῖ σὲ μᾶς καὶ πολλὰ ἄλλα ἐξ ἴσου δυσάρεστα πράγματα. Διότι μὲ τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν δύναμιν καὶ ἀντοχὴν τοῦ σώματος χαλαρώνει καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ γενναιότητα τῆς ψυχῆς μετακινεῖ καὶ παρασύρει. Καὶ δὲν συνηθίζουν νὰ κατατρώγουν τόσον πολὺ τὰ ποτάμια ρεύματα τὶς ὄχθες καὶ νὰ τὶς κάνουν νὰ παθαίνουν καθίζησιν, ὅσον ἡ τρυφὴ καὶ ἡ σπατάλη ἀφαιρεῖ εὔκολα τὰ στηρίγματα τῆς ὑγείας μας. Καὶ ἂν μεταβῇς εἰς ἰατρεῖον καὶ ἐρωτήσῃς σχετικῶς, θὰ μάθῃς ὅτι ὅλαι σχεδὸν αἱ αἰτίαι τῶν ἀσθενειῶν ὀφείλονται εἰς αὐτήν. Διότι ἡ λιτότης εἰς τὴν δίαιταν εἶναι μητέρα τῆς ὑγείας. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ ἰατροὶ ἔδωσαν εἰς αὐτὴν αὐτὸ τὸ ὄνομα, καθ' ὅσον τὴν ἐγκράτειαν ὠνόμασαν ὑγείαν —«διότι ἡ ἐγκράτεια εἰς τὴν τροφὴν εἶναι ὑγεία»[11]— τὴν δὲ λιτὴν δίαιταν ὠνόμασαν μητέρα τῆς ὑγείας.

11. Ἱπποκρ. 1180 Ψ.

Ἐὰν δὲ ἡ λιτότης εἶναι μητέρα τῆς ὑγείας, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ ὑπερβολὴ εἶναι μητέρα τῆς ἀσθενείας καὶ γεννᾷ πάθη, τὰ ὁποῖα ὑπερβαίνουν τὴν τέχνην καὶ αὐτῶν τῶν ἰατρῶν. Διότι ἀπὸ τὴν ὑπερβολὴν προέρχονται πολλαὶ ἀσθένειαι, ὅπως ποδαλγίαι, κεφαλαλγίαι, ἀμβλυωπίαι, χειραλγίαι, τρόμοι, παραλύσεις, ἴκτερος, μακροὶ πυρετοί, φλογώσεις καὶ πολλαὶ ἄλλαι, τὰς ὁποίας δὲν εἶναι καιρὸς τώρα ὅλας νὰ ἀναφέρωμεν. Καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν τὰ γεννᾶ ἡ λιτότης καὶ ἡ κανονικὴ δίαιτα, ἀλλ' ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἀδηφαγία. Ἐὰν δὲ ἐπιθυμῇς νὰ ἰδῇς καὶ τὰ ψυχικὰ ἀσθενήματα, τὰ ὁποῖα προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἰδίαν αἰτίαν, πρόσεξε καλὰ καὶ θὰ διαπιστώσῃς ὅτι πλεονεξίαι, βλακεῖαι, μελαγχολίαι, νωθρότης, ἀσέλγεια, ὅλη ἡ ἀμάθεια ἐδῶ ἔχει τὴν ἀρχήν της. Διότι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι τρυφοῦν σὲ τέτοια τραπέζια καὶ κατασπαράσσονται ἀπὸ τέτοια θηρία, δὲν διαφέρουν καθόλου καὶ δὲν γίνονται τίποτε περισσότερον ἀπὸ ὄνοι.

Νὰ ὁμιλήσω καὶ διὰ τὴν λύπην καὶ τὴν ἀηδίαν, τὴν ὁποίαν αἰσθάνονται οἱ ἀδηφάγοι; Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὁμιλήσω δι' ὅλα αὐτὰ λεπτομερῶς, δι' αὐτὸ μὲ ἕνα λόγον, ἀλλὰ κεφαλαιώδους σημασίας, θὰ καταστήσω φανερὸν τὸ ὅλον ζήτημα. Ἀπὸ τὸ τραπέζι —ἐννοῶ τὸ πολυτελὲς— οὐδέποτε σηκώνονται ἱκανοποιημένοι καὶ χορτασμένοι. Διότι ἡ λιτότης, ὅπως εἶναι μητέρα τῆς ὑγείας, τοιουτοτρόπως εἶναι καὶ μητέρα τῆς εὐχαριστήσεως, ἐνῶ ἡ ὑπερβολή, ὅπως εἶναι μητέρα ἀσθενειῶν, τοιουτοτρόπως εἶναι καὶ πηγὴ καὶ ρίζα τῆς ἀηδίας. Διότι ὅπου ὑπάρχει κόρος, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἐπιθυμία, ὅταν δὲ δὲν ὑπάρχῃ ἐπιθυμία, πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ποτὲ εὐχαρίστησις; Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τοὺς πτωχοὺς τοὺς βλέπομεν ὄχι μόνον περισσότερον συνετοὺς καὶ ὑγιεῖς ἀπὸ τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ καὶ περισσότερον χαρούμενους καὶ εὐχαριστημένους. Ὅλα

αὐτά, λοιπόν, ἀφοῦ τὰ κατανοήσωμεν, ἂς ἀποφύγωμεν τὴν μέθην καὶ τὴν τρυφήν, ὄχι βέβαια μόνον αὐτὴν ποὺ ἀφορᾷ εἰς τὴν δίαιταν, ἀλλὰ καὶ ὅλην τὴν ἄλλην, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὰ βιοτικὰ ἐν γένει πράγματα. Καὶ ἂς ἀνταλλάξωμεν ἐκείνην μὲ τὴν εὐχαρίστησιν, τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν εἰς τὰ πνευματικὰ προσήλωσίν μας καὶ κατὰ τὸν Προφήτην ἂς ἐντρυφήσωμεν εἰς τὸν Κύριον —«ἐντρύφημά σου ἂς εἶναι ὁ Κύριος, λέγει, καὶ αὐτὸς θὰ σοῦ δώσῃ ὅ,τι ποθεῖ ἡ καρδιά σου»[12]— διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν καὶ τὰ ἐδῶ, τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ μέλλοντα πνευματικὰ ἐν οὐρανοῖς ἀγαθά, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα πρέπει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

12. Ψαλμ. 36, 4.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ΄ (23)

(Ἰωάν. β΄, 11 - 22)

«Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας» (Ἰωάν. 2, 11).

α΄*. Εἶναι πολὺ δυνατὸς ὁ διάβολος καὶ ἐπιτίθεται μὲ μεγάλην σφοδρότητα, καθὼς πολιορκεῖ ἀπὸ παντοῦ τὴν ἰδικήν μας σωτηρίαν. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμεθα πάντοτε ἕτοιμοι καὶ νὰ ἀγρυπνῶμεν συνεχῶς καὶ νὰ ἀποκρούωμεν ἀπὸ παντοῦ τὴν ἔφοδον. Διότι ἐκμεταλλεύεται καὶ τὴν πλέον ἀσήμαντον ἀφορμήν, ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ τοῦ δοθῇ καὶ ἀνοίγει μεγάλην εἴσοδον καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰσάγει ἐντὸς ὁλόκληρον τὴν δύναμίν του. Ἐάν, λοιπόν, πρόκειται περὶ τῆς σωτηρίας μας, δὲν πρέπει νὰ τὸν ἀφήνωμεν νὰ μᾶς πλησιάζῃ, οὔτε καὶ εἰς τὰ πλέον μικρὰ καὶ ἀσήμαντα. Ἔτσι θὰ ἀνακόψωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὴν προέλασίν του καὶ θὰ προφυλάξωμεν τὰ μεγάλα. Καὶ διότι θὰ εἶναι μεγάλη ἀνοησία, ἐνῷ ἐκεῖνος καταβάλλει τέτοιαν προσπάθειαν, διὰ νὰ κατακυριεύσῃ καὶ καταστρέψῃ τὴν ψυχήν μας, ἡμεῖς νὰ μὴ καταβάλλωμεν οὔτε τὴν αὐτὴν μὲ ἐκεῖνον προσ-

* Τὸ θέμα ἐδῶ ἠθικόν. Ἡ ἀκρόασις τοῦ θείου λόγου. Ὁ Χριστιανός, ὅταν ἀκούῃ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, πρέπει νὰ εἶναι καθαρὸς καὶ τελείως ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε πονηρὸν λογισμὸν καὶ νὰ ἀκούῃ μὲ προσοχήν, διότι διαφορετικὰ ὁ διάβολος ματαιώνει τὴν ὠφέλειαν τῆς ἀκροάσεως καὶ παρεμποδίζει τὴν ἀποτελεσματικότητα τοῦ ἔργου τῆς σωτηρίας μας.

πάθειαν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ ἁπλῶς καὶ τυχαίως, ἀλλ' ἐπειδὴ φοβοῦμαι μήπως, χωρὶς νὰ φαίνεται ἀπὸ μᾶς, στέκῃ ἀνάμεσά μας καὶ εἰς αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἱερὸν χῶρον καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὁ λύκος αὐτός[1] καὶ ἁρπάξῃ κάποιο πρόβατον, τὸ ὁποῖον ἀπὸ ὀκνηρίαν καὶ πονηρὰν ἐπιβουλήν, ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὴν ἀγέλην καὶ τὴν ἀκρόασιν. Διότι, ἂν τὰ προκαλούμενα τραύματα ἦσαν αἰσθητά, ἢ τὰς πληγὰς ἐδέχετο καὶ τὸ σῶμα, δὲν ἐχρειάζετο κόπος διὰ νὰ καταλάβωμεν τὰς τοιούτου εἴδους ἐπιβουλάς, ἐπειδὴ ὅμως ἡ ψυχὴ εἶναι ἀόρατος καὶ αὐτὴ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ δέχεται τὰ τραύματα, χρειάζεται νὰ εἴμεθα διαρκῶς ἄγρυπνοι καὶ πανέτοιμοι, ὥστε ὁ καθένας μας νὰ ἐρευνᾷ καὶ ἐλέγχῃ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τὸν ἑαυτόν του· «Διότι οὐδεὶς γνωρίζει τὰ τοῦ ἀνθρώπου, παρὰ μόνον τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι μέσα του»[2].

Ὁ λόγος, λοιπόν, ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους καὶ εἶναι φάρμακον, τὸ ὁποῖον προσφέρεται εἰς ὅλους γενικῶς καὶ ἀνεξαιρέτως τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ἀλλ' ἀπὸ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἐξαρτᾶται νὰ λάβῃ τὸ ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον εἰς τὸ νόσημά του. Δὲν γνωρίζω ἐγὼ τοὺς ἀσθενεῖς, δὲν γνωρίζω τοὺς ὑγιεῖς. Δι' αὐτὸ ἀναφέρομαι σὲ ποικίλα θέματα, ὥστε νὰ κάμω τὸν λόγον χρήσιμον καὶ κατάλληλον δι' ὅλα τὰ πάθη, καθ' ὅσον ἄλλοτε μὲν στηλιτεύω τὴν πλεονεξίαν, ἀμέσως ἔπειτα ἀναφέρομαι εἰς τὴν τρυφήν, ἔπειτα πάλιν καταφέρομαι κατὰ τῆς ἀσελγείας, ἀκο-

1. Πρβλ. Α΄ Πέτρ. 5, 8.

2. Α΄ Κορινθ. 2, 11. Τὸ χωρίον παρατίθεται ἐλαφρῶς παρηλλαγμένον, πρᾶγμα σύνηθες εἰς τὸν Χρυσόστομον. Τὸ νόημά του, ὅμως, εἶναι αὐστηρῶς τὸ αὐτό. Ἡ ἐλευθέρα αὐτὴ παράθεσις τῶν χωρίων εἶναι πρόσθετον δεῖγμα τῆς ἀκριβεστάτης γνώσεως τῆς Γραφῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε.

λούθως συνθέτω ἔπαινον καὶ παρακινῶ εἰς τὴν ἐλεημοσύνην, ἔπειτα ὁμιλῶ διὰ τὸ καθένα ἀπὸ τὰ ἄλλα κατορθώματα καὶ παροτρύνω εἰς αὐτά. Διότι φοβοῦμαι μήπως, ἀσχολούμενοι καὶ ὁμιλοῦντες ἐπὶ ἑνὸς μόνον ἀπὸ τὰ θέματα αὐτά, κατὰ λάθος φροντίζω δι' ἄλλο πάθος, καθ' ἣν στιγμὴν σεῖς ὑποφέρετε ἀπὸ ἄλλα.

Δικαιολογημένα, λοιπόν, ποικίλλομεν τὴν διδασκαλίαν. Διότι, ἐὰν ἐδῶ ὑπῆρχε μόνον ἕνας, δὲν θὰ θεωροῦσα τόσον πολὺ ἀναγκαῖον νὰ ὁμιλῶ διὰ πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι φυσικὸν μέσα σὲ τόσους ἀνθρώπους νὰ ὑπάρχουν καὶ πολλὰ πάθη, δι' αὐτὸ ἀναφέρομαι σὲ πολλὰ συγχρόνως ζητήματα. Πάντως ὁ λόγος, ἀπευθυνόμενος πρὸς ὅλους, θὰ εὕρῃ τοὺς ἔχοντας τὴν ἀνάγκην του καὶ θὰ προσφέρῃ ἀναλόγως τὴν βοήθειάν του. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἡ Γραφὴ ἀσχολεῖται μὲ πολλὰ καὶ ποικίλα θέματα καὶ μᾶς ὁμιλεῖ διὰ τόσα πράγματα, ἐπειδὴ ἀπευθύνεται εἰς τὴν κοινὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων. Μέσα δὲ σὲ τόσα πλήθη ἀνθρώπων, ὑπάρχουν κατ' ἀνάγκην ὅλα τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἂν καὶ ὄχι φυσικὰ ὅλα εἰς ὅλους. Διὰ νὰ ἀκούσωμεν, λοιπόν, τοὺς θείους λόγους, πρέπει νὰ ἀπαλλάξωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη καὶ μὲ τεταμένην τὴν προσοχήν μας νὰ ἀκούσωμεν καὶ τὰ σήμερον εἰς ἡμᾶς ἀναγνωσθέντα.

Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά; «Ταύτην, λέγει, τὴν ἀρχὴν τῶν θαυμάτων ἔκαμεν ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας»[3]. Εἶπα καὶ προηγουμένως ὅτι μερικοὶ δὲν δέχονται ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ. Διότι τί σημασίαν, λέγει, ἔχει, ἂν ἀναφέρεται ἡ φράσις «ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας»; Διότι, λέγει, ταύτην τὴν ἀρχὴν ἔκαμεν ἐν Κανᾷ». Ἐγώ, πάντως, ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ ζήτημα,

3. Ἰωάν. 2, 11.

δὲν θὰ ἐπιμείνω καθόλου, ἐξετάζων μὲ κάθε ἀκρίβειαν καὶ λεπτομερῶς τὰ καθέκαστα, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἐδηλώσαμε σαφῶς ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤρχισε νὰ θαυματουργῇ μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ ὅτι πρὸ τοῦ βαπτίσματος δὲν ἔκαμε κανένα θαῦμα. Εἴτε δὲ αὐτό, εἴτε ἄλλο, ἀπὸ τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα πραγματοποιηθέντα θαύματα, εἶναι τὸ πρῶτο, μοῦ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἐπιμείνωμεν πάρα πολύ. «Καὶ ἐφανέρωσε τὴν δόξαν του». Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Διότι δὲν ἦσαν πολλοὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι παρακολουθοῦσαν τὸ συντελούμενον θαῦμα, ἀλλ' οἱ ὑπηρέται καὶ ὁ ἀρχιτρίκλινος καὶ ὁ γαμβρός. Πῶς, λοιπόν, ἐφανέρωσε τὴν δόξαν του; Ὅσον βεβαίως ἐξηρτᾶτο ἀπὸ Αὐτόν. Ἄν, ὅμως, δὲν ἔμαθαν ὅλοι τότε διὰ τὸ θαῦμα, ἐν τούτοις, ἀργότερα, ἐπρόκειτο ὅλοι νὰ μάθουν δι' αὐτό. Διότι μέχρι σήμερον ὑμνεῖται καὶ δὲν ἔμεινεν ἄγνωστον.

Ὅτι δὲ δὲν ἔμαθαν ὅλοι περὶ τοῦ θαύματος κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἑπόμενα· διότι, ἀφοῦ εἶπε· «ἐφανέρωσε τὴν δόξαν του», συνεπλήρωσε· «Καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ», οἱ ὁποῖοι καὶ πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ τοῦ θαύματος ἐθαύμαζον Αὐτόν. Βλέπεις, ὅτι τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς Θεότητός του σημεῖα τότε ἦταν ἀνάγκη νὰ πραγματοποιήσῃ, ὅταν παρευρίσκοντο ἐκεῖ οἱ εὐγνώμονες καὶ οἱ μετ' ἀκριβείας προσέχοντες τὰ γινόμενα; Διότι αὐτοὶ ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν εὐκολώτερα καὶ νὰ προσέξουν μὲ κάθε ἀκρίβειαν τὰ γινόμενα. Καὶ πῶς θὰ ἐγίνετο γνωστός, χωρὶς τὰ ἀποδεικνύοντα τὴν Θεότητά του θαύματα; Διότι καὶ ἱκανὴ διδασκαλία καὶ προφητεία καὶ τὸ θαῦμα ἐμβάλλουν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὰς παρακινοῦν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ προσέχουν μὲ διάθεσιν τὰ γινόμενα. Διότι ἡ ψυχὴ ἔχει ἤδη ἐκ τῶν προτέρων ἐξοικειωθῆ. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ Εὐαγγελισταὶ λέγουν εἰς πολλὰ μέρη καὶ εἰς ἄλλον τό-

πον, ὅτι Ἐκεῖνος δὲν ἔκαμε θαῦμα, ἐξ αἰτίας τῆς σκαιότητος τῶν ἀνθρώπων, πού διέμενον ἐκεῖ.

«Καὶ μετὰ ταῦτα κατέβη εἰς Καπερναοὺμ αὐτός, καὶ ἡ μητέρα αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ὄχι πολλὰς ἡμέρας»[4]. Διὰ ποῖον λόγον, λοιπόν, ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν Μητέρα του εἰς Καπερναούμ; Διότι ἐδῶ οὔτε ἐπραγματοποίησε κανένα θαῦμα, οὔτε οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς πόλεως ἦσαν ἐκ τῶν καλῶς πρὸς Αὐτὸν διακειμένων. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἦσαν ἐκ τῶν πλέον διεφθαρμένων. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐφανέρωσεν ὁ Χριστός, ὅταν εἶπε· «Καὶ σύ, Καπερναούμ, ἡ ὁποία ὑψώθης ἕως τοῦ οὐρανοῦ, θέλεις καταβιβασθῇ ἕως Ἅδου»[5]. Ἕνεκα, λοιπόν, ποίας αἰτίας μετέβη εἰς τὴν πόλιν αὐτήν; Κατὰ τὴν γνώμην μου, μετέβη τότε ἐκεῖ, ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον ἐπρόκειτο νὰ ἀνέλθῃ[6] εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ δὲν ἤθελε νὰ ἔχῃ πανταῦ μαζί του τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τὴν Μητέρα. Ἀφοῦ, λοιπόν, μετέβη ἐκεῖ καὶ παρέμεινεν ὀλίγον χρόνον πρὸς τιμὴν τῆς Μητρός, ἔπειτα ἤρχισε πάλιν νὰ θαυματουργῇ, ἀφοῦ τοιουτοτρόπως ἀποκατέστησεν ἠθικῶς[7] ἐκείνην, πού τὸν ἐγέννησε. Δι' αὐτὸ λέγει ὅτι ἀνέβη εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα ὄχι μετὰ ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας[8]. Ἐπομένως, ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ Πάσχα ἐβαπτίσθη. Τί ἔκαμεν, ὅμως, εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅταν ἔφθασε; Προέβη εἰς πρᾶξιν, πλήρη δυνάμεων καὶ ἐξουσίας. Διότι τοὺς ἐμπόρους ἐκείνους,

4. Ἰωάν. 2, 12.
5. Λουκ. 10, 15.
6. Διότι ἡ Καπερναοὺμ εὑρίσκετο εἰς πολὺ χαμηλότερον ἐπίπεδον.
7. Διὰ τῆς πραγματοποιήσεως τοῦ ἐν Κανᾶ θαύματος, τὸ ὁποῖον εἶχε ζητήσει ἡ Παρθένος καὶ διὰ τῆς ὅλης μετ' αὐτὸ τιμῆς διὰ τῆς ὁποίας τὴν περιέβαλε.
8. Ἰωάν. 2, 13.

τοὺς ἀργυραμοιβούς[9], ἐκείνους πού πωλοῦσαν τὰ περιστέρια, τὰ πρόβατα καὶ τὰ βώδια καὶ δι' αὐτὸ παρέμειναν ἐκεῖ, ἐξεδίωξε μακριὰ ἀπὸ ἐκεῖ.

β'*. Καὶ ἄλλος μὲν Εὐαγγελιστής[10] ἀναφέρει ὅτι, ὅταν ἐξεδίωκε τοὺς ἐμπόρους, ἔλεγε· «Μὴ κάμνετε τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου σπήλαιον λῃστῶν»[11], ὁ δὲ Ἰωάννης λέγει, ὅτι ἔλεγε· «Οἶκον ἐμπορίου». Αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι ὁ ἕνας λέγει ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἔπραξε δύο φορὰς ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ὅτι τὰ δύο αὐτὰ περιστατικὰ δὲν συνέβησαν κατὰ τὸν ἴδιον χρόνον, ἀλλὰ τὸ μὲν ἕνα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φανερώσεώς του, τὸ δὲ ἄλλο ὅταν ἐπῆγε διὰ νὰ ὑποστῇ τὸ Πάθος. Δι' αὐτὸ καὶ τότε ἐχρησιμοποίησεν αὐστηροτέραν γλῶσσαν καὶ εἶπε τὴν λέξιν σπήλαιον. Κατὰ τὴν ἀρχήν, ὅμως, τῆς διὰ τῶν ἀποδεικτικῶν σημείων φανερώσεώς του δὲν ὡμίλησεν ἔτσι, ἀλλ' ἐχρησιμοποίησε μᾶλλον ἠπιωτέραν γλῶσσαν, διὰ νὰ ἐπιπλήξῃ αὐτούς. Κατὰ συνέπειαν, εἶναι φυσικὸν νὰ δεχθῶμεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔπραξε τοῦτο δύο φοράς.

Καὶ διὰ ποῖον, λοιπόν, λέγει, λόγον προέβη εἰς αὐτὴν

9. Ἀντήλλασσον τὰ ξένα νομίσματα μὲ Ἰουδαϊκά. Ἡ ἀνταλλαγὴ αὐτὴ ἦτο ἀναγκαία διὰ τοὺς ξένους, διότι τὸν φόρον εἰς τὸν ναὸν ἔπρεπε νὰ πληρώσουν μὲ ἰουδαϊκὸν νόμισμα. Περὶ τοῦ φόρου αὐτοῦ βλ. ἐν Ἐξ. 30, 13.
* Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, ἐξηγῶν τὸν λόγον τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἀπομακρύνσεως τῶν ἐμπόρων ἐκ τοῦ ἱεροῦ, παρατηρεῖ ὅτι ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἀντίθετος πρὸς τὸν Νομοθέτην τοῦ Νόμου, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἔχει τὴν ἰδίαν μὲ αὐτὸν θέλησιν. Προηγουμένως ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἀναφέρει ὅτι τὸ γεγονὸς τοῦτο συνέβη δύο φοράς, μίαν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς φανερώσεώς του καὶ μίαν πρὸ τῶν Παθῶν του. Ἀκολούθως, παρατηρεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἠρνήθη νὰ δώσῃ «σημεῖον» εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι ὁ σκοπός των ἦτο πονηρὸς καὶ δόλιος.
10. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.
11. Ματθ. 21, 13 καὶ Ἱερ. 7, 11.

τὴν ἐνέργειαν ὁ Χριστὸς καὶ συμπεριεφέρθη πρὸς αὐτοὺς μὲ τόσην αὐστηρότητα —τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἄλλοτε φαίνεται νὰ ἔπραξε— καὶ μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν ὑβρίζετο καὶ ἐκακολογεῖτο καὶ ἐπὶ πλέον καὶ Σαμαρείτης καὶ δαιμονισμένος[12] ἀκόμη ὠνομάσθη ἀπὸ αὐτούς; Διότι οὔτε ἠρκέσθη τοὐλάχιστον μόνον εἰς τοὺς λόγους, ἀλλ' ἀφοῦ ἔλαβε καὶ φραγγέλιον[13], τοιουτοτρόπως τοὺς ἐξεδίωξεν ἀπ' ἐκεῖ. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι συμπεριεφέρθησαν τότε περιέργως, διότι ἐνῷ, ὅταν εὐηργετοῦντο ἄλλοι ὑπ' Αὐτοῦ, ἐθύμωναν καὶ τὸν κατηγοροῦσαν, εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, ἐνῷ ὡς τιμωρηθέντες ὑπ' Αὐτοῦ ἦτο φυσικὸν νὰ ἐξαγριωθοῦν ἐναντίον του, δὲν τὸ ἔπραξαν καὶ δὲν τοῦ συμπεριεφέρθησαν κακῶς. Διότι δὲν τὸν ἐπέπληξαν, οὔτε τὸν ὕβρισαν, ἀλλὰ τί τοῦ εἶπαν; «Τί σημεῖον δεικνύεις εἰς ἡμᾶς διότι κάμνεις αὐτά;»[14]. Βλέπεις ἀπὸ τί φθόνον ἔχουν κυριευθῆ καὶ πῶς αἱ εὐεργεσίαι τῶν ἄλλων ἐξώργισαν αὐτοὺς περισσότερον;

Ἄλλοτε μὲν τοὺς ἔλεγεν ὅτι μετέβαλαν τὸν ναὸν εἰς σπήλαιον λῃστῶν, δεικνύων ὅτι τὰ ἐκεῖ πωλούμενα ἦσαν προϊόντα κλοπῆς καὶ ἁρπαγῆς καὶ πλεονεξίας καὶ ὅτι ἐπλουτοῦσαν ἀπὸ τὰς ξένας συμφοράς, ἄλλοτε δὲ τοὺς ἔλεγεν ὅτι τὸν μετέβαλαν εἰς οἶκον ἐμπορίου, ἀποκαλύπτων τὰς ἀναισχύντους συναλλαγάς των. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον ἔπραξε τοῦτο; Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ

12. Ἰωάν. 8, 48.

13. Μαστίγιον, κατεσκευασμένον ἀπὸ πολλὰ σχοινία. Δὲν τὸ ἐχρησιμοποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἁπλῶς δι' αὐτοῦ ἐνέπνευσε τὸν φόβον εἰς τοὺς ἐν παρανομίᾳ εὑρισκομένους ἐμπόρους.

14. Ἰωάν. 2, 18.

θεραπεύῃ ἀσθενεῖς ἡμέραν Σάββατον[15] καὶ ἐπειδὴ ἐπρόκειτο καὶ ἄλλα παρόμοια ἔργα νὰ πραγματοποιῇ, τὰ ὁποῖα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐθεωροῦντο παράβασις τοῦ Νόμου, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι εἶναι κανένας ἀντίθεος, ἀσεβὴς καὶ ἀντίπαλος τοῦ Θεοῦ καὶ ὅτι ἦλθε νὰ πράξῃ αὐτὰ ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πατέρα, μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν διορθώνει τὴν ὑποψίαν τους. Διότι Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε τόσον ζῆλον διὰ τὸν ἱερὸν Οἶκον τοῦ Δεσπότου, πρὸς τὸν Δεσπότην τοῦ Οἴκου καὶ εἰς τὸν Οἶκον αὐτὸν λατρευόμενον, δὲν ἐπρόκειτο νὰ ἐναντιώνεται.

Ἦσαν, βεβαίως, ἀρκετὰ καὶ τὰ προηγούμενα ἔτη, κατὰ τὰ ὁποῖα ἔζουσε σύμφωνα μὲ τὸν Νόμον, διὰ νὰ φανερώσουν τὸν σεβασμόν του πρὸς τὸν Νομοθέτην καὶ ὅτι δὲν ἦλθε διὰ νὰ νομοθετήσῃ ἀντίθετα. Ἐπειδή, ὅμως, ἦταν φυσικὸν ὅλα ἐκεῖνα νὰ λησμονηθοῦν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἐξ αἰτίας ἄλλωστε τοῦ ὅτι δὲν ἦσαν εἰς ὅλους γνωστά, ἀφοῦ ἔζουσε καὶ ἐμεγάλωνε εἰς τὸ σπίτι του πτωχικὰ καὶ ταπεινά, τότε, λοιπόν, ἐνώπιον ὅλων —καὶ διότι παρευρίσκοντο πολλοί, ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἑορτή— ἔπραξε τοῦτο καὶ κατὰ τρόπον ριψοκίνδυνον. Διότι οὔτε τοὐλάχιστον τοὺς ἐξεδίωξεν ἁπλῶς, ἀλλ' ἐπὶ πλέον ἀνέτρεψε καὶ τὰ τραπέζια τους καὶ διεσκόρπισε τὰ χρήματά τους. Καὶ δι' ὅλων αὐτῶν τοὺς ἔδωσε νὰ καταλάβουν, ὅτι Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ὑπέβαλε τὸν ἑαυτόν του εἰς κινδύνους ὑπὲρ τῆς εὐκοσμίας τοῦ Οἴκου, δὲν ἐπρόκειτο νὰ περιφρονήσῃ τὸν Δεσπότην τοῦ Οἴκου. Διότι, ἐὰν ἔπραττε αὐτὰ ἀπὸ ὑποκρισίαν, ἔπρεπε νὰ δώσῃ μόνον συμβουλάς. Τὸ νὰ κινδυνεύσῃ, ὅμως, συγχρόνως ἦταν πολὺ τολμηρόν. Διότι δὲν ἦταν μικρὸν

15. Ἡμέρα ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεὸν (Ἔξοδ. 34, 21 καὶ 23, 12). Ἀπηγορεύετο κάθε ἐργασία, ἀκόμη καὶ ἡ εὐεργεσία. Ἐσφαλμένη ἑρμηνεία, τὴν ὁποίαν διώρθωσεν ὁ Κύριος (πρβλ. Μάρκ. 2, 27).

πρᾶγμα νὰ ἐκσπάσῃ μὲ τόσον θυμὸν κατ' ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς καὶ νὰ ἐφελκύσῃ ἐναντίον του τὴν ὀργὴν τοῦ πλήθους τῶν ἐμπορευομένων ἐκείνων ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς, τῶν διακρινομένων διὰ τὴν ἀμέλειαν καὶ τὴν ἀταξίαν των, μὲ τὰς ἐκτοξευθείσας κατ' αὐτῶν ὕβρεις καὶ τὰς προκληθείσας ζημίας.. Δὲν ἦταν αὐτὴ ἐνέργεια ὑποκρινομένου, ἀλλὰ δεχομένου προθύμως νὰ ὑποστῇ τὰ πάντα ὑπὲρ τῆς εὐκοσμίας τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ.

Δι' αὐτό, ὄχι μόνον μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πράττει, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα λέγει, φανερώνει τὴν πρὸς Αὐτὸν συμφωνίαν. Διότι δὲν εἶπε· «Τὸν οἶκον τὸν ἅγιον», ἀλλὰ «τὸν οἶκον τοῦ Πατρός μου». Νά, λοιπόν, ποὺ τὸν ὀνομάζει καὶ Πατέρα καὶ δὲν ὀργίζονται. Διότι ἐνόμιζον ὅτι Αὐτὸς ἁπλῶς τὸν ὀνομάζει ἔτσι. Ἐπειδὴ δὲ προχωρῶν ἐφώναζε δυνατώτερα, ὥστε νὰ φανερώσῃ ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τῆς ἰσότητος, τότε ἐξαγριώνονται πολύ. Τί, λοιπόν, λέγουν ἐκεῖνοι; «Τί σημεῖον δεικνύεις εἰς ἡμᾶς διότι κάμνεις αὐτά»; Τί χειρίστη παραφροσύνη! Ἐχρειάζετο, λοιπόν, σημεῖον, διὰ νὰ σταματήσῃ τὰ κακῶς γινόμενα καὶ νὰ ἀπαλλάξῃ τὸν Οἶκον τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τόσην καταισχύνην; Αὐτὸ δὲ ἀκριβῶς, ὁ θεῖος ὑπὲρ τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ ζῆλος, δὲν ἦταν μέγιστον σημεῖον ἀρετῆς; Οἱ καλοί, ὅμως, καὶ συνετοὶ ἐφανερώνοντο καὶ ἀπ' ἐδῶ. Διότι λέγει· «τότε ἐνεθυμήθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι εἶναι γεγραμμένον, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου μὲ κατέφαγεν»[16]. Ἀλλ' ἐκεῖνοι δὲν ἐνεθυμήθησαν αὐτὴν τὴν προφητείαν, ἀλλ' ἔλεγον· «Τί σημεῖον δεικνύεις εἰς ἡμᾶς;». Ἔλεγον δὲ αὐτά, λυπούμενοι διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ καταδίκην τῆς αἰσχροκερδείας των, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἐζημιώνοντο καὶ ἐλπίζοντες νὰ τὸν ἐμποδίσουν καὶ θέλοντες νὰ τὸν προκαλέ-

16. Ἰωάν. 2, 17.

σουν νὰ κάμῃ θαῦμα καὶ νὰ τὸν καταγγείλουν καὶ καταδικάσουν διὰ τὰ γινόμενα. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ δὲν τοὺς ἔδωσε τὸ σημεῖον, τὸ ὁποῖον ζητοῦσαν. Ἐπειδὴ καὶ προηγουμένως τὸ ἴδιο ἀπεκρίθη πρὸς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπλησίασαν καὶ τοῦ ἐζήτησαν νὰ τοὺς δώσῃ σημεῖον· «Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ζητεῖ καὶ σημεῖον δὲν θέλει δοθῇ εἰς αὐτὴν εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου»[17].

Ἀλλὰ τότε τοὺς ὡμίλησε σαφέστερα, τώρα, ὅμως, τοὺς ὁμιλεῖ κατὰ τρόπον περισσότερον αἰνιγματικόν. Καὶ τοὺς ὁμιλεῖ ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς ἐσχάτης ἀναισθησίας των. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προλαμβάνει καὶ δίδει σημεῖα εἰς τοὺς μὴ ζητοῦντας αὐτά, ἐκεῖνος δὲν θὰ ἠρνεῖτο νὰ δώσῃ αὐτὰ εἰς τοὺς ζητοῦντας, ἐὰν δὲν διέβλεπε τὴν πονηρὰν καὶ δολίαν σκέψιν των καὶ τὴν ὕπουλον προαίρεσίν των. Πρόσεξε, διὰ νὰ καταλάβῃς ἀμέσως, αὐτὸ τὸ ἐρώτημά τους πόσην κακίαν ἔχει μέσα του. Διότι ἔπρεπε νὰ παραδεχθοῦν πλήρως τὴν σπουδὴν καὶ τὸν ζῆλον του, ἔπρεπε νὰ καταχαροῦν διὰ τὴν τόσον μεγάλην ἀφοσίωσιν καὶ φροντίδα του ὑπὲρ τοῦ Οἴκου τοῦ Θεοῦ, ἐν τούτοις αὐτοὶ τὸν καταγγέλλουν καὶ τὸν κατηγοροῦν λέγοντες, ὅτι εἶναι μὲν δυνατὸν νὰ ἐξέπεσεν εἰς καπηλείαν, δὲν εἶναι, ὅμως, δυνατὸν νὰ καταργήσῃ αὐτήν, ἂν δὲν φανερώσῃ τὴν πρὸς τοῦτο δύναμιν καὶ ἐξουσίαν του μὲ ἀνάλογον ἀποδεικτικὸν θαῦμα. Τί εἶπε, λοιπόν, ὁ Χριστός; «Κρημνίσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ τὸν ἀνεγείρω»[18]. Πολλὰ τέτοια λέγει, τὰ ὁποῖα εἰς τοὺς τότε ἀκούοντας δὲν ἦσαν φανερά, εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα, ὅμως, ὁπότε θὰ ἐπραγματοποιοῦντο, θὰ ἐγίνοντο φανερά. Διατί, ὅμως, πράττει τοῦτο; Διὰ

17. Ματθ. 16, 4.
18. Ἰωάν. 2, 18.

νὰ φανερωθοῦν τὰ μετὰ ταῦτα, τὰ ὁποῖα ὡς Θεὸς προεῖδε καὶ προεφήτευσεν, ὅταν κατὰ τὸν καθωρισμένον χρόνον ἐκπληρωθῇ πλήρως καὶ ἡ προφητεία. Πρᾶγμα, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ μὲ τὴν προκειμένην προφητείαν.

Διότι, λέγει· «Ὅταν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, τότε ἐνεθυμήθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὴν Γραφὴν καὶ εἰς τὸν λόγον, τὸν ὁποῖον εἶπεν ὁ Ἰησοῦς»[19]. Ὅταν, ὅμως, ἐλέγετο ἡ προφητεία, ἄλλοι μὲν διηρωτῶντο τί ἄραγε νὰ σημαίνῃ ὁ λόγος αὐτός, ἄλλοι δὲ ἀμφέβαλλον, λέγοντες· «Εἰς τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτη οἰκοδομήθη ὁ ναὸς αὐτὸς καὶ σὺ θὰ τὸν ἀνεγείρῃς εἰς τρεῖς ἡμέρας;»[20]. Λέγοντες δὲ σαράντα ἓξ ἔτη, ἐννοοῦσαν τὴν δευτέραν ἀνοικοδόμησιν[21]. Διότι ἡ προηγουμένη ἀνοικοδόμησις ὡλοκληρώθη εἰς διάστημα εἴκοσιν ἐτῶν[22].

γ´*. Διατί, λοιπόν, τότε δὲν ἡρμήνευσε τὴν προφη-

19. Ἰωάν. 2, 22.
20. Ἰωάν. 2, 20.
21. Ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Μεγάλου. Κατὰ τὸν Ἰώσηπον ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτὴ τοῦ ναοῦ ἤρχισε τὸ ἔτος 20 - 12 π.Χ. καὶ ἐτελείωσε τὸ ἔτος 27 μ.Χ. Ἑπομένως τὸ Πάσχα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐδῶ ὁ λόγος, εἶναι πιθανῶς τὸ τοῦ ἔτους 28 μ.Χ.
22. Ἐννοεῖ τὴν μετὰ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας ἐπιστροφὴν (536) ἀνοικοδόμησιν τοῦ καταστραφέντος ὑπὸ τοῦ Ναβουχοδονόσορος (587) ναοῦ, ἡ ὁποία διήρκεσε πράγματι εἴκοσιν ἔτη, ἤτοι ἀπὸ τὸ 536 ἕως τὸ 515 ἔτος π.Χ.

* Ἐν ἀρχῇ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀναλύει τὴν σημασίαν τῆς προφητείας τοῦ Κυρίου «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον...» καὶ παρατηρεῖ ὅτι ἡ κατὰ τρόπον αἰνιγματικὸν ἐκτεθεῖσα αὐτὴ προφητεία ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία καὶ ἐπραγματοποιήθη βραδύτερον. Τὴν προφητείαν ἐξέφρασεν αἰνιγματωδῶς, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἐδέχοντο οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦτον, ὡς βραδεῖς καὶ κακόπιστοι. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου ἐνόησαν τὴν προφητείαν, μετὰ τὴν δοθεῖσαν εἰς αὐτοὺς χάριν τοῦ Ἁγίου

τείαν καὶ δὲν ἀπεκάλυψεν, ὅτι δὲν ὡμιλοῦσε περὶ αὐτοῦ τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ περὶ τοῦ σώματός του, ἀργότερα δὲ ἀπεκάλυψε τοῦτο ὁ Εὐαγγελιστὴς εἰς τὸ Εὐαγγέλιόν του, ὁ ἴδιος δὲ ὁ Χριστὸς ἐσιώπησε τελείως; Διατί, λοιπόν, ἐσιώπησε; Διότι δὲν θὰ ἐδέχοντο τὸν λόγον αὐτόν. Διότι, ἐὰν οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐννοήσουν τὴν σημασίαν τῆς προφητείας, πολὺ περισσότερον οἱ ὄχλοι· «Διότι, ὅταν, λέγει, ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν, τότε ἐνεθυμήθησαν καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν λόγον καὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν». Διότι δύο ἦσαν τὰ κυρίως ἀπασχολοῦντα αὐτοὺς προηγουμένως, τὸ ἕνα ἡ Ἀνάστασις, τὸ ἄλλο καὶ μεγαλύτερον τοῦ πρώτου, ἐὰν ὁ ἐντὸς αὐτοῦ κατοικῶν ἦτο Θεός. Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ δύο ὑπηνίχθη, ὅταν εἶπε· «Κρημνίσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀνεγείρω αὐτόν». Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος δὲν θεωρεῖ μικρὸν τεκμήριον Θεότητος, δι' αὐτὸ καὶ λέγει τὰ ἑξῆς· «Καὶ ἀπεδείχθη Υἱὸς Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἁγιωσύνης διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Διατί, ὅμως, καὶ ἐκεῖ καὶ ἐδῶ καὶ παντοῦ αὐτὸ δίδει ὡς ἀποδεικτικὸν σημεῖον, λέγων, ἄλλοτε μέν, «ὅταν ὑψωθῶ»[23] καὶ «Ὅταν ὑψώσητε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου τότε θὰ γνωρίσετε ὅτι ἐγὼ εἶμαι»[24], ἄλλοτε δέ, «Δὲν θὰ δοθῇ εἰς ἐσᾶς σημεῖον, εἰμὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ[25] καὶ ἐδῶ πάλιν· «Εἰς τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀνεγείρω αὐτόν»; Διότι αὐτὸ ἦταν τὸ πλέον κατάλληλον σημεῖον, διὰ νὰ φανε-

Πνεύματος. Ἐν τέλει ὁ θεῖος Χρυσόστομος συμβουλεύει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης καὶ νὰ ζοῦν ἠθικῶς, διὰ νὰ λάβουν καὶ αὐτοὶ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

23. Ρωμ. 1, 4
24. Ἰωάν. 12, 32.
25. Ἰωάν. 8, 28.

ρώση ὅτι δὲν ἦταν ἁπλὸς ἄνθρωπος, τὸ ἱκανὸν νὰ ὑψώση τὸ κατὰ τοῦ θανάτου τρόπαιον νίκης, τὸ δυνάμενον νὰ καταλύση τὴν μακροχρόνιον τυραννίαν του καὶ τὸν σκληρὸν πόλεμον τόσον γρήγορα. Δι' αὐτὸ λέγει· «Τότε θὰ γνωρίσετε»[26]. «Τότε». Πότε; Ὅταν, ἀφοῦ ἀναστηθῶ, προσελκύσω κοντά μου τὴν Οἰκουμένην, τότε θὰ καταλάβετε, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἐπραγματοποιοῦσα ὡς Θεὸς καὶ γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τιμωρηθῇ ἡ ὕβρις, ἡ προσγενομένη εἰς τὸν Πατέρα[27]. Διατί, ὅμως, δὲν εἶπε καὶ ποίων σημείων ὑπῆρχε ἀνάγκη διὰ νὰ παύση τὸ κακῶς γινόμενον, ἀλλ' ὑπεσχέθη νὰ δώση σημεῖον; Διότι ἐκεῖνο μὲν θὰ τοὺς ἐξώργιζε περισσότερον, αὐτὴ δὲ ἡ δοθεῖσα ἐδῶ ὑπόσχεσις μᾶλλον τοὺς κατέπληξεν. Ἀλλ' ὅμως τίποτε σχετικὸν μὲ αὐτὸ δὲν εἶπαν. Καὶ διότι ἐφάνη εἰς αὐτοὺς ὅτι ἔλεγε ἀναξιόπιστον καὶ ἀπίθανον πρᾶγμα καὶ δὲν ἠνείχοντο οὔτε νὰ τὸν ἐρωτήσουν, ἀλλ' ὡς κάτι ἀδύνατον τὸ προσπέρασαν καὶ τὸ ἀγνόησαν. Ἐάν, πάντως, ἦσαν ἄνθρωποι συνετοί, ἂν καὶ τοὺς ἐφάνη ἀναξιόπιστον ὅταν ἀργότερα ἐπραγματοποίησε τὰ πολλὰ θαύματα, θὰ τὸν ἐπλησίαζαν καὶ θὰ τὸν ἐρωτοῦσαν σχετικῶς, θὰ ζητοῦσαν ἔστω καὶ ἐκ τῶν

26. Ὀλίγον ἀνωτέρω ἔχει τὸν τύπον «Τότε γνώσεσθε». Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι χρησιμοποιεῖ μὲ κάποιαν ἐλευθερίαν τὰ χωρία, ἐδῶ ὁ τύπος «Τότε εἴσεσθε» ἐναρμονίζεται καλλίτερα μὲ τὴν ἀμέσως προηγουμένην πρότασιν. Δύναται νὰ ἀποδοθῇ, σύμφωνα μὲ τὴν σημασίαν τοῦ ῥήματος «οἶδα», ὡς ἑξῆς: Ὅταν θὰ ἀναστηθῶ, μετὰ ἀπὸ τρεῖς ἡμέρας παραμονῆς εἰς τὸν τάφον, τότε θὰ σκεφθῆτε ἓν πρὸς ἓν τὰ γεγονότα, τότε θὰ θυμηθῆτε τὰ λόγια μου καὶ θὰ καταλάβετε ποῖος ἤμουν ἐγώ, ποὺ ἔπραξα ἐπὶ γῆς καὶ εἶπα ὅλα αὐτά, «Τότε εἴσεσθε» (Ἰωάν. 8, 28).

27. Ἡ προσγενομένη διὰ τῆς ἐκ φιλαυτίας καὶ ἐγωϊσμοῦ παρακοῆς καὶ παραβάσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Χριστὸς διὰ τῆς θυσίας του ἱκανοποίησε πλήρως τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ ἔκαμε τὸν ἄνθρωπον καὶ πάλιν φίλον καὶ υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

ὑστέρων νὰ λύσουν τὴν ἀπορίαν των. Ἀλλὰ καθὼς ἦσαν ἀνόητοι, ἄλλα μὲν δὲν ἐπρόσεχαν καθόλου, ἄλλα δὲ τὰ παρακολουθοῦσαν μὲ κακὴν καὶ δολίαν διάθεσιν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τοὺς ὡμιλοῦσε κατὰ τρόπον αἰνιγματικόν.

Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι τοῦτο· «Πῶς οἱ μαθηταὶ δὲν ἐγνώριζαν ὅτι ἔπρεπεν ὁ Κύριος νὰ ἀναστηθῇ ἐκ νεκρῶν;». Διότι δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀξιωθῆ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Δι' αὐτὸ καί, συνεχῶς ἀκούοντες τοὺς περὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου λόγους, τίποτε δὲν ἐκατάλαβαν, ἀλλ' ἐσκέπτοντο καὶ διηρωτῶντο, τί ἄραγε νὰ σημαίνη αὐτό. Καὶ διότι τὸ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἦταν πράγματι πολὺ ἀσύνηθες καὶ παράδοξον, τὸ νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ ἀνασταίνη τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ τὸν ἀνασταίνη τοιουτοτρόπως. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Πέτρος ἐπετιμήθη, ἐπειδή, χωρὶς τίποτε νὰ γνωρίζη περὶ τῆς Ἀναστάσεως, ἔλεγεν· «Ἵλεώς σοι»[28]. Καὶ οὔτε ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυψεν αὐτὸ σαφῶς εἰς τοὺς μαθητάς του, προτοῦ συμβῇ τὸ γεγονός, διὰ νὰ μὴ σκανδαλισθοῦν ἐξ ἀρχῆς καὶ κλονισθῇ ἀνεπανορθώτως ἡ εἰς Αὐτὸν πίστις των, δυσπιστοῦντες καὶ ἀμφιβάλλοντες ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι τὸ λεγόμενον ἦταν πολὺ παράδοξον καὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη γνωρίσει καλὰ ποῖος εἶναι Αὐτός, ποὺ εἶχαν ἐνώπιόν των. Διότι αὐτά, ποὺ ἀποδεικνύονται σαφῶς ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, κανεὶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀμφισβητήση, αὐτά, ὅμως, ποὺ λέγονται μὲ λόγους, εἶναι φυσικὸν μερικοὶ νὰ ἀμφισβητοῦν. Δι' αὐτὸ ἐξ ἀρχῆς ἄφησε τὸν λόγον αὐτὸν συγκεκαλυμμένον. Ὅταν δὲ διὰ τῆς δοκιμασίας ἐπραγματοποίησε τὰ λεχθέντα, τότε ἀκριβῶς ἔδωσε καὶ τὴν δύναμιν τῆς καταναήσεως τῶν

28. Ματθ. 16, 22. Τὸ νόημα τῆς φράσεως εἶναι: Ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ αὐτό. Τὸν ἀπέτρεπεν ἀπὸ τὸ πάθος, δι' αὐτὸ καὶ ἐπετιμήθη ὁ Πέτρος ἀπὸ τὸν Χριστόν.

λόγων καὶ τόσην χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὥστε ὅλα μαζὶ νὰ τὰ ἀντιληφθοῦν. Διότι λέγει· «Ἐκεῖνος[29] θὰ σᾶς ὑπενθυμίση ὅλα»[30].

Διότι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι εἰς μίαν νύκτα μόνον ἀπέβαλαν τὸν πρὸς Αὐτὸν σεβασμὸν καὶ ἔφυγαν καὶ ἔλεγαν ὅτι δὲν ἤθελαν οὔτε νὰ τὸν ἰδοῦν, διόλου βέβαια δὲν θὰ ἐμνημόνευαν τὰ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μετ' Αὐτοῦ ἐπικοινωνίας λεχθέντα καὶ πραχθέντα, ἂν δὲν ἐτύγχαναν τῆς πλουσίως χορηγηθείσης χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο, λέγει, νὰ πληροφορηθοῦν αὐτὰ ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ποία ἀνάγκη ὑπῆρχε νὰ συναναστραφοῦν τὸν Χριστόν, ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ μὴ ἐννοήσουν τὰ λεγόμενά του; Διότι δὲν ἐδίδασκε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἁπλῶς τοὺς ὑπενθύμιζε ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα προηγηθεὶς ὁ Χριστὸς τοὺς εἶπεν. Δὲν συντελεῖ δὲ ὀλίγον εἰς τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ ἡ ἐπαναφορὰ εἰς τὴν μνήμην τῶν πρὸς αὐτοὺς λεχθέντων. Διότι ἀπὸ τὸν Θεὸν τοὺς ἐδόθη κατ' ἀρχὰς ἡ τόσον πλουσία καὶ ἄφθονος χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἔπειτα, ὅμως, διὰ τῆς ἀρετῆς των ἐκράτησαν τὴν δοθεῖσαν αὐτὴν δωρεάν. Διότι ἐπέδειξαν βίον λαμπρὸν καὶ μεγάλην σύνεσιν καὶ κατέβαλαν πολλοὺς κόπους καὶ περιεφρόνησαν μὲν τὴν παροῦσαν ζωήν, δὲν ἔδωσαν δὲ καμμίαν σημασίαν εἰς τὰ ἀνθρώπινα, ἀλλ' ἀνώτεροι ὅλων αὐτῶν καὶ σὰν ἐλεύθεροι ἀετοί, ποὺ πετοῦν ὑψηλά, μὲ τὰ ἔργα τους ἐπέταξαν πρὸς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν καὶ δι' αὐτῶν ἐκέρδισαν τὴν ἀνέκφραστον χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτούς, λοιπόν, πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ μιμηθοῦμε καὶ νὰ μὴ σβήσωμε τὰς λαμπάδας τοῦ θείου φωτισμοῦ, ἀλλὰ νὰ τὰς διατηρήσωμεν διὰ τῆς ἐλεημοσύνης ἀκτινοβολούσας. Αὐτοῦ τοῦ πυρὸς τὸ φῶς τοιουτοτρόπως διατηρεῖται. Ἂς συγκεντρώσωμεν, λοιπόν, τὸ ἔλαιον εἰς ἀγγεῖα, ὅσον εὑρισκόμεθα εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προμηθευθῶμεν αὐτό, ὅταν ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, οὔτε ἠμποροῦμε νὰ λάβωμεν αὐτὸ ἀπὸ ἀλλοῦ, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸ χέρι τῶν πτωχῶν. Ἂς συλλέξωμεν, λοιπόν, ἤδη ἀπ' ἐδῶ ἄφθονον ἔλαιον, ἐὰν βέβαια θέλωμεν νὰ εἰσέλθωμεν μαζὶ μὲ τὸν νυμφίον. Διότι, διαφορετικά, θὰ μείνωμεν κατ' ἀνάγκην ἔξω τοῦ νυμφῶνος. Διότι εἶναι ἀδύνατον, τελείως ἀδύνατον, νὰ περάσωμεν τὰ πρόθυρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ χωρὶς τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, ἔστω καὶ ἂν μύρια ἄλλα ἀγαθὰ ἐπιτύχωμεν εἰς τὴν ζωήν μας. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἂς ἀσκῶμεν μεγάλως τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης, ὥστε νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρρητα ἀγαθά, τὰ ὁποῖα εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος πάντοτε, καὶ τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

29. Ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.
30. Ἰωάν. 14, 26.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΔ' (24)

('Ιωάν. β', 23 - γ', 4)

«Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν» ('Ιωάν. 2, 23).

α'*. Ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἄλλοι μὲν ἦσαν προσκεκολλημένοι εἰς τὴν πλάνην, ἄλλοι δὲ συνεκρατοῦντο εἰς τὴν ἀλήθειαν. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν μερικοί, ἀφοῦ δι' ὀλίγον συνεκρατοῦντο εἰς αὐτήν, ἔπειτα πάλιν ἀπεμακρύνοντο αὐτῆς. Αὐτοὺς ἀκριβῶς καὶ ὁ Χριστὸς ὑπαινισσόμενος, τοὺς παρέβαλε[1] πρὸς σπέρματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔπεσαν εἰς τὸ βάθος τοῦ ἐδάφους,

* Ἄλλοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστόν, παρακινηθέντες εἰς ταῦτο ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του, ἄλλοι ἐπίστευσαν, παρακινηθέντες ἀπὸ τὰ θαύματα. Οἱ πρῶτοι ἦσαν πιστότεροι καὶ γνησιώτεροι τῶν δευτέρων, οἱ ὁποῖοι «παχύτεροι» καθὼς ἦσαν ἐπεζήτουν θαυμαστὰ γεγονότα διὰ νὰ πιστεύσουν. Εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς ὁ Χριστὸς «οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτόν». Ἀκολούθως, ἐκθέτει τὰ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Νικοδήμου, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπίσκεψίν του αὐτὴν ἐπραγματοποίησε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, διότι ἐφοβεῖτο νὰ μεταβῇ πρὸς συνάντησιν τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Εἰς τὴν δευτέραν παράγραφον ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος παρατηρεῖ, ὅτι ὁ Νικόδημος μὲ ὅσα ἔλεγεν ἐφαίνετο ὅτι τὸν Χριστὸν ἐθεώρει ψιλὸν ἄνθρωπον. Ὁ Χριστὸς δὲν τὸν ἐπέπληξε δι' αὐτὸ ἐπειδὴ ὁ σκοπός του ἦτο νὰ δείξῃ εἰς τὸν Νικόδημον, ὅτι δὲν ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸν Πατέρα, πρᾶγμα διὰ τὸ ὁποῖον κατηγορεῖτο. Αὐτὸ προεῖχε.

1. Εἰς τὴν γνωστὴν παραβολὴν τοῦ Σπορέως.

ἀλλ' εἶχαν τὰς ρίζας των ὑπεράνω τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς. Αὐτοί, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, καταστρέφονται πολὺ γρήγορα. Αὐτοὺς μᾶς παρουσίασεν ἐδῶ καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια· «Καὶ ἐνῷ ἦτο ἐν Ἱεροσολύμοις κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, βλέποντες αὐτοῦ τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἔκαμνεν. Αὐτὸς δὲ δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτούς»[2]. Αὐτοὶ δὲ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς ἦσαν ἀκριβέστεροι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευσαν εἰς Αὐτὸν μόνον παρακινούμενοι ἀπὸ τὰ θαύματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν. Διότι ἄλλους μέν, οἱ ὁποῖοι ἦσαν παχύτεροι εἰς τὴν σκέψιν, τοὺς προσείλκυον τὰ θαύματα, ἄλλους δέ, οἱ ὁποῖοι ἦσαν λογικώτεροι, τοὺς προσείλκυον αἱ προφητεῖαι τοῦ Κυρίου καὶ αἱ διδασκαλίαι.

Ὅσοι, λοιπόν, ἔγιναν μαθηταί του, παρακινούμενοι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν, αὐτοὶ ἦσαν σταθερότεροι ἀπὸ τοὺς πιστεύσαντας ἐξ αἰτίας τῶν θαυμάτων. Αὐτοὺς καὶ ὁ Χριστὸς ἐμακάριζε, διὰ τῶν ἑξῆς· «Μακάριοι ὅσοι δὲν εἶδον καὶ ἐπίστευσαν»[3]. Ἀλλ' ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦσαν μεταξὺ τῶν γνησίων μαθητῶν του, φανερώνει καὶ ἡ συνέχεια· «Διότι αὐτός, λέγει, ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτούς». Διατί; «Διότι ἐγνώριζεν ὅλους καὶ διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην διὰ νὰ μαρτυρήσῃ κάποιος περὶ τοῦ ἀνθρώπου, ἐπειδὴ αὐτὸς ἐγνώριζε τί ἦτο ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου»[4]. Αὐτὸ δὲ σημαίνει τὸ ἑξῆς· «Δὲν ἔδιδε σημασίαν εἰς τὰ ἀπ' ἔξω ἀκουόμενα λόγια, ἐφ' ὅσον ἐγνώριζε καλὰ αὐτὲς τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἦταν μέσα εἰς τὴν σκέψιν των. Καὶ γνωρίζων καλὰ τὸν πρόσκαιρον ἐνθουσιασμόν τους, δὲν τοὺς ἐθεώρει μαθητὰς

2. Ἰωάν. 2, 23 καὶ 24.
3. Ἰωάν. 20, 29.
4. Ἰωάν. 2, 24 καὶ 25.

του σταθεροὺς καὶ ὡλοκληρωμένους, δὲν ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτοὺς ὅλην τὴν διδασκαλίαν του, ὅπως εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἤδη γίνει ἀσφαλῶς πιστοὶ μαθηταί του». Ἡ γνῶσις δὲ τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων εἶναι τοῦ Θεοῦ μόνον, ὁ ὁποῖος καὶ μόνος ἔπλασε τὰς καρδίας αὐτῶν[5]. Διότι λέγει· «Σὺ γνωρίζεις καὶ κανεὶς ἄλλος τὰς καρδίας»[6]. Δὲν ἐχρειάζετο μάρτυρας, διὰ νὰ μάθῃ τὴν σκέψιν τῶν πλασμάτων του, δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐνεπιστεύετο τὸν πρόσκαιρον ἐνθουσιασμόν τους. Διότι οἱ μὲν ἄνθρωποι, χωρὶς νὰ γνωρίζουν, οὔτε τὰ παρόντα, οὔτε τὰ μέλλοντα, πολλὲς φορὲς καὶ εἰς τοὺς κακῶς διακειμένους και εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μετ' ὀλίγον θὰ τοὺς ἐγκαταλείψουν καὶ λέγουν καὶ παραδίδουν τὰ πάντα, χωρὶς καμμίαν ἐπιφύλαξιν. Ὁ Χριστός, ὅμως, δὲν ἐνεργεῖ παρομοίως. Διότι γνωρίζει τὰ μυστικά των καὶ τὰ γνωρίζει ὅλα μὲ κάθε ἀκρίβειαν.

Τέτοιοι ὑπάρχουν καὶ σήμερον πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν μὲν τὸ ὄνομα τῆς πίστεώς των, εἰς τὴν πραγματικότητα, ὅμως, εἶναι εὔπιστοι καὶ ἀσταθεῖς. Δι' αὐτό, οὔτε σήμερον ὁ Χριστὸς ἐμπιστεύεται τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἀποκρύπτει. Ὅπως, δηλαδή, κάμνομεν ἡμεῖς ὄχι μὲ τοὺς ἁπλῶς φίλους μας, ἀλλὰ μὲ τοὺς γνησίους καὶ σταθεροὺς φίλους μας, τοὺς ὁποίους ἐμπιστευόμεθα ἀνεπιφυλάκτως, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Θεός. Ἄκουσε, λοιπόν, τί λέγει ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του· «Δὲν σᾶς λέγω πλέον δούλους, διότι σεῖς εἶσθε φίλοι μου»[7]. Ἀπὸ ποῦ καὶ διατί; «Διότι ὅλα, ὅσα ἤκουσα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, σᾶς τὰ ἀπεκάλυψα»[8]. Δι' αὐτὸ οὔτε εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ζητοῦσαν

5. Ψαλμ. 32, 15.
6. Γ' Βασιλ. 8, 39.
7. Ἰωάν. 15, 14 καὶ 15.
8. Ἰωάν. 15, 15.

ἔκτακτα σημεῖα, ἔδιδε, διότι τοῦ ζητοῦσαν τὰ σημεῖα μὲ σκοπὸν νὰ τὸν δοκιμάσουν. Ἄρα, λοιπόν, ἡ ἀπαίτησις νὰ δίδωνται θαύματα εἶναι γνώρισμα ἀσταθῶν περὶ τὴν πίστιν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι πρὸς δοκιμασίαν τὰ ἐζήτησαν καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον διὰ τὸν ἴδιον λόγον τὰ ζητοῦν. Διότι καὶ σήμερον ὑπάρχουν οἱ ζητοῦντες θαύματα καὶ λέγοντες· «Διατί δὲν γίνονται καὶ σήμερον θαύματα»; Διότι, ἐὰν εἶσαι πιστός, ὅπως πρέπει νὰ εἶσαι, καὶ ἀγαπᾷς τὸν Χριστόν, ὅπως πρέπει νὰ τὸν ἀγαπᾷς, δὲν ἔχεις ἀνάγκην θαυμάτων. Διότι αὐτὰ δίδονται διὰ τοὺς ἀπίστους. Πῶς, λοιπόν, λέγει, δὲν ἐδόθησαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Κατ' ἀρχὴν ἐδόθησαν θαύματα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐάν, ὅμως, ὑπάρχουν καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν τοὺς ἐδόθησαν, τοῦτο συνέβη, διότι δὲν τὰ ἐζήτησαν, προκειμένου νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν, ἀλλὰ μὲ τὸν ἀπώτερον σκοπὸν νὰ ἐπιβεβαιώσουν περισσότερον τὴν κακίαν τους.

«Καὶ ἦτο κάποιος ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος ὀνομαζόμενος, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. Οὗτος ἦλθε πρὸς αὐτὸν διὰ νυκτός»[9]. Αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ Εὐαγγελίου ἀναφέρεται ὡς ὑποστηρίζων τὸν Χριστόν. Διότι λέγει· «Ὁ νόμος μας δὲν κρίνει κανένα, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἀκούσῃ»[10]. Μὲ τὴν παρατήρησίν του αὐτὴν δυσαρεστοῦνται καὶ οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες· «Ἐρεύνησε καὶ ἴδε ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας δὲν ἠγέρθη»[11]. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Σταύρωσιν ἐφρόντισε πάρα πολὺ διὰ τὴν ταφὴν τοῦ σώματος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. Διότι ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστής· «ἦλθε καὶ ὁ Νικόδημος, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει πρὸς τὸν Ἰησοῦν διὰ νυ-

9. Ἰωάν. 3, 1.
10. Ἰωάν. 7, 51.
11. Ἰωάν. 7, 52

κτός, φέρων μῖγμα μύρου καὶ ἀλόης ἕως ἑκατὸν λίτρας»[12]. Καὶ ἐδῶ, λοιπόν, διέκειτο μὲν συμπαθῶς πρὸς τὸν Χριστόν, ὄχι ὅμως ὅπως ἔπρεπε, οὔτε εἶχε περὶ Αὐτοῦ τὴν ἁρμόζουσαν ἰδέαν, ἀλλὰ κατείχετο ἀκόμη ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀδυναμίαν. Δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐπεσκέφθη νύκτα, φοβηθεὶς νὰ πράξῃ τοῦτο κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἡμέρας.

Ἀλλ' ὁ φιλάνθρωπος Θεός, παρ' ὅλον τοῦτο, δὲν τὸν ἀπώθησε, οὔτε τὸν ἐπέπληξε, οὔτε τὸν ἐστέρησε τῆς διδασκαλίας του, ἀντιθέτως, μάλιστα, συνεζήτησε μαζί του μὲ πολλὴν ἐπιείκειαν καὶ τοῦ ἀπεκάλυψε πάρα πολὺ ὑψηλὰ διδάγματα, κατὰ τρόπον αἰνιγματικὸν βέβαια, ἀλλ' ὁπωσδήποτε προέβη εἰς ἀποκάλυψιν αὐτῶν, ἔστω καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου. Διότι ὁ Νικόδημος ἦταν πολὺ περισσότερον ἄξιος συγγνώμης ἀπὸ αὐτούς, ποὺ τοῦ ζητοῦσαν τὰ ἴδια, παρακινούμενοι ἀπὸ κακίαν. Διότι ἐκεῖνοι μὲν οὔτε κἂν ἦσαν ἄξιοι ἀπολογίας, ἐνῷ αὐτός, παρ' ὅλον ποὺ ἦταν ὁμοίως ὑπεύθυνος κατηγορίας, ἐν τούτοις ὄχι τόσον μεγάλης. Πῶς, λοιπόν, ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲν ἀνέφερε κάτι τέτοιο περὶ αὐτοῦ; Εἶπε, βέβαια, εἰς ἄλλον τόπον, ὅτι «καὶ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν· ἐξ αἰτίας ὅμως τῶν Ἰουδαίων δὲν ὡμολόγουν αὐτόν, διὰ νὰ μὴ γίνουν ἀποσυνάγωγοι»[13], ἐδῶ, ὅμως, ὑπηνίχθη τοῦτο σαφῶς μὲ τὸ νὰ ἀναφέρῃ ὅτι τὸν ἐπεσκέφθη νύκτα. Τί, λοιπόν, εἶπεν αὐτός; «Ραββί, ξεύρομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἦλθες διδάσκαλος· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ κάμνῃ τὰ σημεῖα ταῦτα, τὰ ὁποῖα σὺ κάμνεις, ἐὰν δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ»[14].

β'. Ἀκόμη πρὸς τὰ κάτω στρέφεται ὁ Νικόδημος,

12. Ἰωάν. 19, 39.
13. Ἰωάν. 12 ,42.
14. Ἰωάν. 3, 2.

ἀκόμη τὸν θεωρεῖ ἄνθρωπον καὶ σὰν νὰ εἶναι ἁπλῶς προφήτης συζητεῖ μαζί του, τίποτε μεγάλο δὲν φαντάζεται ἀπὸ τὰ ἀποδεικτικὰ τῆς Θεότητός του σημεῖα. «Ξεύρομεν, λέγει, ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἦλθες διδάσκαλος». Τί, λοιπόν, ἔρχεσαι νύκτα καὶ κρυφὰ πρὸς τὸν διδάσκοντα τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ; Πρὸς Ἐκεῖνον, ποὺ ἦλθεν ἀπ' ἐκεῖ; Διατί δὲν συζητεῖς μαζί του μὲ παρρησίαν; Ἀλλ' οὔτε αὐτὸ τοῦ παρετήρησεν ὁ Ἰησοῦς, οὔτε τὸν ἐπέπληξε. Λέγει· «κάλαμον συντετριμμένον δὲν θὰ συντρίψῃ καὶ φυτίλι καπνίζον δὲν θὰ σβήσῃ»[15]. Καὶ ὁ ἴδιος πάλιν· «Δὲν θὰ φιλονικήσῃ, λέγει, οὔτε θὰ κραυγάσῃ»[16], καὶ πάλιν· «Δὲν ἦλθα, διὰ νὰ κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσω τὸν κόσμον»[17]. «Οὐδεὶς δύναται νὰ κάμνῃ ταῦτα τὰ σημεῖα, ἐὰν δὲν εἶναι ὁ Θεὸς μετ' αὐτοῦ». Ἐκεῖνος, λοιπόν, ἀκόμη ὡμιλοῦσεν ὅπως οἱ αἱρετικοί, διότι ἔλεγεν ὅτι, ὅσα ἔπραττε, τὰ ἔπραττε καθοδηγούμενος καὶ ἔχων ἀνάγκην τῆς βοηθείας ἄλλων. Τί, λοιπόν, εἶπεν ὁ Χριστός; Κύτταξε μὲ πόσην συγκατάβασιν τοῦ συμπεριεφέρθη. Ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν τοῦ εἶπε «δὲν ἔχω ἀνάγκην τῆς βοηθείας ἄλλων», ἀλλὰ «πράττω τὰ πάντα μὲ ἐξουσίαν· καὶ διότι εἶμαι γνήσιος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔχω τὴν ἰδίαν μὲ τὸν Πατέρα δύναμιν», ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀπέφυγε τοῦτο προηγουμένως, ἐπειδὴ ὁ ἀκούων δὲν διέκειτο συμπαθῶς πρὸς τὴν ἀλήθειαν αὐτήν.

Διότι αὐτό, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον λέγω πάντοτε, αὐτὸ θὰ εἰπῶ καὶ τώρα, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προεῖχε διὰ τὸν Χριστὸν δὲν ἦταν τόσον ἡ ἀποκάλυψις τῆς ἀξίας του, ὅσον ἡ πίστις ὅτι τίποτε ἀπολύτως δὲν ἔπραττε ἀντιθέτως πρὸς τὸν Πατέρα. Δι' αὐτὸ πολλὲς φορὲς εἰς τοὺς

15. Ματθ. 12, 20 καὶ Ἡσ. 42, 3.
16. Ματθ. 12, 19.
17. Ἰωάν. 12, 47.

λόγους του ἐμφανίζεται μέτριος, ἐνῷ εἰς τὰς πράξεις του δὲν εἶναι ἔτσι. Διότι ὅταν θαυματουργῇ, ἐνεργεῖ τὰ πάντα μὲ ἐξουσίαν, λέγων· «Θέλω καθαρίσθητι»[18]. «Τὸ κοράσιον, ἔγειρου»[19]. «Ἔκτεινον τὴν χεῖρα»[20]. «Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι»[21]. Σιώπα, πεφίμωσο»[22]. «Ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου»[23]. «Σοὶ λέγω, τὸ πονηρὸν δαιμόνιον, ἔξελθε ἀπ᾽ αὐτοῦ»[24]. «Γενηθήτω σοι ὡς θέλεις»[25]. «Ἄν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε· ὅτι ὁ Κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει»[26]. «Σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ»[27]. «Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· Οὐ φονεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει»[28]. «Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων»[29]. Καὶ παντοῦ βλέπομεν τὴν μεγάλην του αὐθεντίαν. Διότι εἰς μὲν τὰς πράξεις του δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ παρατηρήσῃ κανεὶς τίποτε καὶ νὰ ἐπιρρίψῃ ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην μομφὴν —πῶς ἄλλωστε; διότι ἐὰν μὲν τὰ λεγόμενά του δὲν ἀπεδεικνύοντο ἀληθῆ καὶ δὲν συνέβαινον, ὅπως διέτασσε, θὰ ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξῃ κανεὶς ἀπὸ αὐτούς, ὅτι τὰ διατασσόμενα ἦσαν φαντασιοκοπήματα, ὡς προερχόμενα ἀπὸ παραλογισμόν, ἐπειδή, ὅμως, ὅ,τι διέτασσεν ἐπραγματοποιεῖτο, αὐτὴ

18. Μάρκ. 1, 41
19. Μάρκ. 5, 41.
20. Ματθ. 12, 13.
21. Ματθ. 9, 5.
22. Μάρκ. 4, 39.
23. Μάρκ. 2, 11.
24. Μάρκ. 5, 8
25. Ματθ. 15, 28.
26. Μάρκ. 11, 3.
27. Λουκ. 23, 43.
28. Ματθ. 5, 21 καὶ 22.
29. Ματθ. 4, 19.

αὐτὴ ἡ πραγματικότης τοὺς ἔκλεινε ἀσυζητητὶ καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των τὰ στόματα εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ εἰποῦν τίποτε ἀπολύτως— εἰς δὲ τοὺς λόγους του ἠμποροῦσαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδείας των νὰ ἀποδώσουν εἰς Αὐτὸν πολλὲς φορὲς παραλογισμόν.

Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον συνέβη καὶ μὲ τὸν Νικόδημον ἐδῶ, φανερὰ μὲν καὶ ξεκάθαρα δὲν εἶπε τίποτε, μὲ τρόπον δὲ αἰνιγματικὸν τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὴν ταπεινότητα, μὲ τὸ νὰ τὸν διδάξῃ ὅτι εἶναι αὐτάρκης εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν θαυμάτων. Διότι τέλειον τὸν ἐγέννησεν ὁ Πατὴρ καὶ αὐτάρκη καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν παραμικρὰν ἀτέλειαν. Ἀλλ᾽ ἂς ἴδωμεν πῶς τὸ ἐπέτυχεν αὐτό. Εἶπεν ἐκεῖνος· «Ραββί, ξεύρομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἦλθες διδάσκαλος καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ κάμνῃ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα σὺ κάμνεις, ἐὰν δὲν εἶναι μετ᾽ αὐτοῦ ὁ Θεός». Ἐνόμισεν ὅτι εἶχεν εἰπῆ ὑψηλὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀληθείας, μὲ αὐτὰ ποὺ εἶπε. Τί, λοιπόν, ἀπήντησεν ὁ Χριστός; Τοῦ ἀπεκάλυψεν, ὅτι οὔτε εἰς τὰ πρόθυρα τῆς προσηκούσης γνώσεως δὲν ἔφθασεν, οὔτε εἰς τὰ προπύλαια δὲν ἐστάθη, ἀλλ᾽ ἔξω ἀπὸ τὸ ἀνάκτορον πλανᾶται ἀκόμη καὶ αὐτὸς καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποστηρίξῃ παρόμοια καὶ δὲν ἐπλησίασε κἂν εἰς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἔχει περὶ τοῦ Μονογενοῦς αὐτὴν τὴν γνώμην. Τί τοῦ ἀπήντησε, λοιπόν; «Ἀληθῶς, ἀληθῶς, σοῦ λέγω, ὅτι, ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεὶς ἄνωθεν, δὲν δύναται νὰ ἴδῃ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[30], δηλαδή, «ἐὰν σὺ δὲν γεννηθῇς ἄνωθεν καὶ παραλάβῃς τὴν ἀκρίβειαν τῶν δογμάτων, πλανᾶσαι κάπου ἔξω καὶ εἶσαι μακρὰν τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν».

Ἀλλὰ δὲν τοῦ ὡμίλησε μὲ τόσην σαφήνειαν. Ἐπὶ πλέον, δὲν ἀπηυθύνθη πρὸς αὐτὸν φανερά, ἀλλ᾽ ὡμίλη-

30. Ἰωάν. 3, 3.

σεν ἀορίστως, διὰ νὰ κάμῃ τὸν λόγον ἄνετον καὶ συνεπῶς εὔκολα ἀποδεκτόν. Εἶπε, δηλαδή· «Ἐὰν κανεὶς δὲν γεννηθῇ», τὸ ὁποῖον σημαίνει σχεδὸν ὅτι, «εἴτε σύ, εἴτε ὁποιοσδήποτε ἄλλος, διατηρεῖ περὶ ἐμοῦ παρομοίας ἀντιλήψεις, εὑρίσκεται ὁπωσδήποτε ἔξω ἀπὸ τὴν βασιλείαν». Ἐπειδή, ἐὰν δὲν ἔλεγεν αὐτά, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ ἐκφράσῃ αὐτὸ ἀκριβῶς, τότε ἡ ἀπάντησις πρὸς τὰ λεχθέντα δὲν ἦταν ἡ ἁρμόζουσα. Ἐάν, λοιπόν, ἤκουον αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι, θὰ τὸν ἐγκατέλειπον χλευάζοντες. Ὁ Νικόδημος, ὅμως, καὶ εἰς αὐτὸ ἔδειξε τὴν φιλομάθειάν του. Διότι δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ σὲ πολλὰ μέρη ἀσαφῶς, διὰ νὰ κεντρίσῃ τοὺς ἀκούοντας, ὥστε νὰ προσέξουν ἰδιαιτέρως τὴν ἐρώτησιν καὶ διὰ νὰ τοὺς κάμῃ περισσότερον προσεκτικούς. Διότι πολλὲς φορὲς αὐτό, ποὺ λέγεται μὲ κάθε σαφήνειαν, διαφεύγει εὔκολα τῆς προσοχῆς τοῦ ἀκροατοῦ, ἐνῷ τὸ ἀσαφὲς τὸν κάμνει περισσότερον περίεργον καὶ σπουδαῖον.

Αὐτὸ δέ, ποὺ λέγει, σημαίνει τὸ ἀκόλουθον· «Ἐὰν δὲν γεννηθῇς ἄνωθεν, ἐὰν δὲν μετάσχῃς τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας, δὲν ἠμπορεῖς νὰ λάβῃς περὶ ἐμοῦ τὴν προσήκουσαν ἀντίληψιν· διότι αὐτὴ ἡ ἀντίληψις (ἐννοεῖ ποὺ ἔχεις τώρα) δὲν εἶναι πνευματική, ἀλλὰ ψυχική»[30α]. Ἀλλ' ἀποφεύγων νὰ τὸν στενοχωρήσῃ, δὲν εἶπε μὲν τίποτε τέτοιο εἰς αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐξέθεσε τὰ ἰδικά του καὶ ὡμίλησεν ὅσον ἠμποροῦσε, ἀνυψώνει δὲ αὐτόν, χωρὶς καθόλου νὰ τὸ καταλάβῃ, εἰς τὴν ἀνωτέραν γνῶσιν, διὰ τῶν ἑξῆς· «Ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεὶς ἄνωθεν». Τὸ «ἄνωθεν» ἐδῶ, ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται, ὅτι σημαίνει «ἀπὸ τὸν οὐρανόν», ἄλλοι δὲ «ἐξ ἀρχῆς». Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐγεννήθη τοιουτοτρόπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδῃ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, εἶπε, δεικνύων ἐδῶ τὸν ἑαυτόν του καὶ καθιστῶν φανερὸν ὅτι δὲν εἶναι τοῦτο μόνον τὸ βλεπόμενον, ἀλλὰ μᾶς χρειάζονται ἄλλα μάτια, διὰ νὰ ἴδωμεν τὸν Χριστόν.

30α. Πρβλ. Ἰακ. 3, 15.

Αὐτά, ἀφοῦ ἤκουσεν ὁ Νικόδημος, εἶπε· «Πῶς δύναται ἄνθρωπος νὰ γεννηθῇ, ἐνῶ εἶναι γέρων;»[31]. Τὸν ἀποκαλεῖς Ρ α β β ὶ[32] καὶ τοῦ λέγεις ὅτι ἔχει ἔλθει ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ δὲν δέχεσαι τὰ λεγόμενά του, ἀλλ' ἀπευθύνεις πρὸς τὸν Διδάσκαλον τὴν λέξιν αὐτήν, ἡ ὁποία φέρει πολλὴν ἀναστάτωσιν καὶ δημιουργεῖ πολλὰ προβλήματα; Διότι ἡ λέξις «πῶς» ἐκφράζει ἀπορίαν, ἡ ὁποία δὲν χαρακτηρίζει ἀνθρώπους πολὺ σταθεροὺς εἰς τὴν πίστιν, ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἀκόμη εἶναι δεμένοι μὲ τὴν γῆν[33]. Διότι καὶ ἡ Σάρρα[34] δι' αὐτὸ ἐγέλασεν, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶπε τὴν λέξιν «πῶς». Καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν πίστιν, ἐπειδὴ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐζήτησαν.

γ'*. Ἔτσι καὶ οἱ αἱρετικοὶ παραμένουν ἀμετακίνητοι εἰς τὴν αἵρεσίν των, ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι ἐπιζητοῦν εἰς πολλὰ ζητήματα τὸ «πῶς». Ἄλλοι μὲν λέγουν· «Πῶς ἐσαρκώθη;», ἄλλοι δέ· «Πῶς ἐγεννήθη;» καὶ ὑποβάλ-

31. Ἰωάν. 3, 4.

32. Σημαίνει: Διδάσκαλος. Ἀπεδίδετο, ὡς τιμητικὸς τίτλος, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κυρίου, εἰς τοὺς ἀποφοίτους τῶν ραββινικῶν σχολῶν.

33. Τὰ διαφέροντα τοῦ κόσμου εἶναι πολὺ ἰσχυρὰ ἀκόμη καὶ τοὺς ἐμποδίζουν νὰ ἀ ν υ ψ ω θ ο ῦ ν πνευματικῶς.

34. Ὑπαινίσσεται τὴν ὀλιγοπιστίαν τῆς Σάρρας, τῆς συζύγου τοῦ Ἀβραάμ, ἡ ὁποία «ἐγέλασε... ἐν ἑαυτῇ», ὅταν ἔμαθεν ὅτι εἰς μεγάλην ἡλικίαν θὰ ἀποκτήσῃ τέκνον (πρβλ. Γεν. 18, 9-15).

* Τὸ θέμα ἠθικόν. Ἡ περιέργεια πρέπει νὰ ἔχῃ μέτρον. Δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ τὰ ὅρια τοῦ δυνατοῦ, διότι τότε καταντᾷ ὕβρις. Ὁ χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ζητῇ περιέργως νὰ μάθῃ τὰ ὑπερβαίνοντα τὰς δυνάμεις του, ὅπως, πῶς ἐγεννήθη ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς κ.ἄ. Πρέπει μᾶλλον νὰ προσπαθῇ πάντοτε νὰ ζῇ βίον

λουν εἰς ἀνεπίτρεπτον ἔλεγχον τὴν ἄπειρον ἐκείνην θείαν οὐσίαν μὲ τὸν ἀσθενῆ τους λογισμόν. Αὐτά, λοιπόν, ἔχοντες ὑπ' ὄψει μας, πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἄκαιρον αὐτὴν πολυπραγμοσύνην. Διότι αὐτοὶ ποὺ ἀναζητοῦν αὐτά, οὔτε τὸ «πῶς» θὰ μάθουν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίστιν θὰ ἐκπέσουν. Δι' αὐτό, λοιπόν, καὶ αὐτὸς ἀπόρησε καὶ ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. Καὶ διότι ἀντελήφθη ἀσφαλῶς, ὅτι τὸ λεγόμενον ἀπηυθύνετο καὶ πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐθορυβήθη καὶ τὸν κατέλαβεν ἴλιγγος καὶ εὑρέθη εἰς ἀμηχανίαν, διότι, ἐνῶ ἦλθε νὰ τὸν συναντήσῃ σὰν ἄνθρωπον, ἤκουσε σπουδαιότερα ἀπ' ὅ,τι ἠμποροῦσε νὰ ἀκούσῃ ἀπὸ ἄνθρωπον καὶ τὰ ὁποῖα κανεὶς ποτὲ δὲν ἤκουσε. Καὶ ἀνῆλθε μὲν κατ' ἀρχὴν πρὸς τὸ ὕψος τῶν λεγομένων, ἐσκοτίσθη. ὅμως, καὶ δὲν ἐστάθη ἐκεῖ, ἀλλὰ περιεφέρετο παντοῦ συνεχῶς καὶ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν πίστιν.

Δι' αὐτὸ καὶ ἐπέμενε νὰ παρασκευάζῃ τὸ ἀδύνατον, ὥστε νὰ τὸν διεγείρῃ εἰς σαφεστέραν διδασκαλίαν. Διότι λέγει· «μήπως ἠμπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του καὶ νὰ γεννηθῇ;»[35]. Βλέπετε πῶς λέγει κανεὶς πράγματα καταγέλαστα καὶ φαίνεται σὰν νὰ εἶναι μεθυσμένος καὶ φλύαρος, ὅταν ἐμπιστεύεται εἰς τὴν ἰδικήν του λογικὴν τὰ πνευματικά, ὅταν περιεργάζεται τὰ λεχθέντα παρὰ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὴν ἰδικήν του ἀντίληψιν καὶ δὲν δέχεται τὴν συγκατάθεσιν τῆς πίστεως; Ἄκουσε διὰ τὴν πνευματικὴν γέννησιν καὶ δὲν τὴν ἐνόησεν ὡς πνευματικήν, ἀλλὰ κατέβασε χαμηλά, εἰς τὴν εὐτέλειαν τοῦ σώματος τὴν ὑψηλὴν ἐκείνην ἀποκάλυψιν καὶ ἐστήριξεν εἰς

καθαρὸν καὶ νὰ ἀσκῇ εὑρέως τὴν ἀρετὴν τῆς ἐλεημοσύνης. Μὲ τὰς σκέψεις αὐτὰς κλείεται ἡ ὁμιλία αὐτή.

35. Ἰωάν. 3, 4.

τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τὴν τόσον μεγάλην ἐκείνην ἀλήθειαν. Δι' αὐτὸ καὶ πλάθει παραλογισμοὺς καὶ ἀπορίας καταγελάστους.

Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε ὅτι· «Ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος δὲν δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος»[36]. Ἀλλ' ὅμως καὶ τότε διετήρησε τὸν σεβασμόν του πρὸς τὸν Χριστόν. Διότι δὲν εἰρωνεύθη τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλ' ἐσιώπησε, νομίζων τὸ πρᾶγμα ἀδύνατον καὶ τελείως ἀκατόρθωτον. Διότι δύο ἦσαν τὰ ἀκατανόητα εἰς αὐτόν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ αὐτοῦ τοῦ εἴδους γέννησις καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Διότι οὔτε κἂν τὸ ὄνομα τῆς Βασιλείας αὐτῆς εἶχεν ἀκουσθῇ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων μέχρι τότε, οὔτε εἶχε γίνει λόγος ποτὲ περὶ τῆς γεννήσεως αὐτῆς. Ἀλλ' ἐστάθη προηγουμένως εἰς τὸ πρῶτον, μὲ τὸ ὁποῖον μάλιστα κατετάραξε τὴν σκέψιν του.

Ἔχοντες λοιπόν, ὑπ' ὄψει μας ὅλα αὐτά, ἂς μὴ προσπαθῶμεν διὰ τῆς λογικῆς μας νὰ ἐννοήσωμεν τὰ ἀφορῶντα εἰς τὸν Θεόν. Ἂς μὴ βάλωμεν τὰ οὐράνια κάτω ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας λογικὴν ἀκολουθίαν, ἂς μὴ τὰ ὑποβάλωμεν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἀλλ' ἂς τὰ σπεπτώμεθα ὅλα μὲ εὐσέβειαν καὶ σεβασμὸν καὶ ἂς τὰ δεχώμεθα, ὅπως ἀκριβῶς τὰ εἶπαν αἱ Ἅγιαι Γραφαί. Διότι ὁ περίεργος καὶ πολυπράγμων, ἐνῷ δὲν κερδίζει τίποτε, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν εἰς τὸ ζητούμενον, θὰ ὑποστῇ καὶ τὴν ἐσχάτην τιμωρίαν. Ἄκουσες ὅτι ἐγέννησε. Πίστευσε αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ ἄκουσες. Μὴ ζητῇς τὸ πῶς, οὔτε νὰ ἀρνηθῇς ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τὴν γέννησιν. Διότι αὐτὰ τὰ πράγματα φανερώνουν ἐσχάτην ἀγνωμοσύνην.

Διότι ἐὰν αὐτός, μόλις ἄκουσε περὶ γεννήσεως, ὄχι περὶ ἐκείνης τῆς ἀπορρήτου, ἀλλ' αὐτῆς τῆς διὰ τῆς

---

36. Α' Κορινθ. 2, 14.

χάριτος τοῦ Θεοῦ πνευματικῆς ἀναγεννήσεως, ἐσκοτίσθη καὶ ἀπόρησε, ἐπειδὴ τίποτε τὸ μέγα δὲν ἐφαντάσθη, ἀλλ' ἐσκέφθη περὶ αὐτῆς κατὰ τρόπον ἀνθρώπινον καὶ ὑλικόν, αὐτοί, οἱ ὁποῖοι κατὰ τρόπον ἀνεπίτρεπτον πολυπραγμονοῦν καὶ περιεργάζονται ἐκείνην τὴν φρικωδεστάτην καὶ ὑπερβαίνουσαν πάντα λόγον καὶ νοῦν, πόσης τιμωρίας θὰ εἶναι ἄξιοι; Διότι τίποτε δὲν φέρει τόσον σκοτισμόν, ὅσον ὁ ἀνθρώπινος λογισμός, ὅταν λέγῃ τὰ πάντα, κινούμενος ἀπὸ γεώδεις σκέψεις καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ φωτίζεται ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι τὸ γεῶδες τῶν λογισμῶν ἔχει πολλὴν λάσπην. Δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ τὰ θεῖα νάματα, προκειμένου νὰ κάμωμεν τὸ καθαρὸν τοῦ λογισμοῦ νὰ πορεύεται πρὸς τὰ ἄνω καὶ νὰ ἀναμιγνύεται πρὸς τὰ ἀπ' ἐκεῖ κινούμενα ὑψηλὰ διδάγματα, ἀφοῦ προηγουμένως κατακαθίσει ἡ λάσπη του.

Αὐτὸ δὲ ἐπιτυγχάνεται, ὅταν ἔχωμεν εὐγνώμονα ψυχὴν καὶ ὅταν ζῶμεν ὀρθῶς. Διότι πράγματι εἶναι δυνατὸν καὶ ἀπὸ διεφθαρμένην ζωὴν καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ ἄκαιρον πολυπραγμοσύνην, νὰ πάθῃ σκοτισμὸν ἡ διάνοια. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε πρὸς τοὺς Κορινθίους· «Γάλα σᾶς ἐπότισα καὶ ὄχι στερεὰν τροφήν. Διότι δὲν ἠδύνασθε νὰ δεχθῆτε αὐτήν, ἀλλ' οὔτε τώρα ἀκόμη δύνασθε. Ἐπειδὴ ἀκόμη εἴσθε σαρκικοί. Διότι ἐνῷ εἶναι μεταξύ σας φθόνος καὶ ἔρις καὶ διχόνοια, δὲν εἴσθε σαρκικοί»[37]. Ἐπίσης, καὶ εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη ἠμπορεῖ νὰ προσέξῃ κανεὶς ὅτι ὁ Παῦλος εἰς αὐτὴν τὴν αἰτίαν ἀποδίδει τὰ πονηρὰ δόγματα. Διότι ἡ ἐμπαθὴς ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ἴδῃ κάτι τὸ μέγα καὶ γενναῖον, ἀλλὰ σὰν ἄλλος ὀφθαλμός, ὁ ὁποῖος θολώνεται ἀπὸ κάποιαν βρωμιάν, χάνει

37. Α' Κορινθ. 3, 2 καὶ 3.

τὴν καθαρότητα τῆς ὁράσεως καὶ συνεπῶς ὑφίσταται τὴν χειρίστην τύφλωσιν. Ἂς καθαρίσωμεν, λοιπόν, τοὺς ἑαυτούς μας, ἂς τοὺς φωτίσωμεν μὲ τὸ φῶς τῆς γνώσεως, ἂς μὴ σπείρωμεν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγκάθια. Πόσον δὲ μεγάλο εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀγκαθιῶν, γνωρίζετε, ἔστω καὶ ἂν ἡμεῖς δὲν λέγωμεν. Διότι, ἄλλωστε, ἀκούσατε πολλὲς φορὲς τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ὄνομα τῶν ἀγκαθιῶν ὀνομάζει τὴν ἀγωνιώδη μέριμναν τῆς ζωῆς αὐτῆς καὶ τὴν ἀπάτην τοῦ πλούτου.

Καὶ δικαίως. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἀγκάθια εἶναι ἄκαρπα, ἔτσι καὶ αὐτά. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνα ξεσχίζουν αὐτοὺς ποὺ τὰ πιάνουν, ἔτσι καὶ αὐτὰ τὰ πάθη. Καὶ ὅπως ἐκεῖνα καίγονται εὔκολα καὶ καταστρέφονται μὲ τὴν φωτιὰ καὶ εἶναι μισητὰ εἰς τὸν γεωργόν, ἔτσι καὶ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Καὶ ὅπως μέσα εἰς τὰ ἀγκάθια κρύπτονται ἄγρια θηρία καὶ φίδια καὶ σκορπιοί, ἔτσι καὶ εἰς τὴν ἀπάτην τοῦ πλούτου. Ἀλλ' ἂς ἐμπιστευθῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸ πῦρ τοῦ Πνεύματος, διὰ νὰ ἐξολοθρεύσωμεν καὶ τὰ ἀγκάθια, διὰ νὰ απομακρύνωμεν καὶ τὰ θηρία, διὰ νὰ προσφέρωμεν τὸ ἔδαφος καθαρὸν εἰς τὸν γεωργὸν καὶ μετὰ τὸ ἐπιμελὲς καθάρισμα νὰ ποτίσωμεν τὸ ἔδαφος αὐτὸ μὲ τὰ πνευματικὰ νάματα. Ἂς φυτεύσωμεν τὴν κατάκαρπον ἐλαίαν, τὸ ἡμερώτατον τοῦτο φυτόν, τὸ ἀειθαλές, τὸ χρησιμοποιούμενον διὰ νὰ φωτίζῃ, τὸ θρεπτικόν, τὸ ὠφέλιμον διὰ τὴν ὑγείαν. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχει ἡ ἐλεημοσύνη, σὰν ἄλλη σφραγίς, ἡ ὁποία περιφρουρεῖ καὶ ἀσφαλίζει αὐτὰ μαζὶ μὲ ἐκείνους ποὺ τὴν ἔχουν ἀποκτήσει. Αὐτὸ τὸ φυτὸν οὔτε ὁ θάνατος τὸ ξηραίνει, ἀλλὰ στέκει πάντοτε καὶ φωτίζει τὴν σκέψιν, τρέφει τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς, καθιστᾷ μεγαλυτέραν τὴν δύναμιν. Ἂν κατέχωμεν αὐτὴν συνεχῶς, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἴδωμεν μὲ παρρησίαν καὶ τὸν νυμφίον Χριστὸν καὶ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν νυμφῶνα, τὸν ὁποῖον εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν

χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΕ΄ (25)

(Ἰωάν. γ΄, 5)

«Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς· Ἀμήν, ἀμὴν λέγω σοι· Ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. 3, 5).

α΄*. Τὰ μικρὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς μεταβαίνουν εἰς τοὺς διδασκάλους, καὶ δέχονται τὰ μαθήματα καὶ ἀποδίδουν εἰς τὴν πρόοδον καὶ οὐδέποτε σταματοῦν αὐτὴν τὴν προσπάθειαν ἀποκτήσεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων γνώσεων, ὑπάρχουν μάλιστα καὶ περιπτώσεις, κατὰ τὰς ὁποίας καὶ τὰς νύκτας προσθέτουν εἰς τὰς ἡμέρας καὶ ὅλα αὐτὰ ἀναγκάζονται ἀπὸ σᾶς νὰ τὰ κάμνουν χάριν φθαρτῶν καὶ προσκαίρων πραγμάτων. Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἀπαιτοῦμεν ἀπὸ σᾶς, τοὺς ὡρίμους ἀνθρώπους, τόσον πόνον, ὅσον ἀπαιτεῖτε σεῖς ἀπὸ τὰ παιδιά σας. Διότι σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προσέχετε

* Ὁ χριστιανὸς ὀφείλει νὰ πιστεύῃ καὶ ὄχι ἀπιστῶν νὰ ἐρωτᾷ. Ἰδοὺ μία ἄκαιρος ἐρώτησις: «Πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀναγεννᾷ τὸν βαπτιζόμενον μέσα εἰς τὸ νερό;». Καὶ εἶναι ἄκαιρος ἡ ἐρώτησις αὐτή, διότι δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις, ὅπως δὲν δύναται νὰ δοθῇ ἀπάντησις εἰς τὸν τρόπον τῆς πραγματοποιήσεως ποικιλίας αἰσθητῶν φαινομένων. Τὸ γεγονὸς τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως δεχόμεθα καὶ πιστεύομεν ἁπλῶς, κατανοοῦμεν δὲ ὅταν βιοῦμεν αὐτό. Ὁπωσδήποτε, ὅμως, δὲν γνωρίζομεν πῶς συντελεῖται τὸ μυστήριον τοῦτο. Ἐδῶ ἁπλῶς καὶ εὐσεβῶς ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν.

εἰς τὰ λεγόμενά μας δύο φορὰς τὴν ἑβδομάδα μόνον καὶ ὄχι καθημερινῶς. Καὶ κατ' αὐτὰς τὰς δύο ἡμέρας σᾶς ἀπασχολοῦμεν ἐλάχιστα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ κάμωμεν ἐλαφρὸν τὸν κόπον σας. Δι' αὐτὸ καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ μὲ προσοχὴν παρουσιάζομεν ἐνώπιόν σας τὰ ἐκτιθέμενα εἰς τὰς Γραφάς, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὸν νὰ λάβετε αὐτὰ μὲ εὐκολίαν καὶ νὰ ἐναποθέσετε εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς διανοίας σας. Καὶ τοιουτοτρόπως νὰ τὰ συγκρατῆτε ὅλα εἰς τὴν μνήμην σας, ὥστε νὰ ἠμπορῆτε νὰ τὰ ἀπαγγέλλετε μὲ κάθε ἀκρίβειαν, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι κανεὶς πάρα πολὺ κοιμισμένος καὶ νωθρὸς καὶ ἀπροθυμότερος ἀπὸ μικρὸ παιδί.

Ἀλλ' ἂς συνεχίσωμεν πάλιν τὰ κατὰ τὴν προηγουμένην συνάντησίν μας λεχθέντα καὶ ἂς ἴδωμεν κατὰ ποῖον τρόπον, ἐνῷ ὁ Νικόδημος ἐξέπεσε καὶ ὡδήγησε τὸ λεχθὲν εἰς τὴν φυσικὴν γέννησιν καὶ εἶπεν ὅτι εἶναι ἀδύνατον εἰς γέροντα νὰ γεννηθῇ «ἄνωθεν», ὁ Χριστὸς ἀπεκάλυψεν εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως αὐτῆς, κατὰ τρόπον περισσότερον σαφῆ, ὁ ὁποῖος παρουσίαζε μὲν καὶ πάλιν δυσκολίαν εἰς τὸν ψυχικῶς ἐρωτῶντα, ἧτο ὅμως εἰς θέσιν νὰ ὑψώσῃ τὸν ἀκούοντα ἀπὸ τὴν ταπεινότητα. Τί, λοιπόν, τοῦ εἶπεν· «Ἀληθῶς, ἀληθῶς, σοῦ λέγω, ὅτι, ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[1]. Αὐτὸ δὲ τὸ ὁποῖον δηλοῖ τοῦτο, εἶναι τὸ ἀκόλουθον· «Ἐσὺ μὲν θεωρεῖς τοῦτο ἀδύνατον, ἐγώ, ὅμως, θεωρῶ τοῦτο τόσον πολὺ εὐκατόρθωτον, ὅσον καὶ ἀναγκαῖον καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος τρόπος σωτηρίας. Διότι τὰ ἀναγκαῖα, τὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς πάρα πολὺ εὔκολα. Διότι ἡ μὲν γηΐνη γέννησις, ἡ κατὰ σάρκα, γίνεται ἀπὸ τὸ χῶμα, δι' αὐτὸ καὶ ἀποκλείεται αὐτὴ ἡ γέννησις ἀπὸ

1. Ἰωάν. 3, 5.

τὰ οὐράνια —διότι τί κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς;— ἐκείνη δὲ πραγματοποιουμένη τῇ βοηθείᾳ τοῦ Πνεύματος, ἀνοίγει εὔκολα σὲ μᾶς τὰς ἁψῖδας τοῦ οὐρανοῦ». Ἀκούσατε ὅσοι εἴσθε ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ φωτισμοῦ. Φρίξατε, στενάξατε, διότι εἶναι φοβερὰ ἡ ἀπειλή, φοβερὰ ἡ ἀπόφασις.

Δὲν εἶναι δυνατόν, λέγει, ὁ μὴ γεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν. Διότι φορεῖ τὸ ἔνδυμα τοῦ θανάτου, τὸ ἔνδυμα τῆς κατάρας, τὸ ἔνδυμα τῆς φθορᾶς, δὲν ἔλαβεν ἀκόμη τὸ Δεσποτικὸν γνώρισμα, εἶναι ξένος καὶ ἐχθρός, δὲν ἔχει τὴν βασιλικὴν συμφωνίαν. «Ἐάν, λέγει, δὲν γεννηθῇ κανεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Ἀλλ' ὁ Νικόδημος καὶ πάλιν δὲν ἀντελήφθη. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε χειρότερον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμπιστευώμεθα τὰ πνευματικὰ εἰς τοὺς λογισμούς μας. Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι, τὸ ὁποῖον δὲν ἄφησε καὶ αὐτὸν νὰ σκεφθῇ κάτι τὸ μέγα καὶ ὑψηλόν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ὀνομαζόμεθα πιστοί, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὸ ὕψος τῆς πίστεως, ἀφοῦ ἀφήσωμεν τὴν γηΐνην ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν καὶ διὰ νὰ ἐμπιστευθῶμεν τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἀγαθά μας εἰς αὐτὴν τὴν διδασκαλίαν. Πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἂν ἔπραττε καὶ ὁ Νικόδημος, δὲν θὰ τοῦ ἐφαίνετο ἀπραγματοποίητον.

Τί, λοιπόν, εἶπεν ὁ Χριστός; Ἀφοῦ τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, τὴν γεώδη καὶ εὐτελῆ, καὶ ἀφοῦ τοῦ ἀπεκάλυψεν ὅτι δὲν τοῦ ὡμιλοῦσε περὶ αὐτῆς τῆς γεννήσεως, τοῦ εἶπε τὴν ἀνωτέρω φράσιν, ἤτοι: «ἐὰν δὲν γεννηθῇ κανεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ». Αὐτὰ δὲ τοῦ τὰ εἶπεν ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ τὸν προσελκύσῃ μὲ τὸν φόβον τῆς ἀπειλῆς πρὸς τὴν πίστιν καὶ διὰ νὰ τὸν πείσῃ νὰ μὴ νομίζῃ ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀδύνατον καὶ διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν σκέψιν του ἀπὸ

τὴν σαρκικὴν γέννησιν. Δι' ἄλλην γέννησιν ὁμιλῶ, λέγει, Νικόδημε, διατί κατεβάζεις τὸν λόγον εἰς τὴν γῆν; Διατί βάζεις κάτω ἀπ ὀτὴν ἀνάγκην τῆς φύσεως τὸ γεγονὸς αὐτό; Ἡ γέννησις αὐτὴ εἶναι ἀνωτέρα καὶ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς φυσικῆς γεννήσεως, δὲν ἔχει τίποτε τὸ κοινὸν πρὸς ἐσᾶς. Διότι γέννησις βέβαια λέγεται καὶ αὐτή, ἀλλὰ μόνον κατ' ὄνομα συμφωνεῖ μὲ ἐκείνην, ἐνῶ εἰς τὴν πραγματικότητα διαφέρει τελείως αὐτῆς. Ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτόν σου ἀπὸ τὴν κοινὴν συνήθειαν. Ἄλλου εἴδους τοκετὸν εἰσάγω εἰς τὸν κόσμον. Θέλω κατ' ἄλλον τρόπον νὰ γεννῶνται οἱ ἄνθρωποι. Ἦλθα, διὰ νὰ φέρω ξένον τρόπον δημιουργίας. Ἔπλασα τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ γῆν καὶ ὕδωρ. Δὲν ἔγινεν, ὅμως, χρήσιμον τὸ πλάσμα, ἀλλὰ διεστράφη τὸ σκεῦος. Δὲν ἐπιθυμῶ, λοιπόν, πλέον νὰ πλάσω ἀπὸ γῆν καὶ ὕδωρ, ἀλλ' ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος.

Ἐὰν δὲ κανεὶς ἐρωτήσῃ· «Πῶς ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ ὕδωρ;» θὰ ἐρωτήσω καὶ ἐγώ· «Πῶς προῆλθεν ἀπὸ τὴν γῆν; Διότι πῶς ὁ πηλὸς διεμοιράσθη εἰς διάφορα μέρη; Πῶς συνέβη νὰ εἶναι ἡ μὲν βασικὴ ὕλη μονοειδὴς —διότι μόνον γῆ ὑπῆρχε—, τὰ δὲ ἐξ αὐτῆς προελθόντα ποικίλα καὶ παντὸς εἴδους; Ἀπὸ ποῦ προῆλθον τὰ ὀστᾶ, τὰ νεῦρα, αἱ ἀρτηρίαι, οἱ φλέβες; Ἀπὸ ποῦ προῆλθον οἱ λεπτὲς μεμβρᾶνες, τὰ ὀργανικὰ ἀγγεῖα, οἱ χόνδροι, οἱ χιτῶνες[2], τὸ ἧπαρ, ἡ σπλήνα, ἡ καρδιά; Πῶς ἐσχηματίσθη τὸ δέρμα, τὸ αἷμα, τὸ φλέγμα, ἡ χολή; Πῶς πραγματοποιοῦνται αἱ τόσαι πολλαὶ ἐνέργειαι; Πῶς προῆλθον τὰ ποικίλα χρώματα; Διότι αὐτὰ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν γῆν, οὔτε ἀπὸ τὸν πηλόν. Πῶς βλαστάνει ἡ γῆ, δεχομένη τοὺς σπόρους, ἡ δὲ σάρκα, δεχομένη ὁμοίως σπόρους, καταστρέφει αὐτοὺς καὶ τοὺς σαπίζει; Πῶς ἡ γῆ τρέφει τοὺς καρπούς, ποὺ σπείρονται εἰς τὰ σπλάγχνα της, ἡ δὲ σάρκα τρέφεται ἀπὸ αὐτούς, δὲν τρέφει αὐτούς; Ὅπως ἡ γῆ, ἡ ὁποία δέχεται τὸ ὕδωρ καὶ τὸ μεταβάλλει εἰς οἶνον. Ἡ σάρκα, ὅμως, ἡ ὁποία δέχεται πολλὲς φορὲς οἶνον, τὸν μεταβάλλει εἰς ὕδωρ. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερὸν ὅτι ὅλα αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν γῆν, ἡ ὁποία κατὰ τὰ λεχθέντα ἐνεργεῖ ἀντιθέτως πρὸς τὸ σῶμα;».

2. Περιβλήματα ὀργάνων τοῦ σώματος, ὡς ὁ ἀμφιβληστροειδὴς χιτὼν τῶν ὀφθαλμῶν κ.λπ.

Μὲ τὴν λογικὴνν μὲν δὲν ἠμπορῶ νὰ δώσω ἐξήγησιν, μὲ τὴν πίστιν δὲ μόνον δέχομαι αὐτά. Ἐάν, λοιπόν, αὐτά, ποὺ γίνονται καθημερινῶς καὶ ψηλαφῶνται, χρειάζονται τὴν πίστιν, πολὺ περισσότερον τὰ πνευματικώτερα καὶ μυστικώτερα ἀπὸ αὐτά. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἄψυχος γῆ, ἡ ἀκίνητος, ἐνεδυναμώθη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τόσα θαύματα προῆλθον ἐξ αὐτῆς, ἔτσι καὶ μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸ ὕδωρ, ὅλα αὐτὰ τὰ παράδοξα καὶ ὑπερβαίνοντα κάθε λογικὴν πραγματοποιοῦνται.

β'*. Μή, λοιπόν, ἀπιστῇς, ἐπειδὴ δὲν βλέπεις αὐτά. Διότι οὔτε τὴν ψυχὴν βλέπεις, ἐν τούτοις πιστεύεις ὅτι ἔχεις ψυχὴν καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸ σῶμα. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν τὸν ἀνύψωσε μὲ αὐτὸ τὸ παράδειγμα, ἀλλὰ μὲ ἄλλο. Διότι ἡ ψυχή, ἂν καὶ εἶ-

* Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ὁ θεῖος Χρυσόστομος ἐξηγεῖ τὴν συμβολικὴν σημασίαν τῆς καταδύσεως καὶ ἀναδύσεως κατὰ τὸ Βάπτισμα. Καὶ λέγει ὅτι διὰ μὲν τῆς καταδύσεως τοῦ βαπτιζομένου εἰς τὸ ὕδωρ εἰκονίζεται συμβολικῶς ἡ νέκρωσις καὶ ἡ ταφὴ τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, διὰ δὲ τῆς ἀναδύσεως ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ τοῦ νέου ἀνθρώπου.

Εἰς τὴν τρίτην, τέλος, παράγραφον ὁ Ἱερὸς Πατὴρ συμβουλεύει τοὺς χριστιανοὺς νὰ ζοῦν ζωὴν ἀξίαν τῆς ἐν οὐρανοῖς πατρίδος, ἀγαπῶντες καὶ παντοιοτρόπως περιθάλποντες τοὺς πτωχούς.

ναι ἀσώματος, δὲν ἐχρησιμοποιήθη ὡς παράδειγμα δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐκεῖνος ἀκόμη ἐσκέπτετο ταπεινά. Τοῦ παρουσίασε δὲ ἄλλο παράδειγμα, τὸ ὁποῖον οὔτε κάποιαν ὁμοιότητα ἔχει πρὸς τὴν παχύτητα τῶν ὑλικῶν σωμάτων, οὔτε ἀνυψώθη εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀσωμάτων. Πρᾶγμα, ποὺ ἀκριβῶς εἶναι ἡ κίνησις τοῦ ἀνέμου. Καὶ ἤρχισε κατ' ἀρχὴν ἀπὸ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον εἶναι ἀπὸ τὰ λεπτότερα γήϊνα πράγματα, ὁπωσδήποτε ὅμως παχύτερον τοῦ ἀνέμου. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ὡς στοιχεῖον ὑπέκειτο ἡ γῆ, τὸ πᾶν ὅμως συνετελέσθη ἀπὸ Αὐτὸν ποὺ ἐσχημάτιζε καὶ ἔδιδεν εἰς ὅλα μορφήν, ἔτσι καὶ τώρα ὑπόκειται μὲν ὡς στοιχεῖον τὸ ὕδωρ, τὸ πᾶν ὅμως πραγματοποιεῖται μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τότε μὲν «ὁ ἄνθρωπος ἔγινεν εἰς ψυχὴν ζῶσαν»[3], τώρα, ὅμως, «εἰς Πνεῦμα ζωοποιοῦν»[4].

Εἶναι δὲ μεγάλη ἡ διαφορὰ τῶν δύο αὐτῶν. Διότι ἡ μὲν ψυχὴ δὲν παρέχει καὶ εἰς ἄλλον τὸ ζῆν, τὸ δὲ Πνεῦμα δὲν ζῇ καθ' ἑαυτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλους παρέχει τοῦτο. Κατ' αὐτόν, λοιπόν, τὸν τρόπον οἱ Ἀπόστολοι ἀνέστησαν καὶ νεκρούς. Καὶ τότε μέν, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας, ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη, ἀφοῦ προηγουμένως ἐδημιουργήθη ἡ κτίσις, τώρα, ὅμως, ἀντιθέτως. Διότι πρὸ τῆς πραγματοποιήσεως τῆς καινῆς κτίσεως δημιουργεῖται ὁ νέος ἄνθρωπος. Καὶ γεννᾶται, λοιπόν, πρῶτος αὐτὸς καὶ κατόπιν μετασχηματίζεται ὁ κόσμος. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁλόκληρον τὸν ἔπλασεν ἐξ ἀρχῆς, ἔτσι καὶ τώρα ὁλόκληρον τὸν δημιουργεῖ. Καὶ τότε μὲν εἶπε· «Ἂς κάμωμεν εἰς αὐτὸν βοηθόν»[5], τώρα,

3. Γεν. 2, 7.
4. Α' Κορινθ. 15, 45.
5. Γεν. 2, 18.

ὅμως, δὲν λέγει τίποτε τέτοιο. Διότι ἐκεῖνος, ποὺ ἔλαβε τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποίου ἄλλου βοηθοῦ θὰ ἔχῃ ἀνάγκην; Ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνήκει εἰς τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ποίαν ἀνάγκην, λοιπόν, ἔχει συμμαχίας;

Τότε ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα Θεοῦ, τώρα τὸν ἥνωσε μὲ τὸν ἴδιον τὸν Θεόν. Τότε διέταξε νὰ ἄρχωμεν τῶν ἰχθύων καὶ τῶν θηρίων, τώρα τὴν ἀρχήν μας ἀνύψωσεν ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. Τότε μᾶς ἔβαλε νὰ ζῶμεν εἰς τὸν παράδεισον, τώρα, ὅμως, μᾶς ἄνοιξε τὸν οὐρανόν. Τότε ἐπλάσθη τὴν ἕκτην ἡμέραν, ἐπειδὴ ἔμελλε καὶ νὰ συμπληρωθῇ ἡ χρονικὴ περίοδος, τώρα δὲ ἡ νέα γέννησις πραγματοποιεῖται τὴν πρώτην ἡμέραν καὶ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, τότε ποὺ ἐδημιουργήθη καὶ τὸ φῶς. Εἶναι φανερὸν ἀπ' ὅλα αὐτά, ὅτι τὰ τελούμενα ἦσαν πραγματοποίησις ἄλλης ἀνωτέρας ζωῆς καὶ καταστάσεως πραγμάτων, ἡ ὁποία δὲν ἔχει τέλος. Ἡ μέν, λοιπόν, προηγουμένη πλάσις ἐπραγματοποιήθη ἀπὸ γῆν, ἡ πλάσις τοῦ Ἀδὰμ καὶ ἀπὸ πλευρὰν ἡ μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, ἡ πλάσις τῆς γυναικὸς καὶ ἀπὸ σπέρμα ἡ μετ' αὐτήν, ἡ πλάσις τοῦ Ἄβελ, ἀλλ' ὅμως καμμίαν ἀπὸ αὐτὰς δὲν δυνάμεθα νὰ προσεγγίσωμεν, οὔτε νὰ παραστήσωμεν μὲ λόγον τὰ πραγματοποιηθέντα, μολονότι εἶναι πολὺ γήϊνα.

Πῶς, λοιπόν, θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν νοητὴν γέννησιν, τὴν συντελουμένην διὰ τοῦ Βαπτίσματος, τὴν πολὺ ὑψηλοτέραν τούτων καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ζητοῦνται λογικαὶ ἐξηγήσεις τῆς θαυμαστῆς καὶ παραδόξου αὐτῆς λοχείας; Καθ' ὅσον καὶ οἱ ἄγγελοι παρευρίσκονται ἁπλῶς εἰς αὐτὴν τὴν γέννησιν. Ἀλλ' ὅμως, δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξηγήσῃ τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην διὰ τοῦ βαπτίσματος πνευματικὴν γέννησιν. Διότι καὶ οἱ ἄγγελοι παρευρίσκονται, χωρίς, ὅμως, νὰ κάμνουν τίποτε, ἁπλῶς καὶ μόνον παρατηροῦν τὰ γινόμενα. Ὁ

Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα πραγματοποιεῖ τὰ πάντα. Ἂς ἔχωμεν, λοιπόν, ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ἀπάντησιν τοῦ Θεοῦ. Διότι εἶναι περισσότερον ἀκριβὴς ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας παρατήρησιν. Διότι ἡ παρατήρησις πολλὲς φορὲς κάνει καὶ λάθος, ἐκείνη ὅμως εἶναι ἀδύνατον νὰ κάνῃ λάθος. Ἂς ἔχωμεν, λοιπόν, ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτήν. Διότι αὐτή, ἡ ὁποία ἔδωσε ὕπαρξιν εἰς τὰ μὴ ὄντα, θὰ εἶναι ἀξιόπιστος, ὅταν ὁμιλῇ καὶ περὶ τῆς φύσεως αὐτῶν.

Τί λέγει, λοιπόν, ἡ ἀπάντησις τοῦ Θεοῦ; Ὅτι τὸ τελούμενον εἶναι γέννησις. Ἐὰν δὲ κάποιος σοῦ εἰπῇ· «Πῶς;» κλεῖσε του τὸ στόμα μὲ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία εἶναι μεγίστη καὶ σαφὴς ἀπόδειξις. Ἐὰν δὲ κάποιος ἐρωτήσῃ· «Διατί, λοιπόν, ἔχει χρησιμοποιηθῆ τὸ ὕδωρ;» θὰ ἐρωτήσωμεν καὶ ἡμεῖς· «Διατί, λοιπόν, ἡ γῆ ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς τὴν ἀρχὴν διὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρώπου; Ὅτι δὲ καὶ χωρὶς τὴν γῆν ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργήσῃ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι εἰς ὅλους φανερόν». Τίποτε, λοιπόν, μὴ περιεργάζεσαι. Ὅτι δὲ ἦτο ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος ἡ χρῆσις τοῦ ὕδατος, θὰ μάθῃς ἐκ τῶν ἑξῆς. Ὅταν κάποτε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα κατῆλθε πρὸ τῆς δι' ὕδατος βαπτίσεως, ὁ Ἀπόστολος Πέτρος δὲν ἔμεινε μέχρις ἐκεῖνο, ἀλλ' ἀναγνωρίζων καὶ τὴν εἰς τὸ ὕδωρ βάπτισιν ὡς ἀναγκαίαν καὶ ὄχι περιττήν, κύτταξε τί εἶπε· «Μήπως δύναταί τις νὰ ἐμποδίσῃ τὸ ὕδωρ ὥστε νὰ μὴ βαπτισθοῦν οὗτοι, οἵτινες ἔλαβον τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καθὼς καὶ ἡμεῖς;»[6]. Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ ἀνάγκη τῆς χρησιμοποιήσεως τοῦ ὕδατος; Καὶ περὶ αὐτῆς, λοιπόν, τώρα, τῆς ἀνάγκης θὰ ὁμιλήσω καὶ θὰ σᾶς ἀποκαλύψω τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον.

6. Πράξ. 10, 47.

Διότι ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἀπόρρητοι λόγοι τῆς καθιερώσεως πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τοῦ ὕδατος, ἀλλ' ἐγὼ θὰ σᾶς ὁμιλήσω δι' ἕνα ἐκ τῶν πολλῶν αὐτῶν. Ποῖος, λοιπόν, εἶναι αὐτός; Θεῖα σύμβολα τελοῦνται εἰς αὐτό, τάφος καὶ νέκρωσις καὶ ἀνάστασις καὶ ζωὴ καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται μαζί. Διότι σὰν σὲ κάποιον τάφον, μόλις βυθίζομεν εἰς τὸ νερὸ τὰ κεφάλια μας, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος θάπτεται καὶ κρύπτεται ὁλόκληρος μιὰ γιὰ πάντα, ἔπειτα πάλιν, μόλις ἡμεῖς τὰ ἀνορθώνωμεν, ἀνέρχεται ὁ νέος ἄνθρωπος. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶναι εὔκολον εἰς ἡμᾶς νὰ βυθίσωμεν εἰς τὸ νερὸ τὰ κεφάλια μας καὶ νὰ τὰ ἀνορθώσωμε πάλιν, καθ' ὅμοιον τρόπον εἶναι εὔκολον εἰς τὸν Θεὸν νὰ θάψῃ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ νὰ ἀνυψώσῃ τὸν νέον. Αὐτὸ δὲ γίνεται τρεῖς φορές, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ κατορθώνει δύναμις Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ὅτι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἁπλῆν εἰκασίαν, ἄκουσε τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Συνετάφημεν μαζὶ μὲ αὐτὸν διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον»[7] καὶ πάλιν· «Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη»[8] καὶ πάλιν· «Σύμφυτοι ἐγίναμε κατὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ θανάτου αὐτοῦ»[9].

Δὲν λέγεται δὲ μόνον τὸ Βάπτισμα Σταυρός, ἀλλὰ καὶ ὁ Σταυρὸς Βάπτισμα. Διότι τὸ «Βάπτισμα, τὸ ὁποῖον ἐγὼ βαπτίζομαι, λέγει, θὰ βαπτισθῆτε»[10] καὶ πάλιν· «Βάπτισμα ἔχω νὰ βαπτισθῶ, τὸ ὁποῖον σεῖς δὲν γνωρίζετε»[11]. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡμεῖς εὔκολα βυθίζομεν καὶ ἀνορθώνωμεν τὰ κεφάλια μας ἀπὸ τὸ νερό, ὅταν βαπτιζώμεθα, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ Αὐτός,

7. Ρωμ. 6, 4.
8. Ρωμ. 6, 6.
9. Ρωμ. 6, 5.
10. Μάρκ. 10, 39 καὶ Ματθ. 20, 22.
11. Λουκ. 12, 50.

εὔκολα ἀφοῦ, ὅταν τὸ ἠθέλησεν, ἀπέθανεν, ἀνέστη, μᾶλλον ὅμως καὶ πολὺ περισσότερον εὔκολα, ἂν καὶ διὰ κάποιον ἄγνωστον εἰς ἡμᾶς λόγον, ὁ ὁποῖος κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῇ, ἀνέμενε πρὸς τοῦτο τὰς τρεῖς ἡμέρας.

γ΄. Ἀφοῦ, λοιπόν, κατηξιώθημεν τόσον ὑψηλῶν μυστηρίων, ἂς ἐπιδείξωμεν βίον ἄξιον τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ, ἂς ἐπιδείξωμεν πολιτείαν ἀρίστην. Ὅσοι δὲ δὲν ἠξιώθητε ἀκόμη αὐτῶν τῶν μυστηρίων, πρέπει νὰ πράττετε τὰ πάντα, ὥστε νὰ καταξιωθῆτε, διὰ νὰ γίνωμεν ὅλοι ἕνα σῶμα, διὰ νὰ εἴμεθα ὅλοι ἀδελφοί. Διότι ὅσον θὰ εἴμεθα ὡς πρὸς αὐτὸ χωρισμένοι, εἴτε πατέρας εἶναι αὐτὸς πρὸς τὸν ὁποῖον διαφέρομεν, εἴτε ἀδελφός, εἴτε ὁποιοσδήποτε ἄλλος συγγενής, δὲν εἶναι ἀκόμη γνήσιος καὶ ἀληθινὸς συγγενής, ἐφ' ὅσον εὑρίσκεται μακρὰν τῆς ἄνωθεν συγγενείας. Διότι ποῖον τὸ ὄφελος ὅτι ἔχομεν τὴν αὐτὴν χοϊκὴν καταγωγήν, ὅταν δὲν ἔχωμεν τὴν αὐτὴν πνευματικὴν καταγωγὴν καὶ συνεπῶς δὲν εἴμεθα πνευματικῶς ἡνωμένοι; Ποῖον δὲ τὸ κέρδος ἀπὸ τὴν στενὴν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν συγγένειαν, ὅταν εἴμεθα ξένοι εἰς τὸν οὐρανόν; Διότι ὁ κατηχούμενος εἶναι ξένος πρὸς τὸν πιστόν. Διότι δὲν ἔχει τὴν ἰδίαν Κεφαλήν, δὲν ἔχει τὸν ἴδιον Πατέρα, δὲν ἔχει τὴν ἰδίαν Πόλιν, οὔτε τὴν αὐτὴν Τροφήν, τὸ Ἔνδυμα, τὴν Τράπεζαν, τὴν Οἰκίαν, ἀλλὰ τὰ ἔχει ὅλα διαφορετικά.

Ὅλα δι' αὐτὸν εὑρίσκονται εἰς τὴν γῆν, τὰ πάντα δι' ἐκεῖνον εὑρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν. Βασιλεὺς τοῦ πιστοῦ εἶναι ὁ Χριστός, τοῦ κατηχουμένου ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ διάβολος. Τρυφὴ διὰ τὸν πρῶτον εἶναι ὁ Χριστός, διὰ τὸν δεύτερον ἡ ὑλική, ἡ ὁποία σήπεται καὶ καταστρέφεται. Καὶ τὸ ἔνδυμα μὲν τοῦ ἑνὸς εἶναι τὰ ἔργα τῶν σκωλήκων, τοῦ δὲ ἄλλου ὁ Δεσπότης τῶν ἀγγέλων. Πόλις τοῦ ἑνὸς ὁ οὐρανός, τοῦ ἄλλου ἡ γῆ. Ὅταν, λοιπόν, δὲν ἔχωμεν τίποτε κοινόν, εἰς τί θὰ κοινωνήσωμεν;

Πές μου. Ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς πόνους ἐλύσαμε καὶ ἀπὸ μίαν κοιλίαν προήλθαμε; Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ὁδηγεῖ καθόλου εἰς τὴν ἀκριβεστάτην συγγένειαν. Ἂς φροντίσωμεν, λοιπόν, νὰ γίνωμεν πολῖται τῆς ἄνω Πόλεως. Μέχρι πότε θὰ παραμένωμεν ἐξόριστοι, μακρὰν τῆς ἀρχαίας μας πατρίδος, εἰς τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ ἐπανέλθωμεν; Διότι δὲν κινδυνεύουν τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα.

Ἀλλ' ἐάν, ὃ μὴ γένοιτο, συμβῇ νὰ ἔλθῃ ἀπροσδόκητα ὁ θάνατος καὶ νὰ μᾶς πάρῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, ἐνῷ ἀκόμη εἴμεθα ἀμύητοι, ἔστω καὶ ἂν ἔχωμεν ἀναρίθμητα ἀγαθά, τίποτε ἄλλο δὲν μᾶς περιμένει, τότε, παρὰ τιμωρία[12] καὶ σκουλήκι δηλητηριῶδες καὶ πῦρ ἄσβεστον καὶ δεσμὰ ἄλυτα. Ἀλλ' εἴθε νὰ μὴ συμβῇ ποτὲ νὰ δοκιμάσῃ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἀκούοντας ἐκείνην τὴν φοβερὰν κόλασιν. Αὐτὸ δὲ θὰ γίνῃ, ἂν εἰς τὸν θεμέλιον λίθον, τὸν σταθερὸν καὶ ἀμετακίνητον, οἰκοδομήσωμεν χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ τιμίους λίθους, ἀφοῦ καταξιωθῶμεν τῶν ἁγίων μυστηρίων. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ δυνηθῶμεν, ὅταν ἀπέλθωμεν ἐκεῖ, νὰ φανῶμεν πλούσιοι, ὅταν δὲν ἀφήσωμεν ἐδῶ χρήματα, ἀλλὰ τὰ μεταφέρωμεν εἰς τοὺς ἀσφαλεῖς ἐκείνους θησαυροὺς μὲ τὰ χέρια τῶν πτωχῶν. Ὅταν τὰ δανείσωμεν εἰς τὸν Χριστόν.

Πολλὰ ὀφείλομεν ἐκεῖ, ὄχι, βέβαια, χρήματα, ἀλλὰ

12. Ἀποδίδομεν δι' αὐτῆς τὴν λέξιν «γέεννα», ἡ ὁποία ἦτο ἀρχικῶς περιοχὴ Ν.Α. τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐλέγετο καὶ κοιλὰς θρήνου, ἀπὸ τὸν θρῆνον τῶν μικρῶν παιδιῶν, τὰ ὁποῖα ἐθυσιάζοντο εἰς τὸν Μολὸχ (πρβλ. Γ΄ Βασ. 11, 7 κ.ἀ.). Ἀπὸ τότε ἡ κοιλὰς ἀπέκτησε ἀπαισίαν μνήμην καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς εἰκὼν τοῦ Ἑβραϊκοῦ Ἅδου. Μὲ αὐτὴν τὴν συμβολικὴν ἔννοιαν τὴν χρησιμοποιεῖ ἐδῶ καὶ αὐτὴν καὶ τὰς ἄλλας ἐν συνεχείᾳ λέξεις ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος. Θέλει νὰ ἐκφράσῃ τὴν μετὰ θάνατον φρικτὴν ζωὴν τοῦ ἀσεβοῦς, τοῦ μακρὰν τοῦ Θεοῦ εὑρισκομένου ἀνθρώπου.

ἁμαρτήματα. Ἄς δανείσωμεν, λοιπόν, εἰς Αὐτὸν χρήματα διὰ νὰ λάβωμεν συγχώρησιν ἁμαρτημάτων. Διότι Αὐτὸς εἶναι, ποὺ δικάζει. Ἄς μὴ ἀδιαφορήσωμεν δι' Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἐδῶ πεινᾷ, διὰ νὰ μᾶς διαθρέψῃ ἐκεῖ καὶ Αὐτός. Ἐδῶ, ἂς τὸν ἐνδύσωμεν, διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃ καὶ Ἐκεῖνος ἐκεῖ γυμνοὺς τῆς ἰδικῆς του ἀσφαλείας. Ἐὰν τὸν ποτίσωμεν ἐδῶ, δὲν θὰ εἴπωμεν, ὅπως ὁ πλούσιος· «Στεῖλε τὸν Λάζαρον, διὰ νὰ σταλάξῃ μὲ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου του εἰς τὴν γλῶσσαν μας, ἡ ὁποία κατακαίεται»[13]. Ἐὰν ἐδῶ τὸν δεχθῶμεν εἰς τὰς οἰκίας μας, ἐκεῖ θὰ προετοιμάσῃ πρὸς χάριν μας πολλὰς κατοικίας[14]. Ἐὰν τὸν ἐπισκεφθῶμεν, εὑρισκόμενον εἰς τὴν φυλακήν, θὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ καὶ Αὐτὸς ἀπὸ τὰ δεσμά. Ἐάν, ξένον ἐδῶ, τὸν περιθάλψωμεν, δὲν θὰ ἀδιαφορήσῃ δι' ἡμᾶς, τοὺς ξένους εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν, ἀλλὰ θὰ μᾶς κάμῃ μετόχους τῆς ἄνω Πόλεως. Ἐάν, ἀσθενῆ ἐδῶ, τὸν ἐπισκεφθῶμεν, γρήγορα θὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ Αὐτὸς ἀπὸ τὰς ἀσθενείας μας. Διότι ὡς λαμβάνοντες μεγάλα καὶ δίδοντες μικρά, ἂς δώσωμεν τοὐλάχιστον τὰ μικρά, διὰ νὰ ἐμπορευθῶμεν τὰ μεγάλα. Ὅσον ὑπάρχει ἀκόμη καιρός, ἂς σπείρωμεν, διὰ νὰ θερίσωμεν. Ὅταν ἔλθῃ ὁ χειμών, ὅταν ἡ θάλασσα δὲν διαπλέεται πλέον, δὲν εἴμεθα κύριοι τοῦ ἐμπορεύματος.

Πότε, ὅμως, θὰ ἔλθῃ ὁ χειμών; Ὅταν φθάσῃ ἐκείνη ἡ ἡμέρα, ἡ μεγάλη καὶ ἐπιφανής. Διότι τότε δὲν ἠμποροῦμε πλέον νὰ πλεύσωμεν αὐτὴν τὴν θάλασσαν, τὴν μεγάλην καὶ εὐρύχωρον. Διότι πρὸς αὐτὴν ὁμοιάζει ἡ παροῦσα ζωή. Τώρα εἶναι ὁ καιρὸς τῆς σπορᾶς, τότε τῆς συγκομιδῆς καὶ τοῦ κέρδους. Ἐὰν κάποιος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς σπορᾶς δὲν ρίψῃ τοὺς σπόρους, ἀλλὰ

13. Λουκ. 16, 24.
14. Πρβλ. Ἰωάν. 14, 2.

κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θερισμοῦ, θὰ κοπιάσῃ ἄδικα καὶ θὰ γελοιοποιηθῇ. Ἐὰν δὲ ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι καιρὸς σπορᾶς, δὲν πρέπει νὰ συλλέγωμεν, ἀλλὰ νὰ σκορπίζωμεν, διότι ἀκριβῶς ὁ παρὼν καιρὸς εἶναι κατάλληλος πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἄς σκορπίσωμεν, λοιπόν, διὰ νὰ θερίσωμεν. Δὲν πρέπει νὰ θελήσωμεν νὰ συγκεντρώσωμεν τώρα, διὰ νὰ μὴ χάσωμεν τὸν καρπόν. Διότι, καθὼς εἶπα, αὐτὸς ὁ καιρὸς μᾶς καλεῖ νὰ σπείρωμεν, νὰ δαπανήσωμεν, νὰ ἐξοδεύσωμεν, δὲν μᾶς καλεῖ νὰ συγκεντρώνωμεν καὶ ἀποθηκεύωμεν. Ἄς μὴ προδώσωμεν τὴν εὐκαιρίαν, ἀλλ' ἂς σπείρωμεν μὲ ἀφθονίαν καὶ ἂς μὴ λυπηθοῦμε τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά μας, διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν πλούσια, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚϚ' (26)

('Ιωάν. γ', 6-11)

«Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι» ('Ιωάν. 3, 6).

α'*. 'Ο Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μᾶς ἠξίωσε νὰ γνωρίσωμε μεγάλα μυστήρια, μεγάλα καὶ διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἀξίζαμε, ἀλλὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπεν Αὐτὸς νὰ μᾶς τὰ δώσῃ. Διότι, ἂν ὑπολογίσῃ κανεὶς τὴν ἰδικήν μας ἀξίαν, ὄχι μόνον δὲν ἀξίζαμεν τῆς δωρεᾶς, ἀλλ' εἴμασταν ὑπεύθυνοι καὶ κολάσεως καὶ τιμωρίας. 'Επειδή, ὅμως, δὲν ἔδωσε σημασίαν εἰς αὐτό, ὄχι μόνον μᾶς ἀπήλλαξε τῆς κολάσεως, ἀλλὰ καὶ μᾶς ἐχάρισε καὶ ζωὴν πολὺ λαμπροτέραν τῆς προηγουμένης, μᾶς εἰσήγαγεν εἰς ἄλλον κόσμον, ἐδημιούργησεν ἄλλην κτίσιν· «Ὥστε καθένας, ποὺ εἶναι ἑνωμένος μὲ τὸν Χριστόν, εἶναι νέον δημιούργημα»[1], λέγει. Ποία νέα κτίσις; Ἄκουσε αὐτόν, ποὺ λέγει· «'Εὰν κανεὶς δὲν γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[2]. 'Εδέχθημεν ὡς ἀληθινὸν ἕνα παράδεισον καὶ δὲν ἐφάνημεν ἄξιοι τῆς ζωῆς του καὶ μᾶς ἀνύψωσε εἰς τοὺς οὐρανούς. Εἰς τὰ πρῶτα δὲν παρεμείναμε πιστοὶ καὶ μᾶς ἔδωσε μεγαλύτερα. Δὲν ἠμπορέσαμε νὰ ἀντισταθοῦμε εἰς τὸν καρπὸν ἑνὸς δένδρου καὶ μᾶς ἔδωσε τὴν ἄνω ἀπόλαυσιν. Εἰς τὸν παράδεισον εὑρισκόμενοι, δὲν ἐδείξαμεν καμμίαν ἐγκαρτέρησιν καὶ μᾶς ἄνοιξε τοὺς οὐρανούς.

Δικαιολογημένα ἔλεγεν ὁ Παῦλος· «Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ»[3]. Ὄχι πλέον μητέρα, ὄχι πόνοι, ὄχι ὕπνοι καὶ συνουσίαι καὶ περιπλοκαὶ σωμάτων. Ἄνω, λοιπόν, ὑφαίνεται ἡ ἰδική σας φύσις, ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ τὸ ὕδωρ. Ἔχει δὲ χρησιμοποιηθῆ τὸ ὕδωρ, τὸ ὁποῖον γίνεται τοκετὸς εἰς τὸ γεννώμενον. Διότι ἐκεῖνο, ἀκριβῶς, τὸ ὁποῖον εἶναι ἡ μήτρα διὰ τὸ ἔμβρυον, αὐτὸ εἶναι διὰ τὸν πιστὸν τὸ ὕδωρ. Διότι εἰς τὸ ὕδωρ πλάθεται καὶ μορφώνεται. Τὸ μέν, λοιπόν, πρῶτον ἐλέγετο· «'Εξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν»[4], ἀπὸ τότε, ὅμως, ποὺ ἐπέρασε τὰ νερὰ τοῦ 'Ιορδάνου ὁ Δεσπότης Χριστός, τὸ νερὸ δὲν ἀναδίδει πλέον ἑρπετὰ ἔμψυχα, ἀλλὰ ψυχὰς λογικὰς καὶ πνευματοφόρους. Καὶ αὐτό, ποὺ ἔχει λεχθῆ, περὶ τοῦ ἡλίου, ὅτι «ὡς νυμφίος ἐξερχόμενος ἀπὸ τὸν νυμφικόν του θάλαμον»[5], τοῦτο εἶναι τώρα καιρὸς νὰ εἴπωμεν μᾶλλον διὰ τοὺς πιστούς. Διότι καθιστᾷ τὰς ἀκτῖνας πολὺ λαμπροτέρας τοῦ ἡλίου. 'Αλλὰ τὸ μὲν εἰς τὴν γυναικείαν μήτραν διαμορφούμενον ἔμβρυον χρειάζεται

---

* Εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν καὶ εἰς τὴν πρώτην παράγραφον ἀναπτύσσονται αἱ ἑξῆς βασικαὶ σκέψεις: Ὁ ἀναγεννηθεὶς ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἄνθρωπος εἶναι καὶ λέγεται πνευματικὸς ἄνθρωπος. Ἡ μυστικὴ αὐτὴ πνευματικὴ γέννησις δὲν σημαίνει τὴν πρόσληψιν τῆς οὐσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τὴν πρόσληψιν τῶν προσόντων καὶ χαρισμάτων Αὐτοῦ. 'Ακολούθως, ἑρμηνεύεται ἡ φράσις «τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ», ποὺ σημαίνει ὅτι ὁ ἄνεμος φέρεται ἐκ φύσεως παντοῦ, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ κανεὶς νὰ σταματήσῃ τὴν κίνησιν αὐτοῦ.

1. Β' Κορινθ. 5, 17.
2. 'Ιωάν. 3, 5.
3. Ρωμ. 11, 33.
4. Γεν. 1, 20.
5. Ψαλμ. 18, 6.

χρόνον, είς τὸ ὕδωρ, ὅμως, δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλ' ὅλα γίνονται ἀστραπιαῖα.

Ἐκεῖ, λοιπόν, ὅπου ἡ ζωὴ εἶναι θνητὴ καὶ προέρχεται ἀπὸ σωματικὴν φθοράν, ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ τὸ γεννώμενον —αὐτὴ εἶναι ἡ φύσις τῶν ὑλικῶν σωμάτων, μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τελειοποιεῖται— μὲ τὰ πνευματικά ὅμως, δὲν γίνεται αὐτό. Διατί, λοιπόν; Διότι τὰ γινόμενα κατασκευάζονται ἐξ ἀρχῆς τέλεια. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Νικόδημος, ὅταν ἤκουεν αὐτά, ἐταράσσετο συνεχῶς, πρόσεξε, μὲ ποῖον τρόπον τοῦ ἀποκαλύπτει σιγά - σιγὰ τὸ ἀπόρρητον αὐτοῦ τοῦ μυστηρίου καὶ καθιστᾷ εἰς αὐτὸν σαφὲς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον προηγουμένως ἦτο ἀσαφές, μὲ τὸ νὰ τοῦ λέγῃ, ὅτι «τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς εἶναι σάρξ, τὸ δὲ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα»[6]. Τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ ὅλα τὰ αἰσθητὰ καὶ δὲν τὸν ἀφήνει νὰ περιεργασθῇ μὲ αὐτὰ τὰ μάτια τὴν μυσταγωγίαν. Τοῦ λέγει, δὲν ὁμιλοῦμε διὰ τὴν ὑλικὴν σάρκα, ἀλλὰ διὰ τὸ ἄϋλον Πνεῦμα, Νικόδημε. Μὲ τὸν λόγον αὐτὸν τὸν παρεκίνησε κατ' ἀρχὴν πρὸς τὰ ἄνω. Νὰ μὴ ἐπιζητῇς, λοιπόν, τίποτε ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ —διότι τὸ Πνεῦμα δὲν ἠμπορεῖ νὰ φανῇ μὲ αὐτὰ τὰ αἰσθητὰ μάτια— οὔτε νὰ νομίζῃς ὅτι τὸ Πνεῦμα γεννᾷ σάρκα.

Πῶς, λοιπόν, ἴσως ἐρωτήσῃ κανείς, ἐτέχθη ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου; Ὄχι μόνον ἀπὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σάρκα. Δι' αὐτό, ἀκριβῶς, καὶ ἔλεγεν ὁ Παῦλος, δηλῶν τοῦτο, τὰ ἑξῆς: «Ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς καὶ ὑπετάγη εἰς τὸν νόμον»[7]. Διότι τὸ μὲν Πνεῦμα διέπλασεν Αὐτὸν τοιουτοτρόπως, ἀλλ' ὄχι ἐκ τοῦ μηδενὸς —διότι εἰς τί ἐχρειάζετο ἡ μήτρα;— ἀλλ' ἀπὸ τὴν παρθενικὴν σάρκα, τὸ «πῶς», ὅμως, συνέβη τοῦτο δὲν ἠμπορῶ νὰ τὸ

6. Ἰωάν. 3, 6.
7. Γελ. 4, 4.

ἑρμηνεύσω. Αὐτὸ δὲ ἔγινε, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς τὸ γεννώμενον ξένον τῆς ἰδικῆς μας φύσεως. Διότι ἐάν, παρὰ ταῦτα, ὑπάρχουν μερικοί, οἱ ὁποῖοι ἀμφισβητοῦν τὴν τοιαύτην γέννησιν, ἐὰν δὲν ἤρχετο καθόλου εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν παρθενικὴν σάρκα, εἰς ποίαν ἀσέβειαν δὲν θὰ ἐξέπεφταν αὐτοί; «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα». Βλέπεις τὴν ἀξίαν τοῦ Πνεύματος; Διότι ἐμφανίζεται νὰ ἐκτελῇ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγε, λοιπόν, προηγουμένως ὅτι «ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθησαν»[8], ἐδῶ δὲ μᾶς λέγει ὅτι τὸ Πνεῦμα τοὺς γεννᾷ.

«Τὸ γεγεννημένον, λέγει, ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα». Αὐτὸ δέ, ποὺ λέγει, σημαίνει τὸ ἑξῆς: «Αὐτός, ποὺ ἔχει γεννηθῆ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, εἶναι πνευματικός». Ἐδῶ δὲ γέννησιν δὲν λέγει τὴν κατ' οὐσίαν γέννησιν, ἀλλὰ τὴν κατὰ χάριν καὶ τιμήν. Ἐάν, λοιπόν, καὶ ὁ Υἱὸς ἔχει γεννηθῆ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τί περισσότερον θὰ ἔχῃ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γεννηθῆ τοιουτοτρόπως; Κατὰ ποῖον δὲ τρόπον εἶναι Μονογενής; Διότι καὶ ἐγὼ ἐκ Θεοῦ ἔχω γεννηθῆ, ἀλλ' ὄχι ἀπὸ τὴν οὐσίαν του. Ἐάν, λοιπόν, οὔτε Αὐτὸς ἐγεννήθη ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, εἰς τί διαφέρει ἀπὸ μᾶς ὡς πρὸς αὐτό; Θὰ εὑρεθῇ ἐπομένως ἔτσι κατώτερος καὶ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα. Διότι ἡ αὐτοῦ τοῦ εἴδους γέννησις πραγματοποιεῖται μὲ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Συνεπῶς, διὰ νὰ παραμένῃ Υἱός, χρειάζεται τὴν βοήθειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Καὶ σὲ τί διαφέρουν αὐτὰ ἀπὸ τὰ Ἰουδαϊκὰ δόγματα;

Μόλις, λοιπόν, εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι αὐτός, ποὺ ἔχει γεννηθῆ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, εἶναι πνεῦμα, ἐπειδὴ τὸν εἶδε πάλιν νὰ θορυβῆται, καταφεύγει σὲ παράδειγμα ἀπὸ τὴν αἰσθητὴν πραγματικότητα. Διότι λέγει· «Μὴ ἀπο-

8. Ἰωάν. 1, 13.

ρήσης, ἐπειδὴ σοῦ εἶπα: Πρέπει νὰ γεννηθῆτε ἄνωθεν. Ὁ ἄνεμος, ὅπου θέλει, πνέει»[9]. Διότι μὲ τὸ νὰ εἰπῆ· «Μὴ ἀπορήσῃς», ἐφανέρωσε τὴν ταραχὴν τῆς ψυχῆς του καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸ λεπτότερον ἀπὸ τὰ ὑλικὰ σώματα. Διότι ἀπὸ μὲν τὰ σαρκικὰ τὸν ἀπεμάκρυνε, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ· «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα», ἐπειδή, ὅμως, δὲν ἐγνώριζε τί ἀκριβῶς ἦταν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγε· «τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα», δι' αὐτὸ ἔπειτα τὸν μετέφερεν εἰς ἄλλην εἰκόνα. Καὶ δὲν τὸν ὡδήγησεν οὔτε εἰς τὴν παχύτητα τῶν ὑλικῶν σωμάτων, οὔτε τοῦ ὡμίλησεν ἀποκλειστικὰ καὶ καθαρὰ περὶ τῶν ἀσωμάτων. Διότι οὔτε ἄλλωστε θὰ ἠμποροῦσε ἐκεῖνος νὰ ἐννοήσῃ κάτι τέτοιο. Εὐρῆκε, λοιπόν, κάτι ἐνδιάμεσον μεταξὺ σώματος καὶ ἀσωμάτου, τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου καὶ τὸν ὡδήγησεν ἐκεῖ. Διότι περὶ αὐτοῦ λέγει ὅτι «τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλὰ δὲν ξεύρεις ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει»[10].

Ἐὰν δὲ λέγῃ· «Ὅπου θέλει πνέει», δὲν τὸ λέγει ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος ἔχει κάποιαν προαίρεσιν, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ φανερώσῃ τὴν ἐκ φύσεως ἀνεμπόδιστον καὶ μὲ ἐξουσίαν γινομένην φορὰν αὐτοῦ. Διότι γνωρίζει ἡ Ἁγία Γραφὴ νὰ ὁμιλῇ τοιουτοτρόπως καὶ περὶ τῶν ἀψύχων, ὅπως, ὅταν λέγῃ· «Ἐπειδὴ ἡ κτίσις ὑπετάχθη εἰς τὴν ματαιότητα, ὄχι ἑκουσίως»[11]. Ἡ φράσις, λοιπόν, «ὅπου θέλει πνέει» φανερώνει τὸ ἀκατάσχετον καὶ ὅτι διαχέεται παντοῦ καὶ ὅτι δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ κινῆται πρὸς οἱανδήποτε κατεύθυνσιν, ἀλλὰ διασκορπίζεται μὲ μεγάλην ἐξουσίαν καὶ δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ παρεμποδίσῃ καὶ ἀνατρέψῃ τὸ ρεῦμα του.

9. Ἰωάν. 3, 7.
10. Ἰωάν. 3, 8.
11. Ρωμ. 8, 20.

ϐ´*. «Καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις», δηλαδή, τὸν πάταγον, τὸν θόρυβον. «Ἀλλὰ δὲν γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει. Τοιουτοτρόπως εἶναι ὁ καθένας ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πνεύματος»[12]. Ἐδῶ εὑρίσκεται ὁλόκληρον τὸ συμπέρασμα. Διότι, ἐάν, λέγει, αὐτὸ τὸ πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἀντιλαμβάνεσαι μὲ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν ἀφήν, δὲν γνωρίζεις ἀπὸ ποῦ ὁρμητικὰ ἔρχεται καὶ ποῦ πορεύεται, πῶς περιεργάζεσαι τὴν ἀπὸ τὸ θεῖον Πνεῦμα προερχομένην ἐνέργειαν, ἀφοῦ δὲν γνωρίζεις τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀνέμου, μολονότι ἀκοῦς ἦχον; Ἡ φράσις, λοιπόν, «ὅπου θέλει πνέει» ἐλέχθη καὶ πρὸς παράστασιν τῆς ἐξουσίας τοῦ Παρακλήτου. Αὐτὸ δέ, ποὺ λέγει, σημαίνει τὸ ἀκόλουθον· «Ἐάν, λοιπόν, αὐτὸ δὲν συγκρατεῖ κανείς, ἀλλὰ πηγαίνει ὅπου θέλει, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἠμπορέσουν τῆς φύσεως νόμοι, τῆς σωματικῆς γεννήσεως ὅροι, ὁ,τιδήποτε ἀπὸ αὐτά, νὰ συγκρατήσουν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Ὅτι δὲ περὶ τοῦ ἀνέμου ἔχει λεχθῆ τὸ «τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις», γίνεται φανερὸν ἀπ' ἐκεῖ. Διότι δὲν θὰ ἔλεγε· «Τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις», ἐὰν συνωμιλοῦσε μὲ

* Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος διατυπώνει ἐδῶ τὴν πολὺ δικαιολογημένην σκέψιν, ὅτι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος δὲν γνωρίζει τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, δὲν πρέπει νὰ ἀπορῇ πῶς ὁ μὴ ἀναγεννηθεὶς ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Κάτι ἀνάλογον συμβαίνει καὶ μὲ τὸν ἄνεμον καὶ ὅμως δὲν ἀπορεῖ κανεὶς πῶς δὲν γνωρίζει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει, μολονότι βεβαίως ἀκούει τὸν ἦχον του. Αὐτὸ ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὁ Χριστὸς εἰς τὸν Νικόδημον λέγων· «τὴν φωνὴν αὐτοῦ "τοῦ ἀνέμου" ἀκούεις...». Ἀκολούθως, ἀναφέρει παλαιὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ὁμοιότητα πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Νικόδημος ὤφειλεν, ὡς διδάσκαλος τοῦ Ἰσραήλ, νὰ γνωρίζῃ, ὅπως, φερ' εἰπεῖν, εἶναι ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ προελθοῦσα Εὔα, ἡ ἐκ γυναικῶν στειρῶν γέννησις, ὡς ἡ τῆς Σάρρας κ.λπ.

12. Ἰωάν. 3, 8.

ἄπιστον καὶ μὴ γνωρίζοντα τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ὅπως, λοιπόν, ἀκριβῶς ὁ ἄνεμος δὲν φαίνεται, παρ' ὅλον, φυσικά, ποὺ βγάζει ἦχον, ἔτσι οὔτε ἡ πνευματικὴ ἀναγέννησις φαίνεται μὲ σωματικοὺς ὀφθαλμούς, μολονότι βεβαίως ὁ ἄνεμος εἶναι σῶμα, ἂν καὶ λεπτότατον. Διότι τὸ γινόμενον ἀντιληπτὸν μὲ αἴσθησιν τοῦ σώματος, εἶναι σῶμα. Ἐάν, λοιπόν, δὲν στενοχωρῆσαι καὶ δὲν ἀδημονῇς, ἐπειδὴ δὲν βλέπεις τὸ σῶμα, οὔτε ἀμφιβάλλεις δι' αὐτό, διατί, ὅταν ἀκοῦς περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θορυβεῖσαι καὶ ζητεῖς τόσας ἐξηγήσεις, πρᾶγμα ποὺ δὲν κάμνεις διὰ ὑλικὸν σῶμα; Τί εἶπε, λοιπόν, ὁ Νικόδημος; Ἔμεινεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν εὐτέλειαν καὶ τοῦτο μετὰ ἀπὸ παράδειγμα, τὸ ὁποῖον μὲ τόσην σαφήνειαν ἐξετέθη εἰς αὐτόν. Εἰς αὐτόν, λοιπόν, ὁ ὁποῖος τὸν ἠρώτησε πάλιν μὲ ἀπορίαν· «Πῶς ἠμποροῦν νὰ γίνουν αὐτά;»[13] ὁ Χριστὸς ἀπήντησεν αὐστηρότερα, μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια· «Σὺ εἶσαι ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ δὲν γνωρίζεις αὐτά;»[14]. Κύτταξε, πῶς δὲν καταλογίζει πουθενὰ πονηρίαν εἰς τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ μᾶλλον ἀγαθότητα καὶ ἀφέλειαν.

Καὶ τί κοινὸν ἔχει ἡ γέννησις αὐτὴ πρὸς τὰ Ἰουδαϊκά; Ἴσως ἐρωτήσῃ κανείς. Τί, λοιπόν, δὲν ἔχει κοινόν; Πές μου. Διότι καὶ ἡ δημιουργία τοῦ πρώτου ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ προέλευσις τῆς γυναικὸς καὶ αἱ στεῖραι, αἱ ὁποῖαι ἀπέκτησαν παιδιὰ καὶ τὰ διὰ τῶν ὑδάτων πραγματοποιηθέντα, λέγω δὲ αὐτά, ποὺ ἔγιναν εἰς τὴν πηγήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐλισσαῖος ἔβγαλε τὸν σίδηρον[15], ὅσα συνέβησαν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν

13. Ἰωάν. 3, 9.
14. Ἰωάν. 3, 10.
15. Πρβλ. Δ' Βασ. 6, 1 - 7.

θάλασσαν, τὴν ὁποίαν διέβησαν οἱ Ἰουδαῖοι[16], ὅσα ἐπραγματοποιήθησαν εἰς τὴν κολυμβήθραν, τὴν ὁποίαν κινοῦσεν ὁ ἄγγελος[17], ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν Σύρον Νεεμάν, ὁ ὁποῖος ἐκαθαρίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμόν[18], ὅλα αὐτὰ ὡς τύποι προανήγγειλαν τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν καὶ τὸν καθαρμόν, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ χώραν εἰς τὸ μέλλον. Καὶ αὐτά, ποὺ ἐλέχθησαν ἀπὸ τοὺς προφήτας αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως ὑπαινίσσονται, ὅπως, φερ' εἰπεῖν, τὸ «Θὰ ἀναγγελθῇ εἰς τὸν Κύριον ὡς λαὸς ἰδικός του καὶ θὰ ἀναγγείλουν τὴν δικαιοσύνην του εἰς τὸν λαόν, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὸ πάθημα καὶ τὸν θρίαμβον τοῦ ὁσίου του, λαὸν τὸν ὁποῖον ἀναγέννησε καὶ ἀνέδειξεν ὁ Κύριος»[19], τὸ «Ὥστε ἡ νεανική σου ἡλικία καὶ ἀκμὴ νὰ ἀνανεώνεται πάντοτε, ὅπως τοῦ ἀετοῦ»[20], τὸ «Φωτίζου Ἱερουσαλήμ· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεται»[21], τὸ «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, τῶν ὁποίων ἔχουν συγχωρηθῇ αἱ ἀνομίαι»[22].

Καὶ ὁ Ἰσαάκ, ὅμως, ἦταν τύπος αὐτῆς τῆς γεννήσεως. Διότι πές μου, Νικόδημε, κατὰ ποῖον τρόπον ἐγεννήθη ἐκεῖνος; Ἄραγε μὲ φυσικὸν νόμον; Ὄχι, βέβαια. Τόσον διαφορετικὸς ἦταν αὐτὸς ὁ τρόπος τῆς γεννήσεως ἀπὸ ἐκείνην τὴν γέννησιν. Ἐκείνη μὲν ἡ γέννησις ἐπραγματοποιήθη ὕστερα ἀπὸ σαρκικὴν μεῖξιν, ἐνῷ αὐτὴ δὲν ἔγινε μέσα ἀπὸ τὰ σαρκικὰ αἵματα τοῦ φυσικοῦ τοκετοῦ. Ἐγὼ δὲ ἀποδεικνύω ὅτι αὐτοὶ οἱ τρόποι

16. Πρβλ. Ἐξοδ. 14, 15 - 31.
17. Πρβλ. Ἰωάν. 5, 2 κ.ἑ.
18. Παρβλ. Δ. Βασιλ. 5, 1 - 19.
19. Ψαλμ. 21, 31 καὶ 32.
20. Ψαλμ. 102, 5.
21. Ἡσ. 60, 1.
22. Ψαλμ. 31, 1.

τῆς γεννήσεως ὄχι μόνον αὐτὴν τὴν γέννησιν προανήγγελλον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ παρθένου γέννησιν. Διότι, ἐπειδὴ δὲν θὰ ἠμποροῦσε εὔκολα νὰ πιστεύσῃ κανεὶς ὅτι παρθένος γεννᾷ, προηγήθησαν στεῖραι γυναῖκες, ἔπειτα ὄχι μόνον στεῖραι, ἀλλὰ καὶ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶχον γηράσει. Καίτοι τὸ νὰ προέλθῃ γυναίκα ἀπὸ πλευρὰν ἦταν πολὺ περισσότερον ἀξιοθαύμαστον ἀπὸ τὸ νὰ γεννήσῃ στεῖρα. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν ἀρχαῖον καὶ πολὺ παλαιόν, ἐξευρέθη ἄλλος πάλιν νέος τρόπος γεννήσεως καὶ πρόσφατος, ὁ διὰ τῶν στειρῶν γυναικῶν πραγματοποιηθείς, ὁ ὁποῖος προητοίμασε τὴν πίστιν εἰς τὸν παρθενικὸν τοκετόν. Ὅλα αὐτά, λοιπόν, τοῦ ἐθύμισε καὶ τοῦ εἶπε· «Σὺ εἶσαι ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ καὶ αὐτὰ δὲν γνωρίζεις; Ἐκεῖνο, ποὺ γνωρίζομεν καλά, αὐτὸ λέγομεν καὶ περὶ ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως καὶ θεωρίας ἔχομεν ἴδει, περὶ αὐτοῦ μαρτυροῦμεν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς δέχεται τὴν μαρτυρίαν μας»[23]. Αὐτὰ συνεπλήρωσε καὶ ἔκαμε καὶ δι' αὐτῶν πάλιν ἀξιόπιστον τὸν λόγον καὶ συγκατέβη διὰ τοῦ λόγου εἰς τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνου·

γ'*. Τί, ὅμως, σημαίνει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει· «Ἐκεῖνο, ποὺ γνωρίζομεν καλά, αὐτὸ λέγομεν καὶ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἔχομεν ἴδει, μαρτυροῦμεν»; Ἐπειδὴ καὶ σὲ μᾶς ἡ ὅρασις εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα ἀπὸ τὰς ἄλλας αἰσθήσεις καὶ ἐὰν θελήσωμεν νὰ βεβαιώσωμεν κάποιον, ὁμιλοῦμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, «ὅτι μὲ τὰ μάτια μας ἔχομεν ἴδει, δὲν γνωρίζομεν ἐξ ἀκοῆς», δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἐπὶ τὸ ἀνθρωπινώτερον συνομιλεῖ μαζί του καὶ ἐπιβεβαιώνει δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου του. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι καὶ ὅτι δὲν θέλει νὰ παραστήσῃ τίποτε ἄλλο μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, οὔτε φανερώνει αἰσθητὴν ὅρασιν, γίνεται ἀπ' ἐκεῖ φανερόν. Διότι ἀφοῦ εἶπε· «Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς εἶναι σάρξ» καὶ «τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος εἶναι πνεῦμα», συνεπλήρωσε· «ἐκεῖνο, ποὺ γνωρίζομεν καλά, αὐτὸ λέγομεν καὶ αὐτό, ποὺ ἔχομεν ἴδει, μαρτυροῦμεν». Αὐτὸ δὲν εἶχεν ἀκόμη γεννηθῇ.

Πῶς, λοιπόν, λέγει· «Αὐτὸ ποὺ ἔχομεν ἰδῆ»; Δὲν εἶναι φανερόν, ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἀκριβῆ καὶ ὄχι δι' ἄλλην, διαφοροτρόπως ἔχουσαν, γνῶσιν; «Καὶ τὴν μαρτυρίαν μας οὐδεὶς δέχεται». Τὸ μέν, λοιπόν, «αὐτό, ποὺ γνωρίζομεν καλά» ἢ τὸ λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ τὸν Πατέρα, ἢ διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνον, τὸ δὲ «οὐδεὶς δέχεται» δὲν φανερώνει ἐδῶ τὴν δυσαρέσκειαν αὐτοῦ, ποὺ ὁμιλεῖ, ἀλλὰ δεικνύει ὅτι ὁ ὁμιλῶν πληροφορεῖ περὶ τοῦ συμβαίνοντος. Διότι δὲν εἶπε· «Τί πιὸ ἀναίσθητον θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ σᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν δέχεσθε αὐτὰ ποὺ σᾶς εἴπαμε μὲ τόσην ἀκρίβειαν;» ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ ἔργα καὶ μὲ τοὺς λόγους ἐπέδειξε κάθε ἐπιείκειαν καὶ δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀντιθέτως μάλιστα προανήγγειλε μὲ πραότητα καὶ μὲ τρόπον ἥμερον αὐτό, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ. Καὶ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ὁδηγεῖ καὶ μᾶς σὲ κάθε πραότητα καὶ μᾶς διδάσκει, ὅταν συζητοῦμε μὲ ἄλλους καὶ δὲν τοὺς πείθωμεν, νὰ μὴ δυσανασχετοῦμεν, οὔτε νὰ ἀγριεύωμεν. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀλλάξῃ κανεὶς τὸν δύστροπον, ἀλλ' ἀντιθέτως ἠμπορεῖ νὰ τὸν κάμῃ καὶ περισσότερον ἀπειθῆ.

Δι' αὐτὸ ἀφ' ἑνὸς μὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν νὰ

23. Ἰωάν. 3, 10 καὶ 11.

* Κλείεται καὶ ἡ ὁμιλία αὐτὴ μὲ ἠθικὰς παραινέσεις. Ἰδιαιτέρως τονίζεται ὅτι οἱ Χριστιανοί, ἀναλογιζόμενοι τὰ ἁμαρτήματά των, δὲν πρέπει νὰ ὀργίζωνται κατὰ τοῦ πλησίον των. Ὀφείλουν νὰ χαλιναγωγοῦν τὴν ὀργήν των καὶ νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς ὅλους πράως καὶ εἰρηνικῶς. Ὀφείλουν κατὰ τὴν ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν των νὰ μὴ κραυγάζουν, διότι ἡ κραυγὴ τρέφει τὴν ὀργὴν καὶ καθιστᾷ τὴν σύγκρουσιν ἀναπόφευκτον. Παντοῦ καὶ πρὸς πάντας πρέπει νὰ συμπεριφέρωνται μὲ πραότητα καὶ καλωσύνην.

ὀργιζώμεθα, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ κάμνωμεν ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀξιόπιστον τὸν λόγον, ὄχι μὲ τὸ νὰ μὴ ὀργιζώμεθα μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ ἐκτρεπώμεθα σὲ κραυγάς. Διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυναμώνει τὴν ὀργὴν εἶναι ἡ κραυγή. Ἂς ἐμποδίσωμεν, λοιπόν, τὸν ἵππον, διὰ νὰ καταστρέψωμεν τὸν ἀναβάτην. Ἂς περικόψωμεν τὰ πτερὰ τοῦ θυμοῦ καὶ δὲν θὰ ὑψωθῇ ἀκόμη τὸ κακόν. Διότι ἡ ὀργὴ εἶναι πάθος ἰσχυρόν, ἰσχυρὸν καὶ φοβερὸν εἰς τὸ νὰ κλέψῃ τὰς ψυχάς μας. Δι' αὐτὸ πρέπει ἀπὸ παντοῦ νὰ τοῦ κλείσωμεν τὴν εἴσοδον. Καὶ διότι εἶναι παράλογον, θηρία μὲν νὰ ἠμποροῦμε νὰ δαμάζωμε, τὴν ἰδικήν μας δὲ διάνοιαν, ὅταν ἀγριεύῃ, νὰ ἀνεχώμεθα. Εἶναι φωτιὰ δυνατὴ ὁ θυμός, ἡ ὁποία κατατρώγει τὰ πάντα. Καὶ διότι καὶ σῶμα καταστρέφει καὶ ψυχὴν διαφθείρει καὶ ἀηδῆ τὴν καθιστᾷ καὶ αἰσχρὰν νὰ τὴν βλέπῃ κανείς. Καὶ ἐὰν ἦταν δυνατὸν ὁ ὀργιζόμενος νὰ ἰδῇ τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ὀργῆς του, δὲν θὰ ἐχρειάζετο ἄλλην συμβουλήν. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀποκρουστικώτερον ἀπὸ ὀργιζόμενον πρόσωπον. Ἡ ὀργὴ εἶναι κάποια μέθη, μᾶλλον δὲ χειροτέρα ἀπὸ μέθη καὶ πιὸ ἐλεεινὴ ἀπὸ δαίμονα.

Ἀλλ' ἂν φροντίσωμεν νὰ μὴ φωνάζωμεν, θὰ εὕρωμεν ἀρίστην ὁδὸν φιλοσοφίας. Δι' αὐτὸ ὁ Παῦλος μαζὶ μὲ τὴν ὀργὴν νὰ ἀποφεύγωμεν γράφει καὶ τὴν κραυγήν, διὰ τῶν ἑξῆς λόγων· «Πᾶσα ὀργὴ καὶ κραυγὴ ἂς σηκωθῇ ἀπὸ σᾶς»[24]. Λοιπόν, ἂς πειθώμεθα εἰς τὸν διδάσκαλον πάσης φιλοσοφίας καὶ ὅταν ὀργιζώμεθα μὲ τοὺς ὑπηρέτας, ἂς σκεπτώμεθα τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ ἂς ἐντρεπώμεθα τὴν ἐπιείκειάν των. Διότι, ὅταν ἐσὺ ὑβρίζῃς, ἐκεῖνος δὲ ὑπομένῃ ἐν σιγῇ τὴν ὕβριν καὶ σὺ μὲν ἀσχημονῇς, ἐκεῖνος δὲ φιλοσοφῇ, τὸ γεγονὸς αὐτὸ

24. Ἐφεσ. 4, 31.

νὰ τὸ δέχεσαι ἀντὶ οἱασδήποτε ἄλλης νουθεσίας. Διότι καὶ ἂν εἶναι ὑπηρέτης, ἐν τούτοις εἶναι ἄνθρωπος καὶ ἔχει ψυχὴν ἀθάνατον καὶ ἔχει τιμηθῇ ἀπὸ τὸν Δεσπότην Χριστὸν μὲ τὰ ἴδια δῶρα. Ἐὰν δὲ ὁ ὁμότιμος μὲ μᾶς εἰς τὰ μεγαλύτερα καὶ πνευματικώτερα, χάρις εἰς κάποιαν ἀνθρωπίνην μικρὰν καὶ ἀσήμαντον ὑπεροχήν, ὑπομένῃ μὲ τόσην πραότητα τὰ ἰδικά μας ἁμαρτήματα, ποίας συγγνώμης θὰ εἴμεθα ἄξιοι ἡμεῖς ἢ ποίας ἀπολογίας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμποροῦμεν νὰ φιλοσοφοῦμε διὰ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον ὅμως δὲν θέλομεν, ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος διὰ τὸν ἰδικόν μας φόβον; Ἀναλογιζόμενοι, λοιπόν, ὅλα αὐτὰ καὶ ἀντιλαμβανόμενοι τὰ ἁμαρτήματά μας καὶ τὸ κοινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἂς φροντίζωμεν νὰ ὁμιλοῦμε παντοῦ ἤρεμα, ὥστε, ἀφοῦ γίνωμεν ψυχικῶς ταπεινοί, νὰ εὕρωμεν ψυχικὴν γαλήνην καὶ ἀνάπαυσιν, καὶ τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν, τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΖ' (27)

('Ιωάν. γ', 12 - 16)

«Εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια πιστεύσετε; Οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ» ('Ιωάν. 3, 12).

α'*. 'Εκεῖνο, τὸ ὁποῖον πολλὲς φορὲς εἶπα, ἐκεῖνο καὶ τώρα θὰ εἰπῶ καὶ δὲν θὰ παύσω πάντοτε νὰ λέγω. Τί, ὅμως, εἶναι αὐτό; Ὅτι ὁ Ἰησοῦς πολλὲς φορές, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ὑψηλῶν του ἀληθειῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν παρακολουθούντων, συγκρατοῦσε τὸν ἑαυτόν του καὶ δὲν παρέμενε πάντοτε εἰς τοὺς ἀνταξίους τῆς μεγαλωσύνης του λόγους, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τοὺς ἔχοντας συγκατάβασιν. Διότι τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν καὶ μίαν φορὰν ἐὰν λεχθῇ εἶναι ἱκανόν, ὅσον βέβαια εἶναι δυνατὸν εἰς ἡμᾶς νὰ ἀκούσωμεν, νὰ παραστήσῃ ἐκείνην τὴν ἀξίαν, ἐνῷ τὰ ταπεινότερα καὶ τὰ ἐγγύτερα πρὸς τὴν διάνοιαν τῶν ἀκουόνωτν εὑρισκόμενα, ἐὰν δέν ἐλέγοντο συνεχῶς, δὲν θὰ ὡδηγοῦσαν γρήγορα τὸν πρὸς τὰ χαμηλὰ ρέποντα ἀκροατὴν εἰς

* Ὁ Ἰησοῦς, συμφώνως πρὸς τὸ προτασσόμενον τῆς παρούσης ὁμιλίας ἐδάφιον, τὸ Βάπτισμα ἀπεκάλεσεν ἐπίγειον ἢ διότι τελεῖται ἐπὶ τῆς γῆς, ἢ διότι ἡ διὰ τοῦ Βαπτίσματος πραγματοποιουμένη ἀναγέννησις εἶναι ἐπίγειος, συγκρινομένη πρὸς τὴν προαιώνιον ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς γέννησιν.

τὴν κατανόησιν τῶν ὑψηλῶν. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ ἔχουν λεχθῆ ὑπ' Αὐτοῦ κατὰ τρόπον ταπεινότερον. 'Αλλὰ διὰ νὰ μὴ ὁδηγήσῃ τοῦτο εἰς ἄλλην πάλιν βλάβην, μὲ τὸ νὰ κρατῇ πρὸς τὰ κάτω τὸν μαθητήν, δὲν ἐκθέτει ἁπλῶς τὰ κατώτερα, ἂν δὲν ἀναφέρῃ προηγουμένως καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγει αὐτά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀκριβῶς ἔχει κάμει καὶ ἐδῶ. 'Αφοῦ, λοιπόν, ὡμίλησε περὶ τοῦ βαπτίσματος καὶ εἶπεν ὅσα ἀκριβῶς εἶπε καὶ περὶ τῆς κατὰ χάριν γεννήσεως, τῆς πραγματοποιουμένης ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἐπιθυμῶν νὰ ἔλθῃ ἀκολούθως καὶ εἰς τὴν ἰδικήν του τὴν ἀπόρρητον ἐκείνην καὶ ἀνέκφραστον γέννησιν, συγκρατεῖται προηγουμένως καὶ δὲν ἀναφέρει τίποτε περὶ αὐτῆς. Ἔπειτα ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔρχεται εἰς αὐτήν.

Ποία εἶναι αὐτή; Ἡ παχύτης καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν ἀκουόντων. Καὶ αὐτὴν ἀκριβῶς ὑπαινισσόμενος εἶπεν· «'Εὰν τὰ ἐπίγεια σᾶς εἶπα καὶ δὲν πιστεύετε, πῶς, ἐὰν σᾶς εἴπω τὰ ἐπουράνια, θὰ πιστεύσετε;». Ὥστε, ὁπουδήποτε θὰ εἰπῇ κάτι μέτριον καὶ ταπεινόν, πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκουόντων. Τὰ δὲ ἐπίγεια ἐδῶ μερικοὶ μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν λεχθῆ περὶ τοῦ ἀνέμου, σὰν νὰ ἔλεγε, δηλαδή, «ἂν δὲν ἐπείσθητε οὔτε καὶ μὲ τὸ παράδειγμα ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, ποὺ σᾶς ἔφερα, πῶς θὰ δυνηθῆτε νὰ μάθετε τὰ ὑψηλότερα;». 'Εὰν δὲ ἐδῶ ἐπίγειον ὀνομάζει τὸ βάπτισμα, μὴ ἀπορήσῃς, διότι τὸ ὀνομάζει ἔτσι ἢ ἐπειδὴ τελεῖται ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἢ πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του τὴν φρικωδεστάτην ἐκείνην γέννησιν. Διότι παρ' ὅλον ποὺ εἶναι ἐπουράνιος αὐτὴ ἡ γέννησις, ἐν τούτοις παραβαλλομένη πρὸς ἐκείνην τὴν ἀληθῆ, τὴν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρός, εἶναι ἐπίγειος. Καὶ ὀρθῶς δὲν εἶπε· «δὲν καταλαβαίνετε», ἀλλὰ «δὲν πιστεύετε», διότι ὅταν μὲν κάποιος δυσκολεύεται μὲ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ διὰ τοῦ νοῦ

καὶ δὲν τὰ ἀποδέχεται εὔκολα, πολὺ δικαίως ἠμπορεῖ νὰ κατηγορηθῇ δι' ἀνοησίαν, ὅταν, ὅμως, δὲν δέχεται αὐτά, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ μὲ τὸ λογικόν του, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν πίστιν, δὲν ὀφείλεται πλέον τὸ ἔγκλημα αὐτὸ εἰς τὴν ἀνοησίαν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀπιστίαν. Ἀφοῦ, λοιπόν, τὸν ἠμπόδισε νὰ ζητήσῃ νὰ ἐννοήσῃ αὐτό, ποὺ τοῦ εἶπε, μὲ τὴν λογικήν, κατεφέρθη ἔπειτα ἐναντίον του μὲ μεγαλυτέραν σφοδρότητα καὶ τὸν κατηγόρησε δι' ἀπιστίαν.

Ἐὰν δὲ τὴν ἰδικήν μας γέννησιν πρέπει νὰ δεχώμεθα διὰ τῆς πίστεως, ποίας τιμωρίας θὰ εἶναι ἄξιοι αὐτοί, ποὺ περιεργάζονται τὴν γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς μὲ τὴν λογικήν των; Ἀλλ' ἴσως ἐρωτήσῃ κανείς· «Καὶ διατί ἐλέγοντο αὐτά, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν οἱ ἀκούοντες;». Διότι, ἂν καὶ αὐτοὶ δὲν τὰ ἐπίστευσαν, ἐν τούτοις οἱ μετὰ ἀπ' αὐτοὺς ἐπρόκειτο νὰ δέχωνται αὐτὰ καὶ ὠφελοῦνται. Καταφερόμενος, λοιπόν, ἐναντίον του μὲ μεγάλην σφοδρότητα, φανερώνει ὅτι δὲν γνωρίζει μόνον αὐτά, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολὺ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ καὶ μεγαλύτερα. Καὶ τὸ ἐδήλωσε καὶ αὐτὸ εἰς τὴν συνέχειαν, διὰ τῶν ἑξῆς· «Καὶ οὐδεὶς ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανὸν εἰμὴ ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὸν οὐρανόν». Καὶ τί σημαίνει αὐτὴ ἡ συνέχεια, λέγει; Εἶναι πολὺ μεγάλης σημασίας καὶ πάρα πολὺ σύμφωνος πρὸς τὰ προηγούμενα. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐκεῖνος εἶπεν, ὅτι «γνωρίζομεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἦλθες διδάσκαλος»[1] αὐτὸ ἀκριβῶς διορθώνει μονομιᾶς, λέγων περίπου τὰ ἀκόλουθα: «Μὴ μὲ νομίσῃς σὰν ἁπλοῦν διδάσκαλον, σὰν ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς προφήτας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ἀπὸ τὴν γῆν. Διότι εὑρίσκομαι τώρα ἐδῶ κατελθὼν ἐξ οὐρανοῦ. Καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς

1. Ἰωάν. 3, 2.

προφήτας δὲν ἀνέβηκεν ἐκεῖ, ἐνῷ ἐγὼ ἐκεῖ διαμένω». Βλέπεις πῶς καὶ αὐτό, ποὺ φαίνεται ὑψηλόν, εἶναι ἐντελῶς ἀνάξιον τῆς μεγαλωσύνης του; Διότι δὲν εὑρίσκεται μόνον εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλὰ παντοῦ καὶ πληροῖ τὰ πάντα.

Ἀλλ' ἀκόμη συνομιλεῖ μὲ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ ἀκροατοῦ, τὸν ὁποῖον θέλει ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ προσελκύσῃ. Υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἐδῶ δὲν ὠνόμασε τὴν σωματικὴν ὕπαρξιν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν κατωτέραν φύσιν ὁλόκληρον τὸν ἑαυτόν του, διὰ νὰ ὁμιλήσω ἔτσι, ὠνόμασεν ἐδῶ. Καὶ διότι αὐτὸ εἶναι συνήθεια εἰς Αὐτόν, πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὴν Θεότητα, πολλὲς φορὲς ἀπὸ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐκφράζῃ τὸ ὅλον. «Καὶ καθὼς ὁ Μωϋσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν εἰς τὴν ἔρημον, λέγει, οὕτω πρέπει νὰ ὑψωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου». Καὶ τοῦτο πάλιν φαίνεται ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ ὅτι ἔχει μεγάλην πρὸς αὐτὰ συνάφειαν. Διότι ἀφοῦ ἀπεκάλυψε τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν ποὺ ἔγινε εἰς ἀνθρώπους διὰ τοῦ βαπτίσματος, προσέθεσε καὶ τὴν αἰτίαν αὐτῆς, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μικροτέρα ἐκείνης, τὴν πραγματοποιηθεῖσαν διὰ τοῦ Σταυροῦ. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς Κορινθίους, αὐτὰς τὰς δύο εὐεργεσίας ἀνέφερε μαζί, διὰ τῶν ἑξῆς: «Μήπως ὁ Παῦλος ἐσταυρώθη διὰ σᾶς; ἢ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Παύλου ἐβαπτίσθητε;»[2]. Διότι περισσότερον ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα αὐτὰ τὰ δύο δεικνύουν τὴν ἀνέκφραστον ἀγάπην του, ὅτι καὶ ὑπὲρ ἐχθρῶν ἔπαθε καὶ ὅτι, ἀφοῦ ὑπὲρ ἐχθρῶν ἀπέθανεν, ἐδώρησε διὰ τοῦ βαπτίσματος ὁλόκληρον τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων.

β'*. Καὶ διατί δὲν εἶπε καθαρὰ ὅτι «πρόκειται νὰ

2. Α' Κορινθ. 1, 13.
* Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἐξηγεῖ

σταυρωθῶ», ἀλλὰ παρέπεμψε τοὺς ἀκροατὰς εἰς τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον τύπον; Πρῶτον μέν, διὰ νὰ μάθουν ὅτι τὰ παλαιὰ εἶναι συγγενῆ πρὸς τὰ νέα καὶ ὅτι ἐκεῖνα δὲν εἶναι ξένα πρὸς αὐτὰ ἐδῶ. Ἔπειτα, διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι δὲν προσήρχετο πρὸς τὸ πάθος παρὰ τὴν θέλησίν του καὶ ἀκόμη περισσότερον, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ καμμία βλάβη δὲν προσγίνεται εἰς Αὐτὸν καὶ ὅτι ἀπ' ἐδῶ σώζονται πολλοί. Καὶ διὰ νὰ μὴ ἰσχυρισθῇ κανείς· «Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇ ὁ πιστεύσας εἰς τὸν Σταυρωθέντα, ὅταν καὶ Αὐτὸς ἔχῃ κατανικηθῇ ἀπὸ τὸν θάνατον;» μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν παλαιὰν ἱστορίαν.Διότι, ἂν οἱ Ἰουδαῖοι μὲ τὸ νὰ ἴδοῦν χαλκίνην εἰκόνα ὄφεως, διέφυγαν τὸν θάνατον, πολὺ περισσότερον ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον δικαιολογημένα θὰ ἀπολαύσουν καὶ πολὺ μεγαλυτέραν τὴν εὐεργεσίαν. Διότι αὐτὸ δὲν γίνεται ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐκείνου, ποὺ σταυρώνεται, οὔτε ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερισχύσεως τῶν Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐπειδὴ «ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον»[3], δι' αὐτὸ ὁ ἔμψυχος Αὐτοῦ ναὸς σταυρώνεται, «διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[4].

Βλέπεις τὴν αἰτίαν τοῦ Σταυροῦ καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ πηγάζουσαν σωτηρίαν; Βλέπεις τὴν συγγένειαν τοῦ τύ-

ὅτι ὁ Χριστὸς παρέβαλε τὴν Σταύρωσίν του πρὸς τὴν εἰς τὴν ἔρημον ὕψωσιν τοῦ χαλκίνου ὄφεως ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅπως τότε ὁ χάλκινος ὄφις, καίτοι ἀναίσθητος, ἐθεράπευε τοὺς θανατηφόρως ὑπὸ τῶν ὄφεων δακνομένους, ὅταν προσέβλεπον πρὸς αὐτὸν καὶ τοὺς ἔσωζεν ἀπὸ τὸν πρόσκαιρον θάνατον, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός, καίτοι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανε κατὰ σάρκα, ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὸν αἰώνιον θάνατον τοὺς ἁμαρτωλούς, ποὺ τραυματίζονται ἀπὸ τὸν διάβολον, ὅταν πιστεύουν εἰς Αὐτόν.

3. Ἰωάν. 3, 16.
4. Ἰωάν. 3, 15.

που πρὸς τὴν ἀλήθειαν; Ἐκεῖ, οἱ Ἰουδαῖοι διέφυγαν τὸν θάνατον, ἀλλὰ τὸν πρόσκαιρον θάνατον, ἐδῶ, οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον διαφεύγουν τὸν αἰώνιον θάνατον. Ἐκεῖ, ὁ ὑψωθεὶς ὄφις ἐθεράπευε δήγματα ὄφεων, ἐδῶ, ὁ σταυρωθεὶς Ἰησοῦς ἐθεράπευσε τὰς πληγὰς τοῦ νοητοῦ δράκοντος[5]. Ἐκεῖ, ἐθεραπεύετο ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσέβλεπεν εἰς τὸν ὄφιν μὲ αὐτοὺς τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμούς, ἐδῶ, ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του ὅλα ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος προσβλέπει μὲ τοὺς πνευματικοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον Κύριον. Ἐκεῖ, ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὑψώθη ἦταν χαλκός, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ σχῆμα τοῦ ὄφεως, ἐδῶ, ὑψώνεται σῶμα Δεσποτικόν, τὸ ὁποῖον προῆλθεν ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐκεῖ, ὄφις ἐδάγκωνε καὶ ὄφις ἐθεράπευε, τοιουτοτρόπως καὶ ἐδῶ θάνατος κατέστρεψε καὶ θάνατος ἔσωσεν. Ἀλλ' ὁ μὲν ἕνας ὄφις, αὐτὸς ποὺ ἐθανάτωνε, εἶχε δηλητήριον, ὁ δὲ ἄλλος, αὐτὸς ποὺ ἔσωζε ἦταν ἀπηλλαγμένος καὶ καθαρὸς ἀπὸ δηλητήριον. Καὶ ἐδῶ τὸ ἴδιο πάλιν συνέβαινε. Διότι ὁ μὲν ἕνας θάνατος αὐτὸς ποὺ ἔφερε τὴν καταστροφήν, εἶχεν ἁμαρτίαν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὄφις εἶχε τὸ δηλητήριον, ὁ δὲ ἄλλος, ὁ θάνατος τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἦταν ἀπηλλαγμένος ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν, ὅπως ἀκριβῶς ἦταν ἀπηλλαγμένος ἀπὸ δηλητήριον ὁ χάλκινος ὄφις.

Διότι λέγει· «Ἁμαρτίαν δὲν ἔκαμεν, οὔτε εὑρέθη δόλος εἰς τὸ στόμα του»[6]. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει ὁ Παῦλος· «Ἀπογυμνώσας τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας διεπόμπευσε παρρησίᾳ, θριαμβεύσας κατ' αὐτῶν ἐπ' αὐτοῦ»[7]. Διότι σὰν ἄλλος γενναῖος ἀθλητής,

5. Τοῦ διαβόλου.
6. Α' Καθολ. Πέτρου 2, 22 καὶ Ἡσ. 53, 9.
7. Κολασ. 2, 15.

ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἐσήκωσε ὑψηλὰ τὸν ἀντίπαλόν του καὶ τὸν κατέρριψε καὶ τὸν κατενίκησεν ὁλοκληρωτικά, κατήγαγε περιφανεστέραν νίκην, ὁ Χριστός, ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, κατέβαλε τὰς ἀντιπάλους δυνάμεις καὶ ἀφοῦ ἐθεράπευσε τοὺς πληττομένους εἰς τὴν ἐρημίαν, τοὺς ἀπηλευθέρωσεν ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία, κρεμασθεὶς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἀλλὰ δὲν εἶπε· «πρέπει νὰ κρεμασθῇ», ἀλλὰ «νὰ ὑψωθῇ» ἐπροτίμησε δὲ νὰ βάλῃ τὸ δεύτερον αὐτό, διότι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι εἶναι καὶ περισσότερον εὔφημον εἰς τὸν ἀκούοντα καὶ κοντὰ εἰς τὸν τύπον.

«Διότι τόσον ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱόν του τὸν μονογενῆ, διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον»[8]. Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἀκόλουθον· «Νὰ μὴ ἀπορήσῃς, διότι ἐγὼ πρόκειται νὰ ὑψωθῶ, διὰ νὰ σωθῆτε σεῖς· διότι καὶ εἰς τὸν Πατέρα φαίνεται τοῦτο καλὸν καὶ Αὐτὸς σᾶς ἠγάπησε τόσον, ὥστε νὰ δώσῃ τὸν Υἱόν του ὑπὲρ τῶν δούλων καὶ μάλιστα δούλων ἀγνωμόνων». Μολονότι δὲν θὰ προέβαινε κανεὶς εἰς αὐτὸ οὔτε χάριν φίλου, οὔτε χάριν δικαίου εὐκόλως, πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ Παῦλος διὰ τῶν ἑξῆς ἐφανέρωσε· «Διότι μόλις καὶ μετὰ βίας θὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος νὰ ἀποθάνῃ διὰ κάποιον δίκαιον»[9]. Ἀλλ' ἐκεῖνος μέν, ἐπειδὴ συνωμιλοῦσε μὲ πιστούς, ἐξέθετε τὰ πράγματα διεξοδικώτερα, ἐδῶ δὲ ὁ Χριστός, ἐπειδὴ συνωμιλοῦσε μὲ τὸν Νικόδημον, ἐξέθετε τὰς αὐτὰς σκέψεις περισσότερον μὲν συγκρατημένα, μὲ μεγαλυτέραν ὅμως ἔμφασιν. Καὶ διότι κάθε λέξις ἔχει μεγάλην ἔμφασιν. Διότι μὲ τὴν φράσιν· «Τόσον ἠγάπησε» καὶ μὲ τὴν «Ὁ Θεὸς τὸν κόσμον» ἔδειξε

8. Ἰωάν. 3, 16.
9. Ρωμ. 5, 7.

τὴν μεγάλην θερμότητα τῆς ἀγάπης. Διότι εἶναι μεγάλη καὶ ἄπειρος ἡ διαφορά, καθ' ὅσον ὁ ἀθάνατος, ὁ ἄναρχος, ἡ ἀπέραντος μεγαλωσύνη, τοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι ἀπὸ γῆν καὶ τέφραν, ποὺ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἀναρίθμητα ἁμαρτήματα, ποὺ ἔχουν ὁριστικῶς ἐκπέσει ἠθικά, τοὺς ἀγνώμονας, αὐτοὺς ἀκριβῶς ἠγάπησε.

Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐν συνεχείᾳ προσέθεσεν, εἶναι ὁμοίως ἐμφαντικά, καθ' ὅσον λέγει· «Ὅτι τὸν Υἱόν του τὸν Μονογενῆ ἔδωκε» καὶ ὄχι κανένα δοῦλον, οὔτε ἀκόμη καὶ ἄγγελον, οὔτε ἀρχάγγελον. Μολονότι, βεβαίως, οὔτε διὰ τὸ παιδί του θὰ ἐπεδείκνυε κανεὶς τόσην φροντίδα, ὅσην ἐπέδειξεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἀγνώμονας δούλους. Τὸ μέν, λοιπόν, Πάθος δὲν τὸ ἐφανέρωσε πολὺ καθαρά, ἀλλὰ κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον, διὰ τῶν ἑξῆς· «Διὰ νὰ μὴ ἀπολεσθῇ πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ἐπειδή, δηλαδή, εἶπε· «πρέπει νὰ ὑψωθῇ» καὶ ὑπηνίχθη τὸν θάνατον, διὰ νὰ μὴ στενοχωρηθῇ ὁ ἀκροατὴς ἀπὸ τὰ λόγια του αὐτά, φανταζόμενος περὶ Αὐτοῦ κάτι τὸ ἀνθρώπινον, καὶ νομίζων τὸν θανατόν του ἀνυπαρξίαν, πρόσεξε πῶς διώρθωσεν αὐτὸ μὲ τὸ νὰ εἰπῇ ὅτι ὁ προσφερόμενος εἶναι Υἱὸς Θεοῦ καὶ αἴτιος ζωῆς καὶ μάλιστα ζωῆς αἰωνίου. Καί, φυσικά, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θὰ παρεῖχε εἰς τοὺς ἄλλους ζωὴν μὲ τὸν θανατόν του, δὲν ἐπρόκειτο νὰ παραμείνῃ αἰωνίως εἰς τὸν θάνατον. Διότι, ἐὰν οἱ πιστεύοντες εἰς τὸν Ἐσταυρωμένον Κύριον δὲν ἀφανίζωνται, πολὺ περισσότερον ὁ ἴδιος ὁ Ἐσταυρωμένος δὲν θὰ ἀφανισθῇ. Αὐτός, ποὺ σώζει τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν ἀπώλειαν, πολὺ περισσότερον ὁ ἴδιος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ αὐτήν. Αὐτός, ποὺ χορηγεῖ εἰς τοὺς ἄλλους ζωήν, πολὺ περισσότερον ὁ ἴδιος πηγάζει ζωὴν εἰς τὸν ἑαυτόν του. Βλέπεις, ὅτι παντοῦ χρειάζεται ἡ πίστις; Διότι λέγει ὅτι ὁ Σταυρὸς εἶναι πηγὴ ζωῆς, γεγονός, τὸ ὁποῖον ὁ λογισμὸς δὲν θὰ ἠμποροῦσεν εὔκολα νὰ παραδεχθῇ

—καὶ αὐτὸ φαίνεται ἀκόμη καὶ τώρα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἰρωνεύονται τοῦτο— ἡ πίστις, ὅμως, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὴν ἀσθένειαν τῶν λογισμῶν, θὰ ἠμποροῦσεν εὔκολα καὶ νὰ τὸ ἀποδεχθῇ καὶ νὰ τὸ ἐννοήσῃ πλήρως. Ἀπὸ ποῦ, ὅμως, προέρχεται ἡ τόσον μεγάλη ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν κόσμον; Δὲν προέρχεται ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ, ἀλλ᾽ ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα καὶ μόνον.

γ'*. Ἂς ἐντραπῶμεν, λοιπόν, τὴν ἀγάπην του, ἂς ἐντραπῶμεν τὴν ὑπερβολικὴν φιλανθρωπίαν του. Διότι Ἐκεῖνος μὲν δὲν ἐλυπήθη οὔτε τὸν Μονογενῆ του Υἱὸν πρὸς χάριν μας, ἡμεῖς δὲ καὶ χρήματα λυπούμεθα νὰ προσφέρωμεν διὰ τοὺς ἑαυτούς μας. Ἐκεῖνος καὶ τὸν γνήσιον Υἱόν του προσέφερε πρὸς χάριν μας, ἡμεῖς δὲ οὔτε τὰ χρήματα περιφρονοῦμεν πρὸς χάριν του, ἀλλ᾽ οὔτε καὶ πρὸς χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων. Καὶ πῶς θὰ εἶναι αὐτὰ ἄξια συγγνώμης; Καὶ ἂν ἴδωμεν κάποιον ἄνθρωπον νὰ ὑφίσταται πολλοὺς κινδύνους καὶ νὰ εἶναι ἕτοιμος νὰ προσφέρῃ δι᾽ ἡμᾶς καὶ τὸν ἑαυτόν του ἀκόμη, τὸν προτιμοῦμεν καὶ τὸν τοποθετοῦμεν ὑπεράνω ὅλων καὶ τὸν κατατάσσομεν μεταξὺ τῶν πρώτων καὶ τῶν καλλιτέρων ἐκ τῶν φίλων μας. Καὶ διὰ νὰ δείξωμεν τὴν ἀγάπην μας τοῦ προσφέρομεν ὅλα τὰ ἰδικά μας καὶ τὸν βεβαιώνομεν ὅτι εἶναι ἰδικά του μᾶλλον παρὰ ἰδικά μας. Καὶ δὲν ἀρκούμεθα μέχρις ἐκεῖ, ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι οὔτε καὶ τότε προσφέραμεν εἰς αὐτὸν τὸ κατ᾽ ἀξίαν.

* Τὸ θέμα ἐδῶ, ὡς συνήθως, ἠθικόν. Οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν νὰ ἀποδεικνύωνται διαρκῶς ἀντάξιοι τῆς μέχρι θανάτου ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ. Ὑπάρχει ἕνας δρόμος, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν αὐτοῦ τοῦ ὡραίου σκοποῦ. Ἡ ἀγάπη. Ἡ ἔμπρακτος πρὸς τοὺς πτωχοὺς ἀγάπη, ἡ ἐλεημοσύνη ὑπὸ τὰς ποικίλας μορφάς της εἶναι ὁ ἀσφαλέστερος δρόμος. Τὸν Χριστὸν πλησιάζομεν διὰ μιᾶς γενναίας, σταθερᾶς καὶ ἐμπράκτου ἀγάπης πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας ἐν γένει, εἰδικῶς δὲ καὶ κυρίως πρὸς τοὺς πάσχοντας.

Προκειμένου, ὅμως, περὶ τοῦ Χριστοῦ, δὲν δεικνύομεν οὔτε τὴν αὐτὴν εὐγνωμοσύνην καὶ ἐνῷ Ἐκεῖνος προσέφερε τὴν ζωήν του χάριν τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας καὶ ἔχυσε τὸ τίμιον αἷμα του δι᾽ ἡμᾶς, δι᾽ ἡμᾶς, οἱ ὁποῖοι δὲν εἴμεθα, οὔτε ἀγαθοί, οὔτε διακείμεθα φιλικῶς πρὸς Αὐτόν, ἡμεῖς, οὔτε ὑλικὰ πράγματα, δὲν προσφέρομεν χάριν ἡμῶν, ἀλλ᾽ ἀδιαφοροῦμε δι᾽ Αὐτὸν καὶ τὸν ἀφήνομεν γυμνὸν καὶ ξένον, Αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν.

Καὶ ποῖος θὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτὴν τὴν κόλασιν; Διότι, ἂν δὲν μᾶς τιμωροῦσεν ὁ Θεός, ἀλλ᾽ ἡμεῖς ἐτιμωροῦσαμε τοὺς ἑαυτούς μας, ἄραγε δὲν θὰ καταδικάζαμε μόνοι μας τοὺς ἑαυτούς μας; Ἄραγε, δὲν θὰ καταδικάζαμε τοὺς ἑαυτούς μας εἰς τὸ πῦρ τῆς κολάσεως, ἐφ᾽ ὅσον περιφρονήσαμε τὸν θυσιασθέντα ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τὸν ἀφήσαμε νὰ λειώνῃ ἀπὸ τὴν πεῖνα; Καὶ διατί ὁμιλῶ διὰ τὰ χρήματα; Διότι, ἐὰν εἴχαμε μυρίας ζωάς, δὲν ἔπρεπεν ὅλας νὰ τὰς θυσιάσωμεν ὑπὲρ Αὐτοῦ; Μολονότι, βεβαίως, καὶ τότε ἀκόμη δὲν θὰ ἐπράτταμε τίποτε ἀντάξιον τῆς εὐεργεσίας. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εὐεργετεῖ πρῶτον φανερώνει καθαρὰ τὴν καλωσύνην του, ἐνῷ ὁ εὐεργετούμενος, ὁτιδήποτε καὶ ἂν ἀνταποδίδῃ, ὀφειλὴν ἀποδίδει, δὲν κάμνει χάριν καὶ μάλιστα, ὅταν ὁ εὐεργέτης εὐεργετῇ ἐχθροὺς καὶ ὁ ἀνταποδίδων καὶ εἰς τὸν εὐεργέτην θὰ καταθέτῃ τὰ γινόμενα καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ ἀπολαμβάνῃ πάλιν αὐτά. Ἀλλ᾽ ἡμᾶς οὔτε αὐτὰ μᾶς προσελκύουν, ἀλλ᾽ εἴμεθα τόσον ἀγνώμονες, ὥστε τοὺς μὲν δούλους καὶ τοὺς ἡμιόνους καὶ τοὺς ἵππους νὰ περιβάλλωμεν μὲ χρυσᾶ περιδέραια, τὸν δὲ Δεσπότην Χριστόν, ὁ ὁποῖος περιέρχεται γυμνὸς καὶ μεταβαίνει ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα καὶ παραμένει πάντοτε εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἁπλώνει τὰ χέρια του, νὰ περιφρονῶμεν, πολλὲς φορὲς μάλιστα νὰ τὸν ἀντικρύζωμεν καὶ μὲ σκληρὸ καὶ βλοσυρὸ μάτι, μολονότι, βεβαίως, καὶ αὐτὸ

ἀκριβῶς τὸ ὑπομένει χάριν ἡμῶν. Διότι εὐχαρίστως πεινᾷ, διὰ νὰ τραφῇς ἐσὺ καὶ περιέρχεται γυμνός, διὰ νὰ σοῦ δώσῃ τὴν βάσιν τῆς ἀφθαρσίας τοῦ ἐνδύματος.

Ἀλλ' οὔτε καὶ τότε δίδετε τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά σας, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἐνδύματα, ἄλλα μὲν εἶναι σκωληκόβρωτα, ἄλλα δὲ εἶναι βάρος εἰς τὸ κιβώτιον καὶ περιττὴ φροντὶς εἰς αὐτοὺς ποὺ τὰ ἔχουν, ἐνῷ Ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἔδωσε καὶ αὐτὰ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, περιέρχεται γυμνός. Ἀλλὰ δὲν τὰ ἀφήνετε εἰς τὸ κιβώτιον, ἀλλὰ τὰ φορᾶτε σεῖς καὶ καλλωπίζεσθε; Πέστε μου, τί περισσότερον κερδίζετε ἀπὸ αὐτά; Μήπως, διὰ νὰ σᾶς ἰδῇ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων τῆς ἀγορᾶς; Καὶ τί μ' αὐτό; Διότι δὲν πρόκειται νὰ θαυμάσουν ἐσένα, ποὺ περιβάλλεσαι αὐτά, ἀλλὰ αὐτὸν ποὺ δίδει εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Ὥστε, ἂν θέλῃς νὰ θαυμάζεσαι, πρέπει νὰ ἐνδύῃς, ὅταν δὲ ἐνδύῃς ἄλλους, τότε μᾶλλον θὰ ἀπολαύσῃς μύρια χειροκροτήματα. Τότε, θὰ σὲ ἐπαινέσῃ καὶ ὁ Θεὸς μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Τώρα, ὅμως, δὲν θὰ σὲ ἐπαινέσῃ κανείς, ἀντιθέτως μάλιστα, ὅλοι θὰ σὲ φθονήσουν, βλέποντες τὸ μὲν σῶμα σου στολισμένον, τὴν δὲ ψυχήν σου παραμελημένην.

Τέτοιος στολισμὸς ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς ἀνηθίκους γυναῖκας —πολλὲς φορὲς μάλιστα τὰ ἐνδύματά τους εἶναι πολυτελέστερα καὶ λαμπρότερα— ὁ στολισμὸς ὅμως τῆς ψυχῆς ὑπάρχει μόνον εἰς αὐτούς, ποὺ ζοῦν ἐν ἀρετῇ. Αὐτὰ λέγω διαρκῶς καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω, ὄχι τόσον διὰ τοὺς πτωχούς, ὅσον διὰ τὰς ἰδικάς σας ψυχάς. Διότι ἐκεῖνοι, καὶ ἂν δὲν βοηθηθοῦν ἀπὸ μᾶς, ἐν τούτοις ἀπὸ ἄλλους θὰ τύχουν κάποιας βοηθείας καὶ θὰ ἀνακουφισθοῦν. Ἀλλὰ καὶ ἂν δὲν βοηθηθοῦν, ἀλλὰ καταστραφοῦν ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ πάλιν δὲν εἶναι μεγάλη ἡ ζημία. Διότι εἰς τί ἔβλαψε τὸν Λάζαρον ἡ πτώχεια καὶ ἡ πεῖνα; Ἀπὸ σᾶς, ὅμως, ἂν δὲν σᾶς βοηθήσουν οἱ πτωχοί, κανεὶς δὲν θὰ ἀποφύγῃ τὴν τιμωρίαν. Ἀλλὰ θὰ εἴπωμεν τὰ ἴδια εἰς τὸν πλούσιον, ὁ ὁποῖος κατακαίεται αἰωνίως καὶ δὲν ἀνακουφίζεται ποτέ. Ἀλλ' εἴθε κανεὶς ποτὲ νὰ μὴ ἀκούσῃ αὐτὰ τὰ λόγια, ἀλλ' εἴθε ὅλοι νὰ ἀπέλθωμεν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραὰμ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΗ' (28)

(Ἰωάν. γ', 17 - 21)

«Οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 3, 17).

α'*. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὀκνηροτέρους, διὰ νὰ δικαιολογήσουν μεγάλα ἁμαρτήματα καὶ ὑπερβολικὴν ὀλιγωρίαν, ἐκμεταλλεύονται τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑποστηρίζουν τὰ ἀκόλουθα: «δὲν ὑπάρχει κόλασις, δὲν ὑπάρχει τιμωρία, ὅλα τὰ ἁμαρτήματά μας τὰ συγχωρεῖ ὁ Θεός». Αὐτούς, ἀκριβῶς, τοὺς ἀποστομώνει ὁ σοφὸς ἀνήρ, μὲ τὰ ἑξῆς· «Μὴ εἴπῃς· μέγα τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ, τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν μου θὰ συγχωρήσῃ· διότι ὑπάρχει βεβαίως εἰς Αὐτὸν τὸ ἔλεος, ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ ὀργή. Καὶ εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς θὰ ἐπιπέσῃ ὁ θυμός του»[1]. Καὶ πάλιν· «Ὅσον μέγα εἶναι τὸ ἔλεός του,

* Εἰς τὴν παροῦσαν παράγραφον ἐκτίθενται τὰ ἀκόλουθα: Ὁ χριστιανὸς διὰ τοῦ Βαπτίσματος λαμβάνει τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Τοῦτο, ὅμως, δημιουργεῖ τὴν ὑποχρέωσιν καὶ τὸ μέγιστον καθῆκον νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ πλέον, διότι ἁμαρτάνων καὶ μὴ μετανοῶν, γίνεται ἔνοχος πολὺ μεγαλυτέρας, παρὰ προηγουμένως, κολάσεως. Διὰ τῆς φράσεως «ὁ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται» ὁ Χριστὸς μᾶς φανερώνει ὅτι ἂν καὶ κατὰ τὴν πρώτην του παρουσίαν δὲν ἦλθε, διὰ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, ἐν τούτοις ὁ μὴ πιστεύων εἰς Αὐτὸν τιμωρεῖται ἤδη ἀπὸ τώρα, καθ' ὅσον βαδίζει εἰς τὸ σκοτάδι καὶ στερεῖται τῆς περὶ τοῦ Χριστοῦ φωτισμένης γνώσεως.

1. Σοφ. Σειρ. 5, 6.

τόσον μεγάλη εἶναι καὶ ἡ δικαία τιμωρία, ποὺ στέλλει»[2]. Καὶ ποῦ, λέγει, ὑπάρχει ἡ φιλανθρωπία του, ἐὰν πρόκειται νὰ λάβωμεν τὰς δικαίας διὰ τὰς ἁμαρτίας μας τιμωρίας; Καὶ ὅτι θὰ λάβωμεν τὰς δικαίας τιμωρίας, ἄκουσε ποὺ τὸ λέγει καὶ ὁ Προφήτης καὶ ὁ Παῦλος, διότι ὁ μὲν πρῶτος λέγει· «Σὺ θὰ ἀποδώσῃς εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»[3], ὁ δὲ δεύτερος· «ὁ ὁποῖος θὰ ἀποδώσῃ εἰς τὸν καθένα σύμφωνα μὲ τὰ ἔργα του»[4]. Ὅτι δὲ καὶ πάλιν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ εἶναι μεγάλη, καὶ τοῦτο φαίνεται ἀπὸ αὐτὰ ἐδῶ. Διότι ὁ Θεός, ἀφοῦ διήρεσε τὴν ζωήν μας εἰς δύο περιόδους, εἰς τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν καὶ ἀφοῦ ἔκαμε τὴν μὲν παροῦσαν, διὰ νὰ γίνωνται οἱ ἀγῶνες, τὴν δὲ μέλλουσαν, διὰ νὰ ἀπονέμωνται οἱ στέφανοι, ἐπέδειξε καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν μεγάλην του φιλανθρωπίαν.

Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον; Διότι ἀπὸ μᾶς, ποὺ διεπράξαμε πολλὰ καὶ φοβερὰ ἁμαρτήματα καὶ ποὺ δὲν ἐπαύσαμεν ἀπὸ τὴν νεότητά μας μέχρι τὰ βαθιὰ γεράματα νὰ καταρρυπαίνωμεν τοὺς ἑαυτούς μας μὲ μύρια κακά, δὲν ἐζήτησεν εὐθύνας διὰ κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ τὰ συνεχώρησε μὲ λουτρὸν παλιγγενεσίας καὶ μᾶς ἐχάρισε δικαιοσύνην καὶ ἁγιασμόν. Τί, λοιπόν, θὰ συμβῇ, λέγει, ἂν κάποιος, ἀφοῦ κατηξιώθη τῶν ἱερῶν μυστηρίων ἀπὸ πολὺ μικρᾶς ἡλικίας, διαπράξῃ μετὰ ταῦτα μύρια ἁμαρτήματα; Αὐτός, λοιπόν, εἶναι ἄξιος μεγαλυτέρας τιμωρίας. Διότι διὰ τὰ ἴδια ἁμαρτήματα, δὲν ὑφιστάμεθα τὰς ἰδίας τιμωρίας, ἀλλὰ πολὺ αὐστηροτέρας, ὅταν ἁμαρτήσωμεν μετὰ τὴν μυσταγωγίαν. Καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ βεβαιώνει ὁ Παῦλος, ὁ ὁ-

2. Σοφ. Σειρ. 16, 12.
3. Ψαλμ. 61, 13.
4. Ρωμ. 2, 6.

ποῖος λέγει· «Ἐάν τις ἀθετήση τὸν νόμον τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἀποθνήσκει χωρὶς ἔλεος· πόσον στοχάζεσθε χειροτέρας τιμωρίας θὰ κριθῆ ἄξιος ὁ καταπατήσας τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ νομίσας κοινὸν τὸ αἷμα τῆς διαθήκης καὶ ὑβρίσας τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος;»[5]. Αὐτὸς θὰ εἶναι, λοιπόν, ἄξιος μεγαλυτέρας τιμωρίας.

Ἐν τούτοις ὁ Θεὸς ἄνοιξε καὶ δι' αὐτὸν τὶς πόρτες τῆς μετανοίας καὶ τοῦ ἔδωσε πολλὲς εὐκαιρίες, ἂν τὸ θελήση βεβαίως, νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά του. Σκέψου, λοιπόν, πόσον μεγάλαι εἶναι αὐταὶ αἱ ἀποδείξεις τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, ἡ διὰ τῆς χάριτος χορήγησις τῆς ἀφέσεως καὶ ὁ μὴ κολασμὸς τοῦ καὶ μετὰ τὴν χορήγησιν τῆς χάριτος ἁμαρτήσαντος καὶ ἀξίου πάσης τιμωρίας, ἐπὶ πλέον δὲ καὶ ἡ διάθεσις εἰς αὐτὸν χρόνου καὶ προθεσμίας ἀπολογίας. Δι' ὅλα αὐτὰ ὁ Χριστὸς ἔλεγε πρὸς τὸν Νικόδημον· «Δὲν ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν Υἱόν του εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώση τὸν κόσμον».

Διότι δύο εἶναι αἱ παρουσίαι τοῦ Χριστοῦ, ἡ πρώτη εἶναι αὐτή, ἡ ὁποία ἐπραγματοποιήθη ἤδη καὶ ἡ δευτέρα εἶναι ἡ μέλλουσα. Δὲν ἔχουν δὲ καὶ αἱ δύο τὸν αὐτὸν σκοπόν, ἀλλ' ἡ προηγουμένη ἐπραγματοποιήθη, ὄχι διὰ νὰ ἐξετάση τὰς πράξεις μας, ἀλλὰ διὰ νὰ συγχωρήση, ἡ δὲ μέλουσα θὰ πραγματοποιηθῆ, ὄχι διὰ νὰ συγχωρήση, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξετάση. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς λέγει διὰ μὲν τὴν πρώτην παρουσίαν του· «Δὲν ἦρθα, διὰ νὰ κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ διὰ νὰ σώσω τὸν κόσμον»[6], διὰ δὲ τὴν μέλλουσαν· «Ὅταν δὲ ἔλθη ὁ Υἱὸς ἐν τῇ δόξη τοῦ Πατρός του, θὰ στήση τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν

5. Ἑβρ. 10, 28 καὶ 29.
6. Ἰωάν. 12, 47.

του, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ ἀριστερῶν. Καὶ θὰ ἀπέλθουν οὗτοι μὲν εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον»[7], μολονότι, βεβαίως, κατὰ τὸ δίκαιον καὶ ἡ προηγουμένη παρουσία ἦταν παρουσία κρίσεως. Διατί; Διότι πρὸ τῆς παρουσίας του ὑπῆρχε νόμος φυσικὸς καὶ προφῆται καὶ γραπτὸς ἐπίσης νόμος καὶ διδασκαλία καὶ μύριαι ὑποσχέσεις καὶ ἐπιδείξεις θαυμάτων καὶ κολάσεις καὶ τιμωρίαι καὶ πολλὰ ἄλλα, ἱκανὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν διόρθωσιν. Καὶ ἑπόμενον ἦταν μετὰ ἀπ' ὅλα αὐτὰ νὰ ζητήση εὐθύνας, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι φιλάνθρωπος δὲν ἐξετάζει τὰ ἁμαρτήματά μας, ἀλλὰ προηγουμένως συγχωρεῖ αὐτά. Διότι, ἂν ἔπραττε τοῦτο, ὅλοι ἀνεξαιρέτως θὰ κατεδικάζοντο εἰς ἀπώλειαν. Διότι λέγει· «ὅλοι ἡμάρτησαν καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ»[8]. Εἶδες πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ;

«Ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν δὲν κρίνεται, ὅστις ὅμως δὲν πιστεύει εἶναι ἤδη κεκριμένος»[9]. Ἀλλὰ τότε, ἂν δὲν ἦλθε δι' αὐτό, διὰ νὰ κρίνη, δηλαδή, τὸν κόσμον, πῶς ἔχει κριθῆ ἤδη ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἔλθει ἀκόμη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως; Σημαίνει, λοιπόν, αὐτό, ἢ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμετανόητος ἀπιστία εἶναι κόλασις —διότι τὸ νὰ εὑρίσκεται κανεὶς μακρὰν τοῦ φωτός, εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον καὶ καθ' ἑαυτό, ἀποτελεῖ μεγίστην τιμωρίαν— ἢ προλέγει τὸ μέλλον. Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ποὺ φονεύει καὶ εἰς περίπτωσιν, ποὺ δὲν καταδικασθῆ ἀπὸ τὸν δικαστήν, ἔχει ἤδη καταδικασθῆ ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν φύσιν τῆς πράξεώς του, τοιουτοτρόπως καὶ ὁ ἄπιστος. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἀδάμ, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ἔφαγεν ἀπὸ τὸν ἀπηγορευμένον καρπόν, ἀ-

7. Ματθ. 25, 31, 33 καὶ 46.
8. Ρωμ. 3, 23.
9. Ἰωάν. 3, 18.

πέθανεν. Διότι αὐτὴ ἀκριβῶς ἦταν καὶ ἡ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ· «Κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ φάγετε ἀπὸ τὸν καρπόν του, θὰ χάσετε τὸ δικαίωμα τῆς ἀθανασίας, θὰ ἀποθάνετε σωματικῶς καὶ θὰ χωρισθῆτε ἀπὸ ἐμέ, ποὺ σᾶς ἔδωσα τὴν ζωήν»[10], μολονότι βεβαίως ἔζοῦσε.

Πῶς, λοιπόν, ἀπέθανε; Κατὰ τὴν ἀπόφασιν καὶ κατὰ τὴν φύσιν τοῦ πράγματος. Διότι αὐτός, ποὺ κατέστησε τὸν ἑαυτόν του ὑπεύθυνον διὰ τὴν κόλασιν διατελεῖ ὑπὸ τὴν τιμωρίαν, ἔστω καὶ ἂν κατ' ἀρχὴν ὄχι ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ἀλλ' ὡς πρὸς τὴν γνώμην καὶ τὴν ἀπόφασιν. Διὰ νὰ μὴ φαντασθῇ, λοιπόν, κανείς, ὅταν ἀκούσῃ, ὅτι «Δὲν ἦλθον, διὰ νὰ κρίνω τὸν κόσμον»[11], ὅτι ἠμπορεῖ νὰ ἁμαρτάνῃ ἀτιμωρητὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου γίνῃ περισσότερον περὶ τὰ πνευματικὰ ὀκνηρός, μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «ἤδη ἔχει κριθῆ», ἀπομονώνει καὶ αὐτὴν τὴν ὀλιγωρίαν. Ἐπειδή, δηλαδή, ἐπρόκειτο νὰ ἔλθῃ ἡ κρίσις καὶ δὲν εἶχεν ἔλθει ἀκόμη, μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, μεταφέρει κοντὰ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας καὶ δεικνύει ἤδη τὴν κόλασιν. Καὶ αὐτό, ἐπίσης, εἶναι ἀπόδειξις μεγάλης φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ ὅτι ὄχι μόνον ἔδωσε τὸν Υἱόν, πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅτι ἀναβάλλει τὸν καιρὸν τῆς κρίσεως, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν εἰς τους ἁμαρτωλοὺς καὶ ἀπίστους νὰ ἀπαλλαγοῦν μὲ ἄνεσιν καὶ ἐλευθερίαν ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματά τους. «Ὅστις πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν δὲν κρίνεται», αὐτὸς ποὺ πιστεύει, ὄχι αὐτὸς ποὺ περιεργάζεται, αὐτὸς ποὺ πιστεύει, ὄχι αὐτὸς ποὺ πολυπραγμονεῖ. Τί, λοιπόν, ἂν ζῇ ἀκάθαρτον ζωὴν καὶ δὲν πράττει ἀγαθὰς πράξεις; Κυρίως μὲν δι' αὐτοὺς ἀκριβῶς ὁ Παῦ-

10. Γεν. 2, 17.
11. Ἰωάν. 12, 47.

λος λέγει, ὅτι δὲν εἶναι γνήσιοι πιστοί, διότι· «Ὁμολογοῦν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, μὲ τὰ ἔργα τους ὅμως τὸν ἀρνοῦνται»[12]. Ἐν τούτοις ἐδῶ λέγει τοῦτο, ὅτι ὡς πρὸς αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν κρίνεται, ἀλλὰ διὰ μὲν τὰς πράξεις θὰ ὑποστῇ σκληροτέραν τιμωρίαν, δι' ἀπιστίαν δὲ δὲν τιμωρεῖται, ἐπειδὴ κατ' ἀρχὴν ἐπίστευσε.

6'*. Βλέπεις πῶς ἤρχισεν ἀπὸ φοβερὰ καὶ κατέληξεν εἰς τὰ ἴδια πάλιν; Διότι ἐν ἀρχῇ ἔλεγεν· «Ἐὰν κάποιος δὲν γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, δὲν δύναται νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»[13], ἐδῶ δὲ πάλιν λέγει· «Ὅστις δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν εἶναι ἤδη κεκριμένος», δηλαδή, μὴ νομίσῃς ὅτι ἡ ἀναβολὴ θὰ ὠφελήσῃ σὲ τίποτε αὐτόν, ποὺ κατέστη ἤδη ὑπεύθυνος, ἐὰν δὲν ἀλλάξῃ. Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπίστευσε, δὲν θὰ εὑρεθῇ εἰς καλλιτέραν κατάστασιν ἀπὸ τοὺς καταδικασθέντας καὶ κολαζομένους.

«Καὶ αὐτη εἶναι ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ οἱ ἄνθρωποι ἠγάπησαν τὸ σκότος μᾶλλον παρὰ τὸ φῶς»[14]. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον λέγει, σημαίνει τὸ ἑξῆς· «Δι' αὐτὸ κολάζονται, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἀφήσουν τὸ σκοτάδι καὶ νὰ τρέξουν εἰς τὸ φῶς». Ἐδῶ,

12. Τίτ. 1, 16.

* Εἰς τὴν παράγραφον αὐτὴν ἀναλύεται ἡ φράσις· «ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς» καὶ παρατηρεῖται ὅτι αὐτός, ποὺ συνεχῶς ἁμαρτάνει εἶναι ἀδύνατον νὰ προσέλθῃ καὶ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὸν Χριστόν. Κατὰ συνέπειαν αὐτός, ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Χριστὸν ὑποχρεωτικῶς ζῇ βίον φαῦλον καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κατορθώσῃ καμμίαν ἀληθινὴν ἀρετήν. Εἰς τὴν τελευταίαν, τέλος, παράγραφον ὁ λόγος περὶ κενοδοξίας. Ἡ κενοδοξία εἶναι ρίζα πολλῶν κακῶν, δι' αὐτὸ οἱ χριστιανοὶ ὀφείλουν ν' ἀποφεύγουν αὐτήν, νὰ προσπαθοῦν δὲ συνεχῶς νὰ ἀρέσουν εἰς μόνον τὸν Θεόν.

13. Ἰωάν. 3, 5.
14. Ἰωάν. 3, 19.

λοιπόν, τοὺς ἀφαιρεῖ κάθε δικαίωμα νὰ ἀπολογηθοῦν. Διότι, ἂν ἐρχόμουν, λέγει, διὰ νὰ τιμωρήσω καὶ διὰ νὰ ζητήσω εὐθύνας διὰ τὰς πράξεις, θὰ εἶχαν νὰ εἰποῦν, προκειμένου νὰ δικαιολογηθοῦν, ὅτι δι' αὐτὸ ἀκριβῶς εφύγαμε μακριά, τώρα, ὅμως, δὲν ἠμποροῦν τίποτε νὰ εἰποῦν, διότι ἦλθα διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξω ἀπὸ τὸ σκοτάδι καὶ νὰ τοὺς ὁδηγήσω εἰς τὸ φῶς. Ποῖος, λοιπόν, θὰ ἐλεοῦσε τὸν μὴ θέλοντα νὰ ἀφήσῃ τὸ σκοτάδι καὶ νὰ ἔλθῃ κοντὰ εἰς τὸ φῶς; Χωρὶς δὲ νὰ ἔχουν τίποτε ἐναντίον μας, ἀντιθέτως μάλιστα, εὐεργετούμενοι ἀπὸ μᾶς μεγάλως, λέγει, ἀπομακρύνονται ἀπὸ κοντά μας. Αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ εἰς ἄλλο μέρος, καταγγέλλων αὐτούς, ἔλεγεν· «Μὲ ἐμίσησαν ἀναιτίως»[15] καὶ πάλιν· «Ἐὰν δὲν εἶχα ἔλθει καὶ δὲν τοὺς εἶχα ὁμιλήσει, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτίαν»[16].

Διότι αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐν ἀπουσίᾳ φωτὸς παραμένει εἰς τὸ σκοτάδι, ἴσως συγχωρηθῇ, ἐνῷ αὐτός, ὁ ὁποῖος, καὶ μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ φωτὸς εἰς αὐτόν, προτιμᾷ νὰ παραμένῃ εἰς τὸ σκοτάδι, ἀποδεικνύει διεστραμμένην διάθεσιν καὶ φιλόνικον καὶ κενόδοξον χαρακτῆρα. Ἔπειτα, ἐπειδὴ αὐτό, τὸ ὁποῖον εἶπεν, ἐφαίνετο εἰς τοὺς πολλοὺς ἀπίστευτον —διότι κανείς, φυσικά, δὲν θὰ προτιμοῦσε τὸ σκοτάδι ἀπὸ τὸ φῶς— ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἔπαθαν τοῦτο. Καὶ ποία, λοιπόν, εἶναι αὐτή; «Διότι ἦσαν πονηρὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἐπειδὴ καθένας ὁ ὁποῖος πράττει φαῦλα μισεῖ τὸ φῶς καὶ δὲν ἔρχεται εἰς τὸ φῶς, διὰ νὰ μὴ ἐλεγχθοῦν τὰ ἔργα αὐτοῦ»[17]. Καὶ ὅμως δὲν ἦλθε διὰ νὰ κρίνῃ, οὔτε διὰ νὰ ἐξετάσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ συγχωρήσῃ καὶ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ

15. Ἰωάν. 15, 25
16. Ἰωάν. 15, 22.
17. Ἰωάν. 3, 20.

τὰ ἁμαρτήματα καὶ νὰ δώσῃ ἀπὸ τὴν πίστιν σωτηρίαν. Πῶς, λοιπόν, ἔφυγαν; Διότι, ἐάν, ὅταν ἦλθεν, εἶχε καταλάβει θέσιν δικαστοῦ, θὰ εἶχε τὸ λεχθὲν κάποιο νόημα —διότι ὁ συναισθανόμενος τὴν ἐνοχήν του συνηθίζει νὰ ἀποφεύγῃ τὸν δικαστήν— ἐνῷ αὐτὸν ποὺ συγχωρεῖ ὄχι μόνον δὲν ἀποφεύγουν αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἁμαρτήσει, ἀλλὰ καὶ προστρέχουν εἰς αὐτόν.

Ἐάν, λοιπόν, ἦλθε διὰ νὰ συγχωρήσῃ, αὐτοὶ φυσικὸν ἦταν νὰ τρέξουν μάλιστα κοντά του, αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συναίσθησιν τῶν πολλῶν τους ἁμαρτημάτων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἄλλωστε καὶ ἔγινε μὲ πολλούς. Καθ' ὅσον καὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ τὸν ἐπλησίασαν καὶ ἐκάθισαν κοντά του. Τί, λοιπόν, σημαίνει τὸ λεγόμενον; Λέγει αὐτὰ δι' ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι προτιμοῦν νὰ παραμένουν διὰ παντὸς εἰς τὴν κακίαν. Διότι Ἐκεῖνος μὲν δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἦλθε, διὰ νὰ συγχωρήσῃ μὲν τὰ προηγούμενα ἁμαρτήματα, νὰ ἐξασφαλίσῃ δὲ ἀπὸ τὰ μέλλοντα, ἐπειδὴ μερικοὶ εἶναι τόσον ὀκνηροὶ καὶ ἀδιάφοροι πρὸς τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ προτιμοῦν νὰ παραμένουν προσκεκολλημένοι μέχρι τῆς τελευταίας των πνοῆς εἰς τὴν κακίαν καὶ ποτὲ νὰ μὴ χωρίζουν ἀπὸ αὐτήν, αὐτοὺς ἀκριβῶς ἐδῶ φανερώνει μὲ τὸ νὰ τοὺς περιπαίζῃ. Ἐπειδή, δηλαδή, ὁ Χριστιανισμὸς ἀπαιτεῖ καὶ ὀρθότητα δογμάτων καὶ ὑγιᾶ πολιτείαν, φοβοῦνται, λέγει, νὰ ἔλθουν πρὸς ἡμᾶς, ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ζήσουν κατὰ τρόπον ὀρθόν. Διότι αὐτόν, ὁ ὁποῖος ζῇ μέσα εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, κανεὶς δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατηγορήσῃ —διότι αὐτὸς ποὺ ἔχει τέτοιους θεοὺς καὶ ἑορτάς, σὰν τοὺς θεούς, αἰσχρὰς καὶ καταγελάστους, παρουσιάζει ἔργα ἀνάλογα καὶ ἀντάξια πρὸς τὰ δόγματά του— ἐνῷ οἱ πιστοὶ εἰς τὸν Θεόν, ὅταν ζοῦν κατὰ τρόπον προδίδοντα ἀδιαφορίαν πρὸς τὰ πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ πράγματα, κατηγοροῦνται ἀπ' ὅλους καὶ καταδικάζονται. Τόσον μεγάλο εἶναι

τὸ θαῦμα καὶ ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας.

Πρόσεξε, λοιπόν, μὲ πόσην ἀκρίβειαν ἐκθέτει ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον λέγει. Διότι δὲν εἶπεν· «ἐκεῖνος, ποὺ ἔπραξε φαῦλα, δὲν ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς», ἀλλ' «αὐτὸς ποὺ πράττει πάντοτε», δηλαδή, «ἐκεῖνος, ποὺ θέλει συνεχῶς νὰ κυλίεται εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας, δὲν θέλει νὰ θέτη τὸν ἑαυτόν του κάτω ἀπὸ τοὺς νόμους μας, ἀλλά, παραμένων μακρὰν τῶν ὑψηλῶν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀληθειῶν, πορνεύει ἐλευθέρως καὶ πράττει γενικῶς ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἀπηγορευμένα. Διότι ἐὰν ἔλθη ἐδῶ, σὰν κλέπτης μέσα εἰς τὸ φῶς, φανερώνεται ἀμέσως. Δι' ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἀποφεύγει τὴν ἰδικήν μου ἐξουσίαν». Πολλούς, πράγματι Ἕλληνας ἠμπορεῖς νὰ ἀκούσης νὰ λέγουν καὶ τώρα ἀκόμη, ὅτι δι' αὐτὸ δὲν ἠμποροῦν νὰ προσέλθουν εἰς τὴν πίστιν μας, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀφήσουν τὴν μέθην καὶ τὴν πορνείαν καὶ τὰ ἄλλα παρόμοια ἁμαρτήματα. Τί, λοιπόν; λέγει, δὲν ὑπάρχουν καὶ Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι πράττουν τὰ φαῦλα καὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ζοῦν μὲ σωφροσύνην καὶ ἀρετήν; Ὅτι ὑπάρχουν Χριστιανοί, οἱ ὁποῖοι πράττουν τὰ φαῦλα, τὸ γνωρίζω καὶ ἐγώ, ἐάν, ὅμως, ὑπάρχουν καὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κατὰ τρόπον ὀρθόν, αὐτὸ ἀκόμη δὲν τὸ γνωρίζω σαφῶς. Καὶ μὴ μοῦ εἴπῃς διὰ τοὺς ἐκ φύσεως ἐπιεικεῖς καὶ κοσμίους —διότι δὲν εἶναι αὐτὸ ἀρετή— ἀλλὰ δι' αὐτόν, ὁ ὁποῖος δέχεται τὴν σφοδρὰν ἐπίθεσιν τῶν παθῶν του καὶ ὑπομένει καρτερικὰ καὶ σωφρονεῖ.

Ἀλλὰ δὲν θὰ εὕρῃς τέτοιαν περίπτωσιν. Διότι, ἐὰν ἡ ὑπόσχεσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀπειλὴ τῆς τιμωρίας καὶ ὅλη ἡ ἄλλη διδασκαλία, ἡ τόσον ὑψηλή, μόλις καὶ μετὰ βίας συγκρατοῦν τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν ἀρετήν, καθόλου, φυσικά, δὲν θὰ ἐνδιαφερθοῦν διὰ τὴν ἀρετὴν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δὲν πιστεύουν καθόλου εἰς αὐτά. Ἐὰν δὲ ὑπάρχουν καὶ μερικοί, οἱ ὁποῖοι ὑποκρίνονται ὅτι πιστεύουν, αὐτοὶ πράττουν τοῦτο χάριν τῆς δόξης. Αὐτός, ὅμως, ὁ ὁποῖος πράττει τοῦτο χάριν τῆς δόξης, ὅταν εὕρῃ τὴν εὐκαιρίαν, δὲν θὰ διστάσῃ νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς πονηρὰς ἐπιθυμίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ θεωρηθῶμεν ἀπὸ μερικοὺς φιλόνικοι, ἂς δεχθῶμεν ὅτι ὑπάρχουν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κατὰ τρόπον σώφρονα καὶ ἐνάρετον. Διότι αὐτὸ οὐδέποτε ἀντίκειται εἰς τὸν λόγον, καθ' ὅσον ὡμίλησε διὰ τὸ γενικῶς συμβαῖνον, ὄχι διὰ τὸ σπανίως γινόμενον.

γ'. Πρόσεξε, ὅμως, πῶς καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι «ἦλθε τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον», ἀφήρεσεν ἀπὸ αὐτοὺς κάθε δικαίωμα ἀπολογίας. Μήπως αὐτοί, λέγει, ἐζήτησαν αὐτό; Μήπως ὑπέφεραν; Μήπως εἰργάσθησαν μὲ πολὺν κόπον διὰ νὰ τὸ εὕρουν; Τὸ ἴδιο τὸ φῶς ἦλθε πρὸς αὐτοὺς καὶ οὔτε τότε ἔτρεξαν πρὸς αὐτό. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὑπάρχουν καὶ μερικοὶ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι ζοῦν κατὰ τρόπον ἀσύνετον, θὰ εἴπωμεν τοῦτο, ὅτι δὲν ὁμιλεῖ δι' αὐτοὺς ποὺ ἐξ ἀρχῆς ἔγιναν Χριστιανοὶ καὶ ἐδέχθησαν τὴν εὐσέβειαν ἀπὸ προγόνους —ἂν καὶ πολὺ εὔκολα καὶ αὐτοὶ πολλὲς φορὲς ἐξ αἰτίας κακῆς ζωῆς ἐξετράπησαν ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῶν δογμάτων, ἀλλὰ πάντως νομίζω ὅτι τώρα δὲν ὁμιλεῖ δι' αὐτούς— ἀλλὰ διὰ τοὺς Ἕλληνας ἢ Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ προσέλθουν εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν. Δεικνύει, δηλαδή, ὅτι κανείς, ὅσο ζῇ εἰς τὴν πλάνην, δὲν ἠμπορεῖ νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν πίστιν, ἐὰν προηγουμένως δὲν χαράξῃ ὀρθὸν τρόπον ζωῆς καὶ πάλιν κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ παραμείνῃ διὰ παντὸς εἰς τὴν ἀπιστίαν, ἐὰν προηγουμένως δὲν προσκολληθῇ ὁριστικὰ εἰς τὸ κακόν.

Καὶ μὴ μοῦ εἴπῃς, ὅτι εἶναι ἐγκρατὴς καὶ δὲν προβαίνει εἰς ἁρπαγὰς καὶ ἀδικίας. Διότι δὲν εἶναι μόνον αὐτὰ ἡ ἀρετή. Διότι τί τὸ ὄφελος, ὅταν ἔχῃ μὲν αὐτά,

εἶναι, ὅμως, δοῦλος τῆς κενῆς δόξης καὶ προτιμᾷ νὰ παραμένῃ εἰς τὴν πλάνην ἐντρεπόμενος τὴν συντροφιὰ τῶν φίλων; Διότι αὐτὸ δὲν εἶναι ὀρθὸς βίος. Ὁ δοῦλος τῆς δόξης δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀνήθικος ἐκείνου ποὺ πορνεύει. Αὐτὸς πραγματοποιεῖ πολὺ περισσότερα καὶ χειρότερα κακὰ ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἀλλ' ἀνάφερέ μου κάποιον, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὰ πάθη καὶ ἐλεύθερος ἀπὸ κάθε κακίαν καὶ ὁ ὁποῖος παραμένει πλησίον τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δὲν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ μοῦ ἀναφέρῃς. Καὶ διότι αὐτοὶ ποὺ ἐξαιρετικὰ ὑπερηφανεύθησαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ κατενίκησαν καὶ τὸ πάθος τῶν χρημάτων καὶ τῆς κοιλίας, καθὼς λέγουν, αὐτοὶ ἀκριβῶς περισσότερον ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὑπεδουλώθησαν εἰς τὴν δόξαν. Πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν αἰτίαν ὅλων τῶν κακῶν.

Τοιουτοτρόπως παρέμειναν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι εἰς τὴν πλάνην των. Δι' αὐτὸ καὶ καταγγέλλων αὐτοὺς ἔλεγε· «Πῶς δύνασθε σεῖς νὰ πιστεύετε, οἱ ὁποῖοι λαμβάνετε δόξαν ἀπὸ ἀνθρώπους;»[18]. Καὶ διατί δὲν συνωμίλησε μὲ τὸν Ναθαναὴλ δι' αὐτά, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφανέρωσε καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὔτε ἐπεξέτεινε τὸν λόγον; Διότι οὔτε ἐκεῖνος τὸν ἐπλησίασε μὲ τόσην σπουδήν. Διότι αὐτὸς[19] ἔθετεν αὐτὸ ὡς κύριον ἔργον του καὶ τὸν χρόνον ποὺ οἱ ἄλλοι τὸν ἐχρησιμοποίουν διὰ τὴν ἀνάπαυσιν[20], αὐτὸς τὸν διέθετε διὰ τὴν διδασκαλίαν, ἐνῷ ἐκεῖνος[21] ἐπήγεν εἰς τὸν Ἰησοῦν, ὕστερα ἀπὸ παρακίνησιν ἄλλου[22].

18. Ἰωάν. 5, 44.
19. Ὁ Νικόδημος.
20. Ὑπαινίσσεται τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Νικόδημος ἐπεσκέφθη τὸν Κύριον καὶ συνωμίλησε μαζί του νύκτα. Τὸ γεγονὸς φανερώνει πράγματι τὸν ζῆλον του.
21. Ὁ Ναθαναήλ.
22. Ἐννοεῖ τὸν Φίλιππον.

Ἐν τούτοις οὔτε ἐκεῖνον τὸν ἠγνόησε. Πρὸς ἐκεῖνον ἄλλωστε εἶπε· «Ἀπὸ τώρα θὰ ἰδῆτε τοὺς οὐρανοὺς ἀνοιγμένους καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας»[23]. Εἰς αὐτόν, ὅμως, δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ τοῦ ὡμίλησε περὶ τῆς θείας οἰκονομίας καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, διαφορετικά, δηλαδή, ὡμίλησεν εἰς τὸν καθένα καὶ ἀναλόγως πρὸς τὴν ὑπάρχουσαν διάθεσιν.

Διότι δι' ἐκεῖνον μέν, ἐπειδὴ ἐγνώριζε καὶ τί ἀκριβῶς εἶχαν διδάξει οἱ προφῆται καὶ οὔτε τόσον δειλὸς ἦταν, ἀρκοῦσε τόσον μόνον νὰ ἀκούσῃ, ἐνῷ εἰς αὐτὸν ἐδῶ, ἐπειδὴ κατείχετο ἀκόμη ἀπὸ φόβον, δὲν ἀπεκάλυψε μὲν τὸ πᾶν μὲ σαφήνειαν, τοῦ ἐκλόνισε ὅμως τὴν γνώμην, ὥστε μὲ τὸν φόβον νὰ διώξῃ τὸν φόβον, λέγων πρὸς αὐτὸν ὅτι καὶ ὁ ἄπιστος κρίνεται καὶ ἡ ἀπιστία ἀπὸ πονηρὰν συνείδησιν πηγάζει. Ἐπειδὴ δὲ ὡμιλοῦσε πολὺ καὶ διὰ τὴν δόξαν τῶν πολλῶν, δι' αὐτὸ καὶ ἀπὸ αὐτὴν μᾶλλον ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ παρὰ τὴν κόλασιν —«διότι πολλοί, λέγει, ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἐξ αἰτίας ὅμως τῶν Ἰουδαίων δὲν ὡμολόγουν φανερὰ τὴν πίστιν των»[24]— καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἤρχισε νὰ τὸν ἐλέγχῃ καὶ ἐφανέρωσε, δι' ὅσων εἶπεν, ὅτι ὁ μὴ πιστεύων εἰς Αὐτὸν δὲν εἶναι δυνατὸν δι' ἄλλον τινὰ λόγον νὰ μὴ πιστεύῃ, παρὰ μόνον ἐξ αἰτίας τῆς ἀκαθάρτου ζωῆς του. Καὶ εἰς μὲν τὴν συνέχειαν λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι τὸ φῶς»[25], ἐδῶ δέ· «ἦλθε τὸ φῶς εἰς τὸν κόσμον», διότι εἰς τὴν ἀρχὴν μὲν ὡμιλοῦσε μᾶλλον συγκεκαλυμμένα, ὅσον, ὅμως, προχωροῦσεν, ἐγίνετο περισσότερον σαφής. Ἀλλ', ὅμως, ὁ ἄνθρωπος κατείχετο ἀπὸ τὴν δόξαν τῶν πολ-

23. Ἰωάν. 1, 52.
24. Ἰωάν. 12, 42.
25. Ἰωάν. 8, 12.

λῶν, δι' αὐτὸ καὶ δὲν τολμοῦσε οὔτε νὰ ὁμιλήσῃ ἐλεύθερα, ὅπως ἔπρεπε.

Ἂς ἀποφεύγωμεν, λοιπόν, τὴν κενοδοξίαν, διότι τὸ πάθος τοῦτο εἶναι τὸ τυραννικώτερον ἀπ' ὅλα τὰ πάθη. Ἐδῶ ἔχουν τὴν ρίζαν των ἡ πλεονεξία καὶ ἡ ἀγάπη τῶν χρημάτων. Ἀπ' ἐδῶ προέρχονται τὸ μῖσος, οἱ πόλεμοι, αἱ μάχαι. Διότι αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὰ περισσότερον δὲν ἠμπορεῖ πουθενὰ νὰ σταματήσῃ. Ἡ ἀγάπη του δὲ αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ πουθενὰ ἀλλοῦ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἀγάπην τῆς κενῆς δόξης. Διότι πές μου, διὰ ποῖον λόγον οἱ πολλοὶ διατηροῦν πλῆθος εὐνούχων καὶ ἀγέλας ζώων καὶ περιβάλλονται ἀπὸ μεγάλην φαντασίαν; Ὄχι διότι ἔχουν ἀνάγκην ὅλων αὐτῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλουν νὰ ἔχουν αὐτοὺς ποὺ συναντοῦν μάρτυρας τῆς ἀνοήτου αὐτῆς φαντασίας. Ἂν ἀποκόψωμεν αὐτὴν τὴν κακίαν, μαζὶ μὲ τὸ κεφάλι θὰ καταστρέψωμεν καὶ τὰ ὑπόλοιπα μέλη της καὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ τίποτε ποὺ νὰ μᾶς ἐμποδίζῃ νὰ κατοικοῦμε τὴν γῆν ὅπως τὸν οὐρανόν. Διότι ὅσους ἀπὸ μᾶς συλλαμβάνει εἰς τὰ δίκτυά της δὲν ἐξωθεῖ μόνον εἰς τὴν κακίαν, ἀλλὰ καὶ σὰν ἄλλη ἀρετὴ ἐμφανίζεται μεταξὺ αὐτῶν καὶ στέκει δίπλα των καὶ ὅταν δὲν κατορθώσῃ νὰ μᾶς ἐκδιώξῃ ἀπ' ἐκεῖ, προκαλεῖ μεγάλην ζημίαν εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ἀρετήν, καθ' ὅσον τὴν ὑποχρεώνει μὲν νὰ ὑποστῇ τοὺς πόνους, τὴν ἐμποδίζει ὅμως νὰ δρέψῃ τοὺς καρπούς. Διότι αὐτός, ποὺ ἀποβλέπει πρὸς αὐτὴν τὴν δόξαν καὶ νηστεύει καὶ προσεύχεται καὶ ἐλεεῖ, χάνει τὸν μισθόν του. Ποία χειροτέρα ζημία θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτήν, ἀπὸ τὸ νὰ ἐκπέσῃ, δηλαδή, κανεὶς ἀπὸ τὴν θείαν δόξαν, ἀφοῦ προηγουμένως ἀγωνισθῇ ματαίως καὶ ἀδίκως καὶ γελοιοποιηθῇ; Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν ἀποβλέπῃ κανεὶς καὶ εἰς τὰς δύο, νὰ ἐπιτύχῃ καὶ τὰς δύο. Καὶ εἶναι βεβαίως δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰς δύο, ἀλλὰ τοῦτο ἠμπορεῖ νὰ συμβῇ ὅταν δὲν ἐπιθυμῶμεν καὶ τὰς δύο, ἀλλὰ τὴν μίαν, τὴν

θείαν δόξαν, ὅταν ὅμως ἀγαπῶμεν καὶ τὰς δύο, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰς δύο. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐὰν θέλωμεν νὰ κερδίσωμεν τὴν δόξαν, πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν μόνον ἐκ Θεοῦ προερχομένην δόξαν. Διότι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ κερδίσωμεν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν δόξαν, τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι ἡμεῖς νὰ ἀπολαύσωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ΄ (29)

('Ιωάν. γ΄, 22 - 30)

«*Ηλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταί του εἰς τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἐβάπτιζεν» ('Ιωάν. 3, 22).

α΄*. Τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ γίνῃ φανερώτερον οὔτε ἰσχυρότερον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὅπως πάλιν τίποτε δὲν εἶναι ἀσθενέστερον ἀπὸ τὸ ψεῦδος, ἔστω καὶ ἂν σκεπάζεται μὲ ἀμέτρητα προστατευτικὰ σκεπάσματα. Διότι καὶ ἔτσι περισσότερον ἀποκαλύπτεται καὶ εὔκολα καταρρέει. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εὑρίσκεται γυμνὴ ἔμπρὸς εἰς ὅλους ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὴν θέλησιν νὰ ἐξετάζουν τὴν ἀκμήν της. Καὶ οὔτε ἐπιθυμεῖ νὰ παραμένῃ κρυμμένη, οὔτε φοβεῖται τὸν κίνδυνον, οὔτε τρέμει τὰς ἐπιβουλάς, οὔτε ποθεῖ νὰ δοξασθῇ ἀπὸ τοὺς πολλούς, οὔτε εἶναι ὑπεύθυνος δι' ὁποιανδήποτε ἄλλην ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν, ἀλλὰ στέκεται πάνω ἀπὸ ὅλα καί, μολονότι ἀντιμετωπίζει πολλὰς ἐχθρότητας, παραμένει ἀκατανίκη-

* Εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν δικαιολογεῖται διατί δὲν ἐβάπτιζεν ὁ Χριστός. Δὲν εἶχεν ἀποστείλει εἰσέτι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπετελεῖτο τὸ βάπτισμά του. Βαπτίζουν ὅμως οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου. Ἐπίσης, ἐξακολουθεῖ νὰ βαπτίζῃ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Αὐτὸ δὲν γίνεται ἀπὸ ἀνταγωνισμὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν προσπάθειάν του νὰ ἀποδείξῃ εἰς τοὺς μαθητάς Του, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔβλεπαν μὲ εὐμενὲς πνεῦμα τὴν αὔξησιν τοῦ ἔργου τοῦ Κυρίου, ὅτι ἡ ἀποστολή του αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν εἶχε, νὰ ἑτοιμάσῃ τὴν ὁδὸν διὰ τὸν Ἰησοῦν. Ὅθεν

τος. Καὶ ὅσους καταφεύγουν πρὸς αὐτήν, ὡς εἰς ἀσφαλὲς ὀχυρόν, τοὺς προφυλάσσει μὲ τὴν μεγάλην της δύναμιν. Ἀποφεύγει δὲ τὰς κρυφίας ἐνεργείας καὶ ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν τὸ ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους. Αὐτὸ ἄλλωστε ἀπεδείκνυε καὶ ὁ Χριστὸς ὅταν συνεζήτει μὲ τὸν Πιλᾶτον[1] καὶ ἔλεγεν· «Ἐγὼ πάντοτε φανερὰ ἐδίδαξα καὶ τίποτε δὲν εἶπα κρυφά»[2].

«Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταί του εἰς τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ καὶ ἐβάπτιζεν»[3].

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἑορτῶν λοιπὸν ἀνέβαινεν εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ παρουσιάζῃ μέσα εἰς τὸ πλῆθος τὰ δόγματα καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὰ θαύματα. Ὅταν ὅμως ἐτελείωνεν ἡ περίοδος τῶν ἑορτῶν πολλὰς φορὰς ἐπήγαινεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἰορδάνου, ἐπειδὴ καὶ ἐδῶ συνεκεντροῦντο πολλοὶ ἄνθρωποι. Ἐσύχναζε βέβαια εἰς τοὺς κοσμοπληθεῖς τόπους πάντοτε, ὄχι διὰ νὰ κάνῃ ἐπίδειξιν, οὔτε ἀπὸ φιλοδοξίαν, ἀλλὰ κατεχόμενος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ὠφελήσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους. Ἂν καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς παρακάτω λέγῃ

τὸ βάπτισμα, ποὺ ἐτέλει αὐτὸς καὶ ἐκεῖνο τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἐγίνετο διὰ νὰ προσελκυσθοῦν οἱ πολλοὶ εἰς τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Ἀκόμη, ὁ Ἰωάννης ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του φίλον τοῦ Χριστοῦ, ὄχι διὰ νὰ δείξῃ τὸ ὁμότιμον πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν μεγάλην του χαρὰν διὰ τὴν καθημερινὴν αὔξησιν τῶν ὀπαδῶν τοῦ Χριστοῦ. Τέλος ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος προτρέπει ἀποφυγὴν τῆς κενοδοξίας, ἡ ὁποία εἶναι ἡ αἰτία κάθε κακοῦ, καὶ ἐπιδίωξιν τῆς μελλούσης δόξης, ἡ ὁποία εἶναι ἀληθινή, ἐπωφελὴς καὶ μόνιμος.

1. Ἡ ἀπάντησις αὐτὴ τοῦ Κυρίου δίδεται εἰς τὸν ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων Καϊάφαν καὶ εἰς τὸν Πιλᾶτον. Πρβλ. Ἰωάν. 18, 12 - 21.

2. Ἰωάν. 18, 20. Τὸ ἐδάφιον παρατίθεται περιληπτικῶς ὑπὸ τοῦ θείου Πατρός.

3. Ἰωάν. 3, 22.

ὅτι δὲν ἐβάπτιζεν ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ οἱ μαθηταί του[4]. Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν τὸ ἴδιον λέγει, ὅτι δηλαδὴ μόνον οἱ μαθηταὶ ἐβάπτιζον.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐρωτᾶ κάποιος, δὲν ἐβάπτιζεν ὁ Ἰησοῦς; ἐπρόφθασεν ὁ Ἰωάννης (καὶ ἔδωσε τὴν ἀπάντησιν) ὅταν εἶπεν· «Αὐτὸς θὰ σᾶς βαπτίση μὲ Πνεῦμα Ἅγιον καὶ μὲ πῦρ»[5]. Δὲν εἶχεν ὅμως δώσει ἀκόμη τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Δικαιολογημένα λοιπὸν δὲν ἐβάπτιζεν. Οἱ μαθηταί του ὅμως ἐβάπτιζον, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ προσελκύσουν περισσοτέρους ἀνθρώπους εἰς τὴν σωτηριώδη διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ.

Καὶ διατί τέλος πάντων, ἐφ' ὅσον ἐβάπτιζον οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ, δὲν ἐσταμάτησε νὰ κάνη τὸ ἴδιον καὶ ὁ Ἰωάννης, ἀλλὰ ἐπέμενε νὰ βαπτίζη καὶ αὐτὸς καὶ μάλιστα ἔπραττεν αὐτὸ μέχρις ὅτου κλεισθῆ εἰς τὴν φυλακήν; Πραγματικά, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ· «Ἐξηκολούθει δὲ ὁ Ἰωάννης νὰ βαπτίζη εἰς τὴν Αἰνών»[6] καὶ μὲ τὸ νὰ προσθέση· «Διότι οὗτος δὲν εἶχεν ἀκόμη ριφθῆ εἰς τὴν φυλακήν»[7], φανερώνει ὅτι μέχρι τότε δὲν ἔπαυσε νὰ βαπτίζη.

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον, ἐρωτᾶ κάποιος, ἐβάπτιζεν μέχρι τότε; (Διότι ἀσφαλῶς θὰ ἔδινε μεγαλύτερον κῦρος εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ, ἐὰν ἔπαυε νὰ βαπτίζη αὐτός, ὅταν ἤρχισαν ἐκεῖνοι). Διατί λοιπὸν ἐβάπτιζεν; Διὰ νὰ μὴ προκαλέση εἰς τοὺς μαθητάς του συναισθήματα ἀνταγωνισμοῦ καὶ νὰ μὴ τοὺς καταστήση περισσότερον ἐριστικούς. Διότι πραγματικά, ἐνῷ πολλὰς φορὰς τὸ διεκήρυττε καὶ πάντοτε παρεχώρει τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τόσον πολὺ ἐμείωνε τὸν ἑαυτόν του, ἐν τούτοις δὲν ἠμπόρεσε νὰ τοὺς πείση νὰ γίνουν ἀκόλουθοι τοῦ Ἰησοῦ. Ἐὰν λοιπὸν ἐπρόσθετε καὶ αὐτό, θὰ τοὺς ἔκανε πιὸ πολὺ ἀντιδραστικούς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς τότε ἤρχισε κυρίως τὸ κηρυκτικόν του ἔργον, ὅταν ὁ Ἰωάννης δὲν ὑπῆρχε πλέον. Ἔχω δὲ τὴν γνώμην ὅτι δι' αὐτὸ ἀφέθηκε νὰ θανατωθῆ τόσον γρήγορα ὁ Ἰωάννης, ὥστε ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ πλήθους νὰ στραφῆ πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ μὴ δημιουργῆται σχίσμα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐξ αἰτίας τῶν διαφορετικῶν ἀπόψεων ποὺ εἶχαν καὶ διὰ τοὺς δύο.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω, καὶ ὅταν ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης δὲν ἔπαυε συνεχῶς νὰ προτρέπη τοὺς βαπτιζομένους πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ἀποδεικνύη μεγάλο καὶ σεβαστὸν κάθε τι ποὺ ἀνεφέρετο εἰς τὸν Ἰησοῦν. Ἐξ ἄλλου τὸ βάπτισμά του δὲν εἶχε κανένα ἄλλον σκοπὸν παρὰ μόνον νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν ἐρχόμενον ὕστερα ἀπὸ αὐτόν.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐκήρυττεν αὐτά, μὲ ποῖον τρόπον ἀπεδείκνυε ἀξίους σεβασμοῦ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ; Διότι, ἐὰν ἔπαυε, ἀντιθέτως θὰ ἔδινε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι τὸ κάνει αὐτὸ ἀπὸ φθόνον ἢ ὀργήν, ἐνῷ μὲ τὴν ἐπιμονήν του εἰς τὸ κήρυγμα ἔδινε μεγαλυτέραν ἰσχὺν εἰς αὐτά. Πραγματικά, δὲν ἔπαιρνε τὴν δόξαν διὰ τὸν ἑαυτόν του, ἀλλὰ προέτρεπε πρὸς τὸν Χριστὸν τοὺς ἀκροατάς του καὶ δὲν συνεργάζετο μαζί του καθόλου ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ μαρτυρία του δὲν προεκάλει ὑποψίας καὶ ἀφ' ἑτέρου εἶχε πολὺ μεγαλυτέραν φήμην εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ἐκείνους. Αὐτὸ λοιπὸν δεικνύων καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔλεγεν· «Ἐξήρχοντο καὶ ἐβαπτίζοντο ἀπὸ αὐτὸν οἱ κάτοικοι ὁλοκλήρου τῆς Ἰου-

4. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 2.
5. Ματθ. 3, 11.
6. Ἰωάν. 3, 23. Αἰνών· Τοποθεσία τῆς Ἰουδαίας εἰς τὰς δυτικὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, πλησίον τῆς Σαλείμ. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ ἦσαν πολλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος τὸ εἶχεν ἐπιλέξει διὰ νὰ βαπτίζη.
7. Ἰωάν. 3, 24.

δαίας καὶ τῆς περὶ τὸν Ἰορδάνην περιοχῆς»[8]. Ἐνῷ λοιπὸν ἐβάπτιζον οἱ μαθηταί, πολλοὶ ἄνθρωποι δὲν παρέλειπαν νὰ τρέχουν πρὸς αὐτόν.

Ἐὰν κανεὶς ὅμως θὰ εἶχε τὴν ἀπορίαν νὰ μάθῃ: Καὶ κατὰ τί ἦτο ἀνώτερον τὸ βάπτισμα τῶν μαθητῶν ἀπὸ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου; θὰ τοῦ ἀπαντήσωμεν ὅτι δὲν διέφερον καθόλου μεταξύ των. Διότι καὶ τὰ δύο καθ' ὅμοιον τρόπον δὲν εἶχαν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ διὰ τοὺς δύο μία ἦτο ἡ αἰτία τοῦ βαπτίσματος, νὰ ὁδηγήσουν εἰς τὸν Χριστὸν τοὺς βαπτιζομένους. Διὰ νὰ μὴ περιφέρωνται δηλαδὴ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ ἔτσι νὰ συγκεντρώνουν ὅσους ἔπρεπε νὰ πιστεύσουν, ὅπως ἔκανε ὁ ἀδελφὸς τοῦ Σίμωνος[9] καὶ ὁ Φίλιππος διὰ τὸν Ναθαναὴλ[10], συνέστησαν τὸ βάπτισμα διὰ νὰ προσελκύουν μὲ αὐτὸ τοὺς πάντας χωρὶς κόπον καὶ νὰ τοὺς προετοιμάζουν διὰ τὴν μέλλουσαν πίστιν.

Τὸ ὅτι βέβαια δὲν διέφερον καθόλου μεταξύ των τὰ βαπτίσματα αὐτά, τὸ ἀποδεικνύει ἡ συνέχεια. Καὶ ποία εἶναι αὐτή; «Ἔγινε», λέγει, «συζήτησις ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου μὲ κάποιον Ἰουδαῖον διὰ τὸν καθαρισμὸν ποὺ ἔδιδαν τὰ βαπτίσματα»[11]. Οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰωάννου δηλαδὴ κατεχόμενοι ἀπὸ αἰσθήματα ἀντιδράσεως πρὸς τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὅταν τοὺς εἶδαν νὰ βαπτίζουν, ἤρχισαν νὰ συζητοῦν μὲ τοὺς βαπτιζομένους, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι τὸ ἰδικόν των βάπτισμα ἦτο ἀνώτερον ἀπὸ τὸ βάπτισμα τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ. Ἐπῆραν λοιπὸν κάποιον ἀπὸ τοὺς βαπτισθέντας καὶ ἐπεχείρουν νὰ τὸν πείσουν διὰ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ βαπτίσματός των, ἀλλὰ δὲν κατ-

8. Ματθ. 3, 5-6.
9. Πρβλ. 1, 41-43.
10. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 44-52.
11. Ἰωάν. 3, 25.

ώρθωσαν νὰ τὸν πείσουν. Διὰ τὸ ὅτι αὐτοὶ προεκάλεσαν τὸ θέμα αὐτὸ καὶ δὲν τὸ ἐζήτησεν ὁ Ἰουδαῖος, ἄκουσε πῶς ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸ ἄφησε νὰ ἐννοηθῇ. Δὲν εἶπε δηλαδὴ ὅτι κάποιος Ἰουδαῖος συνεζήτησε μὲ αὐτούς, ἀλλὰ ὅτι «ἔγινε συζήτησις ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰωάννου μὲ κάποιον Ἰουδαῖον διὰ τὸν καθαρισμὸν ποὺ ἔδιδαν τὰ βαπτίσματα».

β'. Πρόσεξε ὅμως, σὲ παρακαλῶ, καὶ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ Εὐαγγελιστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐχρησιμοποίησε γλῶσσαν ἐπιθετικήν, ἀλλὰ ὅσον τοῦ ἦτο δυνατὸν ἐλαφρύνει τὴν κατηγορίαν, λέγων ὅτι ἁπλῶς ἔγινε συζήτησις. Ἐπειδή, τὸ ὅτι βέβαια τὰ λεγόμενα προήρχοντο ἀπὸ ζηλοτυπίαν, τὸ φανερώνουν τὰ παρακάτω, ἂν καὶ αὐτὰ τὰ ἐκθέτει ὁ Εὐαγγελιστὴς χωρὶς καμμίαν ἐχθρότητα. «Καὶ ἦλθαν», λέγει, «πρὸς τὸν Ἰωάννην οἱ μαθηταί του καὶ τοῦ εἶπαν· Διδάσκαλε, ἐκεῖνος ποὺ ἦτο μαζί σου πέραν ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην διὰ τὸν ὁποῖον σὺ ἔδωκες μαρτυρίαν[12], κύτταξε αὐτὸς τώρα βαπτίζει καὶ ὅλοι πηγαίνουν πρὸς αὐτόν»[13], δηλαδή, αὐτὸς τὸν ὁποῖον σὺ ἐβάπτισες. Διότι αὐτὸ ἐννοοῦν ὅταν λέγουν, «διὰ τὸν ὁποῖον σὺ ἔδωκες μαρτυρίαν». Ὡς νὰ τονίζουν· Αὐτὸν ποὺ τὸν κατέστησες λαμπρὸν καὶ τὸν ἔκανες ἔνδοξον, τολμᾷ νὰ κάνῃ τὰ ἴδια μὲ σέ. Δὲν εἶπαν ὅμως· Αὐτὸν ποὺ σὺ ἐβάπτισες, (διότι τότε βέβαια θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐνθυμηθοῦν καὶ τὴν φωνὴν ποὺ ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος). Ἀλλὰ τί εἶπαν; «Ἐκεῖνος ποὺ ἦτο μαζί σου πέραν ἀπὸ τὸν Ἰορδάνην, διὰ τὸν ὁποῖον σὺ ἔδωκες μαρτυρίαν». Δηλαδή, αὐτὸς ποὺ ἀνῆκε εἰς τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν καὶ δὲν εἶχε τίποτε περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτός, ἀφοῦ

12. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 32.
13. Ἰωάν. 3, 26.

ἀπεσχίσθη ἀπὸ σέ, βαπτίζει. Ἐνόμιζαν ὅτι ὄχι μόνον μὲ αὐτὰ θὰ ἐξώργιζαν τὸν Ἰωάννην, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἰδικόν των ἔργον ἤρχιζε νὰ παρακμάζῃ πλέον. Διότι λέγουν «ὅλοι πηγαίνουν πρὸς αὐτόν». Εἶναι συνεπῶς φανερὸν ὅτι οὔτε τὸν Ἰουδαῖον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶχαν τὴν συζήτησιν, κατώρθωσαν νὰ πείσουν. Αὐτὰ τὰ ἔλεγαν, διότι εὑρίσκοντο εἰς πνευματικὴν ἀνωριμότητα ἀκόμη καὶ διότι δὲν εἶχαν ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν.

Τί ἀπαντᾷ ὅμως ὁ Ἰωάννης; Δὲν τοὺς ἐπιτιμᾷ βέβαια μὲ αὐστηρότητα, ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως ἀποσχισθοῦν καὶ ἀπὸ αὐτὸν καὶ διαπράξουν κανένα ἄλλο κακόν, ἀλλὰ τί λέγει; «Κανένας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ τίποτε, ἐὰν δὲν τοῦ ἔχῃ δοθῆ τοῦτο ἀπὸ τὸν οὐρανόν»[14]. Ἐὰν δὲ ὁμιλεῖ διὰ τὸν Χριστὸν μὲ λέξεις ποὺ ταιριάζουν περισσότερον εἰς ἄνθρωπον, νὰ μὴ παραξενεύεσαι. Διότι δὲν εἶχε κυριευθῆ ἀπὸ πάθος αὐτοῦ τοῦ εἴδους διὰ νὰ διδάξῃ τὰ πάντα περὶ τοῦ Χριστοῦ ἀμέσως καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ θέλει ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ τοὺς καταπλήξῃ καὶ νὰ τοὺς φοβήσῃ καὶ νὰ τοὺς ἀποδείξῃ ὅτι καταπολεμοῦντες τὸν Ἰησοῦν δὲν πολεμοῦν κανένα ἄλλον παρὰ τὸν Θεόν. Ἐκεῖνο δηλαδὴ ποὺ ἔλεγεν ὁ Γαμαλιὴλ[15]· «Δὲν δύνασθε νὰ τὸ καταστρέψετε, προσέξατε μήπως εὑρεθῆτε πολέμιοι τοῦ Θεοῦ»[16], τὸ ἴδιον καὶ ἐδῶ λέγει κάπως συνεσκιασμένα ὁ Ἰωάννης. Πραγματικά, μὲ τὸ νὰ εἰπῆ· «Κανένας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ τίποτε, ἐὰν δὲν τοῦ ἔχῃ δοθῆ τοῦτο ἀπὸ τὸν οὐρανόν», φαίνεται ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν ἤθελε νὰ φανερώσῃ παρὰ ὅτι ἐπιχειροῦν τὰ ἀδύνατα καὶ ὅτι γίνονται πάλιν θεομάχοι. Τί λοιπόν; Ὁ Θευδᾶς[17] καὶ οἱ ὀπαδοί του δὲν διέθεταν ἰδικήν των δύναμιν; Διέθεταν, ἀλλὰ ἀμέσως διελύθησαν καὶ ἐχάθησαν. Μὲ τὸν Χριστὸν ὅμως δὲν εἶναι τὸ ἴδιον. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τοὺς παρηγορεῖ μὲ ἠρεμίαν, διότι τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὸς ποὺ τοὺς κάνει νὰ μὴ ἔχῃ πλέον ἀπήχησιν τὸ ἔργον τους δὲν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλὰ Θεός. Κατὰ συνέπειαν, ἐὰν τὰ ἀναφερόμενα εἰς αὐτὸν εἶναι λαμπρὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πηγαίνουν πρὸς αὐτόν, δὲν πρέπει νὰ θαυμάζουν. Διότι ἔτσι εἶναι τὰ θεῖα πράγματα καὶ ὁ Θεὸς τὰ κατασκευάζει, ἐνῷ ἄνθρωπος δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ πράξῃ παρόμοια ποτέ. Τὰ ἀνθρώπινα, λοιπόν, ὅλα γενικῶς εἶναι εὐάλωτα καὶ σάπια καὶ γρήγορα διαλύονται καὶ χάνονται, ἐνῷ αὐτὰ δὲν εἶναι τὰ ἴδια καὶ ἄρα δὲν εἶναι ἀνθρώπινα.

Πρόσεξε πῶς, ὅταν εἶπαν· «Διὰ τὸν ὁποῖον σὺ ἔδωκες μαρτυρίαν», καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα τότε, τὸ ὁποῖον ἐνόμιζαν ὅτι θὰ συνετέλει εἰς τὴν καταδίκην τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔστρεψεν ὁ Ἰωάννης εἰς βάρος των. Διότι, ἀφοῦ προηγουμένως ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Ἰησοῦ δὲν ὠφείλετο εἰς τὴν ἰδικήν του μαρτυρίαν, τώρα μὲ αὐτὰ τοὺς ἀποστομώνει λέγων· «Κανένας ἄνθρωπος δὲν ἠμπορεῖ νὰ λάβῃ τίποτε, ἐὰν δὲν τοῦ ἔχῃ δοθῆ τοῦ-

14. Ἰωάν. 3, 27.

15. Γαμαλιήλ· Φαρισαῖος νομοδιδάσκαλος καὶ μέλος τοῦ Συνεδρίου τῶν Ο', ἔγγονὸς τοῦ ἐπίσης νομοδιδασκάλου Χιλλέλ. Πλησίον του ἐμαθήτευσεν ὁ Παῦλος (Πράξ. 22, 3). Ὡς μέλος τοῦ Συνεδρίου ἐτήρησε νηφαλίαν στάσιν κατὰ τὴν δίκην τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (Πράξ. 5). Ἀπέθανε τὸ 57 ἢ 58 μ.Χ. καὶ κατὰ τὴν παράδοσιν ἔγινε χριστιανὸς κατὰ τὸ τέλος τοῦ βίου του.

16. Πράξ. 5, 39.

17. Θευδᾶς· Ἐπαναστάτης Ἰουδαῖος εὑρὼν κακὸν τέλος. Ἀναφέρεται ὡς παράδειγμα ὑπὸ τοῦ Γαμαλιὴλ εἰς τὸ Συνέδριον τῶν Ο' (Πράξ. 5, 36).

το ἀπὸ τὸν οὐρανόν». Τί σημαίνουν αὐτά; Ἐάν, λέγει, παραδέχεσθε τὴν ἰδικήν μου μαρτυρίαν καὶ τὴν θεωρῆτε ἀληθῆ, καταλάβετε ὅτι ὄχι ἐμένα ἀντὶ ἐκείνου, ἀλλὰ ἐκεῖνον ἀντὶ ἐμοῦ πρέπει νὰ προτιμᾶτε. Διότι ποίαν μαρτυρίαν ἔδωκα; Σᾶς καλῶ ὡς μάρτυρας αὐτῆς. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει· «Σεῖς οἱ ἴδιοι εἶσθε μάρτυρές μου ὅτι εἶπα· Δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ Χριστός, ἀλλ' εἶμαι ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν ὡς πρόδρομός του»[18]. Ἐάν, λοιπόν, παραδέχεσθε τὴν ἰδικήν μου μαρτυρίαν καὶ μοῦ προβάλλετε αὐτὰ καὶ μοῦ λέγετε· «Διὰ τὸν ὁποῖον σὺ ἔδωκες μαρτυρίαν», (σᾶς ἀπαντῶ) ὅτι ὄχι μόνον δὲν εὑρίσκεται ὁ Χριστὸς εἰς μειονεκτικὴν θέσιν, ἐπειδὴ ἐδέχθη τὴν ἰδικήν μου μαρτυρίαν, ἀλλ' ἀντιθέτως πλεονεκτεῖ ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτό. Ἄλλωστε ἡ μαρτυρία δὲν ἦτο ἰδική μου ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ. Ὥστε, ἐὰν σᾶς φαίνομαι ἀξιόπιστος, ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα εἶπα καὶ αὐτό, ὅτι εἶμαι ἀπεσταλμένος προτήτερα ὡς πρόδρομος ἐκείνου.

Βλέπεις πῶς ἀποδεικνύει σιγὰ - σιγὰ ὅτι ἡ φωνὴ ἦτο θεία; Διότι ὅ,τι λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον περίπου σημασίαν· Εἶμαι διάκονος καὶ λέγω τοὺς λόγους ἐκείνου ποὺ μὲ ἀπέστειλεν. Δὲν κολακεύω αὐτὸν χάριν ἀνθρωπίνων ἀνταλλαγμάτων, ἀλλ' ὑπηρετῶ τὸν Πατέρα του, ὁ ὁποῖος καὶ μὲ ἀπέστειλλεν. Δὲν ἔκανα λοιπὸν τὴν μαρτυρίαν γιὰ λόγους χαριστικούς, ἀλλὰ εἶπα αὐτὸ ποὺ ἀπεστάλην νὰ εἰπῶ. Νὰ μὴ ἔχετε λοιπὸν τὴν γνώμην ὅτι εἶμαι μέγας δι' αὐτό, διότι τὸ ἔργον μου αὐτὸ ἐκεῖνον φανερώνει μεγάλον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος εἶναι ὁ Κύριος τῶν πραγμάτων.

Καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὸ σαφὲς πάλιν προσθέτει καὶ λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει τὴν νύμφην εἶναι ὁ γαμβρός. Ὁ φίλος δὲ τοῦ γαμβροῦ, ποὺ στέκεται κοντά του

18. Ἰωάν. 3, 28.

καὶ ἀκούει τὴν φωνήν του, χαίρεται διὰ τὴν φωνὴν τοῦ γαμβροῦ»[19]. Καὶ πῶς αὐτός, ποὺ εἶπεν ὅτι, «δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ λύσω τὸ λωρίον τοῦ ὑποδήματός του», λέγει ὅτι τώρα εἶναι φίλος αὐτοῦ; Δὲν τὰ λέγει αὐτὰ διὰ νὰ ὑπερηφανευθῇ οὔτε διὰ νὰ κομπάσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι καὶ αὐτὸς δι' αὐτὸ ἐνδιαφέρεται καὶ φροντίζει κυρίως καὶ ὅτι αὐτὰ δὲν γίνονται χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ οὔτε καὶ τοῦ προξενοῦν λύπην, ἀλλ' ἀντίθετα τὰ ἐπιθυμεῖ καὶ τὰ φροντίζει καὶ ἀκόμη ὅτι αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἔπραττεν ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα ἐδήλωσε πολὺ συνετῶς μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ φίλου. Διότι οἱ ὑπηρέται τοῦ γαμβροῦ δὲν χαίρονται οὔτε εὐφραίνονται τόσον δι' αὐτά, ὅσον οἱ φίλοι.

Ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του φίλον τοῦ Ἰησοῦ ὄχι διὰ νὰ δείξῃ τὸ ὁμότιμον πρὸς αὐτόν, ἀπόφευγε τοιαύτας σκέψεις, ἀλλ' ἐπειδὴ θέλει νὰ παραστήσῃ τὸ μέγεθος τῆς εὐχαριστήσεώς του καὶ συγχρόνως συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἰδικήν τους ἀδυναμίαν. Διότι καὶ τὴν διακονίαν ὑπεδήλωσεν ὅταν εἶπεν, «ὅτι εἶμαι ἀπεσταλμένος ἀπὸ τὸν Θεὸν ὡς πρόδρομος ἐκείνου». Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του φίλον τοῦ νυμφίου, ἐπειδὴ ἐνόμιζαν οἱ μαθηταί του ὅτι ἐστενοχωρεῖτο ἀπὸ τὰ συμβαίνοντα, ἔτσι ἀποδεικνύει ὅτι ὄχι μόνον δὲν στενοχωρεῖται ἀλλὰ καὶ ὅτι χαίρεται ὑπερβολικά. Ἀφοῦ λοιπὸν ἦλθα διὰ νὰ ἐπιτύχω αὐτὸ τὸ ἔργον, εὑρίσκομαι τόσον μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ λυπηθῶ δι' ὅσα γίνονται, δεδομένου μάλιστα ὅτι τότε θὰ ἔνοιωθα μεγαλυτέραν λύπην, ὅταν δὲν θὰ ἐπραγματοποιεῖτο αὐτό. Πραγματικά, ἐὰν ἡ νύμφη δὲν ἐπήγαινε πλησίον τοῦ νυμφίου[20], τότε θὰ ἤμουν λυπημένος, λέγει ὁ Ἰωάννης,

19. Ἰωάν. 3, 29.

20. Μεταφορικῶς ὀνομάζονται οὕτω οἱ πιστοί, οἱ ὁποῖοι μυστικῶς συνάπτονται πρὸς τὸν νυμφίον Χριστόν.

ἀλλ' ὄχι τώρα, ὅταν ἡ ἰδική μου ἀποστολὴ ἐπέτυχεν. Διότι ὅταν τὸ ἔργον τοῦ Ἰησοῦ σημειώνῃ πρόοδον, ἡμεῖς εὐδοκιμοῦμεν, ἀφοῦ ἐκεῖνο ποὺ ἠθέλαμεν, ἔγινε καὶ ἡ νύμφη γνωρίζει τὸν γαμβρόν. Ἄλλωστε καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι τὸ διαβεβαιώνετε αὐτό, ὅταν λέγετε «ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι πηγαίνουν πρὸς αὐτόν». Δι' αὐτὸ ἐφρόντιζα λοιπὸν καὶ δι' αὐτὸ ἔπραττα τὰ πάντα. Συνεπῶς χαίρομαι καὶ ἀγάλλομαι καὶ σκιρτῶ τώρα ποὺ βλέπω ὅτι ἔγινε καὶ αὐτό.

γ'. Ἀλλὰ τί σημαίνουν οἱ λόγοι· «Ὁ φίλος τοῦ γαμβροῦ, ποὺ στέκεται κοντά του καὶ ἀκούει τὴν φωνήν του, χαίρεται διὰ τὴν φωνὴν τοῦ γαμβροῦ»; Ἀπὸ τὴν παραβολὴν μετέφερε τὸν λόγον εἰς τὴν προκειμένην πραγματικότητα. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀνέφερε τὸν γαμβρὸν καὶ τὴν νύμφην, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ νυμφαγωγία[21] ἐγένετο μὲ φωνὴν καὶ διδασκαλίαν, διότι ἔτσι καὶ ἡ Ἐκκλησία συνάπτεται πρὸς τὸν Θεόν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ἡ πίστις γεννᾶται ἀπὸ τὸ ἀκουόμενον κήρυγμα, τὸ δὲ κήρυγμα γίνεται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ»[22]. Δι' αὐτὴν τὴν φωνὴν[23] λοιπὸν χαίρομαι ἐγώ. Καὶ τὸ «ἑστηκὼς» ὅμως δὲν τὸ ἐχρησιμοποίησε τυχαῖα, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἡ ἰδική του ἀποστολὴ ἐτελείωσε καὶ ὅτι αὐτὸς πλέον πρέπει νὰ στέκεται καὶ νὰ ἀκούῃ, ἀφοῦ παρέδωσε τὴν νύμφην εἰς ἐκεῖνον, καὶ ὅτι εἶναι λειτουργὸς καὶ διάκονος καὶ ἀκόμη ὅτι ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔτρεφεν ἀγαθὰς ἐλπίδας καὶ τὸν ἐγέμιζαν ἀγαλλίασιν, ἐπραγματοποιήθησαν. Ὅθεν, διὰ νὰ δείξῃ αὐτό, προσθέτει· «Αὐτὴ λοιπὸν ἡ χαρά μου εἶναι πλήρης καὶ τέλεια»[24]. Δηλαδή, τὸ ἰδικόν μου ἔργον καὶ ἡ ἀποστολή, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ πράξω, ἔφθασαν εἰς αἴσιον τέλος καὶ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάνω τίποτε περισσότερον.

Ἔπειτα, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ ὄχι μόνον τὴν παροῦσαν ἀλλὰ καὶ τὴν μελλοντικὴν αὔξησιν τοῦ πάθους, ὁμιλῶν ἀποφαίνεται καὶ διὰ τὰ μελλοντικὰ γεγονότα, διαβεβαιῶν αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὰ λεχθέντα καὶ ἀπὸ τὰ συμβάντα. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχίζει λέγων· «Ἐκεῖνος πρέπει νὰ αὐξάνῃ, ἐγὼ δὲ νὰ μικραίνω»[25], ποὺ σημαίνει· Τὸ ἰδικόν μου ἔργον ἐσταμάτησε καὶ ἔπαυσε πλέον, ἐνῷ πρέπει νὰ αὐξάνῃ τὸ ἔργον ἐκείνου. Αὐτὸ λοιπόν, διὰ τὸ ὁποῖον σᾶς ἔχει πιάσει φόβος, δὲν θὰ συμβῇ τώρα μόνον, ἀλλὰ καὶ θὰ αὐξηθῇ πολὺ περισσότερον. Διότι αὐτὸ εἶναι ποὺ δίδει μεγαλυτέραν λαμπρότητα εἰς τὸ ἰδικόν μας ἔργον. Δι' αὐτό, ἄλλωστε, ἦλθα καὶ αἰσθάνομαι μεγάλην χαράν, ἐπειδὴ τὸ ἔργον του ἔχει μεγάλην ἀπήχησιν καὶ ἐπραγματοποιήθησαν αὐτά, χάριν τῶν ὁποίων ἔγιναν ὅλα τὰ ἰδικά μας.

Εἶδες μὲ πόσην ἠρεμίαν καὶ μεγάλην σοφίαν κατεπράϋνε τὸ πάθος των καὶ ἔσβησε τὴν ζηλοτυπίαν των καὶ τοὺς ἀπέδειξεν ὅτι ἐπιχειροῦν τὰ ἀδύνατα, πρᾶγμα ποὺ καταπαύει τελείως τὴν κακίαν; Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐλήφθη πρόνοια νὰ συμβοῦν αὐτά, ὅταν ἐζοῦσεν ἀκόμη ὁ Ἰωάννης, διὰ νὰ ἔχουν οἱ μαθηταί του τὸν ἴδιον μάρτυρα τῆς ὑπεροχῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ μὴ ἔχουν καμμίαν δικαιολογίαν, ἐὰν δὲν θὰ ἐπείθοντο εἰς αὐτόν. Ἐξ ἄλλου δὲν ὡμίλησεν ἀπὸ ἰδικήν του πρω-

21. Οὕτως ὀνομάζονται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν μνηστείαν καὶ τὸν γάμον τῆς νύμφης, τὰ ὁποῖα ἦσαν γεγονότα ποὺ προϋπέθεταν συζητήσεις μεταξὺ τῶν γονέων, τῶν φίλων καὶ τῶν ἀγομένων εἰς γάμον πρὸς ἐνημέρωσιν καὶ ἀλληλοκατανόησιν.

22. Ρωμ. 10, 17.

23. Πιθανὸν ἐδῶ ὁ Ἰωάννης νὰ ἀναφέρεται εἰς λόγους ἢ διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ, τοὺς ὁποίους διεβίβασαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταί του καὶ οἱ ὁποῖοι ἐνέπλησαν χαρᾶς τὴν καρδίαν του.

24. Ἰωάν. 3, 29.

25. Ἰωάν. 3, 30.

τοβουλίαν διά τό θέμα αὐτό ὁ Ἰωάννης οὔτε ἐπειδὴ τὸν ἠρώτησαν ἄλλοι ἄνθρωποι. (Διότι οἱ ἴδιοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν οἱ ἐρωτῶντες διὰ νὰ μάθουν καὶ οἱ ἀκροώμενοι). Οὔτε βέβαια θὰ ἐπείθοντο τόσον εἰς τοὺς λόγους, ἐὰν ὡμίλει ἀφ᾽ ἑαυτοῦ, ὅσον εἶχαν αὐτοκατάκριτον τὴν ἀπόφασιν, ὅταν τὸν ἤκουσαν νὰ τοὺς ἀπαντᾷ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐρώτησίν των. Ὅπως ἀκριβῶς καὶ οἱ Ἰουδαῖοι δι᾽ αὐτὸ πρὸ πάντων ἀπεστέρησαν τοὺς ἑαυτούς των ἀπὸ κάθε δικαιολογίαν, ἐπειδὴ ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν ἀπὸ ἰδικήν των πρωτοβουλίαν καὶ ἤκουσαν, ὅσα ἤκουσαν[26].

Τί διδασκόμεθα λοιπὸν ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά; Ὅτι αἰτία ὅλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ κενοδοξία. Διότι αὐτὴ τοὺς ὡδήγησεν εἰς τὴν ζηλοτυπίαν καὶ αὐτὴ πάλιν, ἀφοῦ ἡσύχασαν ἐπ᾽ ὀλίγον χρόνον, τοὺς ἐξήγειρε, ὥστε νὰ πλησιάσουν τὸν Ἰησοῦν καὶ νὰ τοῦ εἰποῦν· «Διατί οἱ μαθηταί σου δὲν νηστεύουν;»[27].

Ἂς ἀποφύγωμεν λοιπόν, ἀγαπητοί, τὸ πάθος αὐτό. Διότι, ἂν τὸ ἀποφύγωμεν, θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ τὴν γέενναν, ἐπειδὴ αὐτὸ κυρίως ἀνάπτει τὴν φωτιάν αὐτῆς. Τόσον πολὺ ἔχει ἐπεκτείνει τὴν κυριαρχίαν του πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, ὥστε ἐξουσιάζει κατὰ τρόπον τυραννικὸν κάθε ἡλικίαν καὶ κάθε ἀξίαν. Αὐτὸ ἔχει προκαλέσει σάλον εἰς τὰς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ λυμαίνεται καὶ τὰ κοσμικὰ πράγματα. Αὐτὸ ἀνέτρεψε καὶ οἰκίας ὁλοκλήρους καὶ πόλεις καὶ λαοὺς καὶ ἔθνη. Καὶ διατί παραξενεύεσαι, ἐπειδὴ τὸ πάθος αὐτὸ ἐξῆλθε καὶ εἰς τὴν ἔρημον καὶ ἀπέδειξε καὶ ἐκεῖ τὴν μεγάλην του δύναμιν; Πραγματικά, ὅσοι ὡμίλησαν περιφρονητικὰ διὰ τὰ χρήματα καὶ κατέκριναν τὴν ἐν γένει κοσμικὴν

26. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 19-27.
27. Ματθ. 9, 14.

μεγαλοπρέπειαν καὶ τὰς ἀνθρωπίνους συνηθείας καὶ ἦσαν κύριοι τῆς τόσον τυραννικῆς σωματικῆς ἐπιθυμίας, αὐτοὶ πολλὰς φοράς, ὅταν τοὺς ἐκυρίευσεν ἡ κενοδοξία, ἔχασαν τὰ πάντα. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ τοῦ πάθους καὶ ὁ κοπιάσας πολὺ ἀπὸ τὸν μὴ κοπιάσαντα καθόλου, ἀλλὰ πολὺ ἁμαρτήσαντα, ὁ Φαρισαῖος τοῦ Τελώνου δηλαδή, δι᾽ αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα, λέγω, ἔφυγεν ἀπὸ τὸν ναὸν καταδικασμένος.

Ἀλλὰ τὸ νὰ κατηγοροῦμεν τὸ πάθος αὐτὸ δὲν ἔχει καμμίαν ἀξίαν, (διότι ὅλοι τὰ παραδέχονται αὐτά), ἐνῷ τὸ πρόβλημα εἶναι, πῶς θὰ κατανικήσωμεν αὐτό. Πῶς θὰ κατανικήσωμεν αὐτὸ λοιπόν; Ἂν ἀντιπαρατάξωμεν τὴν δόξαν εἰς τὴν δόξαν. Δηλαδή, ὅπως περιφρονοῦμεν τὸν ἐπίγειον πλοῦτον, ὅταν στρέψωμεν τὸ βλέμμα μας πρὸς τὸν ἄλλον ἐκεῖνον πλοῦτον, καὶ ὅπως ἀδιαφοροῦμεν διὰ τὴν ἐδῶ ζωήν μας, ὅταν σκεφθῶμεν τὴν κατὰ πολὺ ἀνωτέραν ταύτης, ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ μὴ ἀσχολούμεθα μὲ τὴν κοσμικὴν δόξαν, ὅταν γνωρίσωμεν τὴν πολὺ σεμνοτέραν ταύτης, τὴν πραγματικὴν δόξαν. Διότι αὐτὴ ἡ ἐδῶ δόξα εἶναι κενὴ καὶ ματαία, ἔχει μόνον τὸ ὄνομα χωρὶς περιεχόμενον, ἐνῷ ἐκείνη, ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶναι ἀληθινὴ καὶ ἔχει ὑμνητὰς ὄχι ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀγγέλους καὶ ἀρχαγγέλους καὶ τὸν Κύριον τῶν ἀρχαγγέλων, μᾶλλον ὅμως μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Ἂν κυττάξῃς πρὸς ἐκεῖνο τὸ θέατρον, ἂν γνωρίσῃς τοὺς ἐκεῖ στεφάνους, ἂν μετατεθῇς πρὸς τὰς ἐκεῖ ἐπιδοκιμασίας, δὲν θὰ ἠμπορέσουν ποτὲ νὰ σὲ ἐξουσιάσουν τὰ ἐπίγεια, οὔτε θὰ τὰ θεωρήσῃς σπουδαῖα, ὅταν γίνωνται, οὔτε θὰ τὰ ζητήσῃς, ὅταν θὰ ἀπουσιάζουν. Πραγματικά, καὶ μέσα εἰς τὰ ἀνάκτορα κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ περιστοιχίζουν τὸν βασιλέα δὲν παραμελεῖ τὴν προσπάθειαν νὰ φανῇ ἀρεστὸς εἰς τὸν ἔχοντα τὸ στέμμα καὶ καθήμενον εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ ἐξετάζῃ τοὺς κρωγμοὺς τῆς καλια-

κούδας ἢ τὸν θόρυβον τῶν μυιῶν καὶ τῶν κωνώπων ποὺ πετοῦν καὶ βομβοῦν. Διότι αἱ ἐπευφημίαι τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι καθόλου ἀνώτεραι ἀπὸ αὐτά.

Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγνωρίσαμεν τὴν εὐτέλειαν τῶν ἀνθρωπίνων, ἂς συγκεντρώσωμεν τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀσφαλεστάτους θησαυροὺς καὶ ἂς ἐπιδιώξωμεν τὴν σταθερὰν καὶ ἀμετακίνητον δόξαν. Αὐτὴν εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα, μαζὶ μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ Λ' (30)

(Ἰωάν. γ', 31 - 34)

«Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἐπάνω, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους. Ἐκεῖνος ποὺ ἐγεννήθη εἰς τὴν γῆν, εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὁμιλεῖ ἀπὸ τὴν γῆν» (Ἰωάν. 3, 31).

α'*. Εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα ὁ ἔρως διὰ τὴν δόξαν, φοβερὸν καὶ πλῆρες ἀπὸ κακά. Εἶναι ἀγκάθι, ποὺ βγαίνει δύσκολα, καὶ θηρίον ἀτίθασσον καὶ πολυκέφαλον, τὸ ὁποῖον ἐξοπλίζεται κατὰ τῶν ἐκτροφέων του. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ σκουλήκι κατατρώγει τὰ ξύλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα γεννιέται, καὶ ἡ σκουριὰ τὸν σίδηρον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχεται καὶ ὁ σκόρος τὰ μαλλιά, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡ κενοδοξία καταστρέφει τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία τὴν ἐκτρέφει. Δι' αὐτὸ καὶ χρειάζεται μεγάλη προθυμία διὰ νὰ ἀφανίσωμεν τὸ πάθος αὐτό.

Πρόσεξε λοιπὸν καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν πόσα λέγει ὁ Ἰωάννης εἰς τοὺς μαθητάς του, οἱ ὁποῖοι ὑπέφεραν ἀπὸ τὸ πάθος αὐτό, καὶ μόλις τοὺς κα-

* Εἰς τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν συνεχίζεται ὁ λόγος διὰ τὸ πάθος τῆς κενοδοξίας καὶ ἐξαίρεται ἡ ταπεινοσύνη τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, ὁ ὁποῖος λέγει διὰ τὸν ἑαυτόν του ὅτι «ἐκ τῆς γῆς ἐστι καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ», ἐνῷ ὁ Χριστὸς εἶναι «ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος». Δὲν πρέπει νὰ ἀπομονώνωμεν τοὺς λόγους τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν νὰ κατανοῶμεν τὸν σκοπὸν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν πνευματικὴν κατάστασιν ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπευθύνεται, διότι διαφορετικὰ θὰ περιπέσωμεν εἰς πλά-

ταπραΰνει. Διότι εἰς ὅσα τοὺς εἶπε προηγουμένως[1], προσθέτει καὶ ἄλλους λόγους. Ποῖοι εἶναι αὐτοί; «Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ ἐπάνω, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους. Ἐκεῖνος ποὺ ἐγεννήθη εἰς τὴν γῆν, εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ὁμιλεῖ ἀπὸ τὴν γῆν». Ἐπειδή, λέγει, προβάλλετε πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν τὴν ἰδικήν μου μαρτυρίαν καὶ ἰσχυρίζεσθε ἔτσι ὅτι ἐγὼ εἶμαι περισσότερον ἀξιόπιστος, σᾶς λέγω ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίζετε καλὰ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ὁ ἐρχόμενος ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς νὰ καταστῇ ἀξιόπιστος ἀπὸ τὴν μαρτυρίαν τοῦ κατοικοῦντος τὴν γῆν.

Ἡ φράσις «ἐπάνω πάντων», τί σημαίνει καὶ τί θέλει νὰ δηλώσῃ; Τὸ ἀκόλουθον· Φανερώνει δηλαδὴ μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους ὅτι δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ κανένα, ἀλλ' ὁ ἴδιος εἶναι αὐτάρκης καὶ ἀσυγκρίτως ἀνώτερος ὅλων.

Ἐπίσης, ὁ Ἰωάννης λέγει ὅτι αὐτὸς προέρχεται ἀπὸ τὴν γῆν καὶ λαλεῖ ἀπὸ τὴν γῆν, ὄχι διότι ὡμίλει ἀπὸ τὴν ἰδικήν του διάνοιαν, ἀλλ' ὅπως ἀκριβῶς εἶπεν ὁ Χριστός, «ἐὰν σᾶς εἶπα τὰ ἐπίγεια καὶ δὲν ἐπιστεύσατε»[2], (ὀνομάζων οὕτω τὸ βάπτισμα, ὄχι ἐπειδὴ ἦτο ἐπίγειον, ἀλλ' ἐπειδὴ παρέβαλλεν πρὸς τὴν ἀπόρρητον γέννησίν του τὸ λεχθέν), καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Ἰωάννης εἶπεν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὅτι ὁμιλεῖ ἀπὸ τὴν

νας. Ἐπίσης ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος συνιστᾷ τὴν συνεχῆ καὶ προσεκτικὴ μελέτη τῶν θείων Γραφῶν, διότι οὕτω καὶ ἡ ζωὴ ρυθμίζεται κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Χριστοῦ καὶ οἱ Χριστιανοὶ καθίστανται ἱκανοὶ νὰ ἀντιμετωπίζουν τοὺς πολεμίους τῆς πίστεως. Ἡ ἀδιαφορία τῶν ἀκροατῶν δὲν πτοεῖ τὸν κήρυκα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, διότι ἔχει τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι πράττει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτόν, ἂν καὶ θὰ ηὔχετο νὰ εἶχαν πνευματικὰ ἐνδιαφέροντα, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ ἐμείωνε τὴν ἰδικήν του ἀμοιβήν.

1. Ἀναφέρεται εἰς ὅσα εἶπεν εἰς τὴν 29ην ὁμιλίαν καὶ ἰδιαίτερα εἰς τὸ Ἰωάν. 3, 27-30.
2. Ἰωάν. 3, 12.

γῆν, ἐπειδὴ παραβάλλει τοὺς λόγους του πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Διότι τίποτε ἄλλο δὲν σημαίνουν αἱ λέξεις, «ὁμιλεῖ ἀπὸ τὴν γῆν», παρὰ ὅτι οἱ ἰδικοί μου λόγοι συγκρινόμενοι μὲ τοὺς λόγους ἐκείνου εἶναι μικροί, ταπεινοὶ καὶ εὐτελεῖς, καὶ μάλιστα τόσον ἀσήμαντοι, ὥστε δικαιολογημένα δέχονται γηΐνην φύσιν. Ἄλλωστε εἰς ἐκεῖνον «ὑπάρχουν ὅλοι οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας κρυμμένοι»[3].

Τὸ ὅτι βέβαια δὲν ὁμιλεῖ διὰ ἀνθρωπίνους διαλογισμούς, εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸ ἑξῆς· «Ἐκεῖνος ποὺ ἐγεννήθη εἰς τὴν γῆν, εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν». Μολονότι δὲν προήρχοντο τὰ πάντα εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ τὰ σπουδαιότερα ἦσαν οὐράνια. Διότι καὶ ψυχὴν εἶχε καὶ ἦτο μέτοχος πνεύματος ὄχι ἐπιγείου. Τότε διατί λέγει ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν γῆν; Τίποτε ἄλλο δὲν ὑπαινίσσεται ἐδῶ παρὰ ὅτι· Ἐγὼ εἶμαι μικρὸς καὶ ἀνάξιος λόγου, ἐπειδὴ προέρχομαι ἀπὸ χαμηλὰ καὶ ἐγεννήθην εἰς τὴν γῆν, ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἔχει ἔλθει εἰς ἡμᾶς ἀπὸ ὑψηλά.

Μὲ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους λοιπόν, ἀφοῦ ἔσβησε πρῶτον τὸ πάθος, τότε πλέον ὁμιλεῖ διὰ τὸν Χριστὸν μὲ μεγαλυτέραν παρρησίαν. Διότι, προτοῦ νὰ γίνῃ αὐτό, ἦτο περιττὸν νὰ ὁμιλῇ, ἐπειδὴ οἱ λόγοι του δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ εὕρουν τόπον εἰς τὴν διάνοιαν τῶν ἀκροατῶν του. Ὅταν ὅμως ξερρίζωσε τὰς ἀκάνθας, ἀρχίζει πλέον χωρὶς φόβον νὰ ρίπτῃ τὰ σπέρματα, λέγων· «Ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους, καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἰδῆ καὶ ἤκουσε, αὐτὸ μαρτυρεῖ. Καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ κανεὶς δὲν τὴν δέχεται»[4].

Ἀφοῦ εἶπε κάτι μεγάλο καὶ ὑψηλὸν διὰ τὸν Ἰησοῦν, πάλιν ὁδηγεῖ τὸν λόγον εἰς τὰ ταπεινότερα. Διότι

3. Κολασ. 2, 3.
4. Ἰωάν. 3, 30-31.

τὸ «ἐκεῖνο ποὺ ἤκουσε καὶ ἔχει ἰδῆ», ἔχει λεχθῆ περισσότερον σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα. Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζει, ὅσα γνωρίζει ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ τὴν ὅρασιν καὶ ἀπὸ τὴν ἀκοήν, ἀλλ' εἶχε τὰ πάντα εἰς τὴν φύσιν του, δεδομένου ὅτι προῆλθε τέλειος ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ Πατρὸς καὶ δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ διδασκαλίαν. «Διότι καθὼς μὲ γνωρίζει ὁ Πατήρ, ἔτσι καὶ ἐγὼ γνωρίζω τὸν Πατέρα»[5].

Τότε, τί σημαίνει ἡ φράσις «ἐκεῖνο ποὺ ἤκουσε καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἰδῆ μαρτυρεῖ»; Ἐπειδὴ μὲ τὰς αἰσθήσεις αὐτὰς[6] μαθαίνομεν τὰ πάντα ἡμεῖς καὶ θεωρούμεθα διδάσκαλοι ἀξιόπιστοι, δι' ὅσα ἢ μὲ τὰ μάτια μας εἴδαμεν ἢ τὰ ἠκούσαμεν μὲ τὰ αὐτιά μας, διότι δὲν πλάθομεν μύθους, οὔτε λέγομεν ψεύδη, αὐτὸ ἤθελε καὶ ὁ Ἰωάννης νὰ ἐπιτύχῃ ἐδῶ καὶ εἶπε τὸ «ἐκεῖνο ποὺ ἤκουσε καὶ ἔχει ἰδῆ», δηλαδή, τίποτε ἀπὸ ὅσα λέγει δὲν εἶναι ψεῦδος, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶναι ἀληθῆ. Ἐξ ἄλλου καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ἡμεῖς, ὅταν θέλωμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν κάτι, ἐρωτῶμεν πολλὰς φοράς· Σὺ τὸ ἤκουσες; Σὺ τὸ εἶδες; Καὶ ἂν ἀποδειχθῇ αὐτό, ἡ μαρτυρία εἶναι ἀναμφίβολος.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς ὅταν λέγῃ· «Καθὼς ἀκούω, κρίνω»[7], καὶ «ὅσα ἤκουσα ἀπὸ τὸν Πατέρα μου, λαλῶ»[8], καὶ «ὅ,τι ἔχομεν ἰδῆ, λέγομεν»[9] καὶ ὅσας ἄλλας παρομοίας ἐκφράσεις χρησιμοποιεῖ, (δὲν τὸ κάνει) διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ὅσα λέγει, τὰ λέγει ὕστερα ἀπὸ διδασκαλίαν, (διότι ἡ ἀποδοχὴ τῆς ἀπόψεως ταύτης εἶναι ἀπόδειξις τῆς χειροτέρας ἀνοησίας), ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ κάθε ὑποψίαν ὅλους τοὺς λόγους του ἀπὸ τοὺς ἀναισχύντους Ἰουδαίους. Ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν εἶχαν ἀκόμη σχηματίσει τὴν ἁρμόζουσαν γνώμην δι' αὐτόν, ἀναφέρεται συνεχῶς πρὸς τὸν Πατέρα, ὥστε ἔτσι νὰ καθιστᾷ ἀξιόπιστα τὰ λεγόμενα.

5. Ἰωάν. 10, 15.
6. Τὴν ὅρασιν καὶ τὴν ἀκοήν.
7. Ἰωάν. 5, 30.
8. Ἰωάν. 8, 26.
9. Ἰωάν. 3, 11.

δ'. Καὶ διατί σὲ ἐκπλήσσει τὸ γεγονὸς ὅτι καταφεύγει πρὸς τὸν Πατέρα, ὅταν ὁ ἴδιος πολλὰς φορὰς προσφεύγῃ εἰς τοὺς προφήτας καὶ τὰς Γραφάς; Ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ μαρτυροῦν δι' ἐμέ»[10]. Ἆρα γε θὰ παραδεχθῶμεν ὅτι εἶναι κατώτερος καὶ ἀπὸ τοὺς προφήτας, ἐπειδὴ παίρνει ἀπὸ αὐτοὺς τὰς μαρτυρίας; Ἄπαγε. Διότι διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν του μεθοδεύει ἔτσι τὸν λόγον καὶ λέγει ὅτι, ὅσα κηρύττει ,τὰ κηρύττει ἀφοῦ τὰ ἔχει ἀκούσει ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὄχι βέβαια ἐπειδὴ ἐχρειάζετο διδάσκαλον, ἀλλὰ διὰ νὰ πιστεύσουν ἐκεῖνοι ὅτι τίποτε ἀπὸ τὰ λεγόμενα δὲν εἶναι ψεῦδος.

Αὐτὸ ποὺ λέγει ὁ Ἰωάννης ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Ἐγὼ ἔχω ἀνάγκην νὰ ἀκούσω τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, διότι ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναγγέλλει τὰ οὐράνια, τὰ ὁποῖα αὐτὸς μόνον γνωρίζει σαφῶς. Τὸ «ἔχει ἴδῆ καὶ ἤκουσε», αὐτὸ θέλουν νὰ δηλώσουν.

«Καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ κανεὶς δὲν τὴν δέχεται». Μά, ἀφοῦ καὶ μαθητὰς εἶχε καὶ πολλοὶ ἐπρόσεχαν εἰς τοὺς λόγους του, διατί λοιπὸν λέγει «κανείς»; Αὐτὸ ἔχει λεχθῆ ἀντὶ τοῦ «ὀλίγοι» εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Διότι ἂν ἐννοοῦσε «κανένα», τότε πῶς ἐπρόσθεσεν· «Ἐκεῖνος ποὺ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν του, ἔβαλε τὴν σφραγῖδά του ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής»[11].

10. Ἰωάν. 5, 39.
11. Ἰωάν. 3, 33. Τὸ χωρίον εἰς ἑρμηνευτικὴν μετάφρασιν ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ἐκεῖνος ποὺ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν του καὶ

Ἐδῶ ὅμως καυτηριάζει καὶ τοὺς μαθητάς του, διότι δὲν ἐπρόκειτο νὰ πιστεύσουν ἀκόμη εἰς αὐτόν. Ὅτι βέβαια οὔτε ἀργότερα ἐπίστευσαν εἰς τοὺς λόγους του, ἀποδεικνύεται ἀπὸ ὅσα ἐλέχθησαν μετέπειτα. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λοιπόν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν φυλακήν, τοὺς ἀπέστειλε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, διὰ νὰ τοὺς συνδέσῃ περισσότερον μὲ αὐτόν. Αὐτοὶ ὅμως καὶ τότε μόλις καὶ μετὰ βίας ἐπίστευσαν, πρᾶγμα ποὺ καὶ ὁ Χριστὸς ὑπαινίσσεται, ὅταν εἶπεν· «Καὶ μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν θὰ σκανδαλισθῇ ἀπὸ ἐμέ»[12].

Συνεπῶς διὰ κανένα ἄλλον λόγον δὲν εἶπεν, «καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ κανεὶς δὲν τὴν δέχεται», παρὰ διὰ νὰ περιφρουρήσῃ τοὺς μαθητάς του καὶ σχεδὸν τοὺς λέγει· Νὰ μὴ νομίσετε ὅτι εἶναι ψευδῆ τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ ὀλίγοι πρόκειται νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτὸν ἐπὶ τοῦ παρόντος, διότι «ὅσα ἔχει ἰδῆ, μαρτυρεῖ», τονίζει.

Αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Ἰωάννης καυτηριάζων συγχρόνως καὶ τὴν ἀναισθησίαν τῶν Ἰουδαίων. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Εὐαγγελιστής, ὁ ὁποῖος ἀρχόμενος τοῦ Εὐαγγελίου του τοὺς ἐπετίμησεν, ὅταν εἶπεν, «Ἦλθεν εἰς τὴν χώραν του καὶ οἱ ἰδικοί του δὲν τὸν παρεδέχθησαν»[13]. Καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἔγκλημα τοῦ Ἰησοῦ, ἀλλὰ κατηγορία τῶν ὅσων δὲν τὸν ἐδέχθησαν.

«Ἐκεῖνος ποὺ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν του, ἔβαλε τὴν σφραγῖδά του ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής». Ἐδῶ ἐκφοβίζει καὶ τοὺς μαθητάς του, διότι ἀποδεικνύει

ἐνεκολπώθη τὴν διδασκαλίαν του, αὐτὸς ἔβαλε τὴν σφραγῖδα του ὑποκάτω ἀπὸ τοὺς λόγους τούτους τοῦ Υἱοῦ καὶ ἀπεσταλμένου τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπεβεβαίωσεν ἐπισήμως, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθὴς καὶ δὲν ψεύδεται».

12. Ματθ. 11, 6.
13. Ἰωάν. 1, 11.

ὅτι ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Ἰησοῦν, δὲν ἀπιστεῖ μόνον εἰς αὐτόν, ἀλλὰ ἀπιστεῖ καὶ εἰς τὸν Πατέρα. Δι' αὐτὸ καὶ προσθέτει· «Διότι ἐκεῖνον ποὺ ἀπέστειλεν ὁ Θεός, κηρύσσει τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ»[14]. Ἐπειδὴ λοιπὸν κηρύσσει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅποιος πιστεύει καὶ ὅποιος ἀπιστεῖ, εἰς ἐκεῖνον πιστεύει καὶ ἀπιστεῖ. Τὸ «ἐσφράγισεν» σημαίνει ἀπέδειξεν.

Ἔτσι ἀφοῦ ὡμίλησεν, διὰ νὰ αὐξήσῃ ἀκόμη περισσότερον τὸν φόβον προσθέτει· «ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀληθής», ἀποδεικνύων ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη περίπτωσις νὰ ἀπιστήσῃ κανεὶς εἰς τὸν Ἰησοῦν, παρὰ ἐὰν κατηγορήσῃ τὸν Θεὸν διὰ ψεῦδος. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν λέγει τίποτε ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὁρίζει ὁ Πατήρ, ἀλλὰ μόνον τὰ τοῦ Θεοῦ, ὅποιος παρακούει τὸν Χριστόν, παρακούει εἰς τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν.

Βλέπεις πῶς τοὺς προκαλεῖ κατάπληξιν μὲ τοὺς λόγους του αὐτούς; Διότι μέχρι τώρα δὲν ἐνόμιζαν ὅτι εἶναι καθόλου σοβαρὸν ἡ ἀνυπακοὴ εἰς τὸν Χριστόν. Δι' αὐτὸ καὶ μὲ τόσον μεγάλον κίνδυνον ἠπείλησε τοὺς ἀπίστους, διὰ νὰ καταλάβουν ὅτι παρακούουν εἰς τὸν ἴδιον τὸν Θεόν, ὅσοι παρακούουν εἰς τὸν Χριστόν[15].

Εἰς τὴν συνέχειαν ἐπεξηγεῖ τὸν λόγον αὐτόν, συγκαταβαίνων πρὸς τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν, καὶ λέγει· «Διότι ὁ Θεὸς δὲν δίδει τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον»[16]. Πάλιν, ὅπως εἶπα, κατεβάζει εἰς τὰ ἀνθρώπινα πλαίσια τὸν λόγον του καὶ ἔτσι τὸν ποικίλλει καὶ τὸν καθιστᾷ εὐκολοπαράδεκτον ἀπὸ τοὺς τότε ἀκροατάς του. (Διότι δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη δυνατότης διὰ νὰ προκαλέσῃ καὶ νὰ αὐξήσῃ τὸν φόβον). Ἐπειδὴ ἐὰν ἔλεγεν κάτι τὸ μεγάλο

14. Ἰωάν. 3, 34.
15. Ἀντὶ Χριστοῦ εἰς τὸ ἀρχαῖον κείμενον ὑπάρχει «Θεοῦ», ὅπερ ὀφείλεται μᾶλλον εἰς τυπογραφικὸν λάθος.
16. Ἰωάν. 3, 34.

καὶ ὑψηλὸν διὰ τὸν Ἰησοῦν, δὲν θὰ τὸν ἐπίστευαν, ἀλλὰ θὰ τὸν περιεφρόνουν. Δι' αὐτὸ καὶ ἀνάγει τὰ πάντα εἰς τὸν Πατέρα, ὁμιλῶν ἀκόμη ὡς νὰ ἦτο ἄνθρωπος ὁ Χριστός.

Ἀλλὰ τί σημαίνουν αὐτὰ ποὺ εἶπεν, «ὅτι ὁ Θεὸς δὲν δίδει τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον»; Θέλει νὰ καταδείξῃ ὅτι ὅλοι ἡμεῖς ἐπήραμεν μὲ μέτρον τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. (Πνεῦμα βέβαια ἐδῶ ὀνομάζει τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διότι αὐτὴ διανέμεται), ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἔχει ἀμέτρητον καὶ ὁλόκληρον ὅλην τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἐὰν ὅμως ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ εἶναι ἀμέτρητος, πολὺ περισσότερον θὰ εἶναι ἡ οὐσία.

Βλέπεις ὅτι καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἶναι ἄπειρον; Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐδέχθη πᾶσαν τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ποὺ ἐγνώριζε καλὰ τὰ τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔλεγεν ὅτι «ἐκεῖνο ποὺ ἠκούσαμεν, κηρύττομεν, καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἔχομεν ἰδῆ, μαρτυροῦμεν»[17], πῶς ἦτο δίκαιον νὰ θεωρηθῇ ὕποπτος; Διότι δὲν λέγει τίποτε, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι τοῦ Θεοῦ, οὔτε κάτι ποὺ δὲν ἀνήκει εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν λέγει τίποτε διὰ τὸν Θεὸν Λόγον, ἀλλὰ καθιστᾷ τὴν διδασκαλίαν ἀξιόπιστον μὲ τὴν ἀναφορὰν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Διότι, ὅτι ὑπάρχει Θεός, τὸ ἐγνώριζαν καλά, καὶ ἀκόμη ὅτι ὑπάρχει Ἅγιον Πνεῦμα, τὸ ἤξεραν (ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶχαν τὴν ἁρμόζουσαν δι' αὐτὸ γνῶσιν), ἀλλὰ δὲν ἐγνώριζαν ὅτι ὑπάρχει Υἱός. Δι' αὐτὸ καὶ συνεχῶς καταφεύγει πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διαβεβαιώνει τὰ λεγόμενα.

Διαφορετικά, ἐὰν κανεὶς ἀφαιρέσῃ τὴν αἰτίαν αὐ-

17. Ἰωάν. 3, 11.

τὴν καὶ ἐξετάσῃ μεμονωμένα τὰ λεχθέντα, θὰ εὑρεθῇ πολὺ μακρὰν τῆς ἀξίας τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι δι' αὐτὸ ἀξιόπιστος εἰς αὐτούς, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἔχει τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Διότι δὲν χρειάζεται τὴν βοήθειαν ἐξ αὐτοῦ, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος εἶναι πλήρως αὐτάρκης. Προσωρινῶς ὅμως ὁμιλεῖ σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τῶν πνευματικῶς ἀτελεστέρων, ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς ἀνυψώσῃ σιγὰ - σιγὰ ἀπὸ τὰ ταπεινά.

Αὐτὰ τὰ λέγω διὰ νὰ μὴ παρατρέχωμεν ἁπλῶς τὰ κείμενα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ νὰ προσπαθῶμεν νὰ κατανοῶμεν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ τὴν πνευματικὴν ἀδυναμίαν τῶν ἀκροατῶν καὶ πολλὰ ἄλλα εἰς αὐτά. Διότι οἱ διδάσκαλοι δὲν λέγουν τὰ πάντα ὅπως θέλουν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὰ λέγουν ὅπως ἡ ἀντιληπτικότης τῶν πνευματικῶς ἀδυνάτων ἀπαιτεῖ. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «Δὲν ἠμπόρεσα νὰ σᾶς ὁμιλήσω ὅπως θὰ ὡμίλουν εἰς τοὺς πνευματικῶς προωδευμένους, ἀλλὰ σᾶς ὡμίλησα ὡς πρὸς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν γήϊνα φρονήματα. Σᾶς ἐπότισα μὲ γάλα καὶ ὄχι μὲ στερεὰν τροφήν»[18]. Ἤθελα βέβαια, λέγει, νὰ σᾶς ὁμιλήσω ὡς εἰς ἀνθρώπους πνευματικῶς προωδευμένους, ἀλλὰ δὲν ἠμποροῦσα. Διατί; Ὄχι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος δὲν ἠδύνατο, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι δὲν εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ τὸν ἀκούσουν οὕτως ὁμιλοῦντα.

Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Ἰωάννης ἤθελε νὰ δείξῃ εἰς τοὺς μαθητάς του μερικὰς μεγάλας ἀληθείας, ἀλλὰ ἐκεῖνοι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὰς ἀνεχθοῦν ἀκόμη. Δι' αὐτὸ καὶ ἀσχολεῖται περισσότερον μὲ τὰς ἁπλουστέρας διδασκαλίας.

18. Α' Κορινθ. 3, 1-2. Οἱ λέξεις «γάλα» καὶ «βρῶμα» χρησιμοποιοῦνται μεταφορικῶς πρὸς δήλωσιν τῆς ἁπλῆς καὶ τῆς ὑψηλῆς πνευματικῆς διδασκαλίας ἀντιστοίχως.

γ'. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν νὰ ἐρευνῶμεν μὲ ἀκρίβειαν τὰ πάντα. Διότι τὰ περιεχόμενα τῶν Γραφῶν εἶναι ὅπλα πνευματικά. Ἀλλὰ ἐὰν δὲν μάθωμεν νὰ χρησιμοποιῶμεν, ὅπως ἁρμόζει, τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἐξοπλίσωμεν σωστὰ τοὺς μαθητάς, αὐτὰ μὲν διατηροῦν τὴν ἰσχύν των, ἀλλὰ δὲν δύνανται νὰ ὠφελήσουν καθόλου τοὺς δεχομένους αὐτά. Ἂς ὑποθέσωμεν, δηλαδή, ὅτι ἔχομεν θώρακα, κράνος, ἀσπίδα καὶ δόρυ καὶ ἂς πάρῃ κάποιος τὰ ὅπλα αὐτὰ καὶ τὸν μὲν θώρακα νὰ τὸν βάλῃ εἰς τὰ πόδια, τὸ δὲ κράνος, ἀντὶ νὰ τὸν φορέσῃ εἰς τὸ κεφάλι, νὰ τὸ τοποθετήσῃ εἰς τὰ μάτια καὶ τὴν ἀσπίδα νὰ μὴ τὴν προβάλλῃ πρὸ τοῦ στήθους, ἀλλὰ νὰ προσπαθῇ νὰ τὴν προσαρμόσῃ εἰς τὰ πόδια, ἆρά γε θὰ ἠμπορέσῃ νὰ ὠφεληθῇ καθόλου ἀπὸ τὰ ὅπλα αὐτά, ἢ δὲν θὰ ἀποφύγῃ καὶ τὴν βλάβην; Εἶναι πασιφανὲς αὐτό, ἀλλὰ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀκαταλληλότητα τῶν ὅπλων, παρὰ ἀπὸ τὴν ἀπειρίαν ἐκείνου ποὺ δὲν γνωρίζει νὰ τὰ χρησιμοποιῇ ὀρθῶς. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὰς Γραφάς. Ἐὰν δηλαδὴ συγχέωμεν τὴν τάξιν αὐτῶν, αὗται καὶ πάλιν θὰ διατηρήσουν τὴν ἰδικήν των δύναμιν, ἀλλ' ἡμᾶς δὲν θὰ μᾶς ὠφελήσουν καθόλου.

Αὐτὰς τὰς ἀληθείας, ἂν καὶ συνεχῶς τὰς κηρύσσω εἰς σᾶς καὶ κατ' ἰδίαν καὶ δημοσίᾳ, τίποτε δὲν κατορθώνω πλέον. Διότι σᾶς βλέπω νὰ εἶσθε ὅλον τὸν χρόνον προσκολλημένοι εἰς τὰ βιοτικὰ πράγματα, ἐνῷ μὲ τὰ πνευματικὰ δὲν ἀσχολεῖσθε οὔτε εἰς τὰ ὄνειρά σας. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ ζωή μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ ὅταν ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔχομεν μεγάλην δύναμιν, ἀλλὰ γινόμεθα καταγέλαστοι καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς τοὺς αἱρετικούς. Καὶ ἐὰν μέν, ἐνῷ εἶσθε ἀμελεῖς καὶ διὰ τὰ ἄλλα, ἐδεικνύατε τὴν ἰδίαν ἀδιαφορίαν καὶ διὰ τὰ πνευματικά, οὔτε καὶ ἔτσι ἠμποροῦσε νὰ θεωρηθῇ ἄξιον δικαιολογίας τὸ γεγονὸς αὐτό. Τώρα ὅμως ὁ καθένας σας διὰ τὰ βιοτικὰ πράγματα εἶναι πιὸ κοπτερὸς καὶ ἀπὸ τὸ ξίφος, καὶ ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τέχνας καὶ ἐπαγγέλματα καὶ ὅσοι διαχειρίζονται τὰ πολιτικὰ πράγματα, ἐνῷ εἰς τὰ ἀπαραίτητα καὶ τὰ πνευματικὰ ζητήματα εἴμεθα οἱ περισσότερον ἀδιάφοροι ἀπὸ ὅλους, ἀπασχολούμενοι μὲ τὰ πάρεργα ὡς νὰ ἦσαν κύρια ἔργα καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔπρεπε νὰ θεωρῶμεν ἀναγκαιότερα ἀπὸ κάθε ἔργον, αὐτὰ δὲν τὰ λογαριάζωμεν οὔτε ὡς πάρεργα. Ἢ δὲν γνωρίζετε ὅτι αὐτὰ δὲν ἐγράφησαν μόνον διὰ τοὺς πρώτους ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς; Δὲν ἀκούεις τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ· «Αὐτὰ ἐγράφησαν διὰ νὰ νουθετηθῶμεν ἡμεῖς, εἰς τοὺς ὁποίους κατέληξαν τὰ τέλη τῶν αἰώνων»[19], «διὰ νὰ κρατοῦμεν στερεὰ τὴν ἐλπίδα μὲ τὴν ὑπομονὴν καὶ τὴν παρηγορίαν ποὺ δίδουν αἱ Γραφαί»;[20].

Καὶ γνωρίζω βέβαια ὅτι ματαίως ὁμιλῶ, ἀλλὰ δὲν θὰ παύσω νὰ κηρύττω. Διότι πράττων αὐτό, θὰ ἔχω νὰ ἀπολογηθῶ εἰς τὸν Θεόν, ἔστω καὶ ἂν δὲν μὲ ἀκούῃ κανείς. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ὁμιλεῖ εἰς προσέχοντας ἔχει ὡς ἐνίσχυσιν τῆς ὁμιλίας του τὴν πειθὼ τῶν ἀκροατῶν του, ἐνῷ ὅποιος κηρύττει, χωρὶς νὰ εἰσακούεται, ἀλλὰ δὲν παύει νὰ ὁμιλῇ, αὐτὸς θὰ εἶναι ἄξιος μεγαλυτέρας τιμῆς, διότι σύμφωνα μὲ τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ κάνει ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὸν καὶ ὅταν κανεὶς δὲν τὸν προσέχῃ. Καὶ ὅμως, ἂν καὶ ἡ ἰδική μου ἀμοιβὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς σας παρακοῆς, ἐν τούτοις ἐπιθυμῶ νὰ ἐλαττωθῇ αὐτὴ μᾶλλον καὶ νὰ αὐξηθῇ ἡ ἰδική σας σωτηρία, ἐπειδὴ θεωρῶ μέγαν μισθὸν τὴν ἰδικήν σας εὐδοκίμησιν. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγω τώρα ὄχι διὰ νὰ καταστήσω τὸν λόγον μου ἀβάστακτον καὶ βαρύν, ἀλλὰ διὰ

19. Α' Κορινθ. 10, 11.
20. Ρωμ. 15, 4.

νὰ σᾶς ἀποδείξω τὴν λύπην ποὺ αἰσθάνομαι διὰ τὴν ἀδιαφορίαν σας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι μας νὰ ἀπαλλαγῶμεν καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν πνευματικὴν προθυμίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΑ΄ (31)
(Ἰωάν. γ΄, 35 - 36 καὶ δ΄, 1 - 12)

«Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ πάντα εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἰδῇ τὴν μακαρίαν ζωήν, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω του»[1].

α΄*. Μεγάλο εἶναι τὸ κέρδος τῆς συγκαταβάσεως καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται εἰς ὅλα τὰ πράγματα. Ἔτσι ἐτελειοποιήσαμεν τὰς τέχνας, χωρὶς νὰ μαθαίνωμεν τὰ πάντα μαζεμένα ἀπὸ τοὺς διδασκάλους. Ἔτσι ἐκτίσαμεν τὰς πόλεις, δημιουργοῦντες αὐτὰς ἤρεμα καὶ σιγὰ - σιγά. Ἔτσι συγκρατοῦμε τὴν ζωὴν μας. Καὶ μὴ ἐκπλήττεσαι, ἐὰν εἰς τὰ ἐπίγεια ζητήματα τὸ πρᾶγμα εἶναι τόσον ἰσχυρόν, διότι καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ θὰ ἠμποροῦσε κάποιος νὰ εὕρῃ ὅτι ἡ δύναμις τῆς σοφίας αὐτῆς εἶναι μεγάλη. Πραγματικά, ἔτσι ἠδυνήθησαν νὰ

1. Ἰωάν. 3, 35-36.

* Πολλὰ πνευματικὰ θέματα θίγονται εἰς τὴν παροῦσαν ἀρκούντως μακρὰν ὁμιλίαν. Ἐν πρώτοις τονίζεται λίαν ἐμφαντικῶς ὑπὸ τοῦ θείου Πατρὸς ὅτι ἡ εἰς τὸν Χριστὸν ὀρθὴ πίστις, ὅταν δὲν ἀκολουθῆται καὶ ἀπὸ ἀνάλογον ζωήν, δὲν εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν σωτηρίαν. Ἐν συνεχείᾳ λέγεται ὅτι ὁ Ἰησοῦς διὰ νὰ ἀποφύγῃ τὸν φθόνον τῶν Φαρισαίων ἔφυγεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, διότι, ἐὰν

ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν οἱ Ἰουδαῖοι, ὁδηγούμενοι μὲ ἠρεμίαν καὶ σιγά - σιγά, χωρὶς νὰ ἀκούουν ἐξ ἀρχῆς τίποτε τὸ ὑψηλόν, οὔτε σχετικῶς μὲ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, οὔτε σχετικῶς μὲ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς. Ἔτσι μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ἦτο ὁ καιρὸς ὑψηλοτέρων δογμάτων, προσείλκυαν τοὺς πάντας οἱ ἀπόστολοι χωρὶς νὰ κηρύττουν ἐξ ἀρχῆς τίποτε τὸ ὑψηλόν. Ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ὡμίλει εἰς τὴν ἀρχὴν πρὸς τοὺς περισσοτέρους ἀνθρώπους. Τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ ὁ Ἰωάννης τώρα, ὡς νὰ ὡμίλει διὰ κάποιον ἄνθρωπον ἄξιον θαυμασμοῦ, παρενέβαλεν τὰς ὑψηλὰς ἀληθείας συνεσκιασμένως. Εἰς τὴν ἀρχὴν δηλαδὴ ἔλεγεν· «Δὲν ἠμπορεῖ τίποτε νὰ λάβῃ ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ἑαυτοῦ»[2]. Ἔπειτα, ἀφοῦ σηκώσε κάτι τὸ ὑψηλὸν καὶ εἶπεν· «ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανόν, εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους»[3], ὁδηγεῖ τὸν λόγον πάλιν εἰς τὰ ταπεινὰ καὶ λέγει πολλὰ ἄλλα καὶ ὅτι «ὁ Θεὸς δὲν δίδει τὸ Πνεῦμα μὲ μέτρον»[4]. Συνεχίζει ὅμως καὶ προσθέτει· «Ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱὸν καὶ τοῦ ἔδωσε τὰ πάντα εἰς

ἔμενε χωρὶς νὰ ὑποστῇ τίποτε ὑπ' αὐτῶν, δὲν θὰ ἐγίνετο πιστευτὴ ἡ σάρκωσίς του. Κατὰ τὴν πρὸς τὴν Γαλιλαίαν πορείαν ὁ Κύριος ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Σαμάρειαν, ἔνθα ἀνεπαύετο εἰς τὸ πηγάδι τοῦ Ἰακώβ. Ἐδῶ δίνεται ἡ ἀφορμὴ νὰ ἐξετασθῇ ἱστορικῶς ἡ δημιουργία τοῦ λαοῦ τῶν Σαμαρειτῶν καὶ νὰ ἀναφερθοῦν οἱ λόγοι τῆς ἐχθρότητος τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτούς. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔρχεται ἡ Σαμαρεῖτις εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀρχίζει ὁ μεταξύ των διάλογος. Ὁ Κύριος δὲν τηρεῖ τὰς Ἰουδαϊκὰς ἀπαγορεύσεις καὶ αὐτὸ προξενεῖ ἐντύπωσιν εἰς τὴν γυναῖκα. Ὁ Χρυσόστομος ἐξαίρει τὴν φιλομάθειαν καὶ τὴν λεπτότητα τῆς συμπεριφορᾶς τῆς Σαμαρείτιδος καὶ προτρέπει νὰ τὴν μιμηθῶμεν. Τέλος παροτρύνει τοὺς ἀκροατάς του ὅπως χρησιμοποιοῦν καταλλήλως τὸν παρόντα βίον διὰ νὰ προετοιμάζωνται διὰ τὴν μέλλουσαν αἰώνιον ζωήν.

2. Ἰωάν. 3, 27.
3. Ἰωάν. 3, 31.
4. Ἰωάν. 3, 34.

τὴν ἐξουσίαν του»[5]. Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ὠφέλειαν ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸ κήρυγμα διὰ τὴν κόλασιν καὶ ὅτι οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι δὲν προσελκύονται τόσον ἀπὸ τὴν ἐξαγγελίαν τῶν καλῶν, ὅσον ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν κακῶν, τελειώνει εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ τὸν λόγον του καὶ λέγει· «Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν δὲν θὰ ἰδῇ τὴν μακαρίαν ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω του»[6]. Πάλιν ἐδῶ εἰς τὸν Πατέρα ἀποδίδει τὴν δικαιοδοσίαν τῆς κολάσεως. Διότι δὲν εἶπεν, ἡ ὀργὴ τοῦ Υἱοῦ, (ἂν καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ κριτής), ἀλλὰ τοὺς ὑπενθύμισε τὸν Πατέρα, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοὺς φοβήσῃ περισσότερον.

Ἆρά γε εἶναι ἀρκετόν, ἐρωτᾷ κάποιος, νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν Υἱὸν διὰ νὰ ἔχωμεν ζωὴν αἰώνιον; Ὄχι βέβαια. Καὶ ἄκουσε τὸν Χριστὸν ποὺ ὑπέδειξεν αὐτὸ καὶ εἶπεν· «Ὄχι ὁ καθένας ποὺ μοῦ λέγει Κύριε, Κύριε, θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[7]. Ἄλλωστε καὶ μόνη ἡ βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ ρίξῃ κάποιον εἰς τὴν γέενναν[8]. Ἀλλὰ διατί ὁμιλῶ δι' ἕνα μέρος τῆς δογματικῆς διδασκαλίας; Διότι ἐὰν κανεὶς ἔχῃ τὴν ὀρθὴν πίστιν εἰς τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ δὲν ἔχει ὀρθὸν τρόπον ζωῆς, δὲν κερδίζει τίποτε ἀπὸ τὴν πίστιν διὰ τὴν σωτηρίαν. Ἐπίσης καὶ ὅταν λέγῃ «Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γνωρίζουν σὲ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν»[9], νὰ μὴ νομίσωμεν ὅτι εἶναι ἀρκετὸν διὰ τὴν σω-

5. Ἰωάν. 3, 35.
6. Ἰωάν. 3, 36.
7. Ματθ. 7, 21.
8. Πρβλ. Λουκ. 12, 10.
9. Ἰωάν. 17, 3.

τηρίαν μας τὸ λεγόμενον. Διότι ἔχομεν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ ζωὴν καὶ ἀπὸ συνηθείας ἀγαθάς.

Καὶ ἐδῶ λοιπὸν εἶπεν· «Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον», ἀλλὰ τὴν συνέχειαν τὴν ἔθεσε αὐστηροτέραν. Διότι τὸν λόγον δὲν τὸν πλέκει μόνον μὲ τὴν ἐξαγγελίαν τῶν καλῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν τῶν ἀντιθέτων. Καὶ πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον. Ἐπρόσθεσε δηλαδή· «Ἐκεῖνος ποὺ δὲν πιστεύει εἰς τὸν Υἱόν, δὲν θὰ ἴδῃ τὴν μακαρίαν ζωήν, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω του». Καὶ ἐδῶ ὅμως δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ἡ πίστις μόνη εἶναι ἀρκετὴ διὰ τὴν σωτηρίαν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύουν τὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν Εὐαγγελίων διὰ τὸν τρόπον τῆς ζωῆς. Δι' αὐτὸ βέβαια δὲν εἶπεν· Αὐτὴ εἶναι μόνον ἡ αἰώνιος ζωή, οὔτε· Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς τὸν Υἱὸν μόνον ἔχει αἰώνιον ζωήν. Ἀλλὰ εἰς τὸν καθένα ἐξ αὐτῶν[10] ἀποδεικνύει ὅτι ὑπάρχει ἡ μακαρία ζωή. Ἂν λοιπὸν δὲν ἀκολουθῆ τὴν πίστιν ἡ κατάλληλος ζωή, θὰ ἐπακολουθήσῃ μεγάλη τιμωρία.

Ἐπίσης δὲν εἶπεν ὅτι (ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ) τὸν περιμένει, ἀλλὰ ὅτι «μένει ἐπάνω του»[11], διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι οὐδέποτε θὰ σηκωθῆ ἀπὸ ἐπάνω του. Δηλαδή, διὰ νὰ μὴ σχηματίσῃς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ φράσις, «δὲν θὰ ἴδῃ τὴν μακαρίαν ζωήν», σημαίνει πρόσκαιρον θάνατον, ἔθεσε τὸ ρῆμα αὐτό, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι συνεχῶς θὰ ἐπικάθεται ἐπάνω εἰς αὐτόν. Τὸ ἔκανε δὲ αὐτὸ διὰ νὰ τοὺς παρωθήσῃ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς πρὸς τὸν Χριστόν. Δι' αὐτὸ δὲν ἔκανεν ἰδιαιτέρως τὴν παραίνεσιν αὐτὴν πρὸς αὐτούς, ἀλλὰ τῆς ἔδωσε χαρακτῆρα καθολικόν, ὥστε νὰ τοὺς προσελκύσῃ πρὸς τὸν Χριστὸν ὅσον ἠδύνατο

10. Δηλαδὴ εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ εἰς τὸν ἐξ αὐτῆς πηγάζοντα ἀνάλογον τρόπον ζωῆς.

11. Πρβλ. Ἰωάν. 3, 36.

περισσότερον. Δὲν εἶπε δηλαδή, ἐὰν πιστεύσητε, καὶ ἐὰν δὲν πιστεύσητε, ἀλλὰ ἀπευθύνει τὸν λόγον πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, ὥστε νὰ ἀπαλλάξῃ τὰ λεγόμενα ἀπὸ κάθε ὑποψίαν. Καὶ τὸ ἔκανεν αὐτὸ αὐστηρότερον ἀπὸ τὸν Χριστόν. Διότι ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι, «ὁποιος δὲν πιστεύει, ἔχει πλέον κατακριθῆ»[12], ἐνῷ ὁ Ἰωάννης λέγει· «Δὲν θὰ ἴδῃ τὴν μακαρίαν ζωήν, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπάνω του». Καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ φυσικόν. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ὁμιλῇ κάποιος διὰ τὸν ἑαυτόν του μόνος του καὶ νὰ ὁμιλῇ δι' αὐτὸν ἕνας ἄλλος. Ἀσφαλῶς θὰ ἐνόμιζαν ὅτι ὁ Χριστὸς πολλὰς φορὰς θὰ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ ἀπὸ φαντασίαν καὶ διὰ νὰ κομπάσῃ, ἐνῷ ὁ Ἰωάννης ἦτο ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ὑποψίαν αὐτήν. Βέβαια καὶ ὁ Χριστὸς ἀργότερον ἐχρησιμοποίησεν αὐστηροτέραν γλῶσσαν, ἀλλὰ τότε πλέον εἶχαν ὑψηλοτέραν ἰδέαν δι' αὐτόν.

«Ὅταν λοιπὸν ἔμαθεν ὁ Κύριος ὅτι οἱ Φαρισαῖοι[13] ἤκουσαν ὅτι ὁ Ἰησοῦς προσελκύει καὶ βαπτίζει περισσοτέρους μαθητὰς παρὰ ὁ Ἰωάννης[14] —μολονότι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐβάπτιζεν, ἀλλ' ἐβάπτιζαν οἱ μαθηταί του— ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν»[15].

Ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐβάπτιζε[16] βέβαια, ἀλλὰ οἱ καταδόται ἔλεγαν αὐτά, ἐπειδὴ ἤθελαν νὰ προκαλέσουν τὸν φθόνον εἰς τοὺς ἀκούοντας αὐτούς.

12. Ἰωάν. 3, 18.

13. Οἱ Φαρισαῖοι εἶχαν ἐκδηλώσει ἤδη τὴν ἐχθρότητα αὐτῶν πρὸς τὸν Ἰωάννην. Εἰς τὸν Ἰησοῦν ὅμως ἀντιμετωπίζουν πρόσωπον ἐπιτυχέστερον καὶ μετὰ μεγαλυτέρας ἀποτελεσματικότητος συνεχίζον τὸ ἔργον τοῦ Ἰωάννου. Ἡ ἐχθρότης των λοιπὸν ἐστράφη μεγαλυτέρα πρὸς αὐτόν.

14. Πρβλ. Ἰωάν. 3, 23-26.

15. Ἰωάν. 4, 1-3.

16. Πρβλ. τὰ λεγόμενα σχετικῶς εἰς τὴν 29ην ὁμιλίαν.

Διατί λοιπὸν ἀναχωρεῖ; ἐρωτᾷ κάποιος. Ὄχι ἀπὸ δειλίαν, ἀλλὰ διὰ νὰ σταματήσῃ τὴν ζηλοτυπίαν αὐτῶν καὶ νὰ ἀνακόψῃ τὸν φθόνον των. Εἶχε βέβαια τὴν δυνατότητα νὰ τοὺς νικήσῃ, ἐὰν τοῦ ἐπετίθεντο, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ τὸ πράττῃ συνεχῶς αὐτό, διὰ νὰ μὴ γεννῶνται ἀμφιβολίαι διὰ τὴν πραγματικότητα τῆς σαρκώσεως. Διότι ἐάν, κάθε φορὰ ποὺ τὸν συνελάμβανεν, διέφευγεν, ἀσφαλῶς πολλοὶ θὰ εἶχαν σχετικὰς ὑποψίας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὰς περισσοτέρας του πράξεις τὰς ἔκανεν ὡς νὰ ἦτο ἁπλοῦς ἄνθρωπος. Διότι ὅπως ἤθελε νὰ τὸν πιστεύσουν ὅτι ἦτο Θεός, ἔτσι ἤθελεν νὰ πιστευθῇ ὅτι, ἂν καὶ Θεός, ἐφόρει σάρκα ἀνθρωπίνην. Δι' αὐτὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν ἔλεγε πρὸς τὸν μαθητήν· «Ψηλάφησε καὶ ἴδε, διότι τὸ πνεῦμα δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὀστᾶ»[17]. Ἐπίσης διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἐμάλωσε καὶ τὸν Πέτρον, ὅταν τοῦ εἶπεν· «Ἵλεως εἰς σὲ Κύριε, νὰ μὴ γίνῃ αὐτό»[18]. Τόσον μεγάλην σπουδαιότητα ἀπέδιδεν εἰς αὐτὸ τὸ θέμα ὁ Κύριος[19].

6'. Ἄλλωστε καὶ μεταξὺ τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι μικρὸν τὸ θέμα αὐτό, οὔτε διὰ τὴν σωτηρίαν μας ἀσήμαντον τὸ κεφάλαιον αὐτό, διὰ τοῦ ὁποίου ἔγιναν καὶ ἤχθησαν εἰς πέρας τὰ πάντα. Διότι ἔτσι καὶ ὁ θάνατος κατελύθη καὶ ἡ ἁμαρτία ἐχάθη καὶ ἡ κατάρα ἐξηφανίσθη καὶ τὰ ἀμέτρητα ἀγαθὰ εἰσῆλθαν εἰς τὴν ζωήν μας. Δι' αὐτὸ πρὸ πάντων ἤθελε νὰ γίνῃ πιστευτὴ ἡ οἰκονομία τῆς σαρκώσεως, ἡ ὁποία ἔγινε δι' ἡμᾶς ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ μυρίων ἀγαθῶν. Ἐνῷ φροντίζει διὰ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεώς του, ἀφήνει νὰ συσκιάζεται ἡ θεία.

17. Λουκ. 24, 39.
18. Ματθ. 16, 22.
19. Νὰ πιστευθῇ δηλ. ὅτι ἔφερε καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα.

Ἀφοῦ ἀνεχώρησε λοιπόν, ἔρχεται πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἔργα, ὅσα ἔκανε καὶ προηγουμένως. Διότι δὲν ἔφευγεν ἁπλῶς διὰ τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλὰ ἑτοίμαζε κάποια μεγάλα ἔργα, τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς Σαμαρείτας δηλαδή, καὶ ὄχι μόνον τὰ ἐσχεδίαζεν αὐτά, ἀλλὰ τὸ ἔκανεν αὐτὸ μὲ τὴν σοφίαν ποὺ τὸν διέκρινεν, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καμμίαν πρόφασιν ἀναισχύντου δικαιολογίας. Αὐτὸ ἀκριβῶς ὑπαινισσόμενος καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐπρόσθεσεν· «Ἔπρεπε[20] νὰ περάσῃ διὰ μέσου τῆς Σαμαρείας»[21], δεικνύων ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔπραττεν αὐτὸ ὡς κάτι τὸ πάρεργον κατὰ τὴν διάρκειαν πορείας του πρὸς τὴν Γαλιλαίαν. Τὸ ἴδιον ἔκαναν καὶ οἱ Ἀπόστολοι. Ὅπως δηλαδὴ ἐκεῖνοι, ὅταν τοὺς κατεδίωκον οἱ Ἰουδαῖοι, τότε ἐστρέφοντο καὶ ἐκήρυττον πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Χριστός, ὅταν τὸν ἀπήλασαν, τότε ἐπλησίασε καὶ τοὺς Σαμαρείτας, ὅπως ἔκανε καὶ μὲ τὴν Συροφοινίκισσαν γυναῖκα[22]. Αὐτὸ δὲ ἔγινε διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ κάθε δικαιολογίαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ νὰ μὴ ἠμποροῦν νὰ λέγουν ὅτι μᾶς ἐγκατέλειψε καὶ πηγαίνει πρὸς τοὺς εἰδωλολάτρας. Δι' αὐτὸ καὶ οἱ μαθηταὶ ἀπελογοῦντο καὶ ἔλεγαν· «Εἰς σᾶς τοὺς Ἰουδαίους ἦτο ἀναγκαῖον νὰ κηρυχθῇ πρῶτον ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως σεῖς οἱ ἴδιοι κρίνετε τοὺς

20. Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν συντομωτέραν ὁδὸν πρὸς τὴν Γαλιλαίαν, ἔπρεπε κατ' ἀνάγκην νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὴν Σαμάρειαν. Οἱ αὐστηρότεροι Ἰουδαῖοι ἀπέφευγον τὴν διὰ τῆς Σαμαρείας δίοδον, προτιμῶντες τὸ διὰ τῆς Περαίας ταξίδιον, ὅπερ ἦτο μακρότερον. Ὁ Κύριος ὅμως ἀπηλλαγμένος τοῦ κατὰ τῶν Σαμαρειτῶν Ἰουδαϊκοῦ μίσους δὲν θεωρεῖ ἀναγκαῖον νὰ προτιμήσῃ τὴν ὁδὸν αὐτήν.
21. Ἰωάν. 4, 4.
22. Πρβλ. Μάρκ. 7, 24-30.

ἑαυτούς σας ἀναξίους δι' αὐτόν, ἰδοὺ στρεφόμεθα πρὸς τοὺς ἐθνικούς[23]. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς λέγει πάλιν· «Δὲν ἦλθα παρὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ ἰσραηλιτικοῦ γένους»[24]. Καὶ πάλιν· «Δὲν εἶναι σωστὸν νὰ πάρῃ κανεὶς τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ρίψῃ εἰς τὰ σκυλάκια»[25]. Ὅταν ὅμως ἀπήλασαν τὸν Ἰησοῦν, ἤνοιξαν θύραν[26] εἰς τοὺς ἐθνικούς.

Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς δὲν ἔρχεται κατὰ κύριον λόγον ὁ Ἰησοῦς πρὸς ἐκείνους, ἀλλὰ ὅταν διήρχετο ἀπὸ ἐκεῖ. Διερχόμενος λοιπόν, «ἔρχεται εἰς κάποιαν πόλιν τῆς Σαμαρείας ἡ ὁποία ἐλέγετο Συχάρ[27], ποὺ ἦτο πλησίον εἰς τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Ἰακὼβ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ[28]. Ὑπῆρχε δὲ ἐκεῖ πηγάδι[29] τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνοιχθῇ ἀπὸ τὸν Ἰακώβ»[30]. Διατί ὅμως ὁ Εὐαγγελιστὴς δίδει τόσας λεπτομερείας διὰ τὸν τόπον; Διὰ νὰ μὴ παραξενευθῇς, ὅταν θὰ ἀκούσῃς τὴν γυναῖκα νὰ λέγῃ· «Ὁ πατήρ μας Ἰακὼβ μᾶς ἔδωσε τὴν πηγὴν αὐτήν»[31]. Διότι ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον διέπραξαν τὸν φοβερὸν ἐκεῖνον φόνον ὁ Λευΐτης καὶ ὁ Συμεών[32], ἐπειδὴ ἠγανάκτησαν διὰ τὴν

23. Πράξ. 13, 46.
24. Ματθ 15, 24.
25. Ματθ. 15, 26.
26. Ἔδωσαν δηλαδὴ τὰς προϋποθέσεις νὰ στραφῇ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὰ ἔθνη.
27. Συχάρ· Πόλις τῆς Σαμαρείας πλησίον τῆς Συκὰρ καὶ νοτιοανατολικῶς αὐτῆς κειμένη.
28. Πρβλ. Γεν. 48, 29.
29. Ὑπάρχει ἀκόμη καὶ ὀνομάζεται Βὶρ - Ζακούμπ.
30. Ἰωάν. 4, 5-6.
31. Ἰωάν. 4, 12.
32. Ἡ Δείνα ἦτο θυγάτηρ τοῦ πατριάρχου Ἰακὼβ ἐκ τῆς γυναικός του Λείας (Γεν. 30, 21). Ταύτην ἠγάπησε καὶ ἥρπασεν ὁ Συχέμ, υἱὸς τοῦ Ἐμμώρ, ἄρχων τῶν Στκίμων, ἀλλὰ οἱ ἀδελ-

ἁρπαγὴν τῆς ἀδελφῆς των Δείνας[33].

Ἀξίζει ὅμως νὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πῶς προῆλθαν οἱ Σαμαρεῖται. Διότι ὅλη ἡ περιφέρεια αὐτὴ ὀνομάζεται Σαμάρεια. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἐπῆρε τὸ ὄνομα αὐτό; Σομὸρ ἐλέγετο τὸ ὄρος ἀπὸ τὸν κατακτητὴν αὐτῆς τῆς χώρας, ὅπως λέγει καὶ ὁ Ἠσαΐας· «Καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς Σαμαρείας εἶναι ὁ Ἐφραΐμ»[34]. Οἱ κάτοικοι ὅμως δὲν ὠνομάζοντο Σαμαρεῖται, ἀλλὰ Ἰσραηλῖται. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἦλθαν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ἔγινε βασιλεὺς ὁ Φακεέ[35], ἐπέδραμεν ἐναντίον του ὁ Θεγλαθφαλλασάρ[36] καὶ ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις καὶ ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ Ἠλὰ καί, ἀφοῦ τὸν ἐφόνευσε, ἔδωσε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Ὡσηέ[37]. Ἐναντίον του ἦλθεν ὁ Σαλαμανασάρ[38], ὁ ὁποῖος καὶ ἐκυρί-

φοὶ της Συμεὼν καὶ Λευΐ ἐφόνευσαν πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἐπῆραν πίσω τὴν Δεῖνα.
33. Πρβλ. Γεν. 34, 1 ἑξ.
34. Ἠσ. 7, 9.
35. Φακεέ· Βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ (737-732 π.Χ.), υἱὸς τοῦ Ρομελίου καὶ διάδοχος τοῦ Φακεσίου, ὃν ἐφόνευσεν εἰς τὴν Σαμάρειαν (Δ' Βασιλ. 15, 25 ἑξ.). Ἀντεστάθη εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῶν Ἀσσυρίων καὶ ὠργάνωσε συμμαχίαν βασιλέων ἐναντίον των. Ὁ Θεγλαθφελλασὰρ ὅμως ἐξεστράτευσεν ἐναντίον τοῦ βασιλείου του καὶ ἠχμαλώτισε ἀρκετὸν πληθυσμόν.
36. Θεγλαθφαλασάρ· Βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας (745-727), ἱδρυτὴς ἰδικῆς του δυναστείας. Τὸ 733 π.Χ. ἐπέδραμεν εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ὡδήγησε πολλοὺς Ἰσραηλίτας εἰς τὴν Ἀσσυρίαν (Βασ. Δ', 15, 29 καὶ 16, 10. Παραλ. Α', 5, 26).
37. Ὡσηέ· Ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ βορείου βασιλείου, υἱὸς τοῦ Ἠλά. Ἐστηρίχθη εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεγλαθφαλλασάρ, εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο φόρου ὑποτελής. Εἰς τὴν προσπάθειάν του ὅμως νὰ συνασπισθῇ μὲ τοὺς Αἰγυπτίους κατὰ τῶν Ἀσσυρίων συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Σαλαμανασὰρ Ε' (Βασιλ. Δ', 17, 1 κ.ἑ.).
38. Σαλαμανασάρ· Διάδοχος τοῦ Θεγλαθφαλλασάρ, ἐπολιόρκησε τὴν Σαμάρειαν ἐπὶ τριετίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐκυρίευσεν ὁ διάδοχός του Σενναχηρὶμ τὸ 722 π.Χ.

ευσεν ἄλλας πόλεις καὶ τὰς κατέστησε φόρου ὑποτελεῖς[39]. Ὁ Ὡσηὲ ὅμως ὑπετάγη μὲν εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ ἀργότερον ἀπεστάτησε καὶ ἐστράφη πρὸς τὴν συμμαχίαν τῶν Αἰθιόπων[40]. Τὸ ἀντελήφθη αὐτὸ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἐξεστράτευσεν ἐναντίον του καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐκυρίευσεν, δὲν τοὺς ἄφησε πλέον νὰ κατοικοῦν εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον ὡς ξεχωριστὸν ἔθνος, ἐπειδὴ εἶχεν ὑποψίας διὰ παρομοίας μελλοντικὰς ἀποστασίας, ἀλλὰ τοὺς μετέφερεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν Μηδίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ συνεκέντρωσε διαφόρους λαοὺς καὶ τοὺς ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Σαμάρειαν, ὥστε νὰ εἶναι ἀσφαλὴς ἡ κυριαρχία του εἰς τὸ ἑξῆς, ἐφ' ὅσον θὰ κατεῖχαν τὸν τόπον οἱ ἰδικοί του.

Ὅταν συνέβησαν αὐτά, ἐπειδὴ ἤθελεν ὁ Θεὸς νὰ ἀποδείξῃ τὴν δύναμίν του καὶ ὅτι δὲν ἄφησε χωρὶς βοήθειαν τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ ἀδυναμίαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας τῶν ἐκδοθέντων, ἐξαπέστειλε λέοντας κατὰ τῶν βαρβάρων καὶ ἐφόνευαν τοὺς ἀνθρώπους. Ἀνηγγέλθησαν αὐτὰ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἀσσυρίας καὶ ἀπέστειλεν ἕνα ἱερέα διὰ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτοὺς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ οὔτε καὶ τότε ἄφησαν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἀσέβειαν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἐνῷ ὅμως ἐπερνοῦσεν ὁ καιρός, ἄφησαν τὰ εἴδωλα καὶ ἐλάτρευον τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

Ἔτσι εἶχαν λοιπὸν τὰ πράγματα, ὅταν ἐπανῆλθαν οἱ Ἰουδαῖοι[41] καὶ ἀπεστρέφοντο αὐτοὺς διότι τοὺς ἐθεώρουν ἀλλοφύλους καὶ ἐχθροὺς καὶ ἀπὸ τὸ ὄρος τοὺς ὠνόμαζαν Σαμαρείτας. Διὰ τοὺς Ἰουδαίους δὲν ὑπῆρξε μικρὰ ἡ διαμάχη πρὸς τοὺς Σαμαρείτας εἰς τὰ ἑπόμενα

39. Πρβλ. Δ΄ Βασιλ. 17, 1 ἑξ.
40. Πρβλ. σημείωσιν 37 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
41. Ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος.

ἔτη. Διότι οἱ Σαμαρεῖται δὲν παρεδέχοντο ὅλα τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, παρὰ μόνον τὰ τοῦ Μωϋσέως, ἐνῷ δὲν ἀπέδιδαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὰ βιβλία τῶν προφητῶν. Εὑρίσκοντο λοιπὸν εἰς ἀνταγωνισμὸν μεταξύ των, διότι οἱ Σαμαρεῖται ἐπεδίωκαν νὰ εἰσαγάγουν τοὺς ἑαυτούς των εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν ἐθνότητα καὶ ὑπερηφανεύοντο διὰ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν ἐθεώρουν πρόγονόν των, ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν. Ἐπίσης καὶ τὸν Ἰακὼβ ὠνόμαζαν πατέρα των, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς ἦτο ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους λαοὺς ἀπεχθάνοντο καὶ τοὺς Σαμαρείτας.

Ὅθεν διὰ τὰ ἴδια θέματα περιέπαιζαν καὶ τὸν Χριστὸν καὶ τοῦ ἔλεγαν· «Εἶσαι Σαμαρείτης καὶ ἔχεις δαιμόνιον»[42]. Καὶ διὰ τὸν καταβαίνοντα ἀπὸ τὴν Ἰερουσαλὴμ εἰς τὴν Ἰεριχώ, ἐξ αἰτίας τοῦ ἰδίου θέματος, εἰσάγει ὁ Χριστὸς τὸν Σαμαρείτην νὰ τοῦ προσφέρῃ βοήθειαν, ὁ ὁποῖος Σαμαρείτης ἐθεωρεῖτο ἀσήμαντος, εὐκαταφρόνητος καὶ βδελυκτὸς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους[43]. Καὶ εἰς τὴν παραβολὴν τῶν δέκα λεπρῶν[44], ὠνόμασεν ἀλλογενῆ τὸν ἕνα λεπρὸν διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν. (Ἦτο βέβαια Σαμαρείτης). Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα ὁμιλεῖ εἰς τοὺς μαθητάς του καὶ λέγει· «Εἰς δρόμον ποὺ ὁδηγεῖ εἰς χώραν κατοικουμένην ἀπὸ εἰδωλολάτρας νὰ μὴ μεταβῆτε καὶ εἰς πόλιν ποὺ ἀνήκει εἰς Σαμαρείτας νὰ μὴ εἰσέλθητε»[45].

γ΄. Ὄχι μόνον διὰ τὴν πλοκὴν τῆς διηγήσεως μᾶς ὑπενθύμισεν ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸν τόπον τοῦ Ἰακώβ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἀπὸ παλαιὰ εἶχαν ἐκβληθῆ ἀπὸ

42. Ἰωάν. 8, 48.
43. Πρβλ. Λουκ. 10, 33 ἑξ.
44. Πρβλ. Λουκ. 17, 11 ἑξ.
45. Ματθ. 10, 5.

ἐκεῖ οἱ Ἰουδαῖοι. Διότι ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῶν προγόνων των τοὺς τόπους αὐτῶν τοὺς εἶχαν ἐκεῖνοι ἀντὶ αὐτῶν. Πραγματικὰ ἐκεῖνα ποὺ κατεῖχον οἱ πρόγονοι αὐτῶν, χωρὶς νὰ εἶναι ἰδικά των, αὐτά, ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας καὶ τῆς παρανομίας αὐτῶν, τὰ ἔχασαν αὐτοί, ἂν καὶ ἦσαν ἰδικά των. Ἔτσι βλέπομεν ὅτι καμμία ὠφέλεια δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς προγόνους, ἐὰν δὲν εἶναι ἀγαθοὶ καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν. Διότι οἱ βάρβαροι, ὅταν ὑπέστησαν τὴν καταστροφὴν ἀπὸ τοὺς λέοντας, ἀμέσως ἐπανῆλθαν εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν εὐσέβειαν, ἐκεῖνοι ὅμως, ἂν καὶ ὑπέμειναν τόσας τιμωρίας, οὔτε καὶ τότε ἐσυνετίσθησαν.

Ἦλθε λοιπὸν ἐδῶ ὁ Χριστὸς διὰ νὰ καταργήσῃ διὰ παντὸς τὸν ἀκόλαστον καὶ ἀδιάφορον τρόπον ζωῆς καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τὸν φιλόπονον καὶ αὐστηρόν. Δὲν χρησιμοποιεῖ βέβαια ὑποζύγια, ἀλλὰ βαδίζει συνεχῶς, ὥστε καὶ ἐκουράσθη ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν. Καὶ εἰς κάθε εὐκαιρίαν αὐτὸ διδάσκει, νὰ εἶναι δηλαδὴ ὁ καθένας ἱκανὸς νὰ ἐξυπηρετῆται μόνος του καὶ νὰ ἀποφεύγῃ τὰ περιττὰ πράγματα, χωρὶς νὰ ζητῇ τὰ πολλά. Διότι τόσον πολὺ θέλει νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ περιττά, ὥστε ἀποκόπτει πολλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα. Δι' αὐτὸ ἔλεγεν· «Αἱ ἀλεποῦδες ἔχουν φωλεὰς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔχουν μέρη ποὺ κουρνιάζουν, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ ἀκουμβήσῃ τὸ κεφάλι του»[46]. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν παραμένει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰς ἐρήμους, ὄχι μόνον τὴν ἡμέρα ἀλλὰ καὶ τὴν νύκτα. Τὸ ἴδιον διεκήρυσσε καὶ ὁ Δαυῒδ καὶ ἔλεγεν· «Θὰ πίῃ νερὸ ἀπὸ τὸν χείμαρρον εἰς τὴν ὁδόν»[47], διὰ νὰ καταδείξῃ τὴν αὐστηρότητα καὶ λιτότητα τῆς ζωῆς του.

46. Ματθ. 8, 20.
47. Ψαλμ. 109, 7.

Τοῦτο ὑποδεικνύει καὶ ἐδῶ ὁ Ἰωάννης· «Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ὅπως ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν ἐκάθητο κοντὰ εἰς τὸ πηγάδι. Ἦτο σχεδὸν μεσημέρι. Ἔρχεται τότε μία γυναίκα ἀπὸ τὴν Σαμάρειαν διὰ νὰ βγάλῃ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι. Καὶ ὁ Ἰησοῦς τῆς εἶπε· Δός μου νὰ πίω. Οἱ δὲ μαθηταί του εἶχον ὑπάγει εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα»[48].

Ἀπὸ ὅσα γράφονται ἐδῶ πληροφορούμεθα καὶ τὴν ἀντοχὴν τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὰς ὁδοιπορίας καὶ τὴν ἀδιαφορίαν του διὰ τὰς τροφὰς καὶ ὅτι τὰς ἐθεώρει ὡς πάρεργον. Καὶ οἱ μαθηταὶ λοιπὸν ἐδιδάχθησαν νὰ συμπεριφέρωνται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Πραγματικὰ δὲν ἔπαιρναν ἐφόδια μαζί των. Καὶ τὸ φανερώνει αὐτὸ ἄλλος Εὐαγγελιστής, ὁ ὁποῖος λέγει ὅτι, ὅταν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἔκαμε λόγον διὰ τὴν ζύμην τῶν Φαρισαίων, ἐκεῖνοι ἐσκέπτοντο ὅτι δὲν εἶχαν μαζί των ἄρτους[49]. Ἐπίσης καὶ ὅταν μᾶς παρουσιάζῃ ὁ Εὐαγγελιστὴς πεινασμένους τοὺς μαθητὰς νὰ μαδοῦν τὰ στάχυα καὶ νὰ τρώγουν[50], καὶ ὅταν λέγῃ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὴν πεῖναν ἐπῆγε πρὸς τὴν συκιάν[51], τίποτε ἄλλο δὲν κάνει, παρὰ αὐτὸ μὲ ὅλα αὐτὰ μᾶς διδάσκει, νὰ περιφρονοῦμεν τὴν κοιλίαν καὶ νὰ μὴ θεωροῦμεν σπουδαίαν τὴν λειτουργίαν της.

Κύτταξε λοιπὸν αὐτοὺς ὅτι καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν οὔτε φέρουν τίποτε μαζί των οὔτε πάλιν ἀπὸ τὸ πρωῒ ἀμέσως φροντίζουν δι' αὐτό, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τροφάς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γευματίζουν, ἀγοράζουν τρόφιμα. Ἡμεῖς ὅμως δὲν κάνομεν τὸ ἴδιον. Ἀντίθετα ἀμέσως μόλις θὰ σηκωθῶμεν ἀπὸ τὸ κρεββάτι, πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα δι' αὐτὰ

48. Ἰωάν. 4, 6-8.
49. Πρβλ. Ματθ. 16, 5-12.
50. Πρβλ. Ματθ. 12, 1, Μάρκ. 2, 23, Λουκ. 6, 1.
51. Ματθ. 21, 18-22.

φροντίζομεν, φωνάζομεν τοὺς μαγείρους καὶ ὑπηρέτας καὶ μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον ἀσχολούμεθα μὲ αὐτὰ καὶ ὕστερα δευτερευόντως προσέχομεν τὰ ἄλλα καὶ μάλιστα ἔτσι ποὺ προτάσσομεν τὰ βιοτικὰ τῶν πνευματικῶν καὶ ὅσα ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν πάρεργον αὐτὰ τιμῶμεν ὡς ἀναγκαῖα. Δι' αὐτὸ καὶ γίνονται τὰ πάντα ἄνω κάτω. Ἔπρεπεν ὅμως νὰ συμβαίνῃ τὸ ἀντίθετον, δηλαδὴ ἀφοῦ ἀσχοληθῶμεν ἰδιαιτέρως μὲ ὅλα τὰ πνευματικὰ θέματα, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, νὰ ἐνδιαφερθῶμεν καὶ διὰ τὰ βιοτικά.

Ἐπίσης ἐδῶ δὲν φανερώνεται μόνον ὁ ἐπίπονος τρόπος τῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἡ ἔλλειψις κάθε μορφῆς ὑπερηφανείας, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὄχι μόνον ἐκοπίασε καὶ ἐκάθισεν εἰς τὸν δρόμον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι ἀπέμεινεν τελείως μόνος καὶ οἱ μαθηταί του ἀπῆλθαν. Βέβαια ὑπῆρχεν ἡ δυνατότης, ἐὰν ἤθελεν, ἢ νὰ μὴ τοὺς ἀποστείλῃ ὅλους, ἤ, ἀφοῦ ἔφυγαν ἐκεῖνοι, νὰ ἔχῃ ἄλλους ὑπηρέτας. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησεν. Διότι ἔτσι πραγματικὰ συνήθισε τοὺς μαθητάς του νὰ καταπνίγουν κάθε εἶδος ἐγωϊσμοῦ.

Καὶ τί τὸ σπουδαῖον, ἴσως νὰ εἰπῇ κάποιος, ἐὰν ἐφέροντο μὲ μετριοφροσύνην αὐτοὶ ποὺ ἦσαν ἁλιεῖς καὶ σκηνοποιοί; Ἦσαν βέβαια ἁλιεῖς καὶ σκηνοποιοί, ἀλλ' ἀπότομα ἀνέβησαν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἔγιναν λαμπρότεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς, ἐφ' ὅσον ἠξιώθησαν νὰ χρηματίσουν μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος δεσπόζει τῆς οἰκουμένης, καὶ νὰ παρακολουθήσουν τὸν θαυμαζόμενον ἀπὸ ὅλους. Ἐξ ἄλλου γνωρίζετε καλὰ ὅτι ὅσοι προέρχονται ἀπὸ χαμηλὰ αὐτοὶ πρὸ πάντων, ὅταν ἀποκτήσουν ἀξιώματα, παρασύρονται εὐκολώτερον πρὸς τὸν ἐγωϊσμόν, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν πεῖραν τῆς τόσον μεγάλης τιμῆς. Τοὺς συνεκράτει λοιπὸν εἰς τὴν ταπεινοφροσύνην αὐτὴν καὶ τοὺς ἐδίδασκε

μὲ ὅλας τὰς πράξεις του νὰ εἶναι συνεσταλμένοι καὶ εἰς καμμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ χρειάζωνται ὑπηρέτας.

«Ὁ Ἰησοῦς λοιπὸν ὅπως ἦτο κουρασμένος ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν», λέγει ὁ Εὐαγγελιστής, «ἐκάθητο κοντὰ εἰς τὸ πηγάδι». Βλέπεις ὅτι ἐκάθησεν ἀπὸ τὴν κούρασιν, ἀπὸ τὴν ζέστην καὶ διὰ νὰ περιμένῃ τοὺς μαθητάς του; Ἐγνώριζε βέβαια τί θὰ συνέβαινε μὲ τοὺς Σαμαρείτας, ἀλλὰ δὲν ἦλθε δι' αὐτὸ προηγουμένως. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι δὲν ἦλθεν ἐξεπίτηδες ἐκεῖ διὰ νὰ διδάξῃ δὲν ἦτο λόγος νὰ ἐκδιώξῃ ἀπὸ κοντά του τὴν γυναῖκα ποὺ ἦλθεν εἰς τὸ πηγάδι, ἡ ὁποία ἐδείκνυε τόσην φιλομάθειαν. Διότι οἱ μὲν Ἰουδαῖοι, καὶ ὅταν ἤρχετο κοντά των ὁ Ἰησοῦς, τὸν ἐξεδίωκαν, ἐνῷ οἱ ἐθνικοί, καὶ ὅταν κατηυθύνετο πρὸς ἄλλους, τὸν προσείλκυον κοντά των. Οἱ μὲν ἐφθονοῦσαν, οἱ δὲ ἐπίστευαν. Ἐκεῖνοι ἠγανάκτων, αὐτοὶ ἐθαύμαζαν καὶ τὸν προσεκύνουν. Τί λοιπόν; Ἔπρεπε νὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὴν σωτηρίαν τόσων ἀνθρώπων καὶ νὰ μὴ προσέξῃ μίαν τόσον μεγάλην προθυμίαν; Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐταίριαζε εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἰησοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ τακτοποιεῖ τὰ πάντα μὲ τὴν σοφίαν ποὺ τὸν διέκρινεν. Ἐκάθητο λοιπὸν διὰ νὰ ἀναπαύσῃ καὶ ξεκουράσῃ τὸ σῶμά του κοντὰ εἰς τὸ πηγάδι. Ἦταν μεσημέρι, πρᾶγμα ποὺ ἐδήλωσε καὶ ὁ Εὐαγγελιστής, ὅταν εἶπεν· «Ἦτο περίπου ἕκτη[52] ὥρα καὶ ἐκάθητο οὕτω». Τί σημαίνει ἡ λέξις «οὕτως»; Δὲν ἐκάθητο, λέγει, εἰς θρόνον οὔτε εἰς προσκεφάλαιον, ἀλλὰ ἁπλῶς ἐπάνω εἰς τὸ ἔδαφος ὅπως ἔτυχεν.

«Ἔρχεται τότε μία γυναίκα ἀπὸ τὴν Σαμάρειαν διὰ νὰ βγάλῃ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι».

δ'. Πρόσεξε ὅτι ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀποκαλύπτει ὅτι

52. Ἦτο ἕκτη ὥρα ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, δηλαδὴ 12 μεσημέρι κατὰ τὴν σημερινὴν ὥραν.

καὶ ἡ γυναίκα δι' ἄλλον σκοπὸν ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν πόλιν, ὥστε νὰ ἀποστομώση ἀπὸ κάθε πλευρὰν τὴν ἀναίσχυντον ἀντιλογίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ νὰ μὴ ἠμπορῆ κανεὶς νὰ τοῦ προβάλλη ὅτι ἔρχεται εἰς ἀντίφασιν πρὸς τὴν ἰδικήν του ἐντολήν, διότι, ἐνῷ διέτασσε τοὺς μαθητάς του νὰ εἰσέρχωνται εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν, ὁ ἴδιος συνομιλεῖ μὲ τοὺς Σαμαρείτας. Δι' αὐτὸ εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς ὅτι «οἱ μαθηταί του εἶχον ὑπάγει εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ ἀγοράσουν τρόφιμα», ὥστε νὰ δώση πολλὰς αἰτίας διὰ τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς συνωμίλησε μὲ αὐτήν.

Τί ἔκανε λοιπὸν ἡ γυναίκα; Ὅταν ἤκουσεν· «Δός μου νὰ πίω», πολὺ φρόνιμα χρησιμοποιεῖ τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ διὰ νὰ ἐρωτήση καὶ λέγει· «Πῶς σύ, ὁ ὁποῖος εἶσαι Ἰουδαῖος, ζητεῖς νὰ πίης νερὸ ἀπὸ ἐμέ, ἡ ὁποία εἶμαι γυναίκα Σαμαρείτισσα; Διότι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἤρχοντο εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Σαμαρείτας»[53]. Καὶ πῶς ἀντελήφθη ὅτι ἦτο Ἰουδαῖος; Ἴσως ἀπὸ τὰ ἐνδύματα καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ὁμιλίας του. Σὺ ὅμως κύτταξε πόσον ἔξυπνη εἶναι ἡ γυναίκα αὐτή. (Διότι, ἐὰν ἔπρεπε κάποιος νὰ προφυλαχθῆ, αὐτὸς ἦτο ὁ Ἰησοῦς καὶ ὄχι ἐκείνη). Πραγματικὰ δὲν εἶπεν ὅτι οἱ Σαμαρεῖται δὲν ἔρχονται εἰς σχέσεις μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλ' ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν πλησιάζουν τοὺς Σαμαρείτας. Καὶ ὅμως ἡ γυναίκα, ἂν καὶ ἦτο ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὴν ἐνοχήν, ἐπειδὴ ἐνόμισεν ὅτι ὁ ἄλλος ἔπιπτεν εἰς αὐτήν, δὲν ἐσιώπησεν, ἀλλά, ὅπως νομίζει, διορθώνει ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἐγίνετο σύμφωνα μὲ τὸν νόμον.

Πιθανὸν ὅμως κάποιος νὰ διατυπώση τὴν ἀκόλουθον ἀπορίαν. Πῶς ὁ Χριστὸς ἐζήτησε νὰ πίη νερὸ ἀπὸ αὐτήν, ἐνῷ τὸ ἀπηγόρευεν ὁ νόμος; Ἐὰν κάποιος ἀπαν-

53. Ἰωάν. 4, 9.

τήση, ὅτι ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι δὲν θὰ τοῦ δώση, τότε δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν ἔπρεπε νὰ ζητήση νερό.

Τί ἠμποροῦμεν λοιπὸν νὰ εἴπωμεν; Ὅτι τοῦ ἦτο ἀδιάφορον πλέον νὰ ἐκπληρώνη παρομοίας ἀπαγορεύσεις. Διότι αὐτὸς ποὺ κατευθύνει τοὺς ἄλλους νὰ τὰς καταργοῦν, πολὺ περισσότερον θὰ τὰς παρέβλεπεν ὁ ἴδιος. «Διότι δὲν κάνει βέβηλον τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνο ποὺ εἰσάγεται μὲ τὴν τροφὴν εἰς τὸ στόμα, ἀλλὰ ἐκεῖνο ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα»[54].

Ἐξ ἄλλου ἡ συνομιλία τοῦ Ἰησοῦ μὲ τὴν Σαμαρείτισσαν δὲν θὰ ἦτο μικρὰ κατηγορία κατὰ τῶν Ἰουδαίων, διότι ἐκεῖνοι μέν, ἂν καὶ πολλὰς φορὰς προσεκαλοῦντο ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν καὶ μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις δὲν τὸν ἐδέχοντο, ἐνῷ αὐτή, πρόσεξε, πῶς πιάνεται ἀπὸ μίαν ἀσήμαντον ἐρώτησιν. Ὁ Ἰησοῦς βέβαια δὲν εἶχε σχεδιάσει ἀπὸ προηγουμένως αὐτὴν τὴν συνάντησιν οὔτε τὴν πορείαν. Ὅταν λοιπὸν τὸν ἐπλησίασαν μερικοί, δὲν τοὺς ἠμπόδισεν. Διότι εἰς τοὺς μαθητάς του ἁπλῶς ἔλεγε νὰ μὴ εἰσέρχωνται εἰς πόλιν Σαμαρειτῶν, ὄχι ὅμως νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν, ὅταν ἔρχωνται μόνοι των. (Αὐτὸ δὲν ἐταίριαζε καθόλου εἰς τὴν φιλανθρωπίαν του).

Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀπαντᾷ εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τῆς λέγει· «Ἐὰν ἐγνώριζες τὴν δωρεὰν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σοῦ λέγει· Δός μου νὰ πίω, σὺ θὰ τοῦ ἐζητοῦσες καὶ θὰ σοῦ ἔδιδε νερὸ τρεχούμενον»[55]. Κατὰ πρῶτον ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο ἀξία νὰ ἀκούση καὶ ὄχι νὰ περιφρονηθῆ καὶ τότε ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτόν του. Διότι πραγματικὰ ἐπρόκειτο ἀμέσως, ὅταν θὰ ἐμάθαινε ποῖος εἶναι, νὰ ὑπακούση καὶ νὰ προσέξη εἰς

54. Ματθ. 15, 11.
55. Ἰωάν. 4, 10.

αὐτόν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑποστηρίξῃ διὰ τοὺς Ἰουδαίους. Διότι αὐτοί, ὅταν τὸν ἐγνώρισαν, δὲν ἐζήτησαν τίποτε, οὔτε ἐπεθύμησαν νὰ μάθουν κάτι χρήσιμον, ἀλλὰ τὸν ὕβριζαν καὶ τὸν ἐδίωκαν. Ἡ γυναίκα ὅμως, ὅταν ἤκουσεν αὐτά, κύτταξε, μὲ πόσην λεπτότητα ἀποκρίνεται· «Κύριε, οὔτε δοχεῖον ἔχεις νὰ ἀντλήσῃς νερὸ καὶ τὸ πηγάδι εἶναι βαθύ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἔχεις τὸ τρεχούμενο νερό;»[56]. Πρὸ ὀλίγου τὴν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὴν ταπεινὴν ἀντίληψιν καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς συνηθισμένους ἀνθρώπους. Διότι ἐδῶ δὲν τὸν ὀνομάζει «Κύριον» τυχαῖα, ἀλλὰ τοῦ ἀποδίδει μεγάλην τιμήν. Ὅτι βέβαια ἔλεγεν αὐτὸ διὰ νὰ τὸν τιμήσῃ, φαίνεται ἀπὸ τὴν συνέχειαν. Δηλαδή, δὲν τὸν περιέπαιξεν οὔτε τὸν διεκωμῴδησεν, ἀλλὰ ἁπλῶς διετύπωσε τὴν ἀπορίαν της. Ἐὰν ὅμως δὲν ἀντελήφθη ἀμέσως τὰ πάντα, μὴ παραξενεύεσαι, διότι οὔτε καὶ ὁ Νικόδημος τὸ ἐπέτυχεν αὐτό. Τί λέγει ἐκεῖνος λοιπόν; «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν αὐτά;»[57]. Καὶ πάλιν· «Πῶς ἠμπορεῖ νὰ γεννηθῇ ὁ ἄνθρωπος πάλιν, ὅταν ἔχῃ πλέον γηράσει;»[58]. Καὶ πάλιν· «Μήπως ἠμπορεῖ νὰ εἰσέλθῃ διὰ δευτέραν φορὰν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητέρας του καὶ νὰ ξαναγεννηθῇ;»[59]. Αὐτὴ ὅμως ἐρωτᾷ μὲ μεγαλύτερον σεβασμόν· «Κύριε, οὔτε δοχεῖον ἔχεις νὰ ἀντλήσῃς νερὸ καὶ τὸ πηγάδι εἶναι βαθύ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἔχεις τὸ τρεχούμενο νερό;». Ἄλλα βέβαια ἔλεγεν εἰς αὐτὴν καὶ ἄλλα ἐκαταλάβαινεν ἐκείνη, οὔτε ἤκουσε τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰς λέξεις, οὔτε ἦτο εἰς θέσιν ἀκόμη νὰ ἀντιληφθῇ κάτι τὸ ὑψηλόν, ἂν καὶ ἠμποροῦσε, ἐὰν ἔδιδεν αὐθάδη ἀπάντησιν, νὰ εἰπῇ· Ἐὰν

56. Ἰωάν. 4, 11.
57. Ἰωάν. 3, 9.
58. Ἰωάν. 3, 4.
59. Ἰωάν. 3, 4.

εἶχες τὸ τρεχούμενον νερό, δὲν θὰ ἐζήτεις ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ θὰ ἔδιδες εἰς τὸν ἑαυτόν σου πρῶτον. Τώρα ὅμως ἁπλῶς κομπάζεις. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἀποκρίνεται μὲ μεγάλην λεπτότητα καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ εἰς τὴν συνέχειαν. Πραγματικὰ εἰς τὴν ἀρχὴν λέγει· «Πῶς σύ, ὁ ὁποῖος εἶσαι Ἰουδαῖος, ζητεῖς νὰ πίῃς νερὸ ἀπὸ ἐμέ;». (Καὶ δὲν εἶπεν, ἐφ' ὅσον ὡμίλει πρὸς ἐχθρὸν καὶ ἀλλόφυλον· Μακάρι νὰ μὴ μοῦ συμβῇ ποτὲ νὰ προσφέρω νερὸ εἰς ἕνα ἄνθρωπον ποὺ εἶναι ἐχθρός μου καὶ ἀπεχθάνεται τὸ ἔθνος μου). Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἑπόμενα πάλιν, ὅταν τὸν ἤκουσε νὰ λέγῃ μεγάλα πράγματα, διὰ τὰ ὁποῖα πρὸ πάντων ἐξαγριώνονται οἱ ἐχθροί, οὔτε τὸν κατεγέλασεν οὔτε τὸν διέσυρεν, παρὰ τί λέγει; «Μήπως σὺ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν πατέρα μας τὸν Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς τὸ πηγάδι αὐτὸ καὶ ἔπινε ἀπὸ αὐτὸ ὁ ἴδιος καὶ τὰ παιδιά του καὶ τὰ ζῶά του;»[60].

Βλέπεις μὲ ποῖον τρόπον εἰσάγει τὸν ἑαυτόν της εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν οἰκογένειαν; Ὅ,τι δὲ λέγει ἔχει τὴν ἀκόλουθον σημασίαν· Ἐκεῖνος αὐτὸ τὸ νερὸ ἐχρησιμοποίει καὶ δὲν εἶχε τίποτε περισσότερον νὰ μᾶς δώσῃ. Τὰ ἔλεγεν αὐτὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτην ἀπάντησιν ἐδέχθη μεγάλο καὶ ὑψηλὸν νόημα. Διότι τὸ «ὁ ἴδιος ἔπινε ἀπὸ αὐτὸ καὶ τὰ παιδιά του καὶ τὰ ζῶά του», δὲν φαίνεται νὰ ὑπαινίσσεται τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι εἶχε μὲν τὴν ἔννοιαν τοῦ καλυτέρου ὕδατος, ἀλλὰ οὔτε τὸ εὕρισκεν οὔτε τὸ ἐγνώριζε καλά. Καὶ διὰ νὰ ὁμιλήσω περισσότερον καθαρά, αὐτὸ ποὺ θέλει νὰ εἰπῇ εἶναι τὸ ἀκόλουθον· Δὲν ἠμπορεῖς βέβαια νὰ ὑποστηρίξῃς, λέγει, ὅτι ὁ Ἰακὼβ ἔδωσεν εἰς ἡμᾶς μὲν αὐτὸ τὸ πηγάδι, αὐτὸς δὲ ἐχρησιμοποίει ἄλλο. Διότι καὶ ὁ ἴδιος καὶ τὰ παιδιά του ἀπ' αὐτὸ ἔπιναν. Καὶ δὲν θὰ ἔπιναν, ἐὰν βέβαια

60. Ἰωάν. 4, 12.

εἶχεν ἄλλο καλύτερο πηγάδι. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν τὸ πηγάδι οὔτε σὺ θὰ ἠμπορέσῃς νὰ δώσῃς, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃς ἄλλο καλύτερον, ἂν καὶ δὲν δέχεσαι ὅτι εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἰακώβ. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ πάρῃς τὸ νερό, τὸ ὁποῖον ὑπόσχεσαι νὰ μᾶς δώσῃς;

Ἀλλὰ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν συνεζήτουν μὲ τὸν Ἰησοῦν τόσον φιλικά, ἂν καὶ τοὺς ἔκανε λόγον διὰ τὸ ἴδιον θέμα καὶ τοὺς ἀνέφερε τὸ ὕδωρ αὐτό[61]. Ἐπίσης ὅταν ὡμίλησε διὰ τὸν Ἀβραάμ, ἐπεχείρησαν νὰ τὸν λιθοβολήσουν[62]. Ἡ γυναίκα ὅμως δὲν συμπεριφέρεται μὲ τὸν ἴδιον τρόπον πρὸς τὸν Ἰησοῦν, ἀλλὰ μὲ μεγάλην λεπτότητα μέσα εἰς τὴν ζέστην καὶ τὴν ὥρα τῆς μεσημβρίας λέγει καὶ ἀκούει τὰ πάντα μὲ πολλὴν προθυμίαν, χωρὶς νὰ σκέπτεται κάτι παρόμοιον, ὅπως ἦτο φυσικὸν νὰ εἰποῦν οἱ Ἰουδαῖοι· Δηλαδὴ μαίνεται καὶ τὰ ἔχει χαμένα αὐτός, ὁ ὁποῖος μὲ κρατεῖ ἐδῶ εἰς τὴν πηγὴν καὶ τὸ πηγάδι καὶ δὲν μοῦ δίδει τίποτε παρὰ μόνον καυχᾶται μὲ τοὺς λόγους. Ἀντίθετα κάνει ὑπομονὴν καὶ παραμένει ἐκεῖ μέχρις ὅτου εὕρῃ ἐκεῖνο ποὺ ζητεῖ.

ε'. Ἐὰν ὅμως ἡ Σαμαρείτισσα γυναίκα δεικνύει τόσην προθυμίαν διὰ νὰ μάθῃ κάτι χρήσιμον καὶ παραμένει πλησίον τοῦ Χριστοῦ, ἂν καὶ δὲν τὸν ἐγνώριζεν, ποίαν συγγνώμην θὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ τὸν γνωρίζωμεν καλὰ καὶ δὲν εἴμεθα οὔτε κοντὰ εἰς τὸ πηγάδι οὔτε εἰς τὴν ἐρημίαν οὔτε εἶναι μεσημβρία οὔτε μᾶς καίει ὁ ἥλιος, ἀλλ' εἶναι πρωῒ καὶ εὑρισκόμεθα κάτω ἀπὸ μίαν τόσον ὡραίαν στέγην καὶ ἀπολαμβάνομεν τὴν σκιὰν καὶ τὴν δροσιάν, δὲν ἔχομεν τὴν ὑπομονὴν νὰ ἀκούσωμεν κάτι ἀπὸ τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ μᾶς κοιμίζει ἡ ἀδιαφορία; Ἐκείνη ὅμως δὲν ὁμοιάζει μὲ ἡμᾶς, ἀλλὰ τόσον συνεπαίρνεται ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε νὰ προσκαλῇ καὶ ἄλλους. Οἱ Ἰουδαῖοι ὄχι μόνον δὲν προσεκάλουν ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἤθελαν νὰ πλησιάσουν τὸν Ἰησοῦν τοὺς ἠμπόδιζαν καὶ τοὺς ἀπηγόρευαν. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγαν· «Μήπως ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας; Ὄχι. Ἀλλὰ μόνον ὁ ὄχλος αὐτὸς ποὺ δὲν ἠξεύρει τὸν νόμον καὶ δι' αὐτὸ εἶναι καταραμένοι»[63].

Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὴν Σαμαρεῖτιν, ἂς διαλεχθῶμεν μὲ τὸν Χριστόν, διότι καὶ σήμερα εὑρίσκεται ἀνάμεσά μας καὶ μᾶς ὁμιλεῖ μὲ τοὺς προφήτας καὶ τοὺς μαθητάς του. Ἂς τὸν ἀκούσωμεν καὶ ἂς πιστεύσωμεν. Μέχρι πότε θὰ ζῶμεν ἄσκοπα καὶ μάταια; (Διότι ὅταν δὲν πράττωμεν ὅ,τι ἀρέσει εἰς τὸν Θεόν, εἶναι ὡς νὰ ζῶμεν ἄσκοπα). Μᾶλλον ὅμως δὲν ζῶμεν μόνον ἄσκοπα, ἀλλὰ ζῶμεν καὶ διὰ τὸ κακόν. Διότι ὅταν δαπανήσωμεν τὸν καιρὸν ποὺ μᾶς ἐδόθη ὄχι ὅπως πρέπει, θὰ ἀποθάνωμεν καὶ θὰ ὑποστῶμεν τὴν βαρυτέραν τιμωρίαν διὰ τὴν ἄσκοπον δαπάνην. Διότι δὲν θὰ δώσῃ βέβαια λόγον εἰς τὸν πιστωτήν του μόνον ἐκεῖνος ποὺ ἐπῆρε χρήματα διὰ νὰ ἐμπορευθῇ καὶ τὰ κατέφαγε, ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ ἐσπατάλησε μίαν τόσον μακρὰν ζωὴν θὰ μείνῃ ἀτιμώρητος. Ὁ Θεὸς δὲν μᾶς ἔφερεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν καὶ δὲν μᾶς ἔδωσε ψυχὴν διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσωμεν μόνον εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ διὰ νὰ πράττωμεν τὰ πάντα ἀποβλέποντες πρὸς τὴν μέλλουσαν ζωήν. Διότι τὰ ἄλογα ζῶα εἶναι χρήσιμα μόνον εἰς τὸν ἐπίγειον βίον, ἐνῷ ἡμεῖς δι' αὐτὸ ἔχομεν ἀθάνατον ψυχήν, ὥστε νὰ ἑτοιμάζωμεν τὰ πάντα διὰ τὴν προετοιμασίαν ἐκείνης τῆς οὐρανίου ζωῆς. Πραγματικά, ἐὰν μᾶς ἐρωτήσῃ κάποιος διὰ τὴν ἀναγκαιότητα τῶν ἵππων, τῶν

61. Πρβλ. Ἰωάν. 7, 37 - 44.
62. Πρβλ. Ἰωάν. 9, 57 - 59.

63. Ἰωάν. 7, 48 - 49.

ὄνων καὶ τῶν βοῶν καὶ τῶν ἄλλων παρομοίων οἰκιακῶν ζώων, δὲν θὰ εἴπωμεν καμμίαν ἄλλην παρά ὅτι μᾶς ἐξυπηρετοῦν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν. Δι' ἡμᾶς ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπωμεν τὸ ἴδιον, ἀλλὰ ὅτι ἡ ἀνωτέρα κατάστασις εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἐδῶ ἀποδημίαν μας καὶ ὅτι πρέπει νὰ πράττωμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ λάμψωμεν ἐκεῖ, ὥστε νὰ συμπεριληφθῶμεν εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων καὶ νὰ ἱστάμεθα συνεχῶς πλησίον τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Διότι δι' αὐτὸ ἐπλάσθη ἀθάνατος ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα δὲ θὰ καταστῇ ἀθάνατον, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ ἀτελεύτητα ἀγαθά. Ἂν ὅμως παραμένῃς προσκολλημένος εἰς τὴν γῆν, ἐνῷ σοῦ προσφέρονται οἱ οὐρανοί, συλλογίσου πόσον μεγάλη προσβολὴ γίνεται εἰς τὸν προσφέροντα. Διότι ἐκεῖνος σοῦ προτείνει τὰ οὐράνια, ἐνῷ ἐσὺ δὲν δίδεις μεγάλην σημασίαν εἰς αὐτὰ καὶ τὰ ἀνταλλάσσεις μὲ τὴν γῆν. Δι' αὐτὸ καὶ ἠπείλησε μὲ τὴν γέενναν, ἐπειδὴ κατεφρονεῖτο καὶ διὰ νὰ μάθῃς ἔτσι πόσα καλὰ ἀποστερεῖς ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σου. Μακάρι ὅμως νὰ μὴ συμβῇ νὰ γνωρίσωμεν τὴν κόλασιν ἐκείνην, ἀλλὰ νὰ φανῶμεν εὐάρεστοι εἰς τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ οὐράνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΒ΄ (32)

(Ἰωάν. δ΄, 13 - 20)

«Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ τῆς εἶπεν· Καθένας ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ νερὸν αὐτό, θὰ διψάσῃ πάλιν. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ θὰ πίῃ ἀπὸ τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ τὸ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ δώσω θὰ μεταβληθῇ μέσα του εἰς πηγὴν νεροῦ ποὺ θὰ πηδᾷ διὰ νὰ τοῦ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον»[1].

α'*. Ἡ Ἁγία Γραφὴ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἄλλοτε τὴν ὀνομάζει πῦρ καὶ ἄλλοτε ὕδωρ, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὰ ὀνόματα αὐτὰ δὲν εἶναι παραστατικὰ τῆς οὐσίας ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας. Διότι τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ διαφόρους οὐσίας, ἀλλ' εἶναι ἀόρατον καὶ μονοειδές. Τὸ ἕνα ὄνομα τὸ δίδει ὁ Ἰωάννης ὁ Βα-

---

1. Ἰωάν. 4, 13 - 14.

* Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἀνὰ χεῖρας ὁμιλίας ἐπεξηγεῖ ὁ θεῖος Πατήρ, ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα «ὕδωρ», ὄχι διὰ νὰ δείξῃ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ. Ὁμοίως ὀνομάζεται «πῦρ» εἰς ἄλλην περίπτωσιν. Ἐν συνεχείᾳ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὑπολοίπου ὁμιλίας ἀποτελεῖ ἕνα ὕμνον εἰς τὴν σύνεσιν τῆς Σαμαρείτιδος, ἡ ὁποία συγκρινομένη πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἀποδεικνύεται κατὰ πολὺ ἀνωτέρα αὐτῶν. Διότι ἐκεῖνοι, ἂν καὶ ἔβλεπον τὸν Χριστὸν νὰ τοὺς παρέχῃ σαφεῖς ἀποδεί-

πτιστής όταν λέγη· «Αὐτὸς θὰ σᾶς βαπτίσῃ μὲ Πνεῦμα Ἅγιον καὶ μὲ πῦρ»[2], τὸ δὲ ἄλλο ὁ Χριστός· «Θὰ τρέξουν ἀπὸ τὴν κοιλίαν του ποταμοὶ ὕδατος, ποὺ θὰ εἶναι τρεχούμενον. Τοὺς λόγους δὲ αὐτοὺς εἶπεν ὁ Κύριος», λέγει, «διὰ τὸ Πνεῦμα, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ λάβουν»[3].

Ἔτσι συνομιλῶν μὲ τὴν Σαμαρεῖτιν ὀνομάζει τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ὕδωρ· «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ πίῃ ἀπὸ τὸ νερό, τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα».

Ὀνομάζει δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τοιουτοτρόπως, διότι μὲ τὴν προσηγορίαν τοῦ πυρὸς ὑπαινίσσεται τὴν δραστηριότητα καὶ τὴν θερμότητα καὶ τὴν καταλυτικὴν δύναμιν τῆς χάριτος ἐπὶ τῶν ἁμαρτημάτων, ἐνῷ μὲ τὴν ὀνομασίαν τοῦ ὕδατος φανερώνει ἀφ᾽ ἑνὸς μὲν τὸν καθαρμὸν ποὺ γίνεται μὲ αὐτό, ἀφ᾽ ἑτέρου δὲ τὴν μεγάλην ἀναψυχὴν ποὺ δίδει εἰς τὰς ψυχάς, αἱ ὁποῖαι τὸ δέχονται. Καὶ δικαιολογημένα. Διότι, ὡς παράδεισον στολισμένον μὲ κάθε εἴδους καρποφόρα καὶ ἀειθαλῆ δένδρα, ἔτσι κάνει τὴν πρόθυμον ψυχὴν καὶ δὲν τὴν ἀφήνει νὰ αἰσθανθῇ οὔτε λύπην οὔτε σατανικὴν ἐπιβουλήν, διότι κατασβήνει εὔκολα ὅλα τὰ φλογισμένα βέλη τοῦ πονηροῦ.

Σὺ ὅμως πρόσεξε τὴν σοφίαν τοῦ Χριστοῦ μὲ πόσον ἤρεμον τρόπον ἀνυψώνει πνευματικῶς τὴν γυναῖκα.

ξεις τῆς θεότητός του μὲ τὰ θαύματά του καὶ τοὺς λόγους του, ἐν τούτοις ἐλεγχόμενοι ὑπ᾽ αὐτοῦ δὲν διωρθοῦντο, ἀλλ᾽ ἐγίνοντο σκληρότεροι. Ἡ Σαμαρεῖτις ὅμως, ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἰδεῖ τὸν Χριστὸν θαυματουργοῦντα, ὑφίσταται μὲ πραότητα τὸν ἔλεγχον καὶ πιστεύει εἰς τὸν Κύριον. Τέλος ὁ Χρυσόστομος συμβουλεύει τοὺς ἀκούοντας νὰ μὴ φιλοδοξοῦν ν᾽ ἀποκτήσουν βιβλία μὲ λαμπρὰν διακόσμησιν, ἀλλὰ νὰ μελετοῦν συνεχῶς τὰς θείας Γραφάς, αἱ ὁποῖαι προσφέρουν τὸν ψυχικὸν καὶ σωματικὸν ἁγιασμόν.

2. Ματθ. 3, 11.
3. Ἰωάν. 7, 38 - 39.

Δὲν τῆς εἶπε δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀρχήν· «Ἐὰν ἐγνώριζες ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σοῦ λέγει, Δός μου νὰ πίω»[4], ἀλλὰ ὅταν αὐτὴ τοῦ ἔδωσεν ἀφορμὴν μὲ τὸ νὰ τὸν ὀνομάσῃ Ἰουδαῖον, καὶ τὸν ἔθεσε ὑπὸ κατηγορίαν[5], τότε, διὰ νὰ ἀποκρούσῃ τὴν κατηγορίαν τῆς εἶπεν αὐτά. Ἀφοῦ εἶπεν λοιπόν, «ἐὰν ἐγνώριζες ποῖος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ σοῦ λέγει, δός μου νὰ πίω» καὶ τὴν ἠνάγκασε μὲ τὰς μεγάλας ἐπαγγελίας νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν πατριάρχην Ἰακώβ, ἔδωσε ἔτσι εἰς τὴν γυναῖκα τὴν δυνατότητα νὰ ἴδῃ καλύτερα. Ἔπειτα, ὅταν ἐκείνη τοῦ προέβαλεν· «Μήπως σὺ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν πατέρα μας τὸν Ἰακώβ;»[6] δὲν τῆς ἀπήντησεν, Ναί, εἶμαι ἀνώτερος, διότι θὰ ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι κομπάζει μόνον, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἀνάλογος ἀπόδειξις. Μὲ ὅσα λέγει ὅμως αὐτὴν τὴν ἀπόδειξιν προετοιμάζει. Πραγματικὰ δὲν τῆς εἶπεν ἁπλῶς, θὰ σοῦ δώσω νερό, ἀλλὰ προηγουμένως ἐξήλειψε τὴν ἰδέαν τῆς γυναικὸς διὰ τὸν Ἰακὼβ καὶ ὕστερα ἐξυψώνει τὸ ἰδικόν του νερό, ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδείξῃ τὴν διαφορὰν τῶν προσφερόντων προσώπων ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν προσφερομένων καὶ τὴν ὑπεροχήν του ἔναντι τοῦ πατριάρχου. Ἐὰν θαυμάζῃς, λέγει, τὸν Ἰακώβ, ἐπειδὴ σοῦ ἔδωσεν αὐτὸ τὸ νερό, τί θὰ εἰπῇς, ἐὰν σοῦ δώσω ἐγὼ πολὺ ἀνώτερον; Ἄλλωστε ἐπρόφθασες καὶ παρεδέχθης ὅτι εἶμαι ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ ὅταν προέβαλες ὡς ἀντίρρησιν καὶ εἶπες, «Μήπως εἶσαι σὺ ἀνώτερος τοῦ Ἰακώβ»; ἐπειδὴ σοῦ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ σοῦ δώσω καλύτερον νερό. Ἂν λοιπὸν λάβῃς αὐτὸ τὸ νερὸ θὰ παραδεχθῇς πάντως ὅτι εἶμαι ἀνώτερος.

Βλέπεις τὴν ἀδέκαστον κρίσιν τῆς γυναικός, ἡ ὁποία ἀπὸ τὰ γεγονότα ἀποφασίζει καὶ διὰ τὸν πατριάρ-

4. Ἰωάν. 4, 10.
5. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 9.
6. Ἰωάν. 4, 12.

χην καὶ διὰ τὸν Χριστόν; Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως δὲν ἔκριναν μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔβλεπαν τὸν Ἰησοῦν νὰ ἐκδιώκῃ τοὺς δαίμονας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι μόνον δὲν τὸν παρεδέχοντο ὡς ἀνώτερον τοῦ πατριάρχου; ἀλλὰ τὸν ὠνόμαζαν καὶ δαιμονισμένον. Ἡ γυναίκα ὅμως δὲν σκέπτεται ὅπως αὐτοί, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκεῖ παίρνει τὴν ἀπόφασιν, ἀπὸ ὅπου θέλει καὶ ὁ Χριστός, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀπόδειξιν τῶν ἔργων. Διότι καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν δικάζει καὶ κρίνει, ὅταν λέγῃ· «Ἐὰν δὲν ἐκτελῶ τὰ ἔργα τοῦ Πατρός μου, μὴ πιστεύετε εἰς ἐμέ. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ ἐκτελῶ, καὶ ἐὰν δὲν πιστεύετε εἰς ἐμέ, πιστεύσατε ὅμως εἰς τὰ ἔργα»[7]. Ἔτσι καὶ ἡ γυναίκα ὁδηγεῖται πρὸς τὴν πίστιν.

Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς, «Μήπως εἶσαι σὺ ἀνώτερος τοῦ πατρός μας Ἰακώβ;», ἄφησε τὴν συζήτησιν διὰ τὸν Ἰακὼβ καὶ κάνει λόγον διὰ τὸ νερὸ καὶ λέγει· «Καθένας ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ νερὸν αὐτό, θὰ διψάσῃ πάλιν», καὶ ἔτσι κάνει τὴν σύγκρισιν στηριζόμενος ὄχι εἰς τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν ὑπεροχήν. Δὲν λέγει δηλαδὴ ὅτι τὸ νερὸ αὐτὸ δὲν ἀξίζει, οὔτε ὅτι εἶναι εὐτελὲς καὶ ἀσήμαντον, ἀλλὰ ἐκεῖνο ἐπικαλεῖται, τὸ ὁποῖον καὶ ἡ φύσις μαρτυρεῖ· «Καθένας ποὺ πίνει ἀπὸ τὸ νερὸν αὐτό, θὰ διψάσῃ πάλιν. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ θὰ πίῃ ἀπὸ τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα».

Ἤκουσε βέβαια προηγουμένως ἡ γυναίκα διὰ τὸ «ὕδωρ τὸ ζῶν», ἀλλὰ δὲν ἀντελήφθη τὴν σημασίαν του. Πραγματικὰ ἐπειδὴ «ὕδωρ ζῶν» ὀνομάζεται καὶ τὸ νερὸ ποὺ τρέχει συνέχεια καὶ ἐκεῖνο ποὺ ἀναβλύζει χωρὶς καμμίαν διακοπὴν καὶ δὲν στερεύουν καθόλου οἱ κρουνοί, ἐνόμισεν ἡ γυναίκα ὅτι δι' αὐτὸ τῆς ἔλεγεν ὁ Ἰη-

7. Ἰωάν. 10, 37 - 38.

σοῦς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν λοιπόν, διὰ νὰ καταστήσῃ περισσότερον σαφὲς τὸ λεγόμενον κάνει τὴν σύγκρισιν μὲ βάσιν τὴν ὑπεροχὴν καὶ προσέθεσεν· «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ πίῃ ἀπὸ τὸ νερόν, τὸ ὁποῖον θὰ τοῦ δώσω ἐγώ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτὲ εἰς τὸν αἰῶνα». Μὲ τοὺς λόγους αὐτούς, ὅπως εἶπα, ἀπεδείκνυε τὴν ὑπεροχὴν τὴν ἰδικήν του, ἀλλὰ καὶ μὲ ὅσα εἶπεν εἰς τὴν συνέχειαν. Διότι τὸ ὑλικὸν νερὸ δὲν ἔχει τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶπεν. Καὶ ποῖα εἶναι αὐτά; «Θὰ μεταβληθῇ μέσα (τὸ νερὸ ποὺ θὰ τοῦ δώσῃ ὁ Ἰησοῦς) εἰς πηγὴν νεροῦ ποὺ θὰ πηδᾷ διὰ νὰ τοῦ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον». Ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μέσα του πηγήν, δὲν θὰ διψάσῃ ποτέ, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὅποιος ἔχει τὸ νερὸ αὐτὸ τοῦ Ἰησοῦ.

Καὶ ἡ γυναίκα ἐπίστευσεν ἀμέσως, ἀποδειχθεῖσα πολὺ συνετωτέρα τοῦ Νικοδήμου, καὶ ὄχι μόνον συνετωτέρα ἀλλὰ καὶ ἀνδρειοτέρα. Διότι ὁ Νικόδημος, ἂν καὶ ἤκουεν πολλὰς παρομοίας διδασκαλίας, οὔτε ἐκάλεσε κανένα ἄλλον εἰς αὐτάς, οὔτε ὁ ἴδιος εἶχε τὸ θάρρος νὰ τὰς διακηρύξῃ, ἐνῷ αὐτὴ κάνει ἔργον ἀποστολικὸν καὶ ἀναγγέλλει τὴν εὐχάριστον ἀγγελίαν πρὸς ὅλους καὶ προσκαλεῖ τοὺς πάντας πλησίον τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀκόμη προσελκύει τοὺς κατοίκους μιᾶς ὁλοκλήρου πόλεως πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐκεῖνος μέν, ὅταν ἤκουσε τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου, ἔλεγεν· «Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν αὐτά;»[8], καὶ ὅταν ὁ Χριστὸς ἔφερε τὸ σαφὲς παράδειγμα τοῦ ἀνέμου, δὲν ἠμπόρεσεν οὔτε καὶ ἔτσι νὰ καταλάβῃ τὰ λεγόμενα, ἡ γυναίκα ὅμως δὲν συμπεριεφέρθη μὲ τὸν ἴδιον τρόπον. Κατ' ἀρχὰς εἶχε μὲν ἀπορίας, ἀλλ' ὕστερα δὲν ἀπεδέχθη ὑπὸ ὅρους τὸν λόγον, ἀλλὰ ἔλαβεν σταθερὰν ἀπόφασιν καὶ βιάζεται νὰ λάβῃ ἀμέσως τὸ νερὸν αὐτό. Διότι ὅταν εἶπεν ὁ Χριστός, «Θὰ μεταβλη-

8. Ἰωάν. 3, 9.

θῇ μέσα του εἰς πηγὴν νεροῦ ποὺ θὰ πηδᾷ διὰ νὰ τοῦ παρέχῃ ζωὴν αἰώνιον», ἀμέσως λέγει ἡ γυναίκα· «Δός μου τὸ νερὸν αὐτό, διὰ νὰ μὴ διψῶ καὶ διὰ νὰ μὴ ἔρχωμαι ἐδῶ καὶ βγάζω νερὸν ἀπὸ τὸ πηγάδι»[9].

β'. Βλέπεις πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀνάγεται εἰς τὸ ὕψος τῶν δογμάτων ἡ Σαμαρεῖτις; Κατὰ πρῶτον ἐνόμισεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι κάποιος Ἰουδαῖος ποὺ παραβαίνει τὸν νόμον. Ἔπειτα, ὅταν ὁ Κύριος ἀπέκρουσεν αὐτὴν τὴν κατηγορίαν, (διότι τὸ πρόσωπον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ τὴν κατηχήσῃ εἰς τόσον ὑψηλὰς ἀληθείας, δὲν ἔπρεπε νὰ γεννᾷ ὑποψίας), ἐπειδὴ ἤκουσε «ὕδωρ ζῶν», ἐνόμισεν ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τὸ ὑλικὸν νερόν. Εἰς τὴν συνέχειαν ἀντελήφθη ὅτι ἐγίνετο λόγος διὰ πνευματικὰ πράγματα καὶ ἐπίστευσεν ὅτι τὸ νερὸ αὐτὸ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἀδυναμίαν τῆς δίψης, δὲν ἐγνώριζεν ὅμως ἀκόμη τί ἦτο αὐτό, ἀλλὰ εὑρίσκετο εἰς ἀπορίαν, ἔχουσα τὴν γνώμην ὅτι εἶναι ἀνώτερον ἀπὸ τὰ αἰσθητά, χωρὶς νὰ ἔχῃ σαφῆ γνῶσιν τοῦ πράγματος.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ποὺ εἶδε καθαρώτερα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀντιληφθῇ τὰ πάντα, («δός μου», λέγει, «τὸ νερὸν αὐτό, διὰ νὰ μὴ διψῶ καὶ διὰ νὰ μὴ ἔρχωμαι ἐδῶ καὶ βγάζω νερὸν ἀπὸ τὸ πηγάδι»), προετίμησε ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸν Κύριον ἀπὸ τὸν Ἰακώβ. Δὲν χρειάζομαι βέβαια αὐτὸ τὸ πηγάδι, ἐὰν θὰ πάρω ἀπὸ σὲ τὸ νερὸ ἐκεῖνο. Προσέχεις ὅτι βάζει τὸν Κύριον εἰς ἀνωτέραν μοῖραν ἀπὸ τὸν Πατριάρχην; Αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς εὐσεβοῦς ψυχῆς. Ἔδειξεν πόσην μεγάλην πίστιν εἶχεν εἰς τὸν Ἰακώβ. Ἐγνώρισε τὸν ἀνώτερον καὶ δὲν τὴν ἠμπόδισεν ἡ προηγουμένη της δοξασία. Δὲν ἦτο εὔκολος ἡ γυναίκα εἰς τὴν πίστιν, (διότι δὲν ἀπεδέχθη

9. Ἰωάν. 4, 15.

ἀβασανίστως τὰ λεγόμενα, αὐτή, ποὺ μὲ τόσην μεγάλην ἀκρίβειαν τὰ ἐξήτασεν), οὔτε πάλιν ἦτο ἀπειθὴς καὶ ἐριστική. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπέδειξεν ἀπὸ τὴν παράκλησιν ποὺ ἔκανεν. Βέβαια καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους εἶπε κάποτε ὁ Κύριος· «Ἐκεῖνος ποὺ θὰ φάγῃ ἀπὸ τὴν σάρκα μου, δὲν θὰ πεινάσῃ, καὶ ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς ἐμέ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτέ»[10], ἀλλὰ ὄχι μόνον δὲν ἐπίστευσαν παρὰ ἐσκανδαλίσθησαν. Ἡ γυναίκα ὅμως δὲν ἔπαθε κάτι παρόμοιον, ἀλλὰ παραμένει κοντὰ εἰς τὸν Ἰησοῦν καὶ ζητεῖ τὸ νερὸ αὐτό. Εἰς τοὺς Ἰουδαίους λοιπὸν ἔλεγεν· «Ἐκεῖνος ποὺ πιστεύει εἰς ἐμέ, δὲν θὰ διψάσῃ ποτέ», εἰς τὴν γυναῖκα ὅμως δὲν ὁμιλεῖ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον, ἀλλὰ κάπως περισσότερον αἰσθητῶς, «ἐκεῖνος ποὺ θὰ πίῃ ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτό, δὲν θὰ διψάσῃ». Οἱ λόγοι αὐτοὶ ἦσαν ἐπαγγελία πνευματικῶν πραγμάτων καὶ ὄχι αἰσθητῶν.

Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀφοῦ ἀνύψωσε τὸν νοῦν της μὲ τὰς ὑποσχέσεις, χρησιμοποιεῖ ἀκόμη ὁ Κύριος λέξεις μὲ αἰσθητὸν περιεχόμενον, ἐπειδὴ δὲν ἠμποροῦσεν ἀκόμη ἡ γυναίκα νὰ ξεχωρίσῃ τὴν ἀκρίβειαν τῶν πνευματικῶν πραγμάτων. Διότι ἐὰν τῆς ἔλεγεν ὅτι, ἐὰν πιστεύσῃς εἰς ἐμὲ δὲν θὰ διψάσῃς, δὲν θὰ ἀντελαμβάνετο τὸ λεγόμενον, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζεν οὔτε ποῖος ἦτο ὁ ὁμιλῶν οὔτε διὰ ποίου εἴδους δίψαν ἔλεγεν. Διατί ὅμως δὲν ἔκανε τὸ ἴδιον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους; Διότι ἐκεῖνοι εἶχαν ἰδῆ πολλὰ θαύματα, ἐνῷ αὐτὴ δὲν εἶδε κανένα θαῦμα παρὰ ἤκουσε τοὺς λόγους κατὰ πρῶτον.

Δι' αὐτὸ λοιπὸν ἀποκαλύπτει τὴν δύναμίν του ὁ Ἰησοῦς μὲ τὴν προφητείαν του καὶ δὲν κάνει κατ' εὐθεῖαν τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ τί λέγει; «Πήγαινε φώναξε τὸν ἄνδρα σου καὶ ἔλα ἐδῶ». Καὶ ἐκείνη λέγει· «Δὲν ἔχω ἄν-

10. Ἰωάν. 6, 35.

δρα. Λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Καλὰ εἶπες ὅτι δὲν ἔχω ἄνδρα. Διότι ἔχεις πάρει πέντε ἄνδρας καὶ τώρα αὐτὸν ποὺ ἔχεις δὲν εἶναι ἄνδρας σου. Αὐτὸ τὸ εἶπες ἀλήθεια. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυναίκα· Κύριε, καταλαβαίνω ὅτι εἶσαι προφήτης»[11]. Ὤ, πόση μεγάλη εἶναι ἡ φιλοσοφία τῆς γυναικός. Μὲ πόσην πραότητα δέχεται τὸν ἔλεγχον. Καὶ πῶς νὰ μὴ τὸν ἐδέχετο; ἐρωτᾷ κάποιος. Διατί; Εἰπέ μου, σὲ παρακαλῶ, μήπως δὲν ἤλεγξε πολλὰς φορὰς καὶ τοὺς Ἰουδαίους καὶ μάλιστα αὐστηρότερα; Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ φέρῃς εἰς τὸ μέσον τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας καὶ νὰ ἀποκαλύψῃς ἕνα πρᾶγμα ποὺ γίνεται εἰς τὰ κρυφά. Τὸ πρῶτον εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ μόνον καὶ κανεὶς ἄλλος δὲν τὸ γνωρίζει, παρὰ ἐκεῖνος ποὺ τὸ ἔχει εἰς τὴν σκέψιν του, ἐνῷ τὸ δεύτερον τὸ γνωρίζουν ὅλοι ὅσοι παίρνουν μέρος εἰς τὴν διάπραξιν αὐτοῦ. Ὅταν ὅμως ἠλέγχθησαν ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, δὲν δέχονται μὲ πραότητα τὸν ἔλεγχον, ἀλλὰ ὅταν τοὺς εἶπεν, «διατί ζητεῖτε νὰ μὲ φονεύσετε;»[12], ὄχι μόνον δὲν ἐκδηλώνουν θαυμασμόν, ὅπως ἡ γυναίκα, ἀλλὰ τὸν λοιδοροῦν καὶ τὸν ὑβρίζουν. Καὶ ἐκεῖνοι βέβαια καὶ ἀπὸ ἄλλα θαύματα εἶχαν τὴν ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως τοῦ Ἰησοῦ, ἐνῷ αὐτὴ μόνον αὐτὸ εἶχεν ἀκούσει, καὶ ὅμως ὄχι μόνον δὲν ἐθαύμασαν ἀλλὰ καὶ ὕβρισαν λέγοντες· «Εἶσαι δαιμονισμένος, ποῖος ζητεῖ νὰ σὲ φονεύσῃ»[13]. Ἡ γυναίκα ὅμως ὄχι μόνον δὲν τὸν ὑβρίζει, ἀλλὰ καὶ θαυμάζει καὶ δοκιμάζει κατάπληξιν καὶ τὸν θεωρεῖ ὡς προφήτην. Ἂν καὶ ὁ ἔλεγχος αὐτὸς προσέβαλε περισσότερον τὴν γυναῖκα, παρὰ ἐκεῖνος τοὺς Ἰουδαίους. Διότι αὐτὸς ἀπεκάλυψε προσωπικὸν ἁμάρτημα, ἐνῷ ἐκεῖνος κοινόν. Καὶ εἶναι γεγονὸς ὅτι δὲν θιγό-

11. Ἰωάν. 4, 16 - 19.
12. Ἰωάν. 7, 19.
13. Ἰωάν. 7, 20.

μεθα τόσον διὰ τὰ κοινὰ ἁμαρτήματα, ὅσον διὰ τὰ προσωπικά. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐθεώρουν ὅτι θὰ ἔκαναν κάποιο μεγάλο κατόρθωμα, ἐὰν θὰ ἐφόνευαν τὸν Ἰησοῦν, ἐνῷ τὸ ἁμάρτημα τῆς γυναικὸς ἐθεωρεῖτο ἀπὸ ὅλους ὡς κακόν. Καὶ ὅμως δὲν ἐστενοχωρήθη ἡ γυναίκα, ἀλλὰ κατεπλάγη καὶ ἐθαύμαζεν.

Καὶ εἰς τὸν Ναθαναὴλ τὸ ἴδιον ἀκριβῶς ἔκανεν ὁ Ἰησοῦς. Διότι δὲν ἐπροφήτευσε προηγουμένως οὔτε τοῦ εἶπεν, «σὲ εἶδα ποὺ ἤσουν κάτω ἀπὸ τὴν συκιάν», ἀλλὰ ὅταν ἐκεῖνος τὸν ἠρώτησε, «ἀπὸ ποῦ μὲ γνωρίζεις»[14], τότε τοῦ ἐπρόσθεσε τὴν προφητείαν. Ἤθελε δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς νὰ παίρνῃ ἀφορμὴν καὶ διὰ τὰς προφητείας καὶ διὰ τὰ θαύματα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἤρχοντο κοντά του ὥστε καὶ νὰ δέχωνται εὐκολώτερα τὰ συμβαίνοντα αὐτὰ καὶ ὁ ἴδιος νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ὑποψίαν τῆς κενοδοξίας.

Τὸ ἴδιον λοιπὸν κάνει καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν. Διότι τὸ νὰ ἐλέγξῃ προηγουμένως τὴν γυναῖκα λέγων, δὲν ἔχεις ἄνδρα, θὰ ἐφαίνετο βαρὺ καὶ περιττόν. Ἐνῷ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπῆρεν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἰδίαν, διορθώνει ὅλα αὐτὰ καὶ φαίνεται πολὺ φυσικὸν καὶ καθιστᾷ πραοτέραν τὴν γυναῖκα.

Καὶ ποία συνέπεια ὑπάρχει εἰς τὴν συζήτησιν, ἀπορεῖ κάποιος, μὲ τὸ νὰ εἰπῇ, «Πήγαινε φώναξε τὸν ἄνδρα σου»; Ὁ λόγος ἀνεφέρετο εἰς τὴν πνευματικὴν δωρεὰν καὶ χάριν, ποὺ ὑπερέβαινε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Ἐπέμενεν ἡ γυναίκα καὶ ἤθελε νὰ λάβῃ τὴν δωρεάν, καὶ ὁ Ἰησοῦς τῆς λέγει, «φώναξε τὸν ἄνδρα σου», δεικνύων κατὰ κάποιον τρόπον ὅτι ἔπρεπε καὶ αὐτὸς νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτά. Ἐκείνη λοιπὸν βιάζεται νὰ τὴν λάβῃ καί, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀποκρύπτει τὸ αἰσχρὸν τοῦ πρά-

14. Ἰωάν. 1, 49.

γματος, ἐπειδὴ ἐνόμιζεν ὅτι συζητεῖ μὲ ἄνθρωπον, λέγει, «δὲν ἔχω ἄνδρα». Ὅταν ἤκουσεν αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς, τότε εἰς τὴν κατάλληλον στιγμὴν κάνει τὸν ἔλεγχον καὶ ἐκθέτει καὶ τὰ δύο μὲ ἀκρίβειαν. Δηλαδὴ καὶ τοὺς προηγουμένους ἄνδρας ἠρίθμησεν ὅλους καὶ τὸν κρυπτόμενον σημερινὸν ἀπεκάλυψεν.

Τί ἔκανε λοιπὸν ἡ γυναίκα; Δὲν ἐστενοχωρήθη, οὔτε τὸν ἄφησε καὶ ἔφυγε, οὔτε ἐξέλαβε τὸ πρᾶγμα ὡς προσβολήν, ἀλλὰ τὸν θαυμάζει περισσότερον καὶ ἐπιμένει ἀκόμη. Διότι «θεωρῶ ὅτι εἶσαι προφήτης», λέγει. Καὶ πρόσεξε τὴν σύνεσίν της. Δὲν κατέληξεν ἀμέσως εἰς τὸ συμπέρασμα αὐτό, ἀλλ' ἀκόμη ἐρευνᾷ καὶ θαυμάζει. Διότι τὸ «θεωρῶ» αὐτὴν τὴν ἔννοιαν ἔχει. Δηλαδή, μοῦ φαίνεται ὅτι εἶναι προφήτης.

Ἔπειτα, ὅταν ἐσχημάτισεν αὐτὴν τὴν γνώμην διὰ τὸν Ἰησοῦν, δὲν τὸν ἐρωτᾷ τίποτε τὸ βιοτικόν, οὔτε διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ σώματος οὔτε διὰ χρήματα οὔτε διὰ πλοῦτον, ἀλλὰ ἀμέσως διὰ τὰ δόγματα τῆς πίστεως. Τί λέγει λοιπόν; «Οἱ πατέρες μας ἐπροσκύνησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὸν Θεὸν εἰς τὸ ὄρος[15] αὐτό», (ἐννοεῖ τὸν Ἀβραάμ, διότι ἐκεῖ λέγουν ὅτι ἐπῆγε τὸν υἱόν του διὰ νὰ

15. Πρόκειται διὰ τὸ ὄρος Γαριζείν, τὸ ὁποῖον καὶ ἐδείκνυεν ἡ γυναίκα, διότι τὸ φρέαρ κεῖται εἰς τοὺς πρόποδας αὐτοῦ. Σύμφωνα μὲ τὴν σαμαρειτικὴν μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου εἰς τὸ Γαριζεὶν προσέφερον οἱ Ἰουδαῖοι τὴν πρώτην θυσίαν, ὅταν διέβησαν τὸν Ἰορδάνην καὶ εἰσῆλθαν εἰς τὴν ἁγίαν γῆν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν Γραφὴν ὁ Ἀβραὰμ (Γεν. 12, 7) καὶ ὁ Ἰακὼβ (Γεν. 33, 20) ἀνήγειραν θυσιαστήρια εἰς τὴν Συχέμ. Ἐπίσης καὶ τὸ Δευτερονόμιον (11, 29, 27, 12) θεωρεῖ τὸ Γαριζεὶν ὡς τόπον εὐλογίας. Ἐπὶ πλέον μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν Βαβυλώνιον αἰχμαλωσίαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Νεεμίου περὶ τὸ 400 π.Χ. εἶχεν ἀνεγερθῆ καὶ ναὸς ἐπὶ τοῦ Γαριζεὶν καταστραφεὶς ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Ὑρκανοῦ περὶ τὸ 129 π.Χ. Καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ κάτοικοι τῆς Ναπλοῦς (τῆς παλαιᾶς Συχέμ) ἀνέρχονται εἰς τὸ Γαριζεὶν καθ' ὡρισμένας ἡμέρας πρὸς τέλεσιν θρησκευτικῶν τελετῶν.

τὸν θυσιάσῃ)[16], «καὶ πῶς σεῖς οἱ Ἰουδαῖοι λέγετε[17], ὅτι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα[18], εἶναι ὁ ἱερὸς τόπος, ὅπου πρέπει νὰ προσκυνοῦμεν τὸν Θεόν»;[19].

γ'. Εἶδες πῶς ἀνυψώθη ἡ διάνοιά της; Ἐκείνη ποὺ ἐφρόντιζε νὰ μὴ κουράζεται διὰ τὴν δίψαν, τώρα ἐρωτᾷ πλέον καὶ διὰ τὰ δόγματα.

Τί ἔκανεν ὅμως ὁ Χριστός; Δὲν ἔλυσε τὸ ζήτημα, (διότι δὲν ἦταν αὐτὸ ἡ κυρία φροντίς του, νὰ ἀπαντᾷ δηλαδὴ ἁπλῶς εἰς τὰ λεγόμενα, αὐτὸ ἦτο πάρεργον), ἀλλὰ ὁδηγεῖ τὴν γυναῖκα πάλιν εἰς μεγαλύτερον ὕψος. Καὶ δὲν τῆς ὁμιλεῖ προηγουμένως δι' αὐτά, παρὰ ὅταν παρεδέχθη ὅτι εἶναι προφήτης, ὥστε νὰ ἀκούσῃ πλέον τὰ ὅσα λέγονται μὲ μεγάλην βεβαιότητα. Διότι αὐτὴ ποὺ ἐπίστευσεν εἰς τὴν προφητικὴν ἰδιότητα τοῦ Ἰησοῦ, δὲν θὰ εἶχε πλέον εἰς τὸ μέλλον καμμίαν ἀμφιβολίαν δι' ἐκεῖνα ποὺ θὰ ἐλέγοντο.

Ἂς νοιώσωμεν ἐντροπὴν καὶ ἂς κοκκινίσωμεν λοιπόν. Ποία γυναίκα, ποὺ εἶχε πέντε ἄνδρας διαδοχικῶς, ποὺ ἦτο Σαμαρεῖτις, δεικνύει τόσον ἐνδιαφέρον διὰ τὰ δόγματα καὶ οὔτε ἡ ὥρα τῆς ἡμέρας, οὔτε τὸ γεγονὸς ὅτι ἦλθεν ἐκεῖ δι' ἄλλον σκοπόν, οὔτε τίποτε ἄλλο τὴν ἀπέτρεψαν ἀπὸ τὴν συζήτησιν διὰ τὰ θέματα αὐτοῦ τοῦ

16. Σύμφωνα μὲ κάποιαν σαμαρειτικὴν παράδοσιν εἰς τὸ Γαριζεὶν ἀνήγειρε θυσιαστήριον ὁ Ἀβραὰμ διὰ τὴν θυσίαν τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ἐκεῖ συνηντήθη μὲ τὸν Μελχισεδέκ.

17. Ἡ Σαμαρεῖτις ἔκανε τὴν ἐρώτησιν, διότι ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ἄποψις τῶν Σαμαρειτῶν εἶναι ἀνωτέρα τῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ τὸ ὄρος Γαριζεὶν τόπος τιμιώτερος τῶν Ἱεροσολύμων.

18. Διὰ τὸν τόπον αὐτὸν γίνεται λόγος εἰς τὸ Δευτερονόμιον, 12, 5. 16, 2. 26, 2. Ἐν τούτοις τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἐδόθη εἰς τὴν Πεντάτευχον, ἀλλὰ εἰς τὰ μεταγενέστερα βιβλία τοῦ Νόμου, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδέχοντο οἱ Σαμαρεῖται. Ὅτι ὁ τόπος εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ ἀπαντᾶται εἰς τὸ Β' Παραλ. 6, 6. 7, 12 καὶ Ψαλμ. 77, 68.

19. Ἰωάν. 4, 20.

εἴδους; Ἡμεῖς ὅμως ὄχι μόνον δὲν συζητοῦμεν διὰ τὰ δόγματα, ἀλλὰ διὰ τὰ πάντα κατεχόμεθα ἀπὸ ἀστόχαστον καὶ ἄσκοπον διάθεσιν. Δι' αὐτὸ ἔχουν παραμεληθῆ τὰ πάντα. Διότι ποῖος ἀπὸ σᾶς, εἰπέ μου σὲ παρακαλῶ, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτι του, ἐπῆρεν εἰς τὰ χέρια του ἕνα χριστιανικὸν βιβλίον καὶ ἐμελέτησε τὸ περιεχόμενόν του καὶ ἠρεύνησε τὴν Γραφήν; Κανένας δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἰπῇ κάτι παρόμοιον, ἀλλὰ εἰς τοὺς περισσοτέρους θὰ εὕρωμεν πεσσούς[20] καὶ ζάρια καὶ πουθενὰ βιβλία, παρὰ εἰς ὀλίγους μόνον. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ εἶναι ὅμοιοι μὲ ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν, διότι τὰ ἔδεσαν καὶ τὰ ἔβαλαν διὰ παντὸς μέσα εἰς κιβώτια καὶ ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον των δι' αὐτὰ περιορίζεται εἰς τὴν λεπτότητα τῶν μεμβρανῶν καὶ τὸ κάλλος τῶν γραμμάτων καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Διότι δὲν τὰ ἀπέκτησαν δι' ὠφέλειαν καὶ κέρδος ψυχικόν, ἀλλὰ ἐφρόντισαν δι' αὐτὰ διὰ νὰ κάνουν ἐπίδειξιν πλούτου καὶ φιλοδοξίας, (πόση εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῆς κενοδοξίας). Πραγματικὰ δὲν ἀκούω κανένα νὰ καυχᾶται ὅτι γνωρίζει τὸ περιεχόμενον ἑνὸς βιβλίου, παρὰ ὅτι εἶναι γραμμένον μὲ χρυσᾶ γράμματα. Καὶ ποῖον τὸ κέρδος; Εἰπέ μου. Διότι αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ δὲν μᾶς ἐδόθησαν δι' αὐτό, νὰ τὰς ἔχωμεν δηλαδὴ εἰς τὰ βιβλία μόνον, ἀλλὰ διὰ νὰ τὰς ἐγγράψωμεν εἰς τὰς καρδίας μας. Ὁ τρόπος βέβαια αὐτὸς τῆς κτήσεως ἁρμόζει εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν φιλοδοξίαν, νὰ ἐναποθέτουν τὰς ἐντολὰς μόνον εἰς τὰ γράμματα. Εἰς ἡμᾶς ὅμως ὁ νόμος δὲν ἐδόθη ἔτσι ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀλλὰ εἰς τὰς σαρκικὰς πλάκας τῆς καρδίας μας.

Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διὰ νὰ ἐμποδίσω τὴν απόκτησιν τῶν βιβλίων, ἀλλ' ἀντίθετα τὸ συμβουλεύω αὐτὸ καὶ ὁλοψύχως τὸ εὔχομαι. Ἐπιθυμῶ ὅμως ἀπὸ ἐκεῖνα νὰ ἔχωμεν συνεχῶς εἰς τὴν διάνοιάν μας καὶ τὰ γράμματα καὶ τὰ νοήματα, ὥστε νὰ γίνεται καθαρὴ δεχομένη τὰς ἰδέας τῶν γραμμάτων. Διότι ἐὰν δὲν θὰ τολμήσῃ ὁ διάβολος νὰ πλησιάσῃ εἰς ἕνα σπίτι, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάρχει τὸ Εὐαγγέλιον, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἐγγίσῃ οὔτε θὰ κυριεύσῃ ὁ δαίμων ἢ ἡ ἁμαρτία τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὁποία περικλείει τὰ νοήματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους. Ἁγίασε λοιπὸν τὴν ψυχήν σου, ἁγίασε τὸ σῶμά σου, ἔχων πάντα αὐτὰ εἰς τὴν καρδίαν καὶ τὴν γλῶσσαν σου. Διότι ἐὰν ἡ αἰσχρολογία καταρρυπαίνει καὶ προσκαλεῖ τοὺς δαίμονας, εἶναι φανερὸν ὅτι ἡ πνευματικὴ ἀνάγνωσις ἁγιάζει καὶ προσελκύει τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὰ γράμματα εἶναι θεῖα ᾄσματα. Ἂς τὰ ψάλλωμεν λοιπὸν εἰς τοὺς ἑαυτούς μας καὶ μὲ αὐτὰ ἂς κατασκευάζωμεν τὰ φάρμακα διὰ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς μας. Ἂν γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἀναγιγνωσκομένων, θὰ τὰ ἀκούσωμεν μὲ μεγάλην προθυμίαν.

Αὐτὰ τὰ λέγω πάντοτε καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ λέγω. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἄτοπον οἱ μὲν ἄνθρωποι τῆς ἀγορᾶς νὰ λέγουν τὰ ὀνόματα, τὰ γένη, τὰς πόλεις καὶ τοὺς τρόπους τῆς ἐνεργείας τῶν ἡνιόχων καὶ τῶν χορευτῶν καὶ νὰ ἐξαγγέλλουν μὲ ἀκρίβειαν τὰ καλὰ καὶ κακὰ γνωρίσματα καὶ αὐτῶν τῶν ἵππων, ἐνῷ ὅσοι ἔρχονται ἐδῶ νὰ μὴ ἐννοοῦν τίποτε ἀπὸ τὰ γινόμενα, ἀλλὰ νὰ ἀγνοοῦν καὶ αὐτὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν βιβλίων; Ἐὰν βέβαια ἐπιδιώκῃς ἐκεῖνα χάριν τῆς ἡδονῆς, θὰ σοῦ ἀποδείξω ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει εἰς μεγαλύτερον ποσοστὸν αὐτή. Διότι, εἰπέ μου, σὲ παρακαλῶ, τί εἶναι περισσότερον εὐχάριστον, τί θαυμαστότερον νὰ ἴδῃς ἄνθρωπον νὰ παλαίῃ μὲ ἄνθρωπον ἢ ἄνθρωπον νὰ ἀγωνίζεται πρὸς τὸν διάβολον καὶ σῶμα νὰ συμπλέκεται μὲ δύναμιν ἀσώματον καὶ νὰ νικᾷ; Εἰς αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν πάλην

20. Ἡ ὀστᾶ ζώων ἢ ἄλλα ἀντικείμενα χρησιμοποιούμενα εἰς τὰ παιχνίδια.

ἃς γινώμεθα θεαταί, (διότι αὐτὴν εἶναι εὐπρεπὲς καὶ ὠφέλιμον νὰ μιμούμεθα, καὶ μιμούμενοι ὑπάρχει ἡ δυνατότης νὰ στεφανωθῶμεν νικηταί), καὶ ὄχι εἰς ἐκείνους τοὺς ἀγῶνας, ἡ μίμησις τῶν ὁποίων φέρει ἐντροπὴν εἰς τὸν μιμούμενον. Διότι ἐκείνην τὴν πάλην τὴν παρακολουθεῖς μαζὶ μὲ τοὺς δαίμονας, ἐὰν βέβαια τὴν παρακολουθῇς, ἐνῷ αὐτὴν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τὸν Κύριον τῶν ἀγγέλων. Διότι εἰπέ μου· Ἐὰν εἶχες τὴν δυνατότητα νὰ κάθεσαι καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃς ἕνα θέαμα μαζὶ μὲ τοὺς ἄρχοντας ἢ τοὺς βασιλεῖς, δὲν τὸ ἐθεώρεις αὐτὸ μεγάλην τιμήν; Ἐδῶ ὅμως ποὺ παρακολουθεῖς μαζὶ μὲ τὸν βασιλέα τῶν ἀγγέλων καὶ βλέπεις τὸν διάβολον νὰ κατέχεται ἀπὸ τὸ μέσον τῶν νώτων καί, παρὰ τὰς προσπαθείας ποὺ καταβάλλει διὰ νὰ νικήσῃ, νὰ μὴ κατορθώνῃ τίποτε, δὲν τρέχεις εἰς τὸ θέαμα αὐτό;

Καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ αὐτό; ἐρωτᾷ κάποιος. Ἂν ἔχῃς τὸ βιβλίον[21] εἰς τὰ χέρια σου. Διότι μέσα εἰς αὐτὸ θὰ ἴδῃς καὶ τὰ σκάμματα καὶ τοὺς μακροὺς ἀγωνιστικοὺς διαδρόμους καὶ τὰς λαβὰς ἐκείνου καὶ τοῦ δικαίου τὴν τέχνην. Ὅταν βλέπῃς αὐτά, θὰ μάθῃς καὶ σὺ νὰ παλαίῃς μὲ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τοὺς δαίμονας. Διότι τὰ ὅσα τελοῦνται ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι πανηγύρεις δαιμόνων καὶ ὄχι θέατρα ἀνθρώπων. Ἀφοῦ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὸν ναὸν τῶν εἰδώλων, πολὺ περισσότερον δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἑορτὴν σατανικὴν νὰ συχνάζῃς.

Αὐτὰ τὰ λέγω καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς ἐνοχλῶ, μέχρις ὅτου νὰ ἰδῶ τὴν ἐπιστροφήν σας. Διότι τὸ νὰ σᾶς λέγω αὐτὰ εἰς ἐμὲ μὲν δὲν προκαλεῖ ὀκνηρίαν, εἰς σᾶς

21. Ἐννοεῖ τὴν Ἁγίαν Γραφὴν ἢ τὸ χιστιανικὸν ἐν γένει βιβλίον.

δὲ εἶναι ἀσφαλές[22]. Μὴ ἐνοχλῆσθε ἀπὸ τὴν παραίνεσιν. Ἐὰν ἔπρεπε κάποιος νὰ ἐνοχλῆται, αὐτὸς εἶμαι ἐγώ, ὁ ὁποῖος τὰ λέγω πολλὰς φορὰς καὶ δὲν μὲ ἀκούετε, καὶ ὄχι ἐσεῖς, ποὺ συνεχῶς τὰ ἀκούετε καὶ πάντοτε παρακούετε.

Μακάρι ὅμως νὰ μὴ συμβῇ νὰ κατηγορῆσθε διὰ παντὸς δι᾽ αὐτά, ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ τὴν αἰσχύνην αὐτὴν καὶ νὰ καταξιωθῶμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν πνευματικὴν θεωρίαν καὶ τὴν μέλλουσαν δόξαν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

22. Πρβλ. Φιλιπ. 3, 1.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΓ' (33)

('Ιωάν. δ', 11 - 27)

«Λέγει εἰς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Πίστευσέ με, γυναῖκα, ὅτι ἔρχεται καιρός[1], ὁπότε οὔτε εἰς τὸ ὄρος αὐτὸ οὔτε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ λατρεύσετε τὸν Πατέρα[2]. Σεῖς προσκυνεῖτε ἐκεῖνο, διὰ τὸ ὁποῖον δὲν ἔχετε σαφῆ γνῶσιν[3]. Ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ἐκεῖ-

1. Ὁ Κύριος καιρὸν καὶ ὥραν ὀνομάζει τὴν ἰδικήν του μετὰ τοῦ σώματος εἰς τὸν κόσμον ἄφιξιν.

2. Ἡ ἐκφραζομένη ἐδῶ ἰδέα εἶναι ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν ἀποκλειστικοὶ τόποι λατρείας καὶ ὑπὸ τὸ νέον πνεῦμα θὰ καταλυθοῦν αἱ τοπικαὶ διακρίσεις. Οἱ Σαμαρεῖται δὲν θὰ ἐξηναγκάζοντο νὰ μεταβαίνουν εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' οὔτε καὶ οἱ Ἰουδαῖοι νὰ μεταβοῦν εἰς τὸ ὄρος Γαριζείν. Ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ ἤδη ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον δὲν εἶναι προσδεδεμένη μὲ ὡρισμένον τόπον, ὅπως συνέβαινεν εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ νόμου, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ προσεύχωνται οἱ ἄνθρωποι εἰς πάντα τόπον.

3. Ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας προέρχεται ὄχι ἀπὸ τὸν τόπον, τὸν ναὸν τῶν Ἱεροσολύμων, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς ὑψηλοτέρας θρησκευτικὰς ἰδέας αὐτῶν. Πραγματικὰ οἱ Σαμαρεῖται περιορισθέντες εἰς μόνην τὴν Πεντάτευχον καὶ ἀπορρίψαντες τὰ βιβλία τῶν Προφητῶν καὶ τὰ ἄλλα βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπεστερήθησαν καὶ τῆς περὶ Θεοῦ καὶ Μεσσίου σαφεστέρας διδασκαλίας, ἥτις συνάγεται ἐξ αὐτῶν. Ἡ ἀποστέρησις αὐτὴ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς δεισιδαιμονίας καὶ τὰς ψευδεῖς ἀντιλήψεις περὶ Θεοῦ καὶ τοῦ τρόπου τῆς λατρείας αὐτοῦ, τὰς ὁποίας εἶχον κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας προγόνους, καθιστᾷ ἐξ ὁλοκλήρου ἀκριβῆ τὴν διακήρυξιν αὐτὴν τοῦ Κυρίου.

νο ποὺ γνωρίζομεν καλά[4], διότι ἡ σωτηρία[5] ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους[6] θὰ προέλθῃ»[7].

α'*. Εἰς κάθε περίπτωσιν, ἀγαπητοί μου, χρειαζόμεθα τὴν πίστιν, τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν καὶ τὸ φάρμακον τῆς σωτηρίας. Χωρὶς αὐτὴν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα δόγματα. Ἀλλὰ ὁμοιάζουν μὲ ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν νὰ διαπλεύσουν ἕνα πέλαγος χωρὶς βάρκαν. Αὐτοὶ δι' ὀλίγον χρονικὸν διάστημα ἠμποροῦν νὰ κολυμβοῦν χρησιμοποιοῦντες συγχρόνως χέρια καὶ πόδια. Ὅταν ὅμως προχωρήσουν περισ-

4. Οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τοῦ Νόμου καὶ τῶν Προφητῶν καὶ τῆς λοιπῆς διδασκαλίας εἶχον λάβει κάποιαν πληρεστέραν γνῶσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἠδύναντο νὰ τὸν λατρεύουν κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν.

5. Δηλαδὴ ἡ διὰ τοῦ Μεσσίου ἀπολύτρωσις ἢ συνεκδοχικῶς ὁ ἴδιος ὁ Σωτήρ.

6. Ὁ Χριστὸς κατὰ σάρκα προήρχετο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Ἐν προκειμένῳ ἐκφράζεται ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἰουδαϊκῆς λατρείας καὶ τὰ προνόμια τῆς Ἰουδαϊκῆς φυλῆς. Ἡ σωτηρία προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτοὺς μόνον, διότι ὁ Θεός, τὸν ὁποῖον αὐτοὶ γνωρίζουν καὶ προσκυνοῦν εἶναι Πατὴρ πάντων.

7. Ἰωάν. 4, 21 - 22.

* Οἱ λόγοι τοῦ Ἰησοῦ, «ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ» ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον θέμα τῆς παρούσης ὁμιλίας. Σημαίνει δὲ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καταφρόνησις τῶν εἰδώλων κ.λπ. ὀφείλονται εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν θρησκείαν. Ἀλλὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατὰ σάρκα ἦτο Ἰουδαῖος τονίζει τὴν προέλευσιν τῆς σωτηρίας ἐξ αὐτῶν. Ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζεται τί σημαίνει ἡ «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» προσκύνησις τοῦ Θεοῦ καὶ τέλος ἐξηγεῖται ὁ θαυμασμὸς τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ Κυρίου καὶ γίνονται παραινέσεις πρὸς τοὺς ἀκούοντας διὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς ταπεινοφροσύνης, ἄνευ τῆς ὁποίας οὔτε αἱ προσευχαὶ οὔτε αἱ νηστεῖαι οὔτε αἱ ἐλεημοσύναι ὠφελοῦν.

σύτερον, γρήγορα καταποντίζονται άπό τά κύματα. Καθ' δμοιον τρόπον, καί δσοι στηρίζονται είς τήν ίδικήν των νοητικήν δύναμιν, προτοῦ νά μάθουν κάτι ύφίστανται ναυάγιον. Ὅπως καί ό Παῦλος λέγει· «Οἱ όποῖοι κατέληξαν είς ναυάγιον τῆς πίστεως»[8].

Διά νά μή πάθωμεν καί ήμεῖς τό ἴδιον, ἂς κρατῶμεν καλά τήν ἱεράν ἄγκυραν, διά τῆς όποίας ό Χριστός προσελκύει τώρα καί τήν Σαμαρεῖτιν. Διότι δταν έκείνη εἶπεν, «Πῶς έσεῖς λέγετε, ὅτι είς τά Ἱεροσόλυμα εἶναι ό τόπος, δπου πρέπει νά λατρεύωμεν τόν Θεόν;»[9], ό Χριστός ἔλεγεν· «Πίστευσέ με, γυναίκα, ότι ἔρχεται καιρός, όπότε οὔτε είς τό ὄρος αὐτό οὔτε εἰς τά Ἱεροσόλυμα θά λατρεύσετε τόν Πατέρα». Πολύ μεγάλο δόγμα άπεκάλυψεν είς αὐτήν, πρᾶγμα πού δέν εἶπεν οὔτε είς τόν Νικόδημον οὔτε είς τόν Ναθαναήλ.

Αὐτή λοιπόν προσεπάθει νά ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἰδική της λατρεία ἦτο άνωτέρα τῆς τῶν Ἰουδαίων καί έστήριζε τήν ἄποψίν της είς τό κῦρος τῶν πατέρων, άλλά ό Χριστός δέν ἔδωσεν άπάντησιν είς τήν έρώτησιν αὐτήν. Διότι ἦτο περιττόν τήν στιγμήν αὐτήν νά ἀναλύσῃ καί νά έξηγήσῃ, διατί οἱ πατέρες έλάτρευαν τόν Θεόν είς τό ὄρος Γαριζείν καί διατί οἱ Ἰουδαῖοι τόν έλάτρευαν είς τά Ἱεροσόλυμα. Δι' αὐτό καί τό άπεσιώπησεν. Μέ τήν κατάργησιν ὅμως τῶν πρωτείων καί τῶν δύο τύπων τῆς λατρείας, έξυψώνει τήν ψυχήν της καί τῆς άποδεικνύει ὅτι οὔτε οἱ Ἰουδαῖοι οὔτε έκεῖνοι ἔχουν νά προσφέρουν κάτι τό σπουδαῖον διά τό μέλλον καί τότε παρουσιάζει τήν διαφοράν. Ἀλλά καί ἔτσι ἔδειξεν άνωτέρους τούς Ἰουδαίους, ὄχι έπειδή προτιμᾷ τόν ἕνα τόπον ἀντί τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ἔδωσε τό προβάδισμα είς

8. Α' Τιμοθ. 1, 19.
9. Ἰωάν. 4, 20.

αὐτούς ἀπό τό περιεχόμενον τῆς πίστεως[10], ὡς νά ἔλεγε δηλαδή· Δέν πρέπει νά ἐρίζωμεν καθόλου πλέον διά τόν τόπον τῆς λατρείας. Οἱ Ἰουδαῖοι μόνον κατά τόν τρόπον ὑπερέχουν τῶν Σαμαρειτῶν, «διότι έσεῖς προσκυνεῖτε», λέγει, «έκεῖνο διά τό όποῖον δέν ἔχετε σαφῆ γνῶσιν, ένῷ ήμεῖς προσκυνοῦμεν έκεῖνο πού γνωρίζομεν καλά».

Πῶς ὅμως δέν έγνώριζαν οἱ Σαμαρεῖται έκεῖνο πού προσεκύνουν; Διότι ένόμιζαν ὅτι ό Θεός εἶναι τοπικός καί μερικός. Μέ τήν ίδέαν αὐτήν τόν ἐλάτρευαν καί τό ἴδιον ἔλεγαν είς τούς Πέρσας, ὅταν ἔστειλαν ἀγγελίαν, ὅτι δηλαδή ὁ Θεός τοῦ τόπου τούτου ἀγανακτεῖ[11], χωρίς νά σκέπτωνται τίποτε περισσότερον δι' αὐτόν ἀπό ὅ,τι έφαντάζοντο διά τά εἴδωλα. Δι' αὐτό ἀκριβῶς καί έσυνέχιζαν νά λατρεύουν καί τούς δαίμονας καί τόν Θεόν, άναμειγνύοντες τά ἄμεικτα. Οἱ Ἰουδαῖοι ὅμως ἦσαν ἀπηλλαγμένοι ἀπό τήν ἀντίληψιν αὐτήν καί έγνώριζαν, ἔστω καί ὄχι ὅλοι, ὅτι ἦτο Θεός όλοκλήρου τῆς οίκουμένης. Διά τοῦτο λέγει· «Σεῖς προσκυνεῖτε έκεῖνο διά τό όποῖον δέν ἔχετε σαφῆ γνῶσιν, ένῷ ήμεῖς προσκυνοῦμεν έκεῖνο πού γνωρίζομεν καλά».

Νά μή παραξενεύεσαι βέβαια έπειδή συγκαταριθμεῖ τόν έαυτόν του μεταξύ τῶν Ἰουδαίων, διότι όμιλεῖ ὡς προφήτης τῶν Ἰουδαίων σύμφωνα μέ τήν ίδέαν τῆς γυναικός. Δι' αὐτό χρησιμοποιεῖ καί τό «προσκυνοῦμεν». Διότι τό ὅτι ἀνήκει είς τούς προσκυνουμένους εἶναι, νομίζω, φανερόν είς τόν καθένα. Πραγματικά ή προσκύνησις εἶναι γνώρισμα τῆς δημιουργίας, ένῷ τό νά προσκυνῆται ἀπό τούς ἄλλους εἶναι χαρακτηριστικόν τοῦ Κυρίου τῆς δημιουργίας. Ἀλλ' είς τήν προκει-

10. Πρβλ. σημειώσεις 3 καί 4 τῆς παρούσης όμιλίας.
11. Πρβλ. Δ' Βασιλ. 17, 26.

μένην περίπτωσιν ὁμιλεῖ ὡς Ἰουδαῖος. Διότι τὸ «ἡμεῖς» ἐδῶ σημαίνει, ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι.

Μὲ τὸ νὰ ἐξάρῃ λοιπὸν τὴν Ἰουδαϊκὴν θέσιν, πάλιν καθιστᾷ ἀξιόπιστον τὸν ἑαυτόν του καὶ τὴν πείθει νὰ προσέχῃ περισσότερον εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεγόμενα, ἀφοῦ ἀπαλλάσσῃ τὸν λόγον του ἀπὸ τὴν ὑποψίαν καὶ ἀποδεικνύει ὅτι δὲν ἐπαινεῖ τὴν πίστιν τῶν Ἰουδαίων, ἐπειδὴ ἦσαν ὁμόφυλοί του. Πραγματικὰ αὐτὸς ποὺ εἶπε τόσα διὰ τὸν τόπον τῆς λατρείας, διὰ τὸν ὁποῖον πρὸ πάντων ἐπίστευαν ὅτι εἶναι ἀνώτεροι ὅλων οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔτσι κατέρριψε τὸ καύχημά τους, εἶναι φανερὸν ὅτι δὲν ὡμίλει διὰ νὰ χαρισθῇ εἰς κάποιον, ἀλλὰ τὰ λεγόμενά του τὰ διέκρινεν ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ προφητικὴ δύναμις. Ἀπὸ τοὺς συλλογισμοὺς αὐτοῦ τοῦ εἴδους[12] τὴν ἀπεμάκρυνε πρὸ ὀλίγου, ὅταν τῆς εἶπεν· «Πίστευσέ με, γυναίκα» καὶ προσέθεσεν, «ὅτι ἡ σωτηρία θὰ προέλθῃ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους».

Τὰ ὅσα λέγει ἔχουν τὴν ἀκόλουθον σημασίαν: Ἢ ὅτι τὰ ἀγαθὰ διὰ τὴν οἰκουμένην προῆλθαν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· (Διότι ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ καταδίκη τῶν εἰδώλων ἀπὸ αὐτοὺς ἤρχισε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα δόγματα καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ ἰδική σας λατρεία, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι ὀρθή, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐξεκίνησεν βέβαια). Σωτηρίαν λοιπὸν ἢ τὰ ἀνωτέρω ἢ τὴν ἰδικήν του παρουσίαν εἰς τὴν γῆν ὀνομάζει, μᾶλλον ὅμως δὲν θὰ πέσῃ ἔξω κανείς, ἐὰν καὶ τὰ δύο αὐτὰ τὰ ὀνομάσῃ σωτηρίαν, διὰ τὴν ὁποίαν εἶπεν ὅτι προῆλθεν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους. Τὸ ἴδιον ὑπενίσσετο καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν· «Ἀπὸ τοὺς ὁποίους (Ἰουδαίους) κατάγεται ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην του φύσιν, ὁ ὁποῖος εἶναι

12. Ὅτι δηλαδὴ χαρίζεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λόγῳ συγγενείας.

Θεός, ἐξουσιαστὴς τῶν πάντων»[13]. Βλέπεις πῶς στηρίζει τὴν Παλαιὰν Διαθήκην καὶ ἀποδεικνύει ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ρίζα τῶν ἀγαθῶν; Ἐπίσης δι' ὅλων αὐτῶν καταφαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἀντίθετος πρὸς τὸν νόμον, ἐφ' ὅσον θεωρεῖ ὅτι εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὑπάρχει ἡ αἰτία ὅλων τῶν ἀγαθῶν.

«Ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, καὶ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ὥρα αὐτὴ ἦλθε τώρα, ὁπότε οἱ πραγματικοὶ προσκυνηταὶ θὰ προσκυνήσουν τὸν Πατέρα»[14]. Ὑπερτεροῦν βέβαια ἀπὸ σᾶς, γυναίκα, λέγει, κατὰ τὸν τρόπον τῆς λατρείας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ λατρεία θὰ τελειώσῃ πλέον. Διότι δὲν θὰ ἀλλάξουν μόνον οἱ τόποι τῆς λατρείας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ οἱ τρόποι καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ εἶναι πολὺ κοντά μας. «Ἔρχεται ὥρα, καὶ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ὥρα αὐτὴ ἦλθε τώρα».

β'. Ἐπειδὴ οἱ προφῆται προέλεγαν, τὰ ὅσα ἐκήρυτταν, πρὸ πολλῶν ἐτῶν, διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν ἰδέαν αὐτὴν εἶπεν, «καὶ ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἡ ὥρα αὐτὴ ἦλθε τώρα». Νὰ μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι ἡ προφητεία αὐτὴ ὁμοιάζει πρὸς τὰς ἄλλας καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν θὰ πραγματοποιηθῇ ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον. Τὰ γεγονότα ἔφθασαν πλέον καὶ εἶναι κοντά μας ἡ ὥρα, «κατὰ[15] τὴν ὁποῖαν οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ θὰ προσκυνήσουν

13. Ρωμ. 9, 5.
14. Ἰωάν. 4, 23.
15. Εἰς ἁπλῆν ἑρμηνευτικὴν μετάφρασιν τὸ χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς· «Κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ πραγματικοὶ προσκυνηταὶ θὰ προσκυνήσουν καὶ θὰ λατρεύσουν τὸν Πατέρα μὲ θεοφωτίστους τὰς πνευματικὰς δυνάμεις των καὶ μὲ λατρείαν ὄχι τυπικὴν καὶ σκιώδη, ἀλλὰ πραγματικὴν καὶ ἐμπνευσμένην ἀπὸ πλήρη ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας».

τὸν Πατέρα ἐν Πνεύματι[16] καὶ ἀληθείᾳ»[17]. Λέγων «ἀληθινοὶ προσκυνηταί», συμπεριέλαβε Σαμαρείτας καὶ Ἰουδαίους. Διότι ἂν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπερεῖχαν τῶν Σαμαρειτῶν, ἐν τούτοις ὑστεροῦσαν πολὺ ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ μελλοντικὰ καὶ μάλιστα ὑστεροῦσαν τόσον, ὅσον ὁ τύπος ὑστερεῖ ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν. Ὁμιλεῖ βέβαια διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἡ ἀληθὴς καὶ πρέπουσα εἰς τὸν Θεὸν λατρεία γίνεται εἰς αὐτήν. «Διότι καὶ ὁ Πατὴρ ζητεῖ νὰ εἶναι παρόμοιοι[18] ἐκεῖνοι ποὺ τὸν προσκυνοῦν»[19]. Κατὰ συνέπειαν ἐὰν ἔτσι ἤθελε τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ὁ Θεός, ἐπέτρεψεν εἰς ἐκείνους αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς λατρείας ὄχι ἐπειδὴ αὐτὴ ἦτο ἡ θέλησίς του, ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάβασιν καὶ μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς προσελκύσῃ καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν πραγματικὴν λατρείαν.

Ποῖοι εἶναι ὅμως οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταί; Ὅσοι δὲν περιορίζουν τὴν λατρείαν εἰς ὡρισμένον τόπον καὶ προσκυνοῦν τὸν Θεὸν ἐν πνεύματι. Καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Τὸν ὁποῖον λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, διὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Υἱοῦ του»[20]. Καὶ πάλιν· «Σᾶς προτρέπω νὰ παραστήσετε τὰ σώματά σας θυσίαν ζωντανήν, εὐχάριστον εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἡ θυσία αὐτὴ ἀποτελεῖ τὴν λογικὴν λατρείαν σας»[21].

Ὅταν δὲ λέγῃ, «Ὁ Θεὸς εἶναι πνεῦμα»[22], δὲν φανερώνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ἀσώματον αὐτοῦ. Πρέπει λοιπὸν ἡ λατρεία τοῦ ἀσωμάτου νὰ εἶναι ἀνάλογος καὶ νὰ προσφέρεται μὲ τὸ ἀσώματον στοιχεῖον ποὺ ὑπάρχει μέσα μας, δηλαδὴ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ. Δι' αὐτὸ λέγει· «Καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν λατρεύουν, πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ»[23]. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοι (οἱ Σαμαρεῖται) καὶ οἱ Ἰουδαῖοι παρημέλουν τὴν ψυχὴν καὶ ἐφρόντιζαν κυρίως τὸ σῶμα, καθαρίζοντες αὐτὸ μὲ πολλοὺς τρόπους[24], τονίζει ὁ Κύριος ὅτι ὁ ἀσώματος δὲν λατρεύεται μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ ἐν ἡμῖν ἀσωμάτου, δηλαδὴ τοῦ νοῦ.

Συνεπῶς μὴ θυσιάζετε πρόβατα καὶ μόσχους, ἀλλὰ ἀνάθεσε τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸν Θεὸν καὶ γίνου ὁλοκαύτωμα. Αὐτὸ σημαίνει νά, «παραστήσετε θυσίαν ζωντανήν»[25]. Πρέπει βέβαια «νὰ τὸν προσκυνοῦμεν ἐν ἀληθείᾳ», διότι ἡ προηγουμένη λατρεία ἦτο τύπος, ὅπως εἶναι ἡ περιτομή, τὰ ὁλοκαυτώματα, τὰ σφάγια, τὰ θυμιάματα. Τώρα ὅμως δὲν εἶναι τὰ ἴδια πλέον, ἀλλὰ τὰ πάντα εἶναι ἀλήθεια. Πραγματικὰ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ περικόπτωμεν τὴν σάρκα[26], ἀλλὰ τοὺς πονηροὺς διαλογισμοὺς καὶ νὰ σταυρώνωμεν τὸν ἑαυτόν μας καὶ νὰ ἀφανίζωμεν καὶ νὰ κατασφάττωμεν τὰς ἀλόγους ἐπιθυμίας.

---

16. Τὸ πνεῦμα εἶναι αἱ ἀνώτεραι δυνάμεις τῆς ψυχῆς, διὰ τῶν ὁποίων αὐτὴ ἐπικοινωνεῖ μὲ τὸν θεῖον κόσμον καὶ ἀποτελοῦν κατὰ κάποιον τρόπον τὸν τόπον ἔνθα συναντῶνται Θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ τὸ θυσιαστήριον, ὅπου τελεῖται ἡ ἀληθὴς λατρεία. (Πρβλ. Ρωμ. 1, 9 καὶ Ἐφεσ. 6, 18). Τὸ ἀνθρώπινον αὐτὸ πνεῦμα διεισδυόμενον ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθίσταται ἱκανὸν διὰ τὴν πνευματικὴν καὶ ἀληθινὴν λατρείαν.

17. Ἡ ἐν πνεύματι λατρεία εἶναι καὶ ἀληθής, διότι ἀνταποκρίνεται πρὸς τὸν ἀληθῆ καὶ τέλειον τύπον τῆς λατρείας, ὁ ὁποῖος κατέστη δυνατὸς μόνον ὕστερα ἀπὸ τὴν πλήρη ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τὴν δι' αὐτοῦ ἐπίσης πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀναγέννησιν τοῦ ἀνθρώπου.

18. Νὰ εἶναι ἀληθινοὶ καὶ πραγματικοὶ προσκυνηταί.

19. Ἰωάν. 4, 23

20. Ρωμ. 1, 9.

21. Ρωμ. 12, 1.

22. Ἰωάν. 4, 24.

23. Ἰωάν. 4, 24. Πρβλ. σημειώσεις 15, 16 καὶ 17 τῆς παρούσης ὁμιλίας.

24. Πρόκειται διὰ τοὺς θρησκευτικοὺς σωματικοὺς καθαρμοὺς

25. Ρωμ. 12, 1.

26. Ὁμιλεῖ διὰ τὴν περιτομήν.

Ἡ γυναίκα ἔνοιωσε ἴλιγγον πρὸ τῶν λεχθέντων καὶ ἠσθάνθη ἀδυναμίαν ἀπὸ τὸ ὕψος τῶν λόγων αὐτῶν καὶ εὑρισκομένη εἰς ἀμηχανίαν, ἄκουσε τί λέγει· «Γνωρίζω ὅτι ἔρχεται ὁ Μεσσίας, ποὺ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μεταφράζεται Χριστός[27]. Ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, θὰ μᾶς τὰ διδάξῃ ὅλα[28]. Λέγει εἰς αὐτὴν ὁ Ἰησοῦς· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Μεσσίας[29], ποὺ σοῦ ὁμιλῶ»[30]. Καὶ πῶς εἶχαν οἱ Σαμαρεῖται τὴν προσδοκίαν τοῦ Μεσσίου, ἀφοῦ ἐδέχοντο μόνον τὰ βιβλία τοῦ Μωϋσέως;[31]. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ συγγράμματα τοῦ Μωϋσέως. Διότι ὁ Μωϋσῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἔργου του ἀπεκάλυψε τὸν Υἱόν. Πραγματικὰ τό, «ἂς δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»[32], πρὸς τὸν Υἱὸν ἐλέχθη. Καὶ μὲ τὸν Ἀβραὰμ εἰς τὴν σκηνὴν ὁ Υἱὸς ἦτο ποὺ ὡμίλει[33]. Ἐπίσης καὶ ὁ Ἰακὼβ ἔλεγεν, προφητεύων δι' αὐτόν· «Δὲν θὰ ἐκλείψῃ ἄρχων ἐκ τῆς φυλῆς τοῦ Ἰούδα καὶ ἀρχηγὸς ἀπὸ τὴν γενεάν του, μέχρις ὅτου ἐκπληρωθοῦν τὰ ἀποταμιευμένα εἰς Κάποιον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κάποιος θὰ εἶ-

27. Ἡ μετάφρασις τοῦ ὀνόματος ἀνήκει εἰς τὸν Εὐαγγελιστήν, ὁ ὁποῖος ἤθελε νὰ καταστήσῃ καταληπτὴν τὴν ἔννοιαν τοῦ ὀνόματος Μεσσίας εἰς τοὺς ἀναγνώστας του, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἐθνικοί.

28. Συνεπῶς καὶ τὸ ἀντικείμενον καὶ τὴν μορφὴν τῆς θείας λατρείας.

29. Ὁ Ἰησοῦς ὁμολογεῖ ἐνώπιον τῆς Σαμαρείτιδος ὅτι εἶναι ὁ Μεσσίας, μολονότι κατὰ τοὺς συνοπτικοὺς ἀποκρύπτει κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς δημοσίας δράσεώς του τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ λόγος τούτου εἶναι ἴσως ὅτι ἡ γυναίκα αὐτὴ εἶχε μὲν ἀτελῆ, ἀλλ' ὄχι καὶ πεπλανημένην ἀντίληψιν διὰ τὸν Μεσσίαν, ὅπως εἶχαν οἱ Ἰουδαῖοι.

30. Ἰωάν. 4, 25 - 26.

31. Πρβλ. τὰ λεγόμενα εἰς τὴν 31ην ὁμιλίαν § β´ περὶ αὐτῶν.

32. Γεν. 1, 26.

33. Πρβλ. Γεν. 18, 1 ἑξ.

ναι ἡ ἀναμονὴ τῶν λαῶν»[34]. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Μωϋσῆς λέγει· «Θὰ σᾶς δώσῃ Κύριος ὁ Θεὸς προφήτην ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας, ὡς ἐμέ. Αὐτὸν νὰ ἀκούετε»[35]. Ἐπίσης καὶ τὸ περιστατικὸν μὲ τὸν ὄφιν, μὲ τὴν ράβδον τοῦ Μωϋσέως, τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸ πρόβατον καὶ πολλὰ ἄλλα γεγονότα δυνάμεθα νὰ ἐκλέξωμεν (ἀπὸ τὴν Πεντάτευχον), τὰ ὁποῖα διακηρύσσουν τὴν παρουσίαν τοῦ Ἰησοῦ.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐρωτᾷ κάποιος, δὲν καθωδήγησε καὶ τὴν Σαμαρεῖτιν μὲ βάσιν τὰ ἀνωτέρω ὁ Χριστός, ἐνῷ εἰς τὸν Νικόδημον ἀνέφερε εἰς τὴν συζήτησιν τὸν ὄφιν[36] καὶ εἰς τὸν Ναθαναὴλ ὑπενθύμισε τὰς προφητείας[37], εἰς αὐτὴν ὅμως δὲν εἶπε τίποτε παρόμοιον; Διατί λοιπὸν καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἦσαν ἄνδρες καὶ ἠσχολοῦντο μὲ τὰ θέματα αὐτὰ καὶ μὲ τὰς Γραφάς, ἐνῷ αὐτὴ ἦτο γυναίκα πτωχὴ καὶ ἀμαθὴς καὶ δὲν εἶχε καμμίαν γνῶσιν τῶν Γραφῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Κύριος δὲν ὁμιλεῖ εἰς αὐτὴν μὲ βάσιν τὴν Γραφήν, ἀλλὰ τὴν προσελκύει μὲ ὅσα τῆς εἶπε διὰ τὸ νερὸ καὶ μὲ τὴν προφητείαν. Μὲ αὐτὰ τὴν κάνει νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Χριστὸν καὶ τότε πλέον ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτόν του. Ἐὰν αὐτὸ ὅμως τὸ ἔκανεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, χωρὶς νὰ τὸ ζητήσῃ ἡ γυναίκα, θὰ τῆς ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι φλυαρεῖ καὶ λέγει ἀνόητα πράγματα. Τώρα ὅμως, ἀφοῦ ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὴν ὡδήγησε νὰ ἐνθυμηθῇ τὸν Μεσσίαν, ἀπεκάλυψε τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν κατάλληλον στιγμήν. Καὶ εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι συνεχῶς τοῦ ἔλεγαν, «ἕως πότε θὰ κρατῇς εἰς ἀγωνίαν καὶ ἀπορίαν τὴν ψυχήν μας;

34. Γεν. 49, 10.
35. Δευτ. 18, 15.
36. Πρβλ. Ἰωάν. 3, 14.
37. Πρβλ. Ἰωάν. 1, 46.

Ἐὰν σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, πές μάς το»[38], δὲν ἔδωσε σαφῆ ἀπάντησιν, εἰς αὐτὴν ὅμως εἶπε φανερὰ ὅτι εἶναι αὐτός. Διότι ἡ διάθεσις τῆς γυναικὸς ἦτο περισσότερον εὐσεβὴς ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῶν Ἰουδαίων. Ἐκεῖνοι δὲν ἐζήτουν διὰ νὰ μάθουν, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸν διακωμῳδοῦν συνεχῶς. Διότι, ἐὰν ἤθελαν νὰ μάθουν, τοὺς ἦτο ἀρκετὴ ἡ διδασκαλία καὶ μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ τὰς Γραφὰς καὶ μὲ τὰ θαύματα[39]. Ἡ Σαμαρεῖτις ὅμως, ὅ,τι ἔλεγε, τὸ ἔλεγε μὲ ἀνυστερόβουλον γνώμην καὶ ἁγνὴν διάθεσιν. Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὰ ὅσα ἔπραξεν εἰς τὴν συνέχειαν. Διότι πραγματικὰ ἤκουσε καὶ ἐπίστευσεν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὡδήγησεν εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς κάθε ἐκδήλωσιν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν πίστιν τῆς γυναικός.

«Καὶ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ἦλθαν οἱ μαθηταί του», (ἐγύρισαν εἰς τὴν πλέον κατάλληλον ὥραν, ὅταν πλέον ἡ διδασκαλία εἶχεν ὁλοκληρωθῆ), «καὶ ἐθαύμασαν, διότι ὡμίλει μὲ γυναῖκα[40]. Κανεὶς ὅμως δὲν εἶπεν·

38. Ἰωάν. 10, 24.

39. Ὁ Ἰησοῦς ἐδίδασκεν, ἔφερε μαρτυρίας τῆς Γραφῆς καὶ ἐθαυματούργει. Αἱ ἐνέργειαι αὐταὶ ἦσαν ἀρκεταὶ διὰ νὰ πείσουν κάθε καλοπροαίρετον ἄνθρωπον διὰ τὴν θείαν ἰδιότητα τοῦ Κυρίου.

40. Ὑπῆρχε μεγάλη περιφρόνησις πρὸς τὴν γυναῖκα εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Μία ἀπὸ τὰς εὐχαριστίας, αἱ ὁποῖαι ἀνεπέμποντο καθημερινῶς εἰς τὴν συναγωγὴν ἦτο Εὐλογητὸς εἶ, Κύριε... ὅτι οὐκ ἐποίησάς με γυναῖκα. Ραββινικὸν παράγγελμα ἔλεγεν· «Μὴ παρατείνῃς τὴν συνδιάλεξιν μετὰ γυναικός· ἄς μὴ διαλέγηταί τις ἐν ὁδῷ μετὰ γυναικός, οὐδὲ μετὰ τῆς ἰδίας συζύγου· ἄς κατακαίωνται οἱ λόγοι τοῦ νόμου μᾶλλον παρὰ νὰ διδάσκωνται εἰς γυναῖκας». Ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις ἐξηγεῖται ἡ ἔκπληξις τῶν μαθητῶν, οἱ ὁποῖοι διὰ πρώτην φορὰν θὰ ἔβλεπαν τὸν διδάσκαλον ὁμιλοῦντα εἰς τόπον δημόσιον πρὸς γυναῖκα.

Τί ζητεῖς ἢ περὶ ποίου θέματος[41] ὁμιλεῖς μαζί της;»[42].

γ'. Ποῖον ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ θαυμασμοῦ των; Τὸ ἀπροσποίητον καὶ ἡ ὑπερβολικὴ ταπείνωσις, διότι, ἐνῷ ἦτο τόσον περίβλεπτος, κατεδέχετο νὰ συζητῇ μὲ τόσην ταπεινοφροσύνην πρὸς μίαν γυναῖκα πτωχὴν καὶ μάλιστα Σαμαρείτισσαν. Ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ ἐξεπλάγησαν, δὲν ἠρώτησαν τὴν αἰτίαν, διότι ἦσαν διδαγμένοι νὰ διατηροῦν τὴν τάξιν τῶν μαθητῶν. Τόσον εὐλαβοῦντο καὶ ἐσέβοντο τὸν Κύριον. Διότι, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶχαν τὴν ἀνταξίαν δι' αὐτὸν γνώμην, τὸν ἐπρόσεχαν ὡς κάποιο ἀξιοθαύμαστον πρόσωπον καὶ τοῦ ἀπέδιδαν μεγάλον σεβασμόν, μολονότι πολλὰς φορὰς φαίνονται νὰ ἀπευθύνωνται πρὸς αὐτὸν μὲ περισσότερον θάρρος, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι, ὅταν ὁ Ἰωάννης ἔπεσεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ[43], ὅταν τὸν ἐπλησίασαν καὶ τὸν ἠρώτησαν, «ποῖος εἶναι μεγαλύτερος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»[44] καὶ ὅταν τὸν παρεκάλεσαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ζεβεδαίου νὰ καθίσουν ὁ ἕνας εἰς τὰ δεξιά του καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὰ ἀριστερά του[45].

Διατί λοιπὸν εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν δὲν ἠρώτησαν τὸν Κύριον; Διότι ἐκεῖνα τὰ θέματα ᾐσθάνοντο τὴν ἀνάγκην νὰ ἐξετάζουν, ἐπειδὴ ἀνῆκαν εἰς αὐτούς, ἐνῷ ἐδῶ δὲν τοὺς ἀφεώρα καὶ τόσον τὸ συμβαῖνον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἰωάννης ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς τοῦ Κυρίου τὸ ἔκανεν αὐ-

41. Ἡ ἔκφρασις τοῦ Κυρίου, ὁμιλοῦντος περὶ τῆς Μεσσιανικῆς του ἰδιότητος, θὰ ἦτο ἐπιβλητικὴ καὶ σοβαρὰ καὶ παρὰ τὴν ἔκπληξίν των δὲν ἐτόλμησαν οἱ μαθηταὶ νὰ ἐρωτήσουν τὸν Κύριον περὶ τοῦ ἀντικειμένου καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς συνδιαλέξεως.

42. Ἰωάν. 4, 27.

43. Πρβλ. Ἰωάν. 13, 25.

44. Ματθ. 18, 1.

45. Πρβλ. Μάρκ. 10, 35 - 37.

τό[46], όταν πλέον εἶχε μεγαλυτέραν παρρησίαν καὶ τοῦ ἔδιδε θάρρος ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, «διότι αὐτὸς ἦτο», λέγει, «ὁ μαθητής, τὸν ὁποῖον ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς»[47]. Ποῖος μακαρισμὸς ἠμπορεῖ νὰ ἐξισωθῇ μὲ αὐτόν; Ἀλλ' ἃς μὴ σταθῶμεν εἰς αὐτὸ μόνον, ἀγαπητοί, νὰ μακαρίζωμεν δηλαδὴ τὸν ἀπόστολον, ἀλλά, διὰ νὰ συμπεριληφθῶμεν εἰς τοὺς μακαριζομένους, ἃς πράττωμεν τὰ πάντα καὶ ἃς μιμηθῶμεν τὸν Εὐαγγελιστὴν καὶ ἃς ἴδωμεν ποῖα ἦσαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐδημιούργησαν τὴν τόσον μεγάλην ἀγάπην.

Ποῖα ἦσαν αὐτὰ λοιπόν; Ἄφησε τὸν πατέρα, τὸ πλοῖον καὶ τὰ δίκτυα καὶ ἠκολούθησε τὸν Ἰησοῦν. Ἀλλὰ τὸ γνώρισμα αὐτὸ τὸ ἔχει κοινὸν μὲ τὸν ἀδελφόν του, τὸν Πέτρον, τὸν Ἀνδρέαν καὶ μὲ τοὺς ἄλλους ἀποστόλους. Ποῖον ἦτο λοιπὸν τὸ ἐξαιρετικὸν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσε τὴν μεγάλην ἀγάπην; Ὁ ἴδιος βέβαια δὲν λέγει τίποτε σχετικὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του, παρὰ μόνον ὅτι ἠγαπᾶτο, ἀλλὰ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ, διὰ τὰ ὁποῖα καὶ ἠγαπᾶτο, τὰ ἀπεσιώπησεν ἀπὸ μετριοφροσύνην. Διότι τὸ ὅτι τὸν ἠγάπησεν ὁ Ἰησοῦς μὲ κάποιαν ἰδιαιτέραν ἀγάπην, εἶναι, νομίζω, παντοῦ φανερόν. Ἀλλ' ὅμως δὲν φαίνεται οὔτε νὰ συζητῇ οὔτε νὰ ἐρωτᾷ ἰδιαιτέρως τὸν Κύριον, ὅπως συνέβη πολλὰς φορὰς μὲ τὸν Πέτρον καὶ ὅπως ἔκανε ὁ Φίλιππος, ὁ Ἰούδας καὶ ὁ Θωμᾶς, παρὰ μόνον ὅταν ἠθέλησε νὰ κάνῃ τὴν χάριν καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς τὸν συναπόστολόν του. Ὅταν δηλαδὴ ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων τὸν ἠνάγκασε μὲ τὸ νεῦμά του, τότε ἠρώτησε[48], διότι οὗτοι εἶχαν μεγάλην ἀγάπην μεταξύ των. Ἔτσι λοιπὸν τοὺς βλέπο-

46. Πρβλ. σημείωσιν 43 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
47. Ἰωάν. 19, 26.
48. Πρβλ. Ἰωάν. 13, 24 - 26.

μεν νὰ ἀναβαίνουν μαζὶ εἰς τὸν ναὸν καὶ νὰ ὁμιλοῦν ἀπὸ κοινοῦ[49]. Μολονότι ὁ Πέτρος κινεῖται καὶ ὁμιλεῖ εἰς πολλὰς περιπτώσεις μὲ μεγαλυτέραν θερμότητα, ἐν τούτοις εἰς τὸ τέλος ἀκούει τὸν Χριστὸν νὰ τὸν ἐρωτᾷ· «Πέτρε, μὲ ἀγαπᾷς περισσότερον ἀπὸ αὐτούς;»[50]. Ὁ Ἰωάννης ὅμως, ἐπειδὴ ἠγάπα περισσότερον ἀπὸ αὐτούς, εἶναι εὐνόητον ὅτι καὶ ἠγαπᾶτο περισσότερον. Ἀλλ' αὐτὸ ἔγινε φανερὸν ἀπὸ τὸ ὅτι ἠγάπα τὸν Ἰησοῦν, ἐκεῖνο δὲ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἠγαπᾶτο ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν.

Ἀλλὰ ποῖον ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησε τὴν ἐξαίρετον αὐτὴν ἀγάπην; Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸν ἄνδρα διέκρινε μεγάλη ταπεινοφροσύνη καὶ πραότης. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ δὲν φαίνεται νὰ παίρνῃ πρωτοβουλίας πολλὰς φοράς. Ποία εἶναι ἡ σημασία τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ἀποδεικνύεται καὶ ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν. Διότι ἐκεῖνον τὸν κατέστησε τόσον σπουδαῖον καὶ μέγαν ἡ ταπεινοφροσύνη.

Πραγματικὰ τίποτε δὲν εἶναι ἴσον πρὸς τὴν ταπεινοφροσύνην. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς μακαρισμοὺς ἀπὸ ἐκεῖ ἤρχισεν ὁ Χριστός. Δηλαδὴ ὡς νὰ ἐπρόκειτο νὰ βάλῃ τὸ θεμέλιον καὶ τὰς βάσεις κάποιας μεγάλης οἰκοδομῆς, ἔτσι ἐτοποθέτησε πρώτην τὴν ταπεινοφροσύνην. Διότι δὲν εἶναι δυνατόν, ὁπωσδήποτε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ σωθῇ κανεὶς χωρὶς αὐτήν, ἀλλὰ εἴτε νηστεύει εἴτε προσεύχεται εἴτε κάνει ἐλεημοσύνην μὲ ὑπερηφάνειαν, τὰ πάντα εἶναι βδελυκτά, ἐὰν εἰς κάθε πρᾶξίν μας δὲν εἶναι παροῦσα αὐτή. Ἀντίθετα τὰ πάντα γίνονται ποθητὰ καὶ ἀγαπητά, ὅταν συνυπάρχῃ καὶ αὐτή, καὶ ἀκόμη εἶναι ἀσφαλῆ.

Ἂς εἴμεθα μετριόφρονες λοιπόν, ἀγαπητοί μου,

49. Πρβλ. Πράξ. 2, 1 ἑξ.
50. Ἰωάν. 21, 15.

ἂς εἴμεθα μετριόφρονες. Διότι τὸ κατόρθωμα αὐτὸ εἶναι εὔκολον πάρα πολύ, ἐὰν εὑρισκώμεθα εἰς πνευματικὴν ἐγρήγορσιν. Ἄλλωστε τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ κάνει νὰ ὑπερηφανεύεσαι, ἄνθρωπε; Δὲν βλέπεις τὴν εὐτέλειαν τῆς φύσεως; Τῆς ἐπιθυμίας τὴν ἀστάθειαν; Συλλογίσου τὸν θάνατόν σου, σκέψου τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἀλλὰ πιθανὸν νὰ μεγαλοφρονῇς, ἐπειδὴ προοδεύεις εἰς τὴν ἀρετήν; Ἀκριβῶς ὅμως μὲ αὐτὴν τὴν συμπεριφοράν σου θὰ χάσῃς τὰ πάντα. Δι' αὐτὸ ὄχι τόσον ὁ ἁμαρτάνων, ὅσον ὁ ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν πνευματικὴν τελείωσιν εἶναι ἀνάγκη νὰ φροντίζῃ νὰ παραμένῃ μετριόφρων. Πῶς γίνεται αὐτό; Διότι ὁ πρῶτος ἔχει τὴν ἀνάγκην τῆς συνειδήσεως, ἐνῷ ὁ ἄλλος, ἐὰν δὲν εὑρίσκεται εἰς πνευματικὴν ἐπαγρύπνησιν, γρήγορα, ὡς νὰ τὸν ἐσήκωσε κάποιος ἄνεμος, ὑπερηφανεύεται καὶ ἀφανίζεται, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Φαρισαῖος.

Μά, προσφέρεις εἰς τοὺς πτωχούς; Ναί, ὄχι ὅμως τὰ ἰδικά σου, ἀλλὰ τὰ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖνα ποὺ ἔχεις κοινὰ μὲ τοὺς συνδούλους σου. Καὶ δι' αὐτὸ μάλιστα πρέπει νὰ ταπεινώνεσαι περισσότερον, διότι εἰς τὰς συμφορὰς τῶν συνανθρώπων σου προβλέπεις τὰς ἰδικάς σου καὶ διὰ μέσου αὐτῶν γνωρίζεις τὴν ἰδικήν σου φύσιν. Ἴσως καὶ ἡμεῖς νὰ καταγώμεθα ἀπὸ παρομοίους προγόνους. Ἐὰν τώρα τὰ πλούτη ἐπέρασαν εἰς ἡμᾶς, εἶναι φυσικὸν νὰ μᾶς ἐγκαταλείψουν καὶ πάλιν.

Ἄλλωστε τί εἶναι καὶ τὰ πλούτη εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν; Σκιὰ χωρὶς δύναμιν, καπνὸς ποὺ διαλύεται, ἄνθος χόρτου, μᾶλλον δὲ καὶ ἀσθενέστερα ἀπὸ τὸ ἄνθος. Διατί λοιπὸν μεγαλοφρονεῖς διὰ τὸν χόρτον; Μήπως δὲν συντροφεύει ὁ πλοῦτος τοὺς ληστάς, τοὺς δειλούς, τὰς πόρνας καὶ τοὺς τυμβωρύχους; Αὐτὸ λοιπὸν σὲ κάνει νὰ ὑπερηφανεύεσαι, τὸ ὅτι δηλαδὴ ἔχεις παρομοίους συντρόφους εἰς τὸ ἀπόκτημά σου;

Ἀλλὰ μήπως ἀγαπᾷς τὰς τιμάς; Τίποτε ὅμως δὲν εἶναι καταλληλότερον μέσον διὰ νὰ τιμᾶσαι ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι αἱ ἄλλαι τιμαὶ εἶναι ἀναγκαστικαὶ καὶ γίνονται μὲ μῖσος, (εἶναι αἱ τιμαὶ τὰς ὁποίας ἐπιβάλλουν τὰ πλούτη καὶ ἡ ἐξουσία), ἐνῷ αὐταὶ αἱ τιμαὶ πηγάζουν ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν διάθεσιν καὶ τὴν συνείδησιν τῶν τιμώντων. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἠμποροῦν ποτὲ νὰ τοὺς παραλείψουν καὶ νὰ τοὺς λησμονήσουν οἱ τιμῶντες. Ἐὰν λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι τιμοῦν τόσον πολὺ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ εὔχωνται εἰς τοὺς ἐλεήμονας ὅλα τὰ ἀγαθά, σκέψου ποίαν ἀνταπόδοσιν θὰ λάβουν αὐτοὶ ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπον Θεόν, ποίαν ἀμοιβήν.

Αὐτὸν λοιπὸν τὸν πλοῦτον ἂς ζητῶμεν, ποὺ παραμένει σταθερὸς καὶ ποτὲ δὲν δραπετεύει, ὥστε, ἀφοῦ καὶ ἐδῶ γίνωμεν μεγάλοι καὶ ἐκεῖ ἔνδοξοι, νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΔ΄ (34)

('Ιωάν. δ΄ 28 - 39)

«Ἄφησε λοιπὸν ἡ γυναῖκα τὴν στάμναν της εἰς τὸ πηγάδι καὶ ἐπῆγε τρέχουσα εἰς τὴν πόλιν καὶ εἶπεν εἰς τοὺς ἀνθρώπους· Ἐλᾶτε νὰ ἴδετε ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅλα ὅσα ἔκαμα. Μήπως εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός;»[1].

α΄*. Χρειαζόμεθα μεγάλην θερμότητα καὶ ἄγρυπνον ζῆλον, διότι χωρὶς αὐτὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχουν ἐξαγγελθῆ δι' ἡμᾶς. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὸ ὁ Χριστὸς λέγει, ἄλλοτε μέν· «Καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν σηκώνει τὸν σταυρόν του καὶ δὲν ἀκο-

1. 'Ιωάν. 4, 28.

* Κατ' ἀρχὰς ἐπαινεῖται εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν ὁ ἱεραποστολικὸς ζῆλος τῆς Σαμαρείτιδος καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξετάζεται ἡ χρησιμοποίησις παραβολικῶν ἐκφράσεων ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Συγκεκριμένως ὁ Κύριος ἐκάλεσε «βρῶμα» τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων καὶ «χώρας» αἵτινες «εἰσὶ λευκαὶ πρὸς θερισμὸν» τὰς ψυχὰς ποὺ ἦσαν ἕτοιμαι πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ κηρύγματος. Ἔτσι ὁ λόγος καθίσταται ἐμφαντικώτερος καὶ καταληπτότερος καὶ ἐπὶ πλέον προσελκύει τὸν ἀκροατὴν καὶ καθιστᾷ τὴν μνήμην τῶν λεγομένων μονιμωτέραν. Τέλος τὸ παράδειγμα τῆς Σαμαρείτιδος, ἡ ὁποία δὲν ἐξωργίσθη ἀπὸ τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἁμαρτιῶν της, καλεῖ τοὺς ἀκροατάς του νὰ τὸ μιμηθοῦν ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος καὶ τοὺς προτρέπει νὰ μὴ ἐντρέπωνται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸν Θεόν. Νὰ ἐξομολογοῦνται τὰς ἁμαρτίας των καὶ νὰ ἀπέχουν τελείως πλέον ἀπὸ αὐτάς.

λουθεῖ ὀπίσω μου, δὲν ἀξίζει διὰ μένα»[2], ἄλλοτε δέ· «Ἦλθα νὰ βάλω φωτιὰ[3] εἰς τὴν γῆν. Καὶ τί ἄλλο περισσότερον θέλω, ἐὰν τώρα πλέον ἤναψεν ἡ φωτιὰ αὐτή;»[4]. Καὶ μὲ τὰς δύο αὐτὰς παραβολικὰς ἐκφράσεις θέλει νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸν διακαῆ καὶ φλογερὸν μαθητήν, ὁ ὁποῖος εἶναι ἕτοιμος διὰ κάθε κίνδυνον.

Παρομοία λοιπὸν ἦτο καὶ ἡ γυναῖκα αὐτή. Διότι τόσον πολὺ ἐπυρώθη ἀπὸ τὰ λεχθέντα, ὥστε καὶ τὴν στάμναν νὰ ἀφήσῃ καὶ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἦλθε καὶ νὰ τρέξῃ εἰς τὴν πόλιν καὶ νὰ προσκαλέσῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸν Ἰησοῦν. «Ἐλᾶτε», λέγει, «νὰ ἴδετε ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅλα ὅσα ἔκαμα».

Κύτταξε ζῆλον καὶ σύνεσιν. Ἦλθε νὰ βγάλῃ νερὸ καὶ ἐπειδὴ συνήντησε τὴν ἀληθινὴν πηγὴν περιεφρόνησε πλέον τὴν αἰσθητήν. Ἔτσι μᾶς διδάσκει, ἔστω καὶ μὲ μικρὸν παράδειγμα, νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰ βιοτικὰ καὶ νὰ μὴ φροντίζωμεν καθόλου δι' αὐτά, ὅταν πρόκειται νὰ ἀκούσωμεν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν. Διότι ἐκεῖνο ποὺ ἔκαναν οἱ ἀπόστολοι, τὸ ἔκανε καὶ αὐτὴ εἰς μεγαλύτερον μάλιστα βαθμόν. Ἐκεῖνοι μέν, ἀφοῦ ἐκλήθησαν ἀπὸ τὸν Χριστόν, ἄφησαν τὰ δίκτυα· ἐνῷ αὐτὴ ἀφ' ἑαυτῆς ἀφήνει τὴν στάμναν, χωρὶς νὰ τῆς τὸ ζητήσῃ κανείς, καὶ κάνει ἔργον Εὐαγγελιστῶν, ἀναπτερωθεῖσα ἀπὸ τὴν χαράν. Καὶ δὲν προσκαλεῖ ἕνα ἢ δύο πρόσω-

2. Ματθ. 10, 38.

3. Ἦλθα δηλαδὴ νὰ ἀνάψω τὴν πυρκαϊάν, ἡ ὁποία εἰς μὲν τὰς καλοπροαιρέτους καρδίας θὰ ἐμβάλῃ φλογερὰν ἀγάπην καὶ ζῆλον διὰ τὸν Θεόν, εἰς τοὺς κακοπροαιρέτους δὲ καὶ δυστρόπους θὰ διεγείρῃ φανατικὸν μῖσος. Καὶ ἔτσι θὰ χωρισθοῦν οἱ πιστοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. Τοῦ πολέμου αὐτοῦ τοῦ πνευματικοῦ τὴν φωτιὰ ἦλθα νὰ ρίψω ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὴν γῆν.

4. Λουκ. 12, 19.

πα, ὅπως ἔκαναν ὁ Ἀνδρέας καὶ ὁ Φίλιππος, ἀλλά, ἀφοῦ ξεσήκωσε πόλιν ὁλόκληρον καὶ τόσον πολὺν κόσμον, ἔτσι τοὺς ὡδήγησε πρὸς τὸν Ἰησοῦν.

Καὶ πρόσεξε πῶς ὁμιλεῖ μὲ σύνεσιν. Δὲν εἶπε δηλαδή, ἐλᾶτε νὰ ἰδῆτε τὸν Χριστόν, ἀλλὰ μὲ τὸν κατάλληλον τρόπον, ὅπως τὴν προσείλκυσεν ὁ Χριστός, προσκαλεῖ καὶ αὐτὴ τοὺς ἀνθρώπους. Διότι λέγει· «Ἐλᾶτε νὰ ἴδετε ἕνα ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅλα ὅσα ἔκαμα». (Ἠμποροῦσε βέβαια νὰ ὁμιλήσῃ διαφορετικά· Ἐλᾶτε νὰ ἰδῆτε ἕνα προφήτην), ἀλλά, ὅταν πυρωθῇ μία ψυχὴ ἀπὸ τὸ θεῖον πῦρ, δὲν προσέχει πλέον τίποτε τὸ γήϊνον, οὔτε τὴν δόξαν οὔτε τὴν αἰσχύνην, ἀλλ' εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἀφωσιωμένη εἰς τὴν φλόγα ποὺ τὴν κατέχει.

«Μήπως εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός;». Κύτταξε πάλιν τὴν μεγάλην σοφίαν τῆς γυναικός. Οὔτε ὡμίλησε σαφῶς οὔτε καὶ ἐσιώπησεν. Διότι ἤθελε νὰ μὴ προσελκύσῃ τοὺς συνανθρώπους της μὲ τὴν ἰδικήν της ἀπόφασιν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀκρόασιν τοῦ Κυρίου νὰ τοὺς καταστήσῃ κοινωνοὺς τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς, πρᾶγμα ποὺ ἔκανε περισσότερον εὐπρόσδεκτον τὸν λόγον. Ἂν καὶ δὲν τῆς ἀπεκάλυψεν ὁλόκληρον τὴν ζωήν της, ἐν τούτοις ἀπὸ τὰ λεχθέντα ἐπείσθη καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Καὶ δὲν τοὺς εἶπεν, ἐλᾶτε νὰ πιστεύσετε, ἀλλά, «ἐλᾶτε νὰ ἴδετε», τὸ ὁποῖον ἦτο ἐλαφρότερον ἀπὸ τὸ πρῶτον καὶ περισσότερον τοὺς προσείλκυε.

Βλέπεις τὴν σοφίαν τῆς γυναικός; Διότι ἐγνώριζεν, τὸ ἐγνώριζεν καλά, ὅτι ὅταν θὰ ἐγεύοντο ἀπὸ τὴν πηγὴν ἐκείνην, θὰ ἐπάθαιναν τὸ ἴδιον μὲ αὐτήν. Ἂν καὶ εἰς περίπτωσιν ποὺ εἰς τὴν θέσιν της θὰ ἦτο κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ὀλόφρονας, θὰ ἀπέκρυπτε τὸν ἔλεγχον, ἐνῷ αὐτὴ ἐκπομπεύει τὴν ζωήν της καὶ τὸν ἀποκαλύπτει εἰς ὅλους, μὲ σκοπὸν νὰ σαγηνεύσῃ καὶ προσελκύσῃ τοὺς πάντας.

«Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ[5] τὸν ἠρώτων οἱ μαθηταὶ καὶ τοῦ ἔλεγαν[6]· Διδάσκαλε, φάγε»[7]. Τὸ «ἠρώτων» ἐδῶ σημαίνει «παρεκάλουν» εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸν ἔβλεπαν κουρασμένον ἀπὸ τὴν ὁδοιπορίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἐπικρατοῦσαν ζέστην, τὸν παρεκάλουν. Δὲν ἦτο βέβαια ἀπόδειξις αὐθαδείας τὸ νὰ ἐνδιαφέρωνται διὰ τὴν τροφήν, ἀλλὰ δεῖγμα φιλοστοργίας διὰ τὸν διδάσκαλον.

Τί εἶπε λοιπὸν ὁ Χριστός; «Ἐγὼ ἔχω φαγητὸν νὰ φάγω, τὸ ὁποῖον σεῖς δὲν ἠξεύρετε. Ἔλεγαν λοιπὸν οἱ μαθηταὶ μεταξύ τους· Μήπως τοῦ ἔφερε κανένας ἄλλος φαγητὸν καὶ ἔφαγεν;»[8]. Διατί λοιπὸν ἐκπλήττεσαι, ἐπειδὴ ἡ γυναίκα, ὅταν ἤκουσε νερό, ἐνόμιζεν ἀκόμη ὅτι τῆς ὁμιλεῖ διὰ τὸ φυσικὸν νερό, ὅταν βέβαια οἱ μαθηταὶ παθαίνουν τὰ ἴδια ἀκόμη καὶ δὲν ἀντιλαμβάνονται μέχρι τώρα τίποτε τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ εὑρίσκονται εἰς ἀπορίαν, ἀποδίδουν ὅμως εἰς τὸν Διδάσκαλον τὸν συνήθη σεβασμὸν καὶ τιμὴν συζητοῦντες μεταξύ των, χωρὶς νὰ τολμοῦν νὰ τὸν ἐρωτήσουν; Τὸ ἴδιον κάνουν καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, ποὺ αἰσθάνονται τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν ἐρωτήσουν, ἀλλὰ δὲν τὸν ἐρωτοῦν.

Καὶ ὁ Χριστὸς τί κάνει; «Ἰδικόν μου φαγητόν», λέγει, «εἶναι νὰ πράττω τὸ θέλημα ἐκείνου ποὺ μὲ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον καὶ νὰ φέρω εἰς τέλειον πέρας τὸ ἔργον του»[9]. Τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ὠνόμασεν

5. Δηλαδὴ μέχρις ὅτου εἰδοποιηθοῦν οἱ Σαμαρεῖται καὶ ἔλθουν εἰς συνάντησιν τοῦ Ἰησοῦ.

6. Ἐπειδὴ ὁ Κύριος εἶχεν ἀπορροφηθῆ ἀπὸ τὸ πνευματικὸν ἔργον καὶ δὲν ἐνδιεφέρετο διόλου διὰ τὸ φαγητόν, οἱ μαθηταὶ τὸν παρεκάλουν νὰ φάγῃ.

7. Ἰωάν. 4, 31.

8. Ἰωάν. 4, 32 - 33.

9. Ἰωάν. 4, 34.

ἐδῶ «βρῶσιν», διὰ νὰ δείξῃ τὸ μέγεθος τοῦ ἐνδιαφέροντός του δι' ἡμᾶς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς εἰς ἡμᾶς εἶναι ποθητὸν τὸ φαγητόν, ἔτσι εἰς αὐτὸν εἶναι ἡ σωτηρία μας.

Ἄκουσε δὲ πῶς εἰς κάθε περίπτωσιν δὲν ἀποκαλύπτει εὔκολα τὰ πάντα, ἀλλὰ κατὰ πρῶτον ἐμβάλλει εἰς ἀπορίαν τὸν ἀκροατήν, ὥστε, ἀφοῦ ἀρχίσῃ νὰ ἀναζητῇ τὴν σημασίαν τοῦ λεχθέντος, εἰς τὴν συνέχειαν εὑρισκόμενος εἰς κατάστασιν ἀπορίας καὶ κόπου νὰ δεχθῇ μὲ μεγαλυτέραν προθυμίαν τὴν λύσιν τοῦ ζητουμένου καὶ νὰ δείξῃ περισσότερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀκρόασιν.

Πραγματικὰ διατί δὲν τοὺς εἶπεν εὐθέως· Ἰδικόν μου φαγητὸν εἶναι νὰ πράττω τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου; (μολονότι καὶ αὐτὸ δὲν ἦτο σαφές, ἀλλ' ὁπωσδήποτε ἦτο σαφέστερον τοῦ προηγουμένου), ἀλλὰ τί εἶπεν; «Ἐγώ», λέγει, «ἔχω φαγητὸν νὰ φάγω, τὸ ὁποῖον σεῖς δὲν ἠξεύρετε». Προηγουμένως δηλαδή, ὅπως εἶπα, μὲ τὴν ἀπορίαν ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς καταστήσῃ περισσότερον προσεκτικοὺς καὶ νὰ τοὺς συνηθίσῃ νὰ ἀκούουν τὰ λεγόμενα καὶ διὰ μέσου παρομοίων αἰνιγματικῶν ἐκφράσεων.

Ποῖον εἶναι λοιπὸν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός; Τὸ λέγει εἰς τὴν συνέχειαν καὶ τὸ ἐπεξηγεῖ· «Δὲν λέγετε σεῖς, ὅτι τέσσαρες μῆνες ὑπολείπονται ἀκόμη καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; Ἰδοὺ σᾶς λέγω σηκώσατε τὰ μάτια σας καὶ κυττάξατε τὰ χωράφια ὅτι εἶναι λευκὰ καὶ ἕτοιμα πρὸς θερισμὸν πλέον»[10].

β'. Νὰ λοιπὸν ποὺ πάλιν μὲ τὰς συνηθισμένας λέξεις τοὺς ἐξυψώνει εἰς τὴν κατανόησιν τῶν μεγίστων ζητημάτων. Διότι, ὅταν εἶπεν «φαγητόν», τίποτε ἄλλο δὲν ἐδήλωσεν, παρὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐ-

10. Ἰωάν. 4, 35.

πρόκειτο νὰ ἔλθουν. Ἐπίσης ἡ «χώρα» καὶ ὁ «θερισμὸς» τὸ ἴδιον φανερώνουν, τὸ πλῆθος τῶν ψυχῶν δηλαδή, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἕτοιμοι διὰ νὰ δεχθοῦν τὸ κήρυγμα. Ὀφθαλμοὺς ἐδῶ ὀνομάζει καὶ τοὺς νοεροὺς καὶ τοὺς σωματικούς. (Διότι ἔβλεπαν πλέον τὸ πλῆθος τῶν Σαμαρειτῶν νὰ ἔρχεται). Τὴν δὲ ἑτοιμότητα τῆς διαθέσεως τῶν Σαμαρειτῶν τὴν ὀνομάζει χωράφια ποὺ εἶναι λευκά. Δηλαδὴ ὅπως ἀκριβῶς τὰ στάχυα, ὅταν γίνουν λευκά, εἶναι ἕτοιμα διὰ τὸν θερισμόν, ὁμοιοτρόπως τώρα καὶ αὐτοί, λέγει, εἶναι προετοιμασμένοι καὶ πρόθυμοι πρὸς σωτηρίαν.

Καὶ διατί δὲν τοὺς εἶπε καθαρά, ὅτι ἔρχονται οἱ ἄνθρωποι νὰ πιστεύσουν καὶ εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἀποδεχθοῦν τὸν λόγον τῆς σωτηρίας, ἐπειδὴ κατηχήθησαν ἀπὸ τοὺς προφήτας καὶ τώρα δίδουν τὸν καρπὸν τῆς πνευματικῆς σπορᾶς, ἀλλὰ τοὺς ὠνόμασε χωράφια καὶ θερισμόν; Τί ἐπιδιώκει ὁ Κύριος μὲ τὰ σχήματα αὐτὰ τοῦ λόγου; Διότι ὄχι μόνον ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλον τὸ Εὐαγγέλιον πράττει τὸ ἴδιον· Ἐπίσης καὶ οἱ προφῆται χρησιμοποιοῦν τὸν ἴδιον τρόπον διδασκαλίας καὶ πολλὰ λέγουν μεταφορικῶς. Ποία εἶναι ἡ αἰτία αὐτοῦ λοιπόν; Διότι ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δὲν τὰ ἐνομοθέτησεν ἄσκοπα αὐτά. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον καὶ πρὸς ποῖον σκοπόν; Διὰ δύο λόγους. Ὁ ἕνας εἶναι διὰ νὰ καταστήσῃ περισσότερον ἐντυπωσιακὸν τὸν λόγον καὶ νὰ γίνουν μᾶλλον κατανοητὰ τὰ λεγόμενα. (Διότι ὁ νοῦς, ὅταν συναντήσῃ εἰκόνα τῶν πραγμάτων μὲ τὰς γνωστὰς καὶ συνήθεις λέξεις διατυπωμένην, διεγείρεται περισσότερον καί, ὡς νὰ βλέπῃ τὰ πράγματα εἰς πίνακα ζωγραφικόν, αἰχμαλωτίζεται πολὺ ἀπὸ αὐτά). Αὐτὸς εἶναι ὁ ἕνας λόγος. Ὁ δεύτερος εἶναι νὰ κάνῃ θελκτικωτέραν τὴν διήγησιν καὶ νὰ διατηρηθῇ μονιμωτέρα ἡ μνήμη τῶν λεγομένων. Διότι πραγματικὰ δὲν αἰχμαλωτίζει καὶ δὲν καθοδηγεῖ τόσον τοὺς περισσοτέρους ἀ-

κροατάς μία γνώμη, όσον ή διήγησις πού γίνεται μέ βάσιν τά πράγματα καθώς καί ή άπεικόνισις τών όσων έκ πείρας γνωρίζομεν. Αύτό δυνάμεθα νά τό ίδωμεν νά γίνεται μέ μεγάλην σοφίαν είς τάς παραβολάς.

«Καί έκεϊνος πού θερίζει λαμβάνει μισθόν καί συνάγει καρπόν είς αίώνιον ζωήν»[11]. Διότι ό καρπός τοϋ έπιγείου θερισμοϋ δέν γίνεται διά τήν αίώνιον ζωήν άλλά προορίζεται διά τήν έδώ πρόσκαιρον ζωήν, ένώ ό πνευματικός διά τήν άγήραστον καί άθάνατον ζωήν.

Βλέπεις ότι αί λέξεις είναι αίσθηταί, τά δέ νοήματα πνευματικά καί ότι μέ αύτάς τάς λέξεις ξεχωρίζει τά γήϊνα άπό τά ούράνια; Έκεϊνο δηλαδή πού έκανε μέ τό νερό, συζητών μέ τήν Σαμαρεϊτιν, καί άνέφερε τό χαρακτηριστικόν γνώρισμα αύτοϋ, όταν είπεν, «όποιος πίνει άπό τό νερό αύτό δέν θά διψάση»[12], τό ίδιον κάνει καί είς τήν προκειμένην περίπτωσιν, όταν λέγη ότι συγκεντρώνεται ό καρπός αύτός είς ζωήν αίώνιον.

«Διά νά χαίρουν μαζί καί ό σπείρων καί ό θερίζων»[13]. Ποϊος είναι ό σπείρων καί ποϊος ό θερίζων; Οί προφήται ήσαν οί σπείροντες, δέν έθέρισαν αύτοί όμως, άλλά οί άπόστολοι. Καί όμως έξ αίτίας αύτοϋ δέν έστερήθησαν τήν ήδονήν καί τήν άμοιβήν τών κόπων των, άλλά εύχαριστοϋνται καί χαίρονται μαζί μας, έστω καί άν δέν θερίζουν μαζί μέ ήμάς. Διότι ό θερισμός δέν είναι ή ίδία έργασία μέ τήν σποράν. Όπου δηλαδή ό κόπος είναι όλιγώτερος καί μεγαλυτέρα ή εύχαρίστησις, δι' αύτό τό έργον σάς διετήρησα, όχι διά τήν σποράν. Διότι είς αύτήν τήν έργασίαν άπαιτεϊται μεγάλη ταλαιπωρία καί κόπος. Ένώ είς τόν θερισμόν ή μέν συγ-

11. Ίωάν. 4, 36.
12. Ίωάν. 4, 14.
13. Ίωάν. 4, 36.

κομιδή είναι άφθονος, ό δέ κόπος όχι τόσον πολύς, άλλά καί ή εύκολία μεγαλυτέρα.

Είς τήν προκειμένην περίπτωσιν, μέ όσα λέγει, θέλει νά δείξη, ότι καί τών προφητών τό θέλημα αύτό ήτο, νά έλθουν δηλαδή οί άνθρωποι κοντά μου. Αύτό προετοίμαζε καί ό νόμος. Διά τοϋτο καί έσπειραν, διά νά παραχθή αύτός ό καρπός. Φανερώνει ότι καί έκείνους αύτός τούς άπέστειλε καί ότι ή συγγένεια τής Καινής Διαθήκης πρός τήν Παλαιάν είναι μεγάλη καί μέ τήν παραβολήν αύτήν έφερε τά πάντα είς στενήν σχέσιν.

Άνέφερεν έπίσης καί μίαν παροιμίαν πού ήτο είς μεγάλην χρήσιν· «Διότι είς αύτήν τήν ίδικήν μας περίπτωσιν», λέγει, «έφαρμόζεται ή σωστή παροιμία, ότι άλλος έσπειρε καί άλλος θερίζει»[14]. Αύτά τά έλεγαν οί άνθρωποι, όσάκις άλλοι ύφίσταντο τούς κόπους καί άλλοι άπελάμβαναν τούς καρπούς, καί λέγει ότι ή παροιμία αύτή έφαρμόζεται τέλεια είς αύτούς. Διότι έκοπίασαν μέν οί προφήται, σεϊς όμως τούς καρπούς, πού θά παραχθοϋν άπό τούς κόπους έκείνων, θά δρέψετε. Καί δέν είπεν, τούς μισθούς (διότι καί έκείνων[15] ό πολύς κόπος δέν ήτο άμισθος), άλλά «τούς καρπούς». Τό ίδιον έκανε καί ό Δανιήλ. Πραγματικά καί αύτός έχρησιμοποίησε παροιμίαν πού έλεγεν· «Άπό τούς άνόμους προήλθεν ώς καρπός τό έγκλημα»[16]. Έπίσης καί ό Δαυίδ είς τόν θρήνόν του ένθυμεϊται άνάλογον παροιμίαν.

Δι' αύτό έπρόφθασεν ό Κύριος καί είπεν· «Διά νά χαίρουν μαζί καί ό σπείρων καί ό θερίζων». Έπειδή δηλαδή έπρόκειτο νά τούς είπή, ότι άλλος έσπειρε καί άλλος θερίζει, διά νά μή σχηματίση κανείς τήν έντύπωσιν, όπως είπα, ότι οί προφήται έχουν στερηθή τόν

14. Ίωάν. 14, 37.
15. Τών προφητών.
16. Α΄ Βασιλ. 24, 14.

μισθόν των, λέγει κάτι τὸ νέον καὶ τὸ παράδοξον, τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει εἰς τὰ ὑλικὰ πράγματα, ἀλλὰ χαρακτηρίζει ἰδιαίτερα τὰ πνευματικά. Διότι εἰς τὰ ὑλικὰ πράγματα, ἐὰν συμβῇ ἄλλος νὰ σπείρῃ καὶ ἄλλος νὰ θερίσῃ, ὄχι μόνον δὲν συγχαίρουν οἱ σπείραντες, ἀλλὰ καὶ ἀγανακτοῦν, ἐπειδὴ ἐκοπίασαν δι' ἄλλους, καὶ μόνον οἱ θερίζοντες χαίρονται. Εἰς τὰ πνευματικὰ ὅμως θέματα δὲν εἶναι τὸ ἴδιον, ἀλλά, καὶ ὅσοι δὲν θερίζουν ἐκεῖνα ποὺ ἔσπειραν, χαίρονται ὅμοια μὲ τοὺς θερίζοντας. Συνεπῶς εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτοὶ συμμετέχουν εἰς τὴν ἀμοιβήν.

«Ἐγὼ σᾶς ἔστειλα διὰ νὰ θερίζετε ἐκεῖνο, ποὺ σεῖς δὲν ἐκοπιάσατε νὰ σπείρετε. Ἄλλοι[17] ἔχουν κοπιάσει καὶ σεῖς ἔχετε εἰσέλθει εἰς τοὺς κόπους αὐτῶν διὰ νὰ θερίσετε»[18]. Μὲ ὅσα λέγει τοὺς δίδει περισσότερον θάρρος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐθεωρεῖτο ὅτι εἶναι ἐπίπονον ἔργον τὸ νὰ περιέλθουν τὴν οἰκουμένην καὶ νὰ κηρύξουν τὸ Εὐαγγέλιον, τοὺς ἀποδεικνύει ὅτι εἶναι καὶ εὔκολον. Διότι τὸ πάρα πολὺ ἐπίπονον ἦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον καὶ ἀπαιτοῦσε πολὺ κόπον, τὸ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ σπορὰ καὶ νὰ ὁδηγηθῇ εἰς θεογνωσίαν ἡ ἀμύητος ψυχή.

Ἀλλὰ πρὸς ποῖον σκοπὸν τὰ λέγει αὐτά; Διὰ νὰ μὴ πανικοβάλλωνται, ὅταν θὰ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὸ κήρυγμα, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι ἀποστέλλονται εἰς ἐργασίαν ἐπίπονον. Διότι περισσότερον κοπιαστικὸν καὶ δύσκολον ἦτο τὸ ἔργον τῶν προφητῶν, λέγει, καὶ εἰς ἀπόδειξιν τῶν λεγομένων ἔρχεται τὸ ἔργον, ἐφ' ὅσον σεῖς ἤλθατε εἰς τὰ εὔκολα. Δηλαδὴ ὅπως εἰς τὸν θερισμὸν μὲ εὐκολίαν συγκεντρώνεται ὁ καρπὸς καὶ εἰς μίαν καὶ

17. Πρόκειται διὰ τὰ διακριθέντα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην πρόσωπα, τὸν Πρόδρομον καὶ εἰδικώτερα τὸν ἴδιον τὸν Κύριον.
18. Ἰωάν. 14, 38.

μόνην στιγμὴν γεμίζει τὸ ἀλώνι ἀπὸ τὰ δέματα μὲ τὰ στάχυα καὶ δὲν περιμένουν τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ, τὸν χειμῶνα, τὴν ἄνοιξιν καὶ τὴν βροχήν, ἔτσι συμβαίνει καὶ ἐδῶ. Καὶ αὐτὸ τὸ φωνάζουν τὰ ἔργα. Διότι, καθ' ὃν χρόνον ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθαν οἱ Σαμαρεῖται καὶ ὁ καρπὸς συνεκεντροῦτο μὲ ἀφθονίαν. Δι' αὐτὸ καὶ τοὺς εἶπεν· «Σηκώσατε τὰ μάτια σας καὶ κυττάξατε τὰ χωράφια ὅτι εἶναι λευκά»[19].

Αὐτὰ εἶπε καὶ τὸ ἔργον ἐφάνη. Αἱ λέξεις ἀπὸ τὰ γεγονότα ἀπεδεικνύοντο· «Διότι ἀπὸ τὴν πόλιν ἐκείνην πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Σαμαρείτας ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν ἕνεκα τοῦ λόγου τῆς γυναικός, ἡ ὁποία ἐμαρτύρει, ὅτι μοῦ εἶπεν ὅλα ὅσα ἔπραξα»[20]. Ἔβλεπαν βέβαια ὅτι ἡ γυναίκα δὲν θὰ ἐπαινοῦσεν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος τῆς ἀπεκάλυψε τὰ ἁμαρτήματά της, οὔτε πάλιν θὰ ἐξεπόμπευε τὴν ζωήν της διὰ νὰ χαρισθῇ εἰς κάποιον ἄλλον.

γ'. Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὴν γυναῖκα καὶ ἡμεῖς καὶ διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας νὰ μὴ ἐντρεπώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ πρέπει νὰ φοβούμεθα τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος καὶ τώρα βλέπει τὸ γινόμενον καὶ τότε τιμωρεῖ ὅσους δὲν μετανοοῦν σήμερα. Διότι τώρα κάνομεν ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Δηλαδὴ δὲν φοβούμεθα τὸν μέλλοντα νὰ μᾶς κρίνῃ, ἐνῷ πρὸ ἐκείνων, ποὺ εἰς τίποτε δὲν ἠμποροῦν νὰ μᾶς βλάψουν, αἰσθανόμεθα φρίκην καὶ τρέμομεν τὴν αἰσχύνην ποὺ προέρχεται ἀπὸ αὐτούς. Δι' αὐτὸ εἰς ἐκεῖνο ποὺ φοβούμεθα, μὲ αὐτὸ θὰ τιμωρηθῶμεν. Διότι ὅποιος εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν προσέχει μόνον τὴν ἐντροπὴν τῶν ἀνθρώπων, χωρὶς νὰ ἐντρέπεται νὰ πράξῃ κάτι τὸ ἄτοπον ἐνῷ τὸν βλέπει ὁ Θεός, καὶ δὲν θέλει νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἀλλάξῃ διαγωγήν, αὐτὸς κατὰ

19. Ἰωάν. 14, 35.
20. Ἰωάν. 4, 39.

τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὄχι ἐνώπιον ἑνὸς ἢ δύο ἀνθρώπων, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης ὁλοκλήρου τιμωρεῖται. Διὰ τὸ ὅτι βέβαια ἐκεῖ ἔχει στηθῇ μέγα θέατρον καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν πράξεων, ἂς σοῦ τὸ διδάξῃ ἡ παραβολὴ τῶν προβάτων καὶ τῶν ἐρίφων[21] καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν λέγῃ· «Διότι ἡμεῖς πρέπει νὰ παρουσιασθῶμεν ἐμπρὸς εἰς τὸ δικαστικὸν βῆμα τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ ἀπολαύσῃ ὁ καθένας ἐκεῖνα ποὺ ἔκαμε μὲ τὸ σῶμα, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν»[22]. Καὶ πάλιν· «Ὁ ὁποῖος θὰ φανερώσῃ τὰ κρυφὰ τοῦ σκότους»[23].

Ἔπραξες κάτι πονηρὸν ἢ τὸ ἐσκέφθης καὶ τὸ ἀποκρύπτεις ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους; Ἀλλὰ δὲν ἠμπορεῖς νὰ τὸ ἀποκρύψῃς ἀπὸ τὸν Θεόν. Δὲν σὲ ἐνδιαφέρει ὅμως καθόλου διὰ τίποτε ἀπὸ αὐτά, παρὰ ὁ μοναδικός σου φόβος εἶναι οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρώπων. Λοιπὸν κατάλαβέ το καλὰ ὅτι οὔτε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ κατορθώσῃς νὰ περάσῃς ἀπαρατήρητος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Διότι τὰ πάντα θὰ παρουσιασθοῦν ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μας τότε ὡς εἰς πίνακα ζωγραφικῆς, ὥστε ὁ καθένας νὰ γίνῃ κριτὴς τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ αὐτὸ εἶναι φανερὸν ἀπὸ τὸν πλούσιον τῆς σχετικῆς παραβολῆς. Πραγματικὰ καὶ τὸν περιφρονημένον πτωχόν, τὸν Λάζαρον ἐννοῶ, εἶδε νὰ ἵσταται ἐμπρός του ὁ πλούσιος καὶ τὸ δάκτυλον, τὸ ὁποῖον πολλὰς φορὰς εἶχεν ἀποστραφῆ, παρεκάλει τότε νὰ τοῦ γίνῃ παρηγορία[24].

Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, ἔστω καὶ ἂν κανεὶς δὲν γνωρίζῃ τὰς πράξεις μας, ὁ καθένας μας ἂς εἰσέλθῃ εἰς τὴν συνείδησίν του καὶ ἂς διορίσῃ δικαστὴν τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν λογικὴν καὶ ἂς φέρῃ εἰς τὸ μέσον ὅλα τὰ πλημμελήματά του καί, ἐὰν δὲν θέλῃ νὰ διαπομπευθῇ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν, ἂς ἐπιθέσῃ τὰ φάρμακα τῆς μετανοίας καὶ ἂς θεραπεύσῃ τὰ τραύματα. Διότι εἶναι δυνατόν, χωρὶς ἀμφιβολίαν εἶναι δυνατόν, νὰ ἀνέλθῃ ὑγιής, ἔστω καὶ ἂν εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ τραύματα. «Διότι ἐὰν συγχωρῆτε», λέγει, «θὰ σᾶς συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σας. Ἐὰν ὅμως δὲν συγχωρῆτε, δὲν θὰ σᾶς συγχωρηθοῦν»[25].

21. Πρβλ. Ματθ. 25, 33.
22. Β´ Κορινθ. 5, 10.
23. Α´ Κορινθ. 4, 5.
24. Πρβλ. Λουκ. 16, 19 - 31.

Πραγματικὰ ὅπως εἰς τὸ βάπτισμα καταχώνονται τὰ ἁμαρτήματα καὶ δὲν ἀναφαίνονται πλέον, καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ ἀφανισθοῦν καὶ αὐτά, ἐὰν θελήσωμεν νὰ μετανοήσωμεν. Μετάνοια ὅμως σημαίνει νὰ μὴ πράττωμεν πλέον τὰ ἴδια ἁμαρτήματα. «Διότι ἐκεῖνος ποὺ πράττει τὰς ἰδίας ἁμαρτίας πάλιν, ὁμοιάζει μὲ σκύλον ἐπιστρέφοντα εἰς τὸ ξέρασμά του»[26], καὶ μὲ ἐκεῖνον ποὺ σύμφωνα μὲ τὴν παροιμίαν ξαίνει εἰς τὸ πῦρ καὶ ἀντλεῖ εἰς τρύπιο πιθάρι.

Εἶναι λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ἀπομακρυνθῶμεν καὶ μὲ τὴν πρᾶξιν καὶ μὲ τὴν διάθεσιν ἀπὸ τὰς διαπραχθείσας ἁμαρτίας καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν νὰ ἐπιθέσωμεν ὡς φάρμακα εἰς τὰ τραύματα τὰ ἀντίθετα ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Τὸ ἑξῆς ἐννοῶ· Ἥρπασες καὶ ἐπλεονέκτησες; Ἄφησε τὴν ἁρπαγὴν καὶ βάλε ἐλεημοσύνην εἰς τὸ τραῦμα. Ἐπόρνευσες; Ἐγκατάλειψε τὴν πορνείαν καὶ πρόσθεσε ἁγνότητα εἰς τὴν πληγήν. Κατηγόρησες καὶ ἔβλαψες τὸν ἀδελφόν σου; Παῦσαι νὰ κατηγορῇς καὶ δεῖξε φιλοφροσύνην. Καὶ διὰ κάθε ἁμάρτημα ἔτσι νὰ ἐνεργῶμεν καὶ ὄχι ἁπλῶς νὰ παρατρέχωμεν τὰς ἁμαρτίας. Διότι ἔφθασε πλέον, ἔφθασεν ὁ καιρὸς τῶν εὐθυ-

25. Ματθ. 6, 14, 15.
26. Πρβλ. Β´ Πέτρ. 2, 22. Παροιμ. 26, 11.

νῶν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «Ὁ Κύριος εἶναι κοντά. Μὴ μεριμνᾶτε διὰ τίποτε»[27]. Ἀλλ' εἰς ἡμᾶς ἴσως εἶναι καλύτερον νὰ λέγωμεν τὸ ἀντίθετον. Ὁ Κύριος εἶναι κοντά, μεριμνᾶτε. Διότι ἐκεῖνοι σωστὰ ἤκουαν, «μὴ μεριμνᾶτε διὰ τίποτε», ἐπειδὴ εὑρίσκοντο εἰς τὰς θλίψεις, τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἀγῶνας, ἐνῷ οἱ ζῶντες μέσα εἰς τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὴν τρυφὴν καὶ οἱ μέλλοντες νὰ δώσουν βαρείας εὐθύνας, ὄχι αὐτό, ἀλλὰ ἐκεῖνο θὰ ἤκουαν δικαιολογημένα· Ὁ Κύριος εἶναι κοντά, μεριμνᾶτε. Διότι δὲν ὑπολείπεται πολὺς χρόνος διὰ τὴν συντέλειαν, ἀλλὰ ὁ κόσμος φέρεται πλέον γρήγορα πρὸς τὸ τέλος. Αὐτὸ τὸ φανερώνουν οἱ πόλεμοι καὶ αἱ θλίψεις καὶ οἱ σεισμοὶ καὶ ἡ ἀγάπη ποὺ ἔχει κρυώσει. Δηλαδὴ ὅπως ἀκριβῶς ἕνα σῶμα ποὺ ψυχορραγεῖ καὶ πλησιάζει πρὸς τὸ τέλος του, γεμίζει ἀπὸ πληγάς, καὶ ὅπως ἀπὸ ἕνα σπίτι, ποὺ πρόκειται νὰ καταρρεύσῃ, πολλὰ τεμάχια συνήθως πίπτουν προηγουμένως καὶ ἀπὸ τὴν ὀροφὴν καὶ ἀπὸ τοὺς τοίχους, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ τῆς οἰκουμένης ἡ συντέλεια ἔρχεται καὶ εἶναι κοντά μας καὶ δι' αὐτὸ ἔχουν παντοῦ διασπαρῆ τὰ ἄπειρα κακά. Ἐὰν τότε ὁ Κύριος ἦτο κοντά, πολὺ περισσότερον εἶναι σήμερα κοντά. Ἐὰν πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν, ὅταν ἐλέγοντο αὐτά, ὠνόμαζεν ὁ Παῦλος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πλήρωμα τῶν χρόνων, πολὺ περισσότερον εἶναι ἡ παροῦσα ἐποχή.

Ἀλλ' ἴσως δι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν πιστεύουν μερικοί. Καὶ ὅμως δι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πιστεύουν περισσότερον. Διότι πῶς γνωρίζεις, ἄνθρωπε, ὅτι δὲν εἶναι κοντὰ τὸ τέλος καὶ ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὀλίγον δὲν θὰ ἔλθουν τὰ λεχθέντα; Δηλαδὴ ὅπως τέλος τοῦ ἔτους δὲν λέγομεν τὴν τελευταίαν ἡμέραν, ἀλλὰ τὸν τελευταῖον μῆνα, (ἂν καὶ

27. Φιλιππ. 4, 5-6.

ἔχῃ τριάκοντα ἡμέρας), ἔτσι καὶ εἰς τὰ τόσα πολλὰ ἔτη, ἐὰν ὀνομάσω τέλος τὰ τετρακόσια χρόνια, δὲν θὰ διαπράξω σφάλμα. Ὥστε ἀπὸ παλαιὰ προανήγγελλε τὸ τέλος.

Ἂς περιορίσωμεν λοιπὸν τοὺς ἑαυτούς μας καὶ ἂς ἐντρυφήσωμεν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Διότι καὶ ὅταν ἡμεῖς ζῶμεν χωρὶς φόβον καὶ δὲν μεριμνῶμεν πολὺ καὶ περιμένωμεν, ἡ παρουσία τοῦ Κυρίου θὰ ἔλθῃ αἰφνιδίως. Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν· Διότι ὅπως εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Νῶε καὶ εἰς τὰς ἡμέρας τοῦ Λώτ, ἔτσι θὰ εἶναι καὶ κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ αἰῶνος τούτου[28]. Τὸ ἴδιον ἐδήλωνε καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν ἔλεγεν· «Ὅταν λέγουν ἔχομεν τώρα εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε ἐπέρχεται κατ' αὐτῶν αἰφνιδία ἡ καταστροφή, καθὼς ἔξαφνα ἔρχεται καὶ ὁ πόνος τοῦ τοκετοῦ εἰς τὴν ἔγκυον γυναῖκα»[29]. Τί σημαίνει, «ὁ πόνος τοῦ τοκετοῦ εἰς τὴν ἔγκυον γυναῖκα»; Πολλὰς φορὰς δηλαδὴ αἱ κυοφοροῦσαι γυναῖκες παίζουν ἢ τρώγουν ἢ εὑρίσκονται εἰς τὸ λουτρὸν ἢ τὴν ἀγοράν, χωρὶς νὰ προβλέπουν τίποτε ἀπὸ τὰ μέλλοντα, καὶ ἔτσι αἰφνιδιαστικὰ κατελήφθησαν ἀπὸ τὸν πόνον τοῦ τοκετοῦ.

Συνεπῶς ἐπειδὴ καὶ τὰ ἰδικά μας εἶναι παρόμοια, ἂς εἴμεθα πάντα προετοιμασμένοι, διότι δὲν θὰ ἀκούωμεν πάντοτε τὰ ἴδια, οὔτε θὰ τὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. «Διότι εἰς τὸν Ἅδην», λέγει, «ποῖος θὰ ἐξομολογηθῇ εἰς σέ;»[30].

Ἂς μετανοήσωμεν λοιπὸν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, διὰ νὰ ἔχωμεν ἵλεων τὸν Θεὸν κατὰ τὴν μέλλουσαν ἡμέραν καὶ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὕρωμεν μεγάλην συγ-

28. Πρβλ. Ματθ. 24, 37.
29. Α' Θεσσ. 5, 3.
30. Ψαλμ. 6, 6.

γνώμην, τὴν ὁποίαν εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΛΕ' (35)

('Ιωάν. δ', 40 - 53)

«Ὅταν λοιπὸν ἦλθαν πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται, τὸν παρεκάλουν νὰ μείνῃ μαζί των. Καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ πολὺ περισσότεροι ἐπίστευσαν ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ. Καὶ εἰς τὴν γυναῖκα ἔλεγαν, ὅτι δὲν ἐπιστεύσαμεν πλέον διὰ τὰ ὅσα μᾶς εἶπες σύ, διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν ἀκούσει αὐτὸν καὶ γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός. Ὕστερα δὲ ἀπὸ τὰς δύο ἡμέρας ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν»[1].

α'*. Τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν. Αὐτὴ συνήθως φθείρει τὰ πολλὰ ἀγαθά. Οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή, οἱ ὁποῖοι εἶχαν περισσοτέρας θρησκευτικὰς γνώσεις καὶ εἶχαν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μὲ

1. Ἰωάν. 4, 40 - 43.

* Βασικῶς εἰς τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν γίνεται σύγκρισις μεταξὺ Σαμαρειτῶν καὶ Ἰουδαίων καὶ τονίζεται ἡ ἀνωτερότης τῶν πρώτων, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ δὲν ἐγνώριζαν καλῶς τὰς γραφὰς καὶ δὲν εἶχαν ἴδει κανένα θαῦμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν τούτοις ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἐπειδὴ εἶχαν ἀγαθὴν ψυχήν, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι καὶ πολλὰ θαύματα εἶδαν καὶ τὰς προφητείας περὶ τοῦ Χριστοῦ ἤκουσαν, χωρὶς νὰ πιστεύσουν εἰς αὐτόν, ἕνεκα

τοὺς προφήτας[2], ἐφάνησαν κατώτεροι. Διότι οἱ Σαμαρεῖται ἀπὸ τὴν πληροφορίαν τῆς γυναικὸς μόνον, χωρὶς νὰ ἰδοῦν κανένα θαῦμα, ἐξῆλθαν καὶ παρεκάλουν τὸν Χριστὸν νὰ παραμείνῃ μαζί των, ἐνῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἂν καὶ εἶδαν τὰ θαύματα, ὄχι μόνον δὲν τὸν ἐκράτησαν μαζί των, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐξεδίωκαν καὶ τὰ πάντα ἔκαναν, ὥστε νὰ τὸν ἀπομακρύνουν καὶ ἀπὸ τὴν χώραν των, μολονότι ἡ ἐπὶ τῆς γῆς παρουσία τοῦ Κυρίου δι' αὐτοὺς εἶχε γίνει. Ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὸν ἐξεδίωκαν, ἐνῷ αὐτοὶ τοῦ ἐζήτουν νὰ παραμείνῃ μαζί των.

Εἰπέ μου, σὲ παρακαλῶ, αὐτούς, ἂν καὶ τὸν παρεκάλουν καὶ τὸν ἱκέτευαν, δὲν ἔπρεπε νὰ τοὺς πλησιάσῃ ὁ Κύριος, ἀλλὰ νὰ μένῃ κοντὰ εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν ἐχθρεύοντο καὶ τὸν ἐξεδίωκαν, ἐνῷ εἰς ὅσους τὸν ἠγάπω· καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἔχουν κοντά των νὰ μὴ δίδῃ τὸν ἑαυτόν του;[3]. Ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἦτο ἀντάξιον πρὸς τὴν πρόνοιαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον αὐτοῦ. Δι' αὐτὸ ἐδέχθη καὶ παρέμεινε κοντά των ἐπὶ δύο ἡμέρας. Αὐτοὶ βέβαια ἤθελαν νὰ τὸν κρατήσουν συνέχεια μαζί των, (διότι αὐτὸ ἔδειξεν ὁ Εὐαγγελιστής, ὅταν εἶπεν, «Τὸν παρεκάλουν νὰ μείνῃ μαζί των), ὁ Ἰησοῦς ὅμως δὲν τὸ ἤθελεν, ἀλλ' ἔμεινε μόνον δύο ἡμέρας. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἐπίστευσαν πολὺ περισσότεροι.

Βέβαια ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ πιστεύσουν αὐτοί, ἐπειδὴ καὶ κανένα θαῦμα δὲν εἶχαν ἰδῆ καὶ ἐχθρικῶς διέ-

---

τῆς μοχθηρίας τῆς ψυχῆς των. Ἐπίσης ἐξετάζεται, διατί δὲν ἐπῆγεν ὁ Κύριος εἰς τὴν Καπερναούμ, ἀλλὰ κατηυθύνθη εἰς τὴν Κανᾶ καὶ ἐκτίθενται τὰ κατὰ τὴν θεραπείαν τοῦ υἱοῦ τοῦ αὐλικοῦ ἀνδρός, τοῦ ὁποίου τὴν περὶ τὴν πίστιν διάθεσιν ἀνατέμνει βαθέως ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος, καὶ ὁ λόγος κλείεται μὲ πρακτικὰς νουθεσίας πρὸς τοὺς ἀκροατάς.

2. Μὲ τοὺς ἰδίους καὶ τὰ βιβλία των.

3. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχήν, καθ' ἣν ἡ δρᾶσις τοῦ Κυρίου κατ' ἀρχὰς περιωρίζετο μόνον εἰς τοὺς Ἰουδαίους.

κειντο πρὸς τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ ὅμως, ἐπειδὴ ἔκριναν τὰ λεγόμενα μὲ βάσιν τὴν ἀλήθειαν, δὲν ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐχθρότητα αὐτήν, ἀλλ' ἡ σκέψις των ἦτο ἀνωτέρα τῶν ἐμποδίων καὶ συνηγωνίζοντο νὰ θαυμάζουν περισσότερον τὸν Ἰησοῦν. «Καὶ εἰς τὴν γυναῖκα», λέγει, «ἔλεγαν, ὅτι δὲν ἐπιστεύσαμεν πλέον διὰ τὰ ὅσα μᾶς εἶπες σύ, διότι ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἔχομεν ἀκούσει αὐτὸν καὶ γνωρίζομεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός». Οἱ μαθηταὶ ὑπερέβησαν τὸν διδάσκαλον. Διότι αὐτοὶ θὰ ἠμποροῦσαν δίκαια νὰ κατηγορήσουν τοὺς Ἰουδαίους καὶ μὲ τὴν πίστιν των καὶ μὲ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ Κυρίου. Οἱ Ἰουδαῖοι δηλαδή, χάριν τῶν ὁποίων ὅλον τὸ ἔργον του ἔκανεν ὁ Κύριος[4], συνεχῶς τὸν ἐλιθοβόλουν, ἐνῷ οἱ Σαμαρεῖται τὸν προσείλκυσαν πρὸς τὸ μέρος των, ἔστω καὶ ἂν δὲν κατηυθύνετο πρὸς αὐτούς. Καὶ οἱ μὲν παρὰ τὰ θαύματα μένουν ἀδιόρθωτοι, αὐτοὶ ὅμως χωρὶς θαύματα ἔδειξαν μεγάλην πίστιν εἰς αὐτὸν καὶ συναγωνίζονται εἰς αὐτὸ ἀκριβῶς, νὰ πιστεύσουν δηλαδὴ χωρὶς θαύματα, ἐνῷ ἐκεῖναι δὲν παύουν καὶ θαύματα νὰ ζητοῦν καὶ νὰ τὸν πειράζουν. Τόσον πολὺ χρειάζεται ἡ εὐσεβὴς ψυχή. Καὶ ὅταν ἡ ἀλήθεια συναντήσῃ παρομοίαν ψυχήν, εὔκολα κυριαρχεῖ. Καὶ ἂν δὲν ἐπικρατήσῃ, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται εἰς ἰδικήν της ἀδυναμίαν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀγνωμοσύνην τῆς ψυχῆς. Διότι καὶ ὁ ἥλιος, ὅταν πέσῃ, εἰς ὑγιεῖς ὀφθαλμούς, εὔκολα φωτίζει. Καὶ ἂν δὲν φωτίσῃ, τὸ σφάλμα ὀφείλεται εἰς τὴν ἀσθένειαν ἐκείνων καὶ ὄχι εἰς τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ.

Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγουν οἱ Σαμαρεῖται· «Γνωρίζομεν», λέγει, «ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ὁ Χριστός». Βλέπεις πῶς ἀμέσως ἀντελήφθησαν

---

4. Πρβλ. τὴν ἀνωτέρω σημείωσιν.

ὅτι ἐπρόκειτο νὰ προσελκύσῃ τὴν οἰκουμένην καὶ ὅτι ἦλθε νὰ τακτοποιήσῃ τὴν κοινὴν σωτηρίαν καὶ ἀκόμη ὅτι δὲν ἐσκόπευε νὰ περιορίσῃ τὸ ἐνδιαφέρον του εἰς τοὺς Ἰουδαίους μόνον, ἀλλ' ὅτι παντοῦ θὰ ἔσπειρεν τὸν λόγον του; Ἀλλ' οἱ Ἰουδαῖοι δὲν συμπεριφέρονται τοιουτοτρόπως. Ἀντίθετα ἐπιδιώκουν νὰ στηρίξουν τὴν ἰδικήν των δικαιοσύνην καὶ δὲν ὑπετάγησαν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ. Οἱ Σαμαρεῖται ὅμως, παραδεχόμενοι ὅτι οἱ πάντες εὑρίσκονται ὑπὸ καταδίκην, ὑποδηλώνουν ἐκεῖνον τὸν ἀποστολικὸν λόγον, ποὺ λέγει· «Διότι ὅλοι ἀνεξαιρέτως ἡμάρτησαν καὶ στεροῦνται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Γίνονται δὲ δίκαιοι δωρεὰν μὲ τὴν χάριν αὐτοῦ»[5]. Μὲ τὸ νὰ εἴπουν δηλαδὴ ὅτι εἶναι ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἔδειξαν ὅτι εἶναι Σωτὴρ τοῦ χαμένου καὶ ἁμαρτωλοῦ κόσμου καὶ μάλιστα ὄχι ἁπλῶς Σωτήρ, ἀλλὰ Σωτὴρ εἰς τὰ σπουδαιότατα πράγματα. Ἦλθαν βέβαια πολλοὶ μὲ σκοπὸν νὰ σώσουν, (καὶ προφῆται καὶ ἄγγελοι), ἀλλ' ὁ ἀληθινὸς Σωτὴρ εἶναι αὐτός, λέγει, ὁ ὁποῖος προσφέρει τὴν ἀληθινὴν σωτηρίαν καὶ ὄχι τὴν πρόσκαιρον μόνον.

Αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς εἰλικρινοῦς πίστεως. Διότι οἱ Σαμαρεῖται εἶναι ἄξιοι θαυμασμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς δύο ἀπόψεις. Ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι ἐπίστευσαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι ἐπίστευσαν χωρὶς θαύματα, (αὐτοὺς μακαρίζει καὶ ὁ Χριστός, ὅταν λέγῃ· «Μακάριοι εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι καίτοι δὲν εἶδαν, ἐπίστευσαν»[6], καὶ μάλιστα ἡ πίστις των ἦτο εἰλικρινής. Ἂν καὶ ἤκουσαν τὴν γυναῖκα νὰ τοὺς λέγῃ μὲ ἀμφιβολίαν· «Μήπως εἶναι αὐτὸς ὁ Χριστός»;[7] δὲν εἶπαν καὶ αὐτοί, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἔχομεν αὐτὴν τὴν ὑποψίαν, οὔτε ὅτι νομίζο-

5. Ρωμ. 3, 23-24.
6. Ἰωάν. 20, 29.
7. Ἰωάν. 4, 29.

μεν, ἀλλὰ ὅτι «γνωρίζομεν» καὶ μάλιστα ὄχι ἁπλῶς «γνωρίζομεν», ἀλλ' ὅτι «αὐτὸς εἶναι ἀληθῶς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου». Δὲν παρεδέχοντο βέβαια τὸν Χριστὸν ὡς ἕνα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς σωτῆρας, ἀλλ' ὡς τὸν ὄντως Σωτῆρα. Καὶ ὅμως ποῖον εἶδαν νὰ σώζεται; Τοὺς λόγους ἤκουσαν μόνον καὶ εἶπαν, ἐκεῖνα ἀκριβῶς, τὰ ὁποῖα θὰ ἔλεγαν, ἐὰν ἔβλεπαν καὶ θαύματα πολλὰ καὶ μεγάλα.

Καὶ διὰ ποῖον λόγον δὲν μᾶς ἀναφέρουν οἱ Εὐαγγελισταὶ αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ὅτι τοὺς ὡμίλησε κατὰ τρόπον θαυμαστόν; Διὰ νὰ μάθῃς ὅτι πολλὰ ἀπὸ τὰ σπουδαῖα καὶ μεγάλα τὰ παραλείπουν. Ἄλλωστε ἀπὸ τὸ τέλος ἐφανέρωσαν τὸ πᾶν, διότι μὲ τὰ λεχθέντα ἔπεισε λαὸν ὁλόκληρον καὶ ὅλην τὴν πόλιν. Ὅπου ὅμως δὲν πείθονται οἱ ἄνθρωποι, τότε ἀναγκάζονται οἱ Εὐαγγελισταὶ νὰ ἐκθέτουν καὶ τὰ λεχθέντα, διὰ νὰ μὴ κατηγορῇ κανεὶς τὸν ὁμιλητὴν ἀπὸ τὴν ἀγνωμοσύνην τῶν ἀκροατῶν.

«Ὕστερα δὲ ἀπὸ δύο ἡμέρας[8] ἔφυγεν ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Διότι[9] αὐ-

8. Ἡ βραχύτης τῆς παραμονῆς τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὴν Συχάρ, ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δημοσία δρᾶσις τοῦ Κυρίου θὰ περιελάμβανεν ὡς πεδίον μόνον τοὺς Ἰουδαίους.

9. Ὁ στίχος παρέχει δυσκολίας. Αἰτιολογεῖ τὸ «ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν». Ἀλλὰ μὲ ποίαν ἔννοιαν; Πολλαὶ ἀπόψεις ἐξεφράσθησαν. Αἱ κυριώτεραι εἶναι· α) Κατηυθύνθη εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος τῆς Γαλιλαίας τὸ ὁποῖον δὲν ἦτο πατρίς του. Αὐτὴν τὴν ἐκδοχὴν ἀναπτύσσει ἐν προκειμένῳ ὁ Χρυσόστομος. Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Κύριλλος. Κατ' αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ἐρχόμενος εἰς τὴν Γαλιλαίαν δὲν μεταβαίνει εἰς τὴν Ναζαρὲτ ἢ εἰς τὸ ἐγγὺς αὐτῆς καὶ πέριξ αὐτῆς κείμενον τμῆμα τῆς Κάτω Γαλιλαίας, ἀλλὰ κατευθύνεται εἰς τὴν Ἄνω Γαλιλαίαν καὶ ἐγκαθίσταται εἰς Καπερναούμ. β) Κατ' ἄλλην ἐκδοχήν, τὴν ὁποίαν υἱοθέτησε καὶ ὁ Ὠριγένης, πατρὶς τοῦ Κυρίου θεωρεῖται ἐνταῦθα ἡ Ἰουδαία καὶ ἡ Ἱερουσαλήμ. Δικαιολογεῖ λοιπὸν ὁ προκείμενος στίχος διατί ὁ Κύριος κατέλιπε τὴν Ἰουδαίαν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. γ) Κατά τινας νεωτέρους

τὸς ὁ Ἰησοῦς εἶχε διακηρύξει[10] ὅτι κάθε προφήτης δὲν τιμᾶται εἰς τὴν πατρίδα του»[11]. Διατί προσετέθη ὁ τελευταῖος στίχος; Διότι δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Καπερναούμ, ἀλλ' εἰς τὴν Γαλιλαίαν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Κανᾶ. Διὰ νὰ μὴ ἀναρωτηθῆς δηλαδή, διατί δὲν παρέμεινεν εἰς τὴν πατρίδα του, ἐνῷ ἔμεινε εἰς τοὺς Σαμαρείτας, ἀναφέρει τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, λέγων ὅτι δὲν τὸν ἐπρόσεχαν. Δι' αὐτὸ δὲν ἐπῆγεν ἐκεῖ, ὥστε νὰ μὴ μεγαλώσῃ περισσότερον ἡ ἁμαρτία των[12].

6'. Ἡ γνώμη μου εἶναι ὅτι ἐδῶ ὀνομάζει πατρίδα του τὴν Καπερναούμ. Τὸ ὅτι δὲ ἐκεῖ δὲν ἐτιμήθη, ἄκουσε ποὺ τὸ λέγει ὁ ἴδιος· «Καὶ σύ, Καπερναούμ, ποὺ ὑψώθης μέχρι τοῦ οὐρανοῦ[13], θὰ καταβιβασθῇς μέχρι τοῦ Ἅδου»[14]. Τὴν ὀνομάζει βέβαια πατρίδα του, ἀναφερόμενος εἰς τὴν περίοδον τῆς δημοσίας δράσεως, διότι ἐκεῖ διέμενε τὸν περισσότερον καιρὸν κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς.

ἑρμηνευτὰς ὁ Εὐαγγελιστὴς ἐδῶ συμπληρώνει ἐμφανῶς τὴν ἀφήγησιν τῶν συνοπτικῶν καὶ δίδει τὴν ἐξήγησιν, διατί ὁ Ἰησοῦς ἤρχισε τὴν δρᾶσίν του ἐξ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰουδαίας καὶ ὕστερα ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Δηλ. ὁ Εὐαγγελιστὴς μὲ τὸν στίχον αὐτὸν λέγει τὰ ἑξῆς· Τὰ πρῶτα βήματα τῆς δημοσίας δράσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐσημειώθησαν ὄχι εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ὡς δύναταί τις παρεξηγῶν τὴν ἀφήγησιν τῶν συνοπτικῶν νὰ ὑποθέσῃ, ἀλλ' εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Τοῦτο δὲ διότι αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἶχεν εἴπει, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτὸς εἰς τὴν πατρίδα του. Δι' αὐτὸ ἤρχισεν ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν, ὅπου δὲν ἦτο ἡ πατρίς του, καὶ ἀφοῦ ἀνεγνωρίσθη ἐκεῖ καὶ ἀπέκτησε φήμην προφήτου, ἦλθε κατόπιν καὶ εἰς τὴν πατρίδα του Γαλιλαίαν. Ἀπὸ τὰς ἀνωτέρω ἐκδοχὰς σαφεστέραι εἶναι ἡ πρώτη καὶ ἡ τρίτη.

10. Πρβλ. Μάρκ. 6, 4. Λουκ. 4, 24.
11. Ἰωάν. 4, 43 - 44.
12. Πρβλ. σημείωσιν 9 τῆς παρούσης.
13. Ἐπειδὴ ἔγινε κατοικία τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Κυρίου.
14. Λουκ. 10, 15.

Τί λοιπόν; Δὲν βλέπομεν, ἐρωτᾷ κάποιος, πολλοὺς νὰ θαυμάζωνται καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώους τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος; Ναί, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ σχηματίζωμεν γνώμην διὰ τὰ θέματα αὐτοῦ τοῦ εἴδους ἀπὸ τὰ σπάνια περιστατικά. Ἐὰν μερικοὶ ἐτιμῶντο εἰς τὴν πατρίδα των, πολὺ περισσότερον θὰ εὐδοκιμοῦσαν εἰς τὴν ξένην. Πάντως ἡ συνήθεια τοὺς θέλει νὰ περιφρονοῦνται εἰς τὴν πατρίδα των.

«Ὅταν δὲ ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, τὸν ὑπεδέχθησαν οἱ Γαλιλαῖοι, ἐπειδὴ εἶχαν ἴδει τὰ θαύματα[15] ποὺ ἔκανεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἑορτήν[16]. Διότι καὶ αὐτοὶ[17] ἦλθαν εἰς τὴν ἑορτήν»[18]. Βλέπεις ὅτι ὅσοι κατηγοροῦντο, αὐτοὶ πρὸ πάντων πλησιάζουν περισσότερον τὸν Ἰησοῦν; Πραγματικά, ὁ μὲν ἔλεγεν «Ἀπὸ τὴν Ναζαρὲτ ἠμπορεῖ νὰ προέλθῃ τίποτε τὸ καλόν;»[19], καὶ ὁ ἄλλος· «Ἐξέτασε καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι προφήτης ἀπὸ τὴν Γαλαλαίαν δὲν ἔχει βγῆ ἕως τώρα»[20]. Αὐτὰ τὰ ἔλεγαν ὑβρίζοντες καὶ τὸν Ἰησοῦν, ἐπειδὴ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι ἐνόμιζαν ὅτι κατάγεται ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ. Ἐπίσης τὸν προσέβαλλον μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι Σαμαρείτης· «Διότι εἶναι Σαμαρείτης καὶ ἔχει δαιμόνιον»[21], λέγει. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ οἱ Σαμαρεῖται καὶ οἱ Γαλιλαῖοι, λέγει, πιστεύουν εἰς αὐτὸν καὶ αὐτὴ ἡ πίστις εἶναι πρὸς ἐντροπὴν τῶν Ἰουδαίων. Οἱ Σαμαρεῖται ὅμως εἶναι ἀνώτεροι καὶ ἀπὸ τοὺς Γαλιλαίους, διότι αὐτοὶ ἐπίστευσαν ἀπὸ τοὺς λό-

---

15. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 13 ἑξ.
16. Πρόκειται διὰ τὴν ἑορτὴν Πάσχα.
17. Καὶ οἱ Γαλιλαῖοι μετέβαιναν εἰς τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις καθωρισμένας ἑορτάς.
18. Ἰωάν. 4, 45.
19. Ἰωάν. 1, 47.
20. Ἰωάν. 7, 52.
21. Ἰωάν. 8, 48.

γους τῆς γυναικός, ἐνῷ ἐκεῖνοι ἐπίστευσαν, ὅταν εἶδαν τὰ θαύματα, τὰ ὁποῖα ἐποίησεν.

«Ἦλθε λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας[22], ὅπου εἶχε μεταβάλει τὸ νερὸν εἰς οἶνον[23]. Ὑπενθυμίζει ὁ Εὐαγγελιστὴς τὸ θαῦμα εἰς τὸν ἀκροατὴν καὶ ἔτσι αὐξάνει τὸν ἔπαινον τῶν Σαμαρειτῶν. Πραγματικὰ αὐτοὶ τὸν ἐδέχθησαν ἀπὸ τὰ θαύματα ποὺ ἔγιναν τόσον εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὅσον καὶ ἐκεῖ, ἐνῷ οἱ Σαμαρεῖται δὲν εἶδαν τίποτε, παρὰ μόνον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν ἐπίστευσαν.

Ὁ Εὐαγγελιστὴς εἶπε λοιπὸν ὅτι ἦλθεν ἐκεῖ, ἀλλὰ δὲν ἐπρόσθεσε καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ἦλθεν. Εἰς τὴν Γαλιλαίαν δηλαδὴ ἐπῆγεν ἐξ αἰτίας τοῦ φθόνου τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ εἰς τὴν Κανᾶ διὰ ποῖον λόγον ἦλθεν; Κατὰ τὴν πρώτην ἄφιξίν του εἶχε προσκληθῆ εἰς γάμον[24], τώρα ὅμως διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν ἔρχεται;

Ἐγὼ νομίζω ὅτι ἦλθε διὰ νὰ καταστήσῃ ἰσχυροτέραν τὴν πίστιν, ποὺ ἐγεννήθη εἰς αὐτοὺς ἀπὸ τὸ θαῦμα, μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ διὰ νὰ τοὺς φέρῃ περισσότερον πλησίον του μὲ τὴν αὐθόρμητον ἄφιξίν του καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του καὶ προετίμησεν ἐκείνους.

» Ὑπῆρχε δὲ κάποιος ἄνθρωπος ἀνήκων εἰς τὴν βασιλικὴν αὐλήν[25], τοῦ ὁποίου τὸ παιδὶ ἦτο ἄρρωστον εἰς τὴν Καπερναούμ[26]. Αὐτὸς λοιπὸν ὅταν ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀνεχώρησε πρὸς συνάντησίν του καὶ τὸν παρεκάλει νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν υἱόν του»[27]. Αὐτὸς δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος ἢ κατήγετο ἀπὸ τὴν βασιλικὴν οἰκογένειαν ἢ κατεῖχε κάποιο ἀξίωμα, τὸ ὁποῖον ὠνομάζετο οὕτω[28]. Μερικοὶ λοιπὸν νομίζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὁ ἴδιος μὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀναφέρει ὁ Ματθαῖος[29]. Ἀποδεικνύεται ὅμως ὅτι ἄλλος εἶναι ἐκεῖνος, ὄχι μόνον ἀπὸ τὸ ἀξίωμα ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πίστιν[30]. Ἐκεῖνος δηλαδή, ἐνῷ ὁ Χριστὸς ἤθελε νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ σπίτι του, παρακαλεῖ νὰ μὴ ὑπάγῃ, ἐνῷ αὐτός, χωρὶς νὰ ἐκφράσῃ καμμίαν σχετικὴν θέλησιν ὁ Κύριος, τὸν προσκαλεῖ εἰς τὸ σπίτι του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν λέγει· «Δὲν εἶμαι ἄξιος διὰ νὰ εἰσέλθῃς κάτω ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ σπιτιοῦ μου»[31], ἐνῷ αὐτὸς τὸν πιέζει καὶ τοῦ λέγει «νὰ ἔλθῃ» προτοῦ ἀποθάνῃ ὁ υἱός του. Καὶ ἐκεῖ μὲν καταβαίνων ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τὸ ὄρος[32] εἰσῆλθεν εἰς τὴν Καπερναούμ, ἐδῶ ὅμως ἀπὸ τὴν Σαμάρειαν ἔρχεται καὶ ὄχι εἰς τὴν Καπερναούμ, ἀλλά, ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Κανᾶ, ἦλθεν ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Καὶ ὁ υἱὸς ἐκείνου εὑ-

22. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 1 ἑξ.
23. Ἰωάν. 4, 46.
24. Πρβλ. Ἰωάν. 2, 2.
25. Μᾶλλον πρόκειται διὰ κάποιον αὐλικὸν καὶ ὄχι διὰ συγγενῆ τοῦ βασιλέως, ὅπως ἀποδεικνύει ἡ χρῆσις τῆς λέξεως «βασιλικός» ἀπὸ τὸν Ἰώσηπον. Ποῖος ἦτο ὁ ἀνὴρ αὐτός; Μερικοὶ τὸν ἐταύτισαν πρὸς τὸν ἐν Λουκ. 8, 3 μνημονευόμενον ἐπίτροπον τοῦ Ἡρώδου Χουζᾶν, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸν ἐν Πράξ. 13, 1 Μαναὴν σύντροφον τοῦ Ἡρώδου. Πρόκειται πάντως δι' ἁπλᾶς εἰκασίας. Πρέπει ἀκόμη νὰ μὴ συγχέεται ὁ βασιλικὸς οὗτος πρὸς τὸν παρὰ Ματθ. 8, 5 καὶ Λουκ. 7, 2 μνημονευόμενον ἑκατόνταρχον.

26. Ἡ ἄφιξις τοῦ Ἰησοῦ ἐγνωστοποιήθη καθ' ἅπασαν τὴν Γαλιλαίαν, ὥστε, ἐνῷ αὐτὸς εὑρίσκεται εἰς Κανᾶ, ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Καπερναοὺμ νὰ ζητήσουν τὴν βοήθειάν του.
27. Ἰωάν. 4, 46 - 47.
28. Πρβλ. σημείωσιν 25 τῆς παρούσης ὁμιλίας.
29. Πρβλ. Ματθ. 8, 5 ἑξ.
30. Πρὸς κατανόησιν τῶν λεγομένων καλὸν εἶναι νὰ ἀναγνωσθοῦν αἱ περικοπαί· Ματθ. 8, 5 - 13. Ἰωάν. 4, 46 - 53.
31. Ματθ. 8, 8.
32. Πρόκειται διὰ τὸ ὄρος ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐξεφώνησεν ὁ Ἰησοῦς τὴν γνωστὴν ὁμώνυμον ὁμιλίαν του. Πρβλ. Ματθ. 8, 1.

ρίσκετο εἰς τὸ κρεββάτι ἀπὸ παράλυσιν, ἐνῷ αὐτοῦ ἐδῶ ὑπέφερεν ἀπὸ πυρετόν.

«Καὶ ἀφοῦ ἦλθεν παρεκάλει αὐτὸν νὰ θεραπεύσῃ τὸν υἱόν του, διότι ἐκινδύνευε νὰ ἀποθάνῃ»[33].

Καὶ τί κάνει ὁ Χριστὸς λοιπόν; «Ἐὰν δὲν ἴδετε θαύματα καὶ γεγονότα προκαλοῦντα τρόμον, δὲν θὰ πιστεύσετε»[34]. Καὶ ὅμως καὶ τὸ ὅτι ἦλθε καὶ παρεκάλεσεν εἶναι δεῖγμα πίστεως. Καὶ εἰς τὴν συνέχειαν τὸ φανερώνει καὶ ὁ Εὐαγγελιστής, ὅταν λέγῃ ὅτι εἶπεν ὁ Ἰησοῦς· «Πήγαινε, ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν λόγον καὶ ἐπήγαινεν»[35].

Τί σημαίνουν αὐτὰ λοιπόν, ποὺ λέγει ἐδῶ; Τὰ ἔλεγεν αὐτὰ θαυμάζων τοὺς Σαμαρείτας, διότι ἐπίστευσαν χωρὶς θαύματα, ἢ καταφερόμενος κατὰ τῆς πόλεως ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ὡς ἰδική του, δηλαδὴ τῆς Καπερναούμ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγετο καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός. Διότι καὶ κάποιος ἄλλος, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Μᾶρκος ἔλεγεν· «Πιστεύω, Κύριε», ἀλλὰ προσέθετεν, «βοήθησε ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀπιστίαν μου»[36]. Ὥστε, μολονότι καὶ αὐτὸς ἐπίστευσεν, ἡ πίστις του ἐν τούτοις δὲν ἦτο ὁλοκληρωτικὴ καὶ ὀρθή. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει τὸ γεγονὸς ὅτι ἠρώτα νὰ μάθῃ ποίαν ὥραν ἄφησεν ὁ πυρετὸς τὸ παιδί[37]. Διότι ἤθελε νὰ ξέρῃ ἐὰν αὐτὸ ἔγινεν ἀφ' ἑαυτοῦ ἢ ἀπὸ τὸ πρόσταγμα τοῦ Χριστοῦ. «Μόλις λοιπὸν ἐκατάλαβεν ὅτι χθὲς εἰς τὰς ἑπτὰ ἐθεραπεύθη τὸ παιδί, ἐπίστευσε καὶ αὐτὸς καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν εἰς τὸ σπίτι

33. Ἰωάν. 4, 47. Τὸ χωρίον εἶναι ὀλίγον παρηλλαγμένον κατὰ τὸ πρῶτον ἥμισυ αὐτοῦ.
34. Ἰωάν. 4, 48.
35. Ἰωάν. 4, 50.
36. Μάρκ. 9, 24.
37. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 52.

του»[38]. Βλέπεις ὅτι τότε ἐπίστευσεν, ὅταν τοῦ εἶπαν οἱ δοῦλοι του τὴν ὥραν τῆς θεραπείας καὶ ὄχι ὅταν τοῦ εἶπεν ὁ Χριστός;

Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς ἐλέγχει τὴν διάθεσιν αὐτοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν τὸν ἐπλησίασε, καὶ ἔλεγεν αὐτά. Διότι ἔτσι τὸν προσείλκυεν εἰς μεγαλυτέραν πίστιν, δεδομένου ὅτι πρὸ τοῦ θαύματος δὲν ἐπίστευεν ὁλοκληρωτικά. Τὸ ὅτι βέβαια ἦλθε καὶ παρεκάλει τὸν Κύριον, δὲν εἶναι καθόλου ἄξιον θαυμασμοῦ. Συνηθίζουν ἄλλωστε οἱ γονεῖς ἀπὸ τὴν μεγάλην των ἀγάπην πρὸς τὰ παιδιά των ὄχι μόνον εἰς ὅσους ἰατροὺς ἔχουν ἐμπιστοσύνην νὰ καταφεύγουν, ἀλλὰ νὰ συμβουλεύωνται καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν τοὺς ἐμπιστεύονται καὶ τόσον, ἐπειδὴ θέλουν νὰ μὴ παραλείψουν τίποτε ἀπολύτως. Διότι τὸ ὅτι ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν ἐκ παρέργου, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τότε τὸν εἶδεν, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐπειδή, ἐὰν βέβαια ἐπίστευεν ἀπόλυτα εἰς αὐτόν, δὲν θὰ ἐδίσταζε νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἐφ' ὅσον τὸ παιδί του ἐκινδύνευε νὰ ἀποθάνῃ. Ἐὰν ὅμως ἐφοβεῖτο νὰ ἀπομακρυνθῇ, οὔτε καὶ αὐτὸ εἶναι ἀνεκτόν.

Πρόσεξε λοιπὸν πῶς καὶ αἱ ἴδιαι αἱ λέξεις φανερώνουν τὴν ἀπιστίαν τοῦ ἀνδρός. Διότι ἐνῷ ὤφειλεν, ἂν ὄχι προηγουμένως, πάντως μετὰ τὸν ἔλεγχον τῆς διαθέσεώς του ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ, νὰ φαντασθῇ κάτι τὸ ὑψηλὸν δι' αὐτόν, ἄκουσε πόσον χαμηλὰ σύρεται ἀκόμη· «Κατέβα», λέγει, «εἰς τὴν Καπερναούμ, προτοῦ ν' ἀποθάνῃ τὸ παιδί μου»[39], ὡς νὰ μὴ ἠδύνατο νὰ τὸ ἀναστήσῃ ὁ Κύριος μετὰ τὸν θάνατον καὶ ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζεν εἰς ποίαν κατάστασιν εὑρίσκετο ἡ ὑγεία τοῦ παιδιοῦ.

Δι' αὐτὸ τὸν ἐλέγχει καὶ τύπτει τὴν συνείδησιν αὐ-

38. Ἰωάν. 4, 52-53.
39. Ἰωάν. 4, 49.

τοῦ, διὰ νὰ τοῦ δείξῃ ὅτι τὰ θαύματα ἔγιναν κατὰ πρῶτον χάριν τῆς ψυχῆς. Διότι ἐδῶ ὄχι ὀλιγώτερον τὸν πατέρα τοῦ παιδιοῦ, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀσθενὴς πνευματικῶς, θεραπεύει, καὶ μᾶς πείθει νὰ τὸν προσέχωμεν ὄχι ἀπὸ τὰ θαύματα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν του. Διότι τὰ θαύματα δὲν προορίζονται διὰ τοὺς πιστούς, παρὰ διὰ τοὺς ἀπίστους καὶ τοὺς ὀλόφρονας.

γ'. Τότε βέβαια εὑρισκόμενος εἰς ἀγωνίαν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς δὲν ἐπρόσεχε πολὺ εἰς τὰ λεγόμενα, παρὰ μόνον εἰς ὅ,τι ἀνεφέρετο εἰς τὸ παιδί. Ἀργότερα ὅμως ἐπρόκειτο νὰ ἐπανεξετάσῃ τὸ λεχθὲν καὶ μεγάλο κέρδος νὰ ἀποκομίσῃ ἐξ αὐτοῦ. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον καὶ ἔγινεν[40].

Διατί ὅμως εἰς μὲν τὸν ἑκατόνταρχον ὑπεσχέθη νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸ σπίτι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐνῷ ἐδῶ, ἂν καὶ ἐκαλεῖτο, δὲν πηγαίνει; Διότι ἐκεῖ ἡ πίστις ἦτο ὡλοκληρωμένη, (δι' αὐτὸ καὶ ὑπεσχέθη νὰ ὑπάγῃ, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τοῦ ἀνδρὸς τὴν εὐσέβειαν), ἐδῶ δὲ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι αὐτὸς ἦτο ἀτελὴς εἰς τὴν πίστιν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐπίεζε τὸν Ἰησοῦν καὶ τοῦ ἔλεγεν, «κατέβα εἰς τὴν Καπερναούμ», καὶ δὲν ἐγνώριζε ἀκόμη καλὰ ὅτι ὁ Ἰησοῦς δύναται καὶ ἀπὼν νὰ θεραπεύῃ, τοῦ ἀποδεικνύει ὅτι εἶχε καὶ τὴν δυνατότητα αὐτήν, ὥστε ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ὁ ἑκατόνταρχος εἶχεν ἀφ' ἑαυτοῦ, νὰ τὸ μάθῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτι του.

Ὅταν λοιπὸν λέγῃ· «Ἐὰν δὲν ἴδητε θαύματα καὶ γεγονότα προκαλοῦντα τρόμον, δὲν θὰ πιστεύσετε», τὸ ἑξῆς ἐννοεῖ· Δὲν ἔχετε ἀκόμη δι' ἐμὲ τὴν ἁρμόζουσαν πίστιν, ἀλλὰ μὲ θεωρεῖτε ἀκόμη ὡς ἕνα συνηθισμένον προφήτην. Ἀποκαλύπτει συνεπῶς τὸν ἑαυτόν του καὶ φανερώνει ὅτι καὶ χωρὶς θαύματα ἔπρεπε νὰ γίνῃ πιστευτός. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγε τὰ ὅσα εἶπεν εἰς τὸν Φίλιππον· «Δὲν πιστεύεις ὅτι ἐγὼ εἶμαι μέσα εἰς τὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατὴρ εἶναι μέσα εἰς ἐμέ; Εἰ δ' ἄλλως πιστεύσατέ με διὰ τὰ ἔργα μου»[41].

«Ὅταν δὲ αὐτὸς κατέβαινεν εἰς τὴν πόλιν, τὸν συνήντησαν οἱ δοῦλοί του καὶ τοῦ ἀνήγγειλαν, ὅτι τὸ παιδί σου ζῇ. Ἠρώτησε λοιπὸν τοὺς δούλους του καὶ διὰ τὴν ὥραν ποὺ ἐπῆρε τὸ καλύτερον ὁ υἱός του καὶ αὐτοὶ τοῦ εἶπαν, ὅτι χθὲς εἰς τὰς ἑπτά[42] τὸν ἀφῆκεν ὁ πυρετός. Ἐκατάλαβε λοιπὸν ὁ πατέρας ὅτι ἐθεραπεύθη τὸ παιδί του κατ' ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν εἰς τὸ σπίτι του»[43].

Βλέπεις πῶς τὸ θαῦμα ἔγινε γνωστόν; Διότι τὸ παιδὶ δὲν ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον συμπτωματικὰ καὶ τυχαῖα, ἀλλὰ αἰφνιδίως, ὥστε νὰ εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ἦτο συνέπεια τῆς φυσικῆς σειρᾶς τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Χριστοῦ. Πραγματικά, ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς αὐτὰ τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου, ὅπως τὸ ἐδήλωσε καὶ ὁ πατέρας του ὅταν εἶπεν, «κατέβα προτοῦ νὰ ἀποθάνῃ τὸ παιδί μου», αἰφνιδίως ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν νόσον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ξεσήκωσε καὶ τοὺς ὑπηρέτας. Διότι ἐκεῖνοι ἴσως νὰ μὴ ἔτρεξαν εἰς συνάντησιν διὰ νὰ τοῦ ἀναγγείλουν τὴν εὐχάριστον εἴδησιν μόνον, ἀλλὰ καὶ διότι θὰ ἐθεώρησαν περιττὴν πλέον τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἰησοῦ. (Ἐγνώριζαν βέβαια ὅτι αὐτὸς εἶχεν ὑπάγῃ εἰς τὸν Χριστόν, δι' αὐτὸ καὶ τὸν συνήντησαν εἰς τὸν δρόμον).

Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς λοιπόν, ὅταν ἀπηλλάγη ἀπὸ

40. Πρβλ. Ἰωάν. 4, 53.

41. Ἰωάν. 14, 10-11.

42. Δηλαδὴ εἰς τὴν μίαν μετὰ τὸ μεσημέρι κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ὥραν.

43. Ἰωάν. 4, 51-53.

τὸν φόβον διὰ τὴν ζωὴν τοῦ παιδιοῦ του, ἐστράφη πλέον πρὸς τὴν πίστιν, ἐπιθυμῶν νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ θεραπεία προῆλθεν ἀπὸ τὴν πορείαν αὐτοῦ καὶ φιλοτιμεῖται νὰ μὴ δώσῃ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἄσκοπα ἔκανε τὸ ταξίδι αὐτό. Ὅθεν ἐρευνᾷ τὰ πάντα μὲ ἀκρίβειαν. «Καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ὅλοι ὅσοι ἦσαν εἰς τὸ σπίτι του». Διότι ἡ μαρτυρία ἦτο πλέον ἀναμφισβήτητος. Καὶ ὅσοι βέβαια δὲν ἦσαν παρόντες, οὔτε ἤκουσαν τὸν Χριστὸν νὰ ὁμιλῇ, οὔτε ἐγνώριζαν ἐπίσης τὸν καιρόν, αὐτοί, ὅταν ἐπληροφορήθησαν ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ ὥρα, (κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος εἶπεν, ὁ υἱός σου ζῇ), εἶχαν ἀναμφισβήτητον ἀπόδειξιν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Δι' αὐτὸ ἐπίστευσαν καὶ αὐτοί.

Τί διδασκόμεθα λοιπὸν ἀπὸ αὐτά; Νὰ μὴ περιμένωμεν θαύματα, οὔτε νὰ ζητῶμεν ἐγγυήσεις τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Διότι καὶ σήμερα βλέπω πολλοὺς τότε νὰ γίνωνται εὐλαβέστεροι, ὅταν ἀπολαύσουν κάποιαν παρηγορίαν ἢ διὰ τὸ βασανιζόμενον παιδίον των ἢ διὰ τὴν ἀσθενοῦσαν σύζυγόν των. Ἐνῷ πρέπει, καὶ ὅταν δὲν ἐπιτυγχάνουσιν κάτι, νὰ εὐχαριστοῦν καὶ νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν ὁμοίως. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν εὐγνωμόνων δούλων, αὐτὸ τῶν σταθερῶν καὶ τῶν ἀγαπώντων, ὅπως πρέπει, τὸν Κύριον, νὰ καταφεύγουν εἰς αὐτὸν δηλαδὴ ὄχι ὅταν εὐνοοῦνται, ἀλλὰ καὶ ὅταν μαστιγώνωνται. Ἐπειδὴ καὶ αἱ ἐκδηλώσεις τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ εἶναι παρόμοιαι. «Διότι ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ ὁ Κύριος τὸν παιδαγωγεῖ μὲ θλίψεις, μαστιγώνει δὲ μὲ δοκιμασίας κάθε υἱὸν ποὺ παραδέχεται»[44]. Ὅταν ὅμως λατρεύῃ κανεὶς τὸν Θεόν, ὁσάκις εὑρίσκεται ἐν ἀνέσει, δὲν φανερώνει σημεῖα μεγάλης ἀγάπης, οὔτε τὸν ἀγαπᾷ ἀνυστερόβουλα. Καὶ

44. Ἑβρ. 12, 6.

διατί ἀναφέρω τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν χρημάτων, ἢ τὴν πενίαν ἢ τὴν ἀσθένειαν; Διότι, εἴτε γέενναν ἀκούσῃς εἴτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο φοβερόν, οὔτε καὶ τότε πρέπει νὰ παύσῃς τὴν πρὸς τὸν Κύριον εὐχαριστίαν, ἀλλὰ νὰ πάσχῃς καὶ νὰ ὑποφέρῃς τὰ πάντα χάριν τῆς ἀγάπης του. Ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τῶν εὐσεβῶν δούλων καὶ τῆς σταθερᾶς ψυχῆς.

Ὅποιος λοιπὸν εὑρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν πνευματικὴν κατάστασιν, καὶ τὰ παρόντα θὰ φέρῃ μὲ εὐκολίαν καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ θὰ ἀποκτήσῃ καὶ μεγάλην παρρησίαν θὰ ἔχῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴν εἴθε ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.